

Düşünce ve Kuram Dergisi | SAYI 24

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın

Sayı: 24

Haziran-Temmuz-Ağustos- 2018

ISSN: 2147-1703

Roza Yayınları Adına Sahibi

Emine Caynak

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Şerafettin Yıldız

Editör

Veysi Arancak

Yayın Kurulu

Haydar Ergül

Leyla Atabay

Michael Löwy

Eşber Yağmurdereli

Nasrullah Kuran

Cengiz Çiçek

Fatma Özbay

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Roza Yayınları

İletişim

Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sk.
No: 7/3 Beyoğlu/İstanbul
Tel: 0212 243 59 59

www.demokratikmodernite.org
facebook.com/demokratikmodernite1
twitter.com/dmodernite
instagram.com/demokratikmodernite

editor@demokratikmodernite.org
demokratikmodernite@gmail.com

Mizanpaj

Hividar Yıles - Rıdvan Sain

Abonelik Koşulları

Yıllık Abonelik Bedeli: 40 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 50 Euro
Türkiye İş Bankası
Çarşı-Bağcılar Şubesi / Emine Caynak
Hesap No: 1291 0551 408
IBAN: TR 78 0006 4000 0011 2910 5514 08

Basım Yeri

Ceylan Matbaacılık Reklam Film
Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. 318 Güven San. Sit.
B Blok Zeytinburnu, İstanbul
Tel: 0 212 613 10 79

İçindekiler

Devrim Aynası

Editör

Oluşum-gelişim ve genişlemeyle süregelen evren ve insan dünyasında akademi olarak inceleme, okuma, araştırma ve bilgi arayışçılığından hareketle ‘’iyi-doğru ve güzel yaşam”ın iz olarak düştüğü hakikat itkisiyle anlama, öğrenme ve öğretmenin sevinciyle; ekol geleneğinde bir tuğla olmanın çabası içerisinde 24. sayımızı hazırladık ve size yeniden MERHABA diyoruz!

“Kavramlar da tıpkı canlı varlıklar gibidir, zamanla değişirler, yeni anlamlar kazanırlar. geçmişte olduğu gibi günümüzde de çok yaygın olarak kullanılan devrim kavramı için de geçerlidir.” Bu tespitten hareketle, tarihte ilk olarak karşımıza “revolution” olarak çıkan devrim kavramının tarih içerisinde hangi serüvenlerden geçtiği ve süregelen bu aralıkta ‘’devrim kavramı” olarak ne gibi değişim dönüşümler yaşadığını anlamak için araştırıp irdeleyen devrim konulu bir dosya oldu.

Bu dosyamız kavramsal olarak da devrimin içkinliğinde siyaset, felsefe, ekonomi, bilim, tarih, edebiyat vb. kavramları nasıl karşıladığını, bu kavramları nasıl ve ne ölçüde harekete geçirdiğini ortaklaştığımız yazar, akademisyen, entelektüel, toplumsal mücadeledeki öncülerin yaptığı değerli araştırma-inceleme ve irdelemelerinden anlamaya çalıştık. Ve gördük ki her ne kadar ‘’devrim, anlamı karara bağlanmamış ve sayısız kılıkta kendini gösteren bir olgu ve Kavramın ilk anlamı astronomik; yıldızların düzenli ve belirli bir kurala göre devir yapan (revolving) hareketleri anlamına gelse de; kavram, ilk anlamıyla açıkça yinelenen, döngüsel bir hareketi işaret etmektedir.”

Fakat daha sonra ani-köklü değişim-sıçrayışla anılan devrim, bilim, siyaset ve toplumsal (kadın, gençlik, aydınlar vb.) özgürlük mücadelesi olarak tarih akışına oturmuştur. Bir çok toplumsal hareketlerin de ‘’devrim”i ele almaları ideolojik renklerinden hareketle olmuştur. Örneğin “Bir Marksist sosyalist için devrim ‘*sosyalist toplum*’dur. İslâm devrimcisi için ‘İslami *toplum*’dur. Burjuva için ‘liberal toplum’dur. Aslında böyle toplumlar yoktur. Bunlar Ortaçağ’da olduğu gibi adlandırmalardır.” Bu tanım tam olarak devrimin ne olduğuna dair ve neyi içerimlediğine dair sezgisel süreci bize vermektedir. Çünkü devrim, tüm toplumlar için gerekli bir şey olarak görülür iken, onun, her toplum için göreceli bir halde bırakılması ve bu şekilde kabul edilmesi, devrimi kapsayıcı niteliğinden uzak kılacaktır.

Belki de tam olarak edebi bir üslup ve tiyatral açıdan baktığımızda “devrim, şiirsel bir tınıya sahip; ezilenlerin, sömürülenlerin ve ötekileştirilen bilim insanlarının destansı mücadelelerinin sergilendiği büyük bir sahnedir.” “Tarihin hangi anında neşet ederse etsin tüm devrim kategorilerinin üstlendiği misyon, köhne ve aşınmış eskiyi temsil eden zihniyet kalıpları yerine yeni olanı ikame etmek” olmuştur.

Bu anlamıyla gençlik ve kadın, siyasetçi, felsefe ve tarihçi, bilim insanı ve ekonomist olmak üzere tüm topluma, toplumsal katmanlara tutulabilecek bir ayna olarak devrim konulu dosyamızı sunuyoruz.

Tuttuğumuz bu devrim aynasında her bireyin ideolojik duruşu ve taşıdığı kimlikleriyle kendini görebileceği kuşku götürmez bir gerçektir. Bu gerçekliğin bilince çıktığı hakikatle, devrim aynasında kendini gören her bireyin ‘’iyi, doğru ve güzel yaşam” a götürecek tepkiyi vereceği inancıyla bir sonraki dosya konumuz

olan "Ahlaki Politik Toplum"da buluşmak üzere.

Ek olarak belirtmemiz gerekir ki; bu dosyamız için çok sayıda değerli yazı aldık. Sayfa sıkıntısı nedeniyle dergimizde birçok yazıya üzülerek yer veremedik, ancak bu yazılara dijital ortamdaki sayfamızdan ulaşabilirsiniz. Katkı sunan-emeği geçen herkese teşekkürler.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Hiyerarşi, İktidar, Devlet Sorunu ve Devrim

Ali Fırat

Devrimlerin çoğunlukla amaçlarına ters düşmesi; hiyerarşi, iktidar ve devlet sorununu doğru çözememeleriyle ilgilidir. Tarih bu konuda da amaçlarına ters düşmüş çok sayıda devrimin enkazıyla doludur. Tanrısal olduğunu en çok idea eden İslâm Devrimi'nden kendisini 18. yüzyıl aydınlanmasının devrimi sayan Fransız Devrimi'ne, yine bilimsel sosyalizmin Rus Bolşevik Devrimi'ne kadar onlarca benzer örnek, kısa süre içinde amaçlarıyla çelişmekten kurtulamamıştır. Bu olgunun temel nedeni, "kısa süre" içindeki bir devleti veya hiyerarşik iktidar gücünü yenmenin "uzun süre" kurumu ve kültürü olan uygarlık ve moderniteyi yenmek anlamına gelmediğidir. Hatta yenilmiş olan devlet mevcut uygarlık veya modernite sistemi içinde bir engel haline gelmişse, devrimle daha da güçlenecek olan dönemin tüm devletlerine karakterini veren uygarlık ve modernite olacaktır. Devleti yenmekle iktidar ve modernite yenilmiş sayılmaz. İktidarın çoğunlukla daha da güçlenmesinin altında yatan temel gerçeklik budur.

Hiyerarşi ve iktidarlar, iç içe geçmiş olgular olarak, binlerce yıllık sürelerle yaşarlar. Devletler daha kısa süre ürünüdürler. Devrimler ise anlık süre olaylarıdır. Bu durum devrimlerin önemli rol oynamadıkları anlamına gelmez. Fakat devrimlerin uzun ve orta süre uygarlıklar ve devlet yapılanmaları içinde özümlenme tehlikesi güçlü bir olasılık olarak hep mevcuttur. Örneğin Ekim 1917 Devrimi hiçbir devlete yenilmedi. Fakat uzun süre yapısal sistemi olan kapitalist moderniteye yenildi. Bunda şüphesiz sadece modernitenin kapitalizm unsuruna karşı savaşmasının, onda da devlet kapitalizmi adı altında en gerici ve tutucu biçimi vasıtasıyla mücadele etmesinin payı belirleyiciydi. Endüstriyalizm ve ulus-devlet unsurlarını ise azami geliştirmeye çalıştı. Moderniteyi çözümlemeden bu tür saplantılı takıntıya kapılması, elbette sonuçta devrimi amaçlarına ters duruma düşürecekti. 20. yüzyıl bu tür devrimlerin enkazlarıyla doludur. Hiyerarşi, iktidar ve devlet kültürüyle mücadele, demokratik unsurların tarihinin doğru yorumunu ve kendi doğru tanımlanmış karşıt öğelerini kullanmayı gerektirir. Devrimler ancak bu temelde amaçlarıyla çelişmeden uzun vadeli sistem olan demokratik moderniteyle bütünleşirlerse başarılı olurlar.

Ortadoğu'nun üç tek tanrılı dininin devrimci yorumunu bu çerçevede yaptığımızda, neden yüce idealleriyle ters düştüklerini daha iyi anlamış oluruz. Uzun süre yapıları olan iktidar ve hiyerarşiye özenmeleri ve hemen devletleşmeleri, bu dinsel devrimlerin başarısızlıklarının temel nedenidir. Bu üç tek tanrılı dinin âdeta bir karşıdevrim yasası olan, karşısında savaştıklarını sandıklarının amaçlarına sıkça sapmalarını bu çerçevede kavramak mümkündür. Modernite döneminde bu oyun çok daha açık oynanır. Ulus-devletle kurumlaştıklarında amaçlarıyla tamamen çelişir duruma düşen tüm ulusal devrimler giderek acı ve öfkeyle anılmaktan kurtulamazlar. Ortadoğu toplumlarında süre ve yoğunluk olarak en uzun ve güçlü yaşanmış uygarlıklar, hiyerarşi, iktidar ve devlet kültürünün doruğunu ifade ederler. İktidarın hastalık olduğu daha Gılgameş zamanından beri bilinmektedir. Bilgeler iktidar hastalığından hep bahsetmişler, onu en cezbedici fahişe rolünde tanımlamışlardır. Hiyerarşinin doğduğu, tüm iktidar ve devlet oluşumlarına yataklık ve kaynaklık eden en uzun kültürünün beşiği olması itibariyle de Ortadoğu'da neden demokratik kültürün hep altta kaldığını daha

iyi anlayabiliriz.Her aile başkanının kendini küçük bir imparator saydığı toplumda, devrimlerin rolünün neden sınırlı kaldığı da anlaşılırdır. Modernitenin tümüyle devrim sayılması ise, günümüz toplumsal sorunlarının boyutlarını daha iyi anlamamıza imkân sunar. Sorunların kaynağı olan bir fetihçi sistemi temel sorun çözümleyici olarak uygularsanız, sonuç elbette daha da ağırlaşmış toplumsal sorunlar olacaktır.

Devleti yenmekle iktidar ve modernite yenilmiş sayılmaz. İktidarın çoğunlukla daha da güçlenmesinin altında yatan temel gerçeklik budur

Son yüzyılda bir ulus devlet sahibi olmak, neredeyse tanrısıyla en büyük buluşmayı gerçekleştirmek gibi algılandı. Eski tanrılar bile yeni ulus-devlet tanrısının hizmetine koşuldu. Ortadoğu ulus devletleri halen gerek birbirlerine gerek vatandaş belledikleri̇ne karşı bir savaş aracı olarak işlevselleştirildiklerinin, sistemin hegemonyasının onlara bu rolü biçtiğinin farkında bile değiller. İktidarı merkezileştirmek, devleti aşırı ulusallaştırmak âdeta ulusal devrime yüklenmiş rol sayılmaktadır. Bu kadar çelişkilerle yüklenmiş bir devrimin, başarı şansını bir yana bırakın, idea ettiği eşitlik ve özgürlüğe darbe teşkil etmesi işten bile değildir. Devrimler ancak anti-merkeziyetçi ve anti-iktidarcı olduklarında demokrasiye, eşit ve özgür bir topluma hizmet edebilirler. Ortadoğu'da demokratik kültür abartılmış ulus devletçi kültürü aştığı oranda gelişme şansı bulabilir. Özünde sermaye ve diğer sömürü tekellerinin yoğunlaşmış ifadeleri olan iktidar ve devlet yapılanmaları, yoğunlaşmış ekonomik ve ekolojik toplumun ifadesi olan demokratik toplumla aşıldıkları oranda, toplumsal sorunların gerçek çözüm yoluna gireceği açıktır. Demokratik uluslar ve onların sistematik ifadesi olarak demokratik modernite; hiyerarşi, iktidar ve devletten kaynaklanan sorunların aşıldığı çağı temsil eder.

Devrim Sorunu

Benim için devrimin anlamı, uygarlık sisteminin sürekli alan ve uygulamasını daralttığı ahlaki, politik ve demokratik toplumun yeniden ve daha geliştirilmiş olarak bu niteliklerini kazanmasıdır.Bir Marksist sosyalist için devrim "sosyalist toplum"dur. İslâm devrimcisi için "İslami toplum"dur. Burjuva için "liberal toplum"dur. Aslında böyle toplumlar yoktur. Bunlar Ortaçağ'da olduğu gibi adlandırmalardır. Birer ideolojik etiket takılınca toplumlar nitelik değiştirmezler. Örneğin bir sosyalist Sovyet insanıyla liberal Avrupalı insan arasında köklü farkların olmadığı Sovyetlerin çözülüşünden sonra yeterince anlaşılmıştır. Bir Hristiyan ile bir Müslüman arasında dinden kaynaklanan farkların yaşam üzerindeki etkileri son derece cüzidir. Eğer toplumlar arasında niteliksel bir ayrım yapılacaksa, bu ancak tanımlamaya çalıştığımız ahlaki, politik ve demokratik toplum nitelemesi temelinde yapılabilir. Köklü farklılıklar bu kavramlar ve yansıttıkları olgularla daha gerçekçi olarak belirlenebilir. Şüphesiz daha ahlaki, politik ve demokratik olan toplumlar özgürlüğü ve eşitliği yaşama olanaklarına daha fazla sahiptirler. İsteyen buna sosyalist toplum da diyebilir. Ortadoğu toplumunun gerçekçi bir yorumu, yaşanması gereken devrimin ahlaki, politik ve demokratik niteliklerini tespit etmekte güçlük çekmez. Denenen tüm geleneksel ve modernist ideolojilerin, durumu daha da sorunlu hale getirdikleri gelişmelerden anlaşılabilir. Bu sonuçlar politik ve ahlaki demokrasinin olmazsa olmaz gerçekliğini kanıtlamaktadır. Demokratik siyasetsiz, dolayısıyla ahlaktan da yoksun toplumun temel devrim sorunu bu nitelikleri kazanma sorunudur.

Devrim sorunu bu temelde konulunca, siyasi program, stratejik ve taktik mevzilenmeler ve doğru pratik adımlar da buna göre belirlenebilir. Bu tarz bir devrim anlayışı İslami, sosyalist, milliyetçi devrim yaklaşımlarından çok farklıdır. Bu yaklaşımlar kapitalist modernite

içinde son tahlilde özellikle ulus-devletle sonuçlanmaktan geri kalmazlar. Kapitalist modernite ise sorun çözme aracı değil, sorunları büyütme ve tüm topluma yayma aracıdır. Tersine devrim ahlaki, politik ve demokratik alan uygulamalarında mesafe aldıkça, kapitalist moderniteden uzaklaşmaya ve demokratik moderniteyi somutlaştırmaya başlar, gelişir. Devrim sorununa ilişkin bir farklılığı da yaşam ve eylem tarzında belirlemek önemlidir. Düz çizgisel yaklaşımlar ne kadar hatalıysa, teori-pratik ayrımlarını fazla açmak da hatalı eylemlere götürür. Çok iyi bilinmesi gerekir ki, devrim öncesi ve sonrası için farklı yaşam biçimleri yoktur.

Özellikle bir devrimci için bu böyledir. Eylem insanı olmak teorik donanımla birlikte yaşanır. Ahlaki, politik ve demokratik nitelikleri günlük yaşamında söylem ve eyleme yansıtmayan kimseye devrimci denmez. Bunların devrimci militanca bir yaşamı olamaz. Ayrıca sadece direnişçilikle, toplumu öz savunmayla eylemci olunamaz. Ahlaki, politik ve demokratik toplum inşalarıyla bütünleştirilemezse, öz savunma savaşı ve her tür direnişçiliğin kalıcı başarı şansı olamaz. Toplumun sorunları nasıl bir bütünlük arz ediyorsa, devrimin ve devrimcinin de tüm söylem ve eylemlerinde siyasi program, strateji ve taktik planlamayı iç içe yaşaması gerekir.

Kürdistan Devrimi'nin Ortadoğu'daki Yeri

Demokratik modernite kavram ve kuramlarıyla yeniden kurgulanan Kürdistan Devrimi pratik gelişmesini layıkıyla sürdürürse, sadece Kürt sorununun demokratik çözümünü gerçekleştirmekle kalmaz; devrimin yerel çözümü ve aynı zaman da evrensel çözümünde en sağlam bileşkesi olur. Her devrim tüm geçmiş devrimlerin özeti olduğu gibi, aynı zamanda onları aşma anlamını da taşır.

Kürdistan Devrimi potansiyeli ve boğuştuğu güçler kapsamında hem tarihle hem de moderniteyle hesaplaşmayı gerektirir. Bu devrim hesaplaşmasını bu doğrultuda başarıyla yaparsa, evrenselliğe en önemli katkıyı yapmış olur. Evrenselliğe giden yolda Ortadoğu durağı stratejiktir. Günümüzde dünya devrimi yeniden geliştirilecekse, tüm göstergeler bunun ancak Ortadoğu kültürü bağlamında geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır. Avrupa devrimlerinin yansıması olan Rusya, Uzakdoğu, Latin Amerika ve Afrika'daki devrimler hiçbir zaman kapitalist moderniteyi aşamadılar. Hatta çoğunlukla kapitalist modernitenin hizmetinde önemli roller oynadılar. 'Komünist Partilerin' önderliğindeki Rus ve Çin Devrimlerinin kapitalist modernitenin dünya çapında yayılmasındaki rolleri göz önüne getirildiğinde söylenmek istenenler daha iyi anlaşılır. Kapitalist modernite bağlamındaki dünya devrimlerinin uzantıları Ortadoğu'da başarılı olamadılar. Şüphesiz bölge kültürü bunda önemli rol oynadı. Modernite kültürü bölge kültürünü tümüyle fethedememektedir. Bu konuda güçlü bir kültürel direniş söz konusudur. Sadece islam kültürü ile direnilmiyor, islam kültürünü aşan bölge kültürü tüm tarih çağlarının mirasçısı olarak direniyor.Direniş tek başına modern hegemonyayı yıkmaya ve alternatifini geliştirmeye yetmez. Karşı moderniteyi inşa etme ustalığını gerektirir. Kürdistan Devrimi bu konuda gerekli olan inşa görevine öncülük edebilir. Kürdistan'ın konumu her bakımdan buna uygundur. Öncelikle bölgenin üç büyük ulusunun ortasında yer almaktadır. Arap, Türk ve Fars ulusunca kuşatılmıştır. Zaten bu uluslar Kürdistan'ın birer parçasını kendi ulus-devletlerinin egemenliğinde bulundurmaktadır. Ayrıca Kürdistan ülke olarak da kendi içinde diğer kadim kültürler ve halkları barındırmaktadır. Başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere Türkmen, Arap ve diğer birçok ulusal ve kültürel unsurlar Kürdistan'da az veya çok yerleşiktirler. Kürdistan tarih boyunca birçok din ve mezhebin de çıkış ve öz savunma merkezi konumundadır. Tarihin Homo Sapiens insan devrimi başta olmak üzere mezolitik, neolitik, antik kölecilik ve ortaçağ feodal devrimlerinin beşiği rolünü de oynamıştır. Günümüzde kapitalist modernitenin bir nevi 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın kaderi de Kürdistan'daki gelişmelerle belirlenebilecektir. Tüm bu etkenleri göz önünde bulundurduğumuzda, demokratik modernite bağlamında gelişirse, Kürdistan Devriminin Ortadoğu'nun demokratik devrimine dönüşmemesi için fazla neden kalmadığını görürüz. Önünde engeller olsa bile gelişme kaçınılmazdır. Kürdistan'da Kürt sorununun demokratik ulus kapsamında çözülmesi Ortadoğu'daki ulus-devlet bunalımına ve yol açtığı çözümsüzlüklere karşı muazzam bir etkide bulunacaktır. Daha şimdiden Irak, İran, Suriye ve Türkiye'deki ulus-devletlerin yol açtığı bunalım, çatışma ve çıkmazların aşılmasında demokratik ulus çözümü dışında bir olasılık pek gözükmemektedir. Ulus-devletçilikte ısrar daha fazla sorun ve çatışma demektir. Velev ki başka ulus-devletler (örneğin Kürt ve Filistin ulus–devletçikleri) inşa edilmek istensin, bunlar çözümü geliştirmez, ancak var olan sorunlara ek sorunlar katabilir. Çözüm olarak sunulacak şey daha fazla kapitalizm ve endüstriyalizm ise, dünyanın her köşesinde görüldüğü gibi bu durum daha fazla kriz, işsizlik, çatışma, çevrenin yıkılması ve iklim düzensizliği demektir.

Demokratik modernitenin sadece demokratik ulus unsurunda değil, komün ekonomisi ve ekolojik endüstri unsurlarında da yaşanacak bir Kürdistan Devrimi geçmiş devrimlerin mirası üzerinde yükselerek ve

onları da aşarak, 21. yüzyıl devrimlerinin sağlam başlangıçlarından ve köşe taşlarından biri olabilir.Ortadoğu toplumlarında yaşanan sorunların kaynağında daha fazla iktidar ve devlet yatmaktadır. Uygarlık tarihi boyunca sorun çözmek amacıyla ortaya çıkan her güç daha fazla güce ve devlet erkine sığınmaktan başka bir çare bulamadı. Tepedeki imparatordan ailedeki kocaya kadar her gücün sorunların çözümünde güç kullanması, iktidara gelme ve devlet olmanın sihirli değneği oldu. Batı uygarlığı bu geleneğin modern biçimlerini yarattı. Demokrasi cilasını çekerek iktidar ve devletin demokratikleştirilebileceğini sandı veya liberalizm bu sahtekarlığa başvurdu. Günümüz Ortadoğu'sunda temel sorunlar hâlâ iktidar ve devlet olma temelinde çözülmeye çalışılmaktadır. Örneğin Irak'ta bir ulus-devlet yerine üç veya daha fazla ulus-devletle, Filistin'de şimdiden üçe çıkmış devletle, Afganistan'da aşiret sayısı kadar devletçiklerle sorunlar çözümlenmeye çalışılmaktadır. Zaten yeterince yük teşkil eden iktidar ve devlet elitlerine yenilerini eklemek, daha fazla baskı ve sömürüden başka sonuç vermez.Bu da daha fazla toplumsal sorun ve çatışma demektir. Kürdistan Devrimi demokratik ulus çözümünü konfederal yönetimler ve demokratik otoritenin tesis edilmesiyle kurumsal- laştırırsa, bu model Ortadoğu'nun binlerce yıllık iktidar kördüğümlerini ve devletçilik hastalıklarını çözmede köklü dönüşümlere yol açabilir.

Her devrim tüm geçmiş devrimlerin özeti olduğu gibi, aynı zamanda onları aşma anlamını da taşır

Ortadoğu halkları ve kültürlerinin şiddetle ihtiyacını duyduğu şey demokratik otoritedir. Bunun dışında güç denemesine ve devlet erkine dayanan her çözüm hamlesi, şimdiye kadar denenen tüm örneklerde gözlemlendiği gibi, ağırlaşan sorunlar altında sürdürülmesi güç bir toplumsal yaşama yol açacaktır. Ortadoğu'da yaşam adına sadece hastalık vardır. İçe kapanmacı ulus-devlet modeliyle sorunlar boşluğa bırakıldı. Batılı hegemonya kendini Ortadoğu'da kurumlaştırma gücünü göstermemekle birlikte, en azından minimalist ulus devletlerle bölgeyi sistemine bağlamayı başardı. Gelinen aşama bu yöntemin iflasıdır. Kürdistan Devrimi'nin demokratik ulus boyutlarında üreteceği, inşa edeceği kurumlar bu geleneği tersine çevirebilir. Tarihte paylaşılan ortak kültürler temelinde Demokratik Uluslar Birliği'ni geliştirebilir. Ortadoğu kültürlerinin demokratik öğelerini küçümsememek gerekir. Halen güçlü olan kabile ve aşiret gelenekleriyle dini ve mezhebi cemaat geleneği demokratik uluslaşmanın ilke ve kurumlarıyla bütünleştirilirse demokratikleşmenin gücüne dönüştürülebilir. Unutmamak gerekir ki, despotik iktidar ne denli geçerliyse, demokrasiye duyulan ihtiyaç da o denli gereklidir ve gerçekleşebilir. İktidarın güçlü olduğu her yerde demokrasinin büyük potansiyel gücü de vardır. Ortadoğu'nun mevcut ulus devlet ve iktidar anlayışlarıyla yönetilemeyeceği fazlasıyla açığa çıkmıştır. Ulusal ve bölgesel sorunların çözümünde Demokratik Uluslar Birliği çatısı daha şimdiden ivedilikle kurulmayı gerektirmektedir. Tek başına hiçbir devletin giderek büyüyen sorunlarla baş edemeyeceği ortadayken, birlikten kaçmak iddiasızlık ve çözümsüzlükle özdeştir. Kürdistan'ın ulus-devletleşmesi Kürtler için devrimci bir gelişme olarak nitelenemez. Sadece ağır bölgesel sorunlara çok daha ağır bir sorun eklenmiş olur.

Irak'ta denenen Kürt ulus devleti ancak demokratik uluslaşmayla kuşatılır ve bu sürecin uzlaşmacı bir yedeği haline getirilirse, Kürdistan ve Ortadoğu çapında olumlu rol oynayabilir. Aksi halde İsrail-Filistin sorunsalından daha ağır sorunlara yol açması beklenebilir. Demokratik ulus modelinin dayattığı çözüm ulus-devletlerin inkârını değil, onların demokratik anayasal çözüme bağlı olmasını gerektiriyor. Batı Avrupa'da iç içe geçmiş devlet-demokrasi izdivacı yegane çözüm modeli değildir. Tersine, sorunları çok olan ve çözümünü erteleten bir modeldir. Ortadoğu'da denenmesi gereken model, devlet-ulusuyla demokratik ulusun varlığını ve özerkliğini esas alan demokratik anayasal çözümdür. Aksi halde ortaya çıkacak birlik modelleri rolleri bakımından İslâm Konferansı ve Arap Birliği (Bunlara Türki Devletler Konseyini de eklemek gerekir) gibi oluşumların ötesine geçmez. İçte demokratik anayasal sisteme bağlı ulusların (Buradaki ulus kavramı ile devlet-ulusuyla demokratik ulusun uzlaşmasından doğan üst ulus veya uluslar ulusu kastedilmektedir) kendi aralarında oluşturacakları Demokratik Uluslar Birliği şüphesiz büyük bir gelişme olacaktır. Sadece kalıcı barışın sağlanması değil, işsiz-

likten tümüyle kurtulmuş yığınların komünal ekonomi ve ekolojik endüstrinin birlikteliğiyle ekonomik üretkenliği ve kültürel Rönesans'ı yaşaması anlamına da gelecektir. Hiç kimse mevcut bilgi ve teknoloji çağında bölgedeki işsizliği, verimsiz ekonomiyi ve umut vermeyen kültürel yaşamı bir kader olarak göremez. Böyle görenler ideolojik körlük içinde olanlar veya sistemin ideolojik hegemonyasını yaşayanlardır. Ortadoğu ancak Demokratik Uluslar Birliği çatısı altında tarihte çok uzun sürmüş olan evrensel rolünü yeniden oynayabilir. Her zaman söylediğim gibi, Kürtler tıpkı uygarlığın şafak vaktinde oynadıkları rolün bir benzerini bu sefer demokratik uygarlık temelinde oynayabilirler. Kürdistan Devrimi'nin potansiyeli ve Kürt demokratik ulus çözümü bunun için gerekli olan her türlü gücü (entelektüel ve fiziki güç) fazlasıyla sunmaktadır. Kürdistan devrimi her zamankinden daha fazla bir Ortadoğu Devrimi'dir. Kürt demokratik uluslaşması da Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'dir. O halde Kürdistan Devrimi'nin evrenselliğe giden yolu Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'nden geçecektir.

Demokratik modernitenin zihniyet devrimiyle, toplumsallaşan felsefe, sanat ve bilim yoluyla hakikat algımızı güçlendirip doğru, iyi ve güzel yaşamı gerçekleştirebiliriz

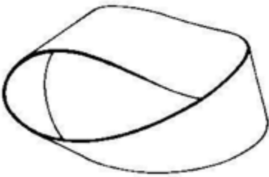
Kapitalist modernitenin ulus-devlet birimlerine dayalı birçok bölgesel birlik (Avrupa, Asya, Amerika ve Afrika'daki ulus devlet birlikleri) ve BM, kurulduklarından beri hiçbir küresel ve bölgesel soruna çözüm bulamamışlardır. Çünkü ulus-devletin bünyesel olarak yaşadığı çözümsüzlük, sorun geliştirme ve erteletme kapasitesi bu tür bölgesel birlikler ve BM birimleri için de fazlasıyla geçerlidir. Bu başarısız örneklerin yerine ulus-devlet birimlerini aşan birimlerle yeni birliklerin oluşturulması ertelenemez bir ihtiyaçtır. Bölgesel Demokratik Ulusal Birliklere ihtiyaç olduğu gibi, mevcut BM yerine ulus-devletleri aşan demokratik ulusal birimlerden oluşan Dünya Demokratik Uluslar Birliği'ne (DUB) de şiddetle ihtiyaç vardır. İster bölgesel ister küresel düşünelim, Demokratik Uluslar Birliği'nin sadece devlet birimlerinin değil, demokratik sivil toplum örgütlerinin de katıldığı bir birlik olması gerekir. Dünya barışı savaşın kaynağı olan ulus-devletlerle sağlanamaz. Aynı zamanda krizlerin kaynağı olan modernite kurumlarıyla kalkınma da sağlanamaz. Mevcut örnekler bu gerçeği fazlasıyla kanıtlamaktadır. Dünya barışı demokratik uluslardan geçtiği gibi, dünya halklarının çalışma hakkı ve temel ihtiyaçlarının giderilmesi de kapitalizmin çılgın kar peşindeki finans tekellerinden değil, herkesin çalıştığı ve çalışmanın özgürlük sayıldığı komünal ve ekolojik ekonomi ve ekolojik sanayileşme birliklerinden geçer. Kapitalist modernitenin sadece ekonomik, sosyal ve politik bunalımını yapısal olarak yaşamıyoruz; beraberinde köklü bir hakikat bunalımını da yaşıyoruz. İnsanlığın gelişmesi hep hakikat algısındaki gelişmelerle birlikte olmuştur. Hakikat algısını sanallaştıran kapitalizm, insanlık tarihinde en kötü, çirkin ve yanlış yaşamın yolunu açmıştır. Yanlış yaşam yolunda DOĞRU yaşanmaz. Kötü ve çirkin yaşam yolunda da İYİ ve GÜZEL yaşanmaz. Yaşam için krizler ve savaşlardan da daha ağır bir felaket, hakikat algısından köklü kopuşlara yol açan sanal yaşam kutularına kölece bağlanmadır; çoktan çizilmiş yanlış, çirkin ve kötü yolda yaşamadır. Genelde modernite, özelde demokratik modernite tartışmaları hakikat algımızı yeniden geliştirebilir. Yanlış, çirkin ve kötü yollarda heba olan yaşamlardan kopup doğru, güzel ve iyi yaşam yollarına yönelebiliriz. Bunun için demokratik modernitenin zihniyet devrimiyle, toplumsallaşan felsefe, sanat ve bilim yoluyla hakikat algımızı güçlendirip doğru, iyi ve güzel yaşamı gerçekleştirebiliriz.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Devrim

Thomas Nail

Günümüzde devrimin geri dönüşüne şahit oluyoruz. Ancak bu dönüş, görünüşte devletin ele geçirilmesi, partinin politik temsili, proletaryanın merkezî konumu veya öncülerin liderliği gibi geleneksel formlardan hiçbirini almıyor. Zapatistalar iki tip devrim arasındaki ayrımın altını çiziyor: baş harfi büyük Devrim ve baş harfi küçük devrim.[1] *"Baş harfi büyük"* ve *"baş harfi küçük" "devrim"* kavramları arasındaki ayrım, radikaller için deiktik (indeksel, gösterimsel, Anlamı geçtiği bağlama göre belirlenen, kullanırken anlam kazanan ifadeler) gerilimin simgesel bir ifadesi.[2] Bir yandan iki kelime de fonetik olarak aynı ve ortak bir toplumsal mücadele tarihini taşıyorlar. Diğer taraftansa bu iki kelime semantik olarak oldukça farklı ve birbirinden önemli ölçüde farklı tarihsel ve politik yörüngeleri ifade ediyor. Bu şekilde, *"D-devrim"* düşüncesi mutlak bir gösteren olmaktan çok semantik bir Möbius şeridi gibi, aynı anda hem kesintisiz bir tek yüzlü izlek, hem de kesintili bir iki yüzlü izlek görünümünde karşımıza çıkıyor.

Bugün radikaller bu iç içe geçmiş iki devrim yörüngesinde, baş harfi büyük ve baş harfi küçük devrim yörüngelerinde kendilerini hem birleşmiş hem de bölünmüş durumda buluyor. Baş harfi küçük devrim, geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde giderek artan bir şekilde rastlanan en az dört devrimci stratejiyle tanımlanabilir. Bunlardan ilki, iktidarın kesişim analiziyle ilgilenir ve devrim için tek bir mücadele ekseni tanımlanamaz (politik, ekonomik, kültürel veya çevresel). Hiçbir eksende, diğer eksenlerin zararına bir mücadele verilmeyecektir. Bu doğrultuda, devrimin de hiçbir *"ayrıcalıklı öznesi"* olmayacaktır (örneğin beyaz, işçi sınıfı, heteroseksüel erkekler). İkinci strateji ise prefigürasyon (Prefigüratif siyaset: Ulaşılmak istenen gelecekteki toplumun bugünden yansıtılmasını amaçlayan örgütlenme ve sosyal ilişki biçimleri) ile ilgilidir. Burada devrim yalnızca devlet politikalarına, üretim biçimlerine, kültürel normlara veya çevresel yıkıma karşı duran zıt kurumlar yaratmayı amaçlamaz. Bunun yerine, bu kurumlara ek olarak, çağdaş devrimci strateji, (yalnızca yerel dahi olsa) devrimcilerin devrimden *"sonra"* görmek istedikleri yeni toplumsal ilişkileri inşa eden alternatif, devlet dışı kurumların yaratılması ihtiyacının altını çizer. Üçüncüsünde, katılımcı politikanın altının çizildiğini görürüz. Devrimci strateji, halkı etkileyen kararların alınma süreçlerine halkın doğrudan katılımını gerektirir. Bu strateji, Zapatistalardan İşgal hareketine kadar dünyanın her yerinde baş vurulan halk meclislerinde, konsensüs karar alma süreçlerinde ve sözcü kurullarında görülebilir. Son olarak, yataylığa olan stratejik bağlılık, devrimci ağların halk meclisleri arasında, merkezî bir otorite, program veya hiyerarşi olmadan bağlantılar

1 Subcomandante Marcos, *Ya Basta!: Ten Years of the Zapatista Uprising (Ya Basta!: Zapatista İsyanının On Yılı)*, ed. Žiga Vodovnik, (Oakland: AK Press, 2004), 164.

2 See Crimethinc, "Why We're Right & You're Wrong: Towards a Non-D(en)ominational Revolution" ("Neden Biz Haklıyız ve Siz Haksızsınız: Sınıfsız/Hakimiyetsiz bir Devrime Doğru"), *Harbinger* 4, http://www.crimethinc.com/texts/harbinger/infighting.php

kurulabilmesini sağlamıştır. Bu stratejinin örnekleri Dünya Sosyal Forumu'nda ve sosyal medyanın merkezi olmayan yerel ve küresel örgütlenme amaçlı kullanımında görülebilir.

Bireysel devrimci stratejiler, alternatif kurumlar inşa etmekten çok devrimci hayatlar yaşamaya odaklanırlar

Bu taktiklerin daha yakın tarihli kullanımları Alternatif Küreselleşme Hareketi, Dünya Sosyal Forumu, *Indignados* (Öfkeliler), İşgal Hareketi ve diğer kimi örneklerde görüldüğü şekliyle, pek çok radikalin günümüzde *"ilk postmodern devrimciler"* dediği Meksika, Chiapas'taki Zapatistalardan etkilenmiş ve ilham almıştır.[3] Bu taktiklerin yeniden su yüzüne çıkmasının muhtemelen bir nedeni de küresel kapitalizmin giderek büyüyen finansal ve neoliberal *"kalkınma"* modeliyle ilgilidir. Meksika pek çok bakımdan neoliberalizmin ilk laboratuvarlarından biriydi. Bu nedenle, yeni devrimci stratejinin de ilk laboratuvarlarından biri olması şaşırtıcı değildir. Tabii ki, bu dört stratejiyi ilk kullananlar Zapatistalar değildi, esasen anarşistler, feministler ve kimi yerli gruplar bu stratejileri on dokuzuncu yüzyıldan beri farklı biçimlerde kullanmaktaydı. Ancak David Graeber'in *"Yeni Anarşistler"*[4] adlı makalesinde ileri sürdüğü gibi en önemli fark, doksanların ortalarına ve sonlarına kadar bu stratejilerin bu denli yaygın olmamasıydı. Ancak, bu dört devrimci stratejinin sentezi ve yayılması Zapatizmo'nun yükselişi ve etkisiyle olmuşsa da bu durum baş harfi büyük ve baş harfi küçük *"devrim"* arasındaki gerilimi hiçbir surette ortadan kaldırmadı.[5] Bilakis radikaller, tam da baş harfi küçük stratejilerin artan yaygınlığı nedeniyle, bu gerilimle her zamankinden daha çok karşılaşmaktadır.

Üstelik, en az iki çeşit baş harfi küçük devrimci stratejiden bahsedilebilir: Toplumsal stratejiler (yukarıda sayılanlar gibi) ve daha bireyci stratejiler (Crimethinc ve Medeniyet Karşıtı Anarşistler tarafından popülerleştirilen ve tarihsel olarak çok daha öncesinden Max Stirner, Ernest Coeurderoy ve Joseph Déjacque gibi anarşist kuramcılar tarafından savunulanlar gibi).[6] Bireysel devrimci stratejiler, alternatif kurumlar inşa etmekten çok devrimci hayatlar *yaşamaya* odaklanırlar. Onlara göre herhangi bir devrim olacaksa bu, gündelik hayatlarımızdan başlayarak aşağıdan yukarıya inşa edilmelidir. Crimethinc'in yazdığı gibi *"devrim … tek bir an değil, bir yaşam şeklidir"*.[7] Ya da Raoul Vaneigem'in ifadesiyle "*gündelik hayattan açıkça bahsetmeden devrimden ve sınıf mücadelesinden bahseden insanlar, aşkın düzeni yıkıcılığını anlamayan, kısıtlamaları reddetmenin gerekliliğini anlamayan insanlar, bu insanlar ağızlarında birer ceset taşıyorlar*".[8]

Günümüzde çağdaş radikal çevrelerde öne çıkmalarına rağmen, bu gibi anarşit *"baş harfi küçük"* stratejilerin her zaman bir *"devrim"* tanımı yapmadığını unutmamak gerekir. Tarihsel olarak devrim etimolojisi ve düşüncesi, tam anlamıyla devletin etrafında *"döne durmuştur."* Aristoteles *"devrim"* kelimesini hiç kullanmamış olsa da (gerçi μεταβολή, "değişim" sözcüğü sıklıkla "devrim" olarak yanlış çevrilmiştir) Aristoteles'in politik değişime dair temel kuramı, binlerce yıl boyunca hâkim kuram konumunu korumuştur. Aristoteles'e göre yalnızca iki tür politik değişim vardır: Devlet kurumunun türleri arasındaki değişim (demokrasi, aristokrasi,

---

3 Roger Burbach "Roots of the Postmodern Rebellion in Chiapas," ("Chiapas'ta Postmodern İsyanın Kökleri") *New Left Review*, 205 (May/Haz 1994), 113–24. Roger Burbach, "For a Zapatista Style Postmodernist Perspective" ("Zapatista Tarzı bir Postmodernist Perspektif için") *Monthly Review*, 47 (Mart 1996), 4–41. Ana Carrigan, "Chiapas: The First Post-Modern Revolution" ("Chiapas: İlk Postmodern Devrim"), *The Fletcher Forum*, 19 (1) 1995: 71–98. Tim Golden, "Revolution Rocks: Thoughts of Mexico's First Postmodern Guerrilla Commander," ("Devrim Sarsıyor: Meksika'nın İlk Postmodern Gerilla Komutanının Düşünceleri") *New York Times Review of Books*, 8 Nisan 2001, <http://www.nytimes.com/books/01/04/08/ reviews/010408.08goldent.html> (3 Mart 2001 tarihinde erişildi).

4 David Graeber, "New Anarchists" ("Yeni Anarşistler") *New Left Review*, 13 (Ocak/Şubat 2002), 61–73.

5 Wolfi Landstreicher, Shawn Wilbur ve Vincent Stone, çev. *Disruptive Elements: The Extremes of French Anarchistm (Yıkıcı Unsurlar: Fransız Anarşizminin Uçları)* (Ardent Press, 2014).

6 Wolfi Landstreicher, Shawn Wilbur ve Vincent Stone, çev. *Disruptive Elements: The Extremes of French Anarchistm (Yıkıcı Unsurlar: Fransız Anarşizminin Uçları)* (Ardent Press, 2014).

7 Bkz. Crimethinc, "Why We're Right & You're Wrong: Towards a Non-D(en)ominational Revolution" ("Neden Biz Haklıyız ve Siz Haksızsınız: Sınıfsız/Hakimiyetsiz bir Devrime Doğru"), *Harbinger* 4, http://www.crimethinc.com/texts/harbinger/infighting.php.

8 Raoul Vaneigem, *The Revolution of Everyday Life* (*Gündelik Hayat Devrimi*), çev. Donald Nicholson-Smith (London, Rebel Press, 2001). 26.

oligarşi ve monarşi) ile devlet kurumu içerisindeki değişim. Machiavelli'den Mao'ya politik kuram, temel devletçi devrim tanımının kinetiğini takip eder: *"Devlete dönüş."* Aristoteles'e göre kurum göreceli bir durağanlığın *"yerleştirilmesi," "kurulmasıdır"* ve *"devlet"* kelimesiyle aynı kökten (*stā-) gelir. Çatışmalı güçler arasındaki durağanlıksa *polis* veya şehir devletini (πόλις) ortaya çıkarır. Bu sözcük *"politika"* kelimesiyle aynı kökten gelir (*pelə-, kale, hisar anlamına gelir). Dolayısıyla Aristoteles'e göre politika, duvarlarla çevrili bir şehir devletinin kurulmasıdır ve de devrimler bu merkezi olarak sınırlandırılmış noktanın kurumsal değişimleridir: Halk, bu merkezin eksenine karşı veya bu eksende devinir. Böylelikle devletin politik hareketi, teorik ve pratik olarak, devletin merkezi noktası etrafındaki bir rotasyon olarak tanımlanmıştır. Mao'ya göre de *"silahlı güçlerce iktidarın ele geçirilmesi, sorunun savaşla çözümü, devrimin merkezî görevi ve en üst formudur"*.[9]

İngilizcedeki "*revolution*" (devrim) kelimesinin on altıncı yüzyıldaki politik dönüşümleri tarif etmek amacıyla ilk kullanımından, yirminci yüzyılın Rusya, Almanya, Fransa ve Çin'deki sosyalist devrim ya da yakın-devrimlerine kadar Aristoteles'in döngüsel kinetiği baskın konumunu korumaktadır. Hannah Arendt şöyle yazar: *"Devrim sözcüğü kökeni itibariyle restorasyon anlamına gelirken bizim için bunun tam da zıddı olması, yalnızca semantiğe dair bir gariplik değildir. On yedinci ve on sekizinci yüzyılların devrimleri, bize yeni bir ruhun, modern çağın ruhunun kanıtlarını sergiler gibi görünse de restorasyon amaçlı yapılmışlardı."*[10]

Kastedilen, söz konusu dönemde hiçbir devlet dışı kuram ya da uygulamanın olmadığı değildir, yalnızca en yaygın olanların bunlar olmadığı söylenmektedir. Ne var ki, yirmi birinci yüzyılın devrimci mücadelelerindeki eğilim, Aristotelesçi modeldense, tarihsel olarak *"baş harfi küçük"* devlet dışı ya da devlet karşıtı gelenekle, yerli mücadeleleriyle, köle isyanlarıyla, köylü başkaldırılarıyla, korsanlarla ve anarşistlerle ilişkilendirilen bir gelenekle çok daha fazla ortaklaşma yönünde.

On dokuzuncu ve yirminci yüzyılların devrimleri "devletlere geri döndükçe", hem devlet formunun hem de devletin devrimci bir eylemle ele geçirilmesi için egemen form olarak "parti" formunun politik sınırlılıkları daha da görülür hale geldi

İronik bir biçimde bu yakın tarihli kaymaya, tam da klasik *"baş harfi büyük"* devletçi modelin *"başarısı"* yardımcı oldu. On dokuzuncu ve yirminci yüzyılların devrimleri *"devletlere geri döndükçe"*, hem devlet formunun hem de devletin devrimci bir eylemle ele geçirilmesi için egemen form olarak *"parti"* formunun politik sınırlılıkları daha da görülür hale geldi. Teorik olarak, Engels'e göre partinin amacı *"kendisini proletarya olarak feshetmek … ve devleti de devlet olarak feshetmek."*[11] ve bunun yanı sıra Lenin'in daha sonra eklediği gibi *"devletin ilga edilebileceği koşulları"*[12] sağlamaktı. Ne var ki tarihsel olarak, devletin kendisini veya kendisini mümkün kılan koşulları ortadan kaldırmak için kullanılması fikri başarısızlığa uğradı. Bundan dolayı Marksizm'in belki de en itibarsız yönü parti haline geldi. Devrimci politikaları azaltarak devlet otoriterizmi ve bürokrasiye kaymakla suçlandı, devrimci kuramı dogmaya dönüştürmekle suçlandı, politik hayal gücünü, disiplinli bir düzene tabi kılmakla suçlandı. Devrimci parti-devlet adına, akla gelecek her türlü devletçi zulüm işlendi (politik idamlar, esir kampları, milliyetçi savaşlar, propaganda kampanyaları vb.). Eğer radikal aktivistler bugün artık sınıf partisinden, askeri tarzda bir disiplinden, öncülükten veya devletin ele geçirilmesinden bahsetmiyorlarsa (ya da Richard Day ve Zapatistalar gibi bunları açıkça

9 Mao Zedong, "Problems of War and Strategy" ("Savaş ve Stratejinin Sorunları") [1938], *Mao's Road to Power: Revolutionary Writings 1912-1949 (Mao'nun İktidara Giden Yolu: Devrimci Yazılar 1912-1949) Cilt 1* içerisinde, ed. Stuart R. Schram ve Nancy Jane Hodes (Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1992), 548.

10 Hannah Arendt, *On Revolution (Devrim Üzerine),* (New York: Viking Press, 1963), 43.

11 Karl Marks ve Friedrich Engels, *The Marx-Engels Reader (Marks-Engels Okuma Kılavuzu)*, ikinci baskı, ed. Tucker, Robert C., (New York: Norton, 1978), 713.

12 Vladimir İlyiç Lenin, *State and Revolution (Devlet ve Devrim),* (New York: International Publishers, 1932), 94.

reddediyorlarsa)[13] bunun sebebi tam da bu stratejilerin, yirminci yüzyılın devrimci deneyleri tarafından itibardan düşürülmeleridir.

Alternatif kurumların, devletin artık var olmadığı bir geleceği fikirlerinde canlandırmalarıyla devlet çözülüp yok olmayacaktır. Bu durumda yalnızca devrim kavramını değil, diğer politik formları da nasıl yeniden yorumlamak gerektiği açık değildir

Döngüsel, baş harfi büyük devrim tanımıyla baş harfi küçük devrim arasındaki farklar, *"devrim"* kelimesine dair, halen bugün gerilim içerisinde bulunan iki önemli stratejik ve kinetik yoruma ışık tutar. Bir taraftan baş harfi büyük tanım statik bir merkez etrafındaki hareketi ve kendi devlet kurumunun döngüsel dönüşümünü temel alır. Özü itibariyle döngüsel ve merkezkaç bir politik hareket kuramıdır. Baş harfi büyük devrimde— kurum değişmiş olsa da— devlet formunun *kimliği* geri dönmektedir. Böylelikle devrim, devlet formunun kimliğine içkin bir farkı işaret eder. Diğer taraftan baş harfi küçük *"devrim"* tanımı ise dalga formunda birleşen, merkezsiz vektörlerin hareketini temel alır. Devlet dışı eğilimleri de göz önüne alındığında bu devrimci hareketlerin statik son noktalar olmadıkları, daha çok yörüngeler veya yönler gibi davrandıkları görülür. Merkezi bir komut, öncülük veya program olmadan amaçlarının peşine düşerler. Bunun yerine, yerel hareketleri, *aralarında* hareket eden bir dalganın ortak gücü olarak birbirlerini etkiler, birbirlerinden ilham alırlar. Bu durumda devrimde geri gönen şey, çemberin kimliği değil, *kendine geri dönmenin değişken sürecidir*. Burada devrim, devlet biçiminin kimliğine içkin bir fark değil, devletin *dışına ilişkin* ve böylelikle pek çok diğer toplumsal formu doğurabilir olmasıyla farklılık gösteren bir süreçtir. Bu durumda devrim, başlangıç noktasına (devlete) geri dönmez, merkezi olmayan bir yörüngede daha ileri bir noktaya gider. Günümüzde radikal sol içerisindeki pek çok kesimin önerdiği baş harfi küçük devrim tanımı, döngüsel politik hareketten kopma yönündeki bir stratejik kararı işaret eder, merkezi olmayışıyla farklılaşan ve tarihsel olarak minör kalmış politik hareketi olumlar.

Dikkatleri bu etimolojik ve tarihsel farka yönelterek bugünün radikalleri, döngüsel tehlikelere düşmeden parti, kurum ve devlet gibi diğer klasik politik kurumları tekrar ele alma şansına sahip olabilir. Ne de olsa, devlet dışı veya devlet karşıtı devrim tanımlarını da -tıpkı Möbius şeridindeki ikizleri gibi- belirli noktalarda mevcut parti ve devlet iktidarı ile boğuşma zorunluluğu var. Alternatif kurumların, devletin artık var olmadığı bir geleceği fikirlerinde canlandırmalarıyla devlet çözülüp yok olmayacaktır. Bu durumda yalnızca devrim kavramını değil, diğer politik formları da nasıl yeniden yorumlamak gerektiği açık değildir. Pek çok kuramcı ve aktivist, bu gibi yeni tanımlarla deneysel girişimlerde bulunmaya başladı, Alain Badio'nun anti-parti kavramı, Daniel Bensaïd'in yeni Anti-Kapitalist Parti'si, Hugo Chavez'in devrimci Bolivarcılığı ve Zapatistaların öteki kampanyaları gibi. Bu süreçte, geleneksel devlet formuna ve dehşetine yenik düşmeyen *"devrim"* formlarına kuramsal ve pratik bir dönüşe olanak sağlayacak tarihsel kaynakları ortaya çıkarmamız söz konusu. Bu projeler ilerledikçe, baş harfi küçük devrim ile baş harfi büyük devrim arasındaki savaş, verimli bir çatışma alanına ve gerçek anlamda yeni bir politik çıkışa dönüşebilir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça:

Burbach, Roger. 1994. "Roots of the Postmodern Rebellion in Chiapas," ("Chiapas'ta Postmodern İsyanın Kökleri") New Left Review;

Burbach, Roger. March 1996 "For a Zapatista Style Postmodernist Perspective," ("Zapatista Tarzı bir Postmodern Perspektif için") Monthly Review, 47: 4-41;

Carrigan, Ana. 1995. "Chiapas: The First Post-Modern Revolution" ("Chiapas: İlk Postmodern Devrim") The Fletcher Forum, 19 (1): 71-98;

13 Richard Day, *Gramsci is Dead: Anarchist Currents in the Newest Social Movements (Gramsci Öldü: En Yeni Toplumsal Hareketlerde Anarşist Akımlar)* (Londra: Pluto Press, 2005), 45.

Day, Richard. 2005. Gramsci is Dead: Anarchist Currents in the Newest Social Movements. (Gramsci Öldü: En Yeni Toplumsal Hareketlerde Anarşist Akımlar) Londra: Pluto Press

Graeber, David. 2002. "New Anarchists," ("Yeni Anarşistler") New Left Review, 13:61–73.

Landstreicher, Wolfi; Wilbur, Shawn ve Stone, Vincent. 2014. çev. Disruptive Elements: The Extremes of French Anarchistm (Yıkıcı Unsurlar: Fransız Anarşizminin Uçları) Ardent Press

Lenin, Vladimir İlyiç. 1932. State and Revolution (Devlet ve Devrim) New York: International Publishers

Mao, Zedong. 1938 "Problems of War and Strategy," Mao's Road to Power: Revolutionary Writings 1912-1949, Volume 1, (Mao'nun İktidara Giden Yolu: Devrimci Yazılar 1912-1949, Cilt 1 içerisinde "Savaş ve Stratejinin Sorunları") ed. Schram, Stuart R. ve Hodes Nancy Jane. 1992 Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe

Marx, Karl ve Engels, Friedrich The Marx-Engels Reader (Marks-Engels Okuma Kılavuzu), ikinci baskı, ed. Tucker, Robert C. 1978, New York: Norton

Nail, Thomas. 2013. "Zapatismo and the Origins of Occupy," ("Zapatismo ve İşgalin Kökenleri") Journal for Cultural and Religious Theory, cilt. 12 no. 3: 20–35.

See Crimethinc, "Why We're Right & You're Wrong: Towards a Non-D(en)ominational Revolution," ("Neden Biz Haklıyız ve Siz Haksızsınız: Sınıfsız/Hakimiyetsiz bir Devrime Doğru") Harbinger 4, http://www.crimethinc.com/texts/harbinger/infighting.php.

See Crimethinc, "Why We're Right & You're Wrong: Towards a Non-D(en)ominational Revolution," ("Neden Biz Haklıyız ve Siz Haksızsınız: Sınıfsız/Hakimiyetsiz bir Devrime Doğru") Harbinger 4, http://www.crimethinc.com/texts/harbinger/infighting.php.

Subcomandante Marcos. 2004 Ya Basta!: Ten Years of the Zapatista Uprising (Ya Basta!: Zapatista İsyanının On Yılı) ed. Žiga Vodovnik. Oakland: AK Press.

Vaneigem, Rauol. 2001 The Revolution of Everyday Life ("Gündelik Hayat Devrimi") çev. Donald Nicholson-Smith. Londra, Rebel Press

Kadın Devrimi ve Çağımıza Kazandırdıkları

Çiğdem Doğu

Devrim, içerdiği yöntemler nasıl olursa olsun, mahiyeti itibariyle yeni bir yaşama, yeni bir zamana işaret eder. *"Devrim"* denildi mi her şeyde bir yenilenme ifade edilmek istenir. Bir sürecin tamamlanıp yeni bir sürecin başlaması anlatılır. Tabii ki devrimlerin stratejileri, taktikleri, programları vardır, getirmek istediği yenilikleri kapsayan ve ortaya koyan. Bu stratejiler, taktikler ve programlar farklılıklar arz etse de; hepsindeki ortak anlam yeniliktir.

Devrim kavramı, genel anlamda ezilenlerin bir eylemi, özgürlük ve eşitlik eylemi olarak kullanılmıştır. Hâkim ve egemen güçlere karşı toplumun, yoksulların, emekçilerin, ezilen farklılıkların bir karşı koyuş, isyan ve alternatif arayışı olarak gelişir. Çağımızda kapitalist-emperyalist sistem liberal ideolojisiyle devrim kavramının da içeriğini boşaltıp kendi sistemine eklemlemeye çalışmaktadır; ancak öz itibariyle ezilenlerin mücadelesine ait bir kavramdır. Devrimin esas karakteri toplumsaldır, tarihseldir, egemenliğe, zulme, sömürüye karşıttır; özgürlüğe, adalete, eşitliğe doğru arayıştır. Çıkış noktası her zaman böyle olmuştur.

İlk devrim, insanı insan yapan toplumsallık devrimidir -ki bu devrimin rengi, kadın rengindedir, kadın karakterindedir. İlk oluşum karakteri her zaman hakiki karakteri ifade eder. Devrim kavramının doğuşu, ilk oluşumu açısından da baktığımızda, hakikatindeki kadın özünü ve rengini görürüz. Tanrıça kültünün kutsallığı da zaten bunu anlatır. Her ne kadar erkek egemenlikli tarih çeşitli zulüm biçimleriyle hafızadan bunu silmeye çalışmış olsa da, oluşum karakteri kaybolmuyor, yok olmuyor. Bu nedenle tarih boyunca gelişen isyanlar, devrimci mücadeleler, hep ilk devrimin, neolitik zamanın, toplumsallığın esası olan paylaşımcılığı, eşitlikçiliği, özgürlüğü, doğal yaşamı, doğaya saygıyı talep etmiştir; yenilik argümanı olarak işleyip bu uğurda mücadele etmiş ve büyük bedel ödemişlerdir. Aslına bakarsak, kadın eksenli doğal yaşamın, toplumsal devrimin özgürlük hafızasında bıraktığı izlerin, tarihten günümüze kadar devrim mücadelesi olarak yansımasından, devam arzusundan başka bir şey değildir. Çünkü insana ve topluma layık olan budur.

Şimdi bu genel bir doğru olarak böyle iken, neolitik yaşamın alanını daraltan ve kendini hâkim, hegemon güç haline getiren erkek egemenlikli sistem ve onun devletçi-iktidarcı uygarlığı, zihniyette, ilişkilerde ve yaşamın kurumsal yapılanmasında çok ciddi sapmalara, değişimlere yol açtı. Erkek egemenliği toplumsal özden bir sapma iken, ortaya koyduğu yaşam ve ilişki gerçekliği de tamamen bir sapmayı ifade etti. Böylelikle yaşamda yalan, kurnazlık, sömürü, zengin-fakir çelişkisi, kadın-erkek çelişkisi, tecavüz, tekelcilikten kaynaklı savaşlar, işkence gibi bireyi ve toplumu ahlaktan, vicdandan, toplumun tanrıça kültüründen uzaklaştıran, kopartan olumsuzluklar hâkim olmaya başladı. Kadın devrimi olan neolitik devrim bir toplumsal devrim ise, erkek damgalı olan iktidarcı-devletçi uygarlık tam bir karşı devrimdir, anti toplumsaldır. Tarih boyunca da çatışan hep bu iki temel olgu olmuştur. Toplumsallık ile iktidarcılık çatışmıştır.

Neolitiğin binlerce yıllık kültürünün yarattığı hafıza, özgürlük hafızasıdır. Bir kez daha belirtirsek kadın eksenlidir, merkezlidir. Bu nedenle toplumsallığı, devrimi hiçbir zaman kadından kopartarak ele almak mümkün değildir. Nitekim ezilenler adına hareket eden devrim-

lerin temel zayıflığı ve yetersizliği de bu noktada ortaya çıkmıştır. Bunu gerektiği gibi görmeyen, yeterli düzeyde anlamayan zihniyetler, devrimci mücadelede de temel bir yanın eksikliğine yol açmıştır. Bu tarzdaki devrimcilik, gölgeyi görüp kaynağı görmemeye benzer. Yani halklar, ezilenler için ahlaklı, onurlu bir yaşamı, eşit ve özgür bir ilişkiler sistemini, adaletli, güzel ve doğal yaşamı arzulamak, bunun için her şeyini ortaya koyarak da mücadele etmek, ancak bu arzulanan tüm değerlerin asıl olarak kadın eksenli yaşamdan doğduğunu görmeyerek ya da unutarak devrim gerçekleştirmek, bir yere kadar getirmekte ancak süreklileşen ve sistemleşen bir toplum sistemini geliştirememektedir. Nitekim tarih boyunca gelişen isyanlara ve 19. yüzyıldan itibaren sosyalizm adına gelişen devrimlere baktığımızda bunu çok net bir biçimde görürüz. Bu, erkek egemenlikli sistemin geliştirdiği karşı devrimin körleştiren etkisidir. Kadını görmeyen devrim, devrim olamıyor. Çok büyük ve anlamlı direnişlere yol açıyor, ancak toplumsal yaşamın temel öznesi olan kadın devrimin öznesi olarak görülmeyince, devrim süreklileşemiyor, toplumsal bir yaşam sistemine dönüşemiyor. Uygarlığın, iktidarın ve erkek egemenliğinin bir tekrarı olmaktan kurtulamıyor. Belki reformist bazı dönüşümlere yol açmakta, köleleşmeyi çok kaba yönlerinden çıkarmaktadır. Ancak ortadan kaldırmamakta, aksine daha da incelerek devam etmesine yol açmaktadır.

Bu nedenle birincisi, özgürlük hafızamızda devrim kavramını kadın renginde bir kavram olarak görmek, ikincisi de giderek bundan yola çıkarak kadın açısından gelişen büyük yaşam dengesizliğini aşmak için kadın devrimi kavramını mücadelemizin merkezine koymak gerekmektedir. Bu, gerçekten de çok önemlidir. Nitekim Kürdistan devriminin bu açıdan yaşadığı deneyim, gerçekten de incelenmeye ve anlaşılmaya değer bir deneyimdir. Belki ilk grup aşamasından ya da PKK'nin ilk kuruluş tarihinden itibaren böylesi bir kavramlaşmaya gidilmemiştir, ancak bu devrime kadın renginin mutlaka katılması gerektiğine dair sürekli bir ısrar ve inat olmuştur. Özellikle de Ali Fırat'ın özgürlük arayışı, devrim mücadele anlayışı, ne olursa olsun kadın iradesinin katılmasına yönelik olmuştur. Devrimi bu biçimde ele alış, toplumun ana damarını yakalama anlamına gelirken, bu damar sürekli büyüyen ve kendini sürekli tazeleyen bir devrim dinamiğine yol açmıştır. Çünkü kadın toplumdur, toplum kadındır. Devrim kadındır, kadın devrimdir. Yenilik budur.

Yenilik, erkek egemenlikçi sistemle alt üst edilen, çirkinleştirilen ve efendi-köle ilişkisine dönüştürülen kadın ve erkek ilişkilerinin özgürce ve eşitçe ele alınması, yeniden inşa edilmesidir. Toplumun iki temel farklı kimliği olan kadın ve erkek kimliğinin düşürülmesi, birbiri ile karşıtlaştırılması, toplumsal yaşamı da çekilmez bir hale getirmiş, çirkinleştirmiş, ahlaktan yoksun hale getirmiştir. Dolayısıyla bu iki öznede, özellikle de en ağır sömürüye tabi tutulan kadında değişim, devrim gerçekleştirmeden bir toplumsal devrimin gerçekleşmesi mümkün olamaz. Dikkat edilirse tarih boyunca gelişen devrimlerde ve isyanlarda kadın hep var olmuştur, kahramanca direnmiştir. Ancak *yeni* diye tabir edilen yaşamda yerini bulamamıştır, yer verilmemiştir. Devrim toplumsallık adına yola çıkmış ve bunun için mücadele etmiştir, ancak egemen erkek sisteminden kopamama, devletçi ve iktidarcı zihniyet kodları, devrimin erkek karakterli gelişmesine ve aynı zamanda yenilgi yollarını döşemesine yol açmıştır. Yeni dönemde kadın açısından çok da değişen bir durum olmamıştır. Dolayısıyla yeni ve özgür toplumsallık da inşa edilememiş, devrim hep yarım kalmıştır.

İlk devrim, insanı insan yapan toplumsallık devrimidir -ki bu devrimin rengi, kadın rengindedir, kadın karakterindedir. İlk oluşum karakteri her zaman hakiki karakteri ifade eder

Bu biçimiyle beş bin yıllık süreçte gelişen ezilenlerin mücadelesinde hep bir yarımlık yaşanmıştır. Kesintiler oluşmuş, yenilgiler yaşanmıştır. Yine aynı nedenle devrim, niyetlerin ve hedeflenenlerin de ötesinde askeri bir mücadele, iktidarın egemenlerden ezilenlere geçişi gibi, iktidarın bir el değiştirme savaşımı gibi yüzeysel ele alınmıştır. Amaç elbette ki böyle değildi, niyetler de çok kutsal ve anlamlıydı. Ancak devrime kadın iradesinin bir özne olarak katılamayışı, toplum yaşamındaki yerinin özgürce ve eşitçe geliştirilemeyişi, devrimin de sadece askeri mücadele ile savaşılıp kazanılacak bir iktidar alanı gibi algılanmasına yol açmıştır. Oysa devrim

ve devrimcilik kavramlarına kadın öznesinin katılması, kadın devrimi alanının açılması, devrim kavramına da yeni ufuklar kazandırmakta, yeni roller yüklemektedir. Böyle ele alındığında devrim, hem egemene karşı askeri mücadele ve hem de toplumsallığı kadın iradesinin katılımı ile yeniden inşa etme gibi iki temel yöntem üzerinden yeniden anlam kazanmaktadır. Nitekim Kürdistan mücadelesinin en temelde ortaya koyduğu anlamlardan ve deneyimlerden biri de bu olmuştur.

Devrim ve devrimcilik kavramlarına kadın öznesinin katılması, kadın devrimi alanının açılması, devrim kavramına da yeni ufuklar kazandırmakta, yeni roller yüklemektedir

Genel anlamda devrim algısında bir yenilenme yaşanmasına ihtiyaç vardır. Devrimi kadın renginde algılamak ve yine yaşamdaki dengesizliği aşmak için kadın farklılığını gözeterek kadın devrimini gündeme almak her devrimci hareketin temel bir yaklaşımı olabilmelidir. Paradigmasal değişim ve başarı kazanma buradan başlamaktadır.

Kadın devrimi açısından bazı değerlendirme yaparak konuyu derinleştirmeye çalışalım. *"Mademki devrimin bir kadın karakteri var, neden ayrıca kadın devrimine ihtiyaç var?"* diye sorulabilir. Bu, hem çağımızda kadın sorununun gelmiş olduğu vahim düzeyle hem de toplumun farklı bir kimliği olarak kendi özgünlüğünde örgütlenme hakkı ile bağlantılıdır. Kadın kırımların, aile içinden yaşamın her alanına korkunç düzeylerde yaşandığı, kadın sömürüsünün akıl almaz yürek kabullenmez bir düzeye geldiği bir çağda, özellikle de kadınların kendi öz iradelerini kazanmaları, bilinçlenmeleri, örgütlenmeleri, mücadele araçlarını oluşturmaları, öz savunmalarını yapabilmeleri için kendi cins kimliğinde, farklılığında derinleşmesi zorunludur. Daha doğrusu bozulan, yok edilmeye çalışılan, yozlaştırılan kadın kimliğini yeniden kazanma, farkındalığını oluşturma, kendi cinsiyle birlikte yıkılmaz, çözülmez bir örgütlülük gücünü oluşturma ve bununla erkek egemenlikçi sisteme karşı kendi özgürlükçü sistemini geliştirerek mücadele etme zorunluluğu vardır. Bu, olmazsa olmazdır. Çünkü adı üzerinde, bir kırımdır. Her gün tecavüz edilen, öldürülen, iliklerine kadar sömürülen, dövülen, aşağılanan, tüm cinsel kimliği metalaştırılan bir kadınlık, kadınlıktan ve insanlıktan uzaklaşmadır, kadınlığı kırma, yok etmektir. Ve tabii ki bu aynı zamanda yaşamın ve toplumsallığın da kırılmasıdır, yok edilmesidir. İşte bu evrensel yaşanan temel bir sorun olurken, Kürdistan'da bu sorunun çözümünün kaçınılmazlığını ilk elden gören ve cesaretle üzerine giden Ali Fırat olmuştur. Başka hiçbir düşünür, özellikle de bir erkek kimliğiyle bu sorunun köklü çözümüne böylesine cesur yaklaşamamıştır. Bu tehlikeli ve mayınlı alana cesaretli olduğu kadar, sezgili, bilinçli, umutlu ve aşkla girmiştir.

PKK'nin ilk grup aşamasından itibaren kadının katılımına hep özel bir önem verilmesi, Sakine Cansız'ın bu ilk grup dönemine katılarak kırk yıl boyunca amansız bir kadın mücadelesi vermesi, giderek kadınların mücadeleye katılması, kadın özgün örgütlenmesinin, sonra kadın ordulaşmasının, kadın partileşmesinin, kadın kurtuluş ideolojisi ve kadın konfederal sisteminin geliştirilmesi, kadın devriminin temel köşe taşlarını oluşturur. Burada Ali Fırat'ın kadınlar için büyük yoğunlaşması ve kadınların da bu yoğunlaşmaya kendi öz iradeleri ile canla başla katılması, her ikisinin birbirini tamamlaması ve büyütmesi söz konusudur. Şunu da mutlaka belirtmeliyiz ki, bu yoğunlaşmalar öyle masa başında, kütüphanelerin önünde klasik biçimde gelişen yoğunlaşmalar biçiminde olmamıştır. Acımasız bir savaşın ortasında şiddete, işkenceye maruz kalan kadın militanlar, egemenlerin kadın bedenlerine vahşice saldırısı, buna karşı fedaice kendini adama ve büyük şahadetler, büyük emekler biçiminde gelişen bir kadın katılımı vardır. İşte bu katılım biçimine cevap olmak isteyen, her şehadete ve düşman saldırısına yeni bir kadın hamlesi ile yanıt oluşturmaya çalışan bir Ali Fırat gerçekliği vardır. Her ikisi de görkemlidir. Burada büyük bir sanat inceliği vardır, bir aşk eylemi vardır. Yoksa sokağa bile çıkma cesareti olmayan kadınların, dünyanın en vahşi saldırgan güçlerine karşı mücadele eden, kendi iradesini geliştiren bir düzeye varması mümkün olamazdı. Ortada kadın açısından var olan dengesizliği mutlaka aşmak lazımdı. Bu da kadının kendi öz bilincinde, renginde bir devrim çalışmasında derinleşmesi ile olabilirdi. İşte Ali Fırat'ın hem genel dünya

devrimlerine ve hem de kadın özgürlük hareketlerine getirdiği çok önemli bir yenilik bu noktada olmuştur. Bu devrim, toplumsal devrimin kendi doğal karakterine kavuşabilmesi için vazgeçilmezdir. Erkek egemen sistem karşısında bu kadar kendine yabancılaşmış, güçsüzleşmiş kadının kendi devrim alanını yaratarak güçlenmesi, bilimini, duygusunu, etik ve estetiğini, aşk anlayışını, erkek anlayışını, red ve kabul ölçülerini, sahipsiz, sömürüsüz, devletsiz-iktidarsız, egemen erkeksiz ilişki ve yaşam anlayışını geliştirmesi o denli önemlidir ki! Ve bir de çok değerlidir. Yaşam; özgürleşen, dil ve düşünce gücü kazanan, büyük duygu sahibi kadınla güzeldir, renklidir, canlıdır, akışkandır. Aşklıdır. Aksi ise korkunçtur, yaşanmazdır, bıktırıcı ve öldürücüdür. Tıpkı erkek egemenlikli sistemin yarattığı yaşam zeminleri gibi.

İşte kadın devrimi buna meydan okur. Kapitalist modernitenin yaşamını kabul etmez. Ortadoğu'nun binlerce yıllık gelenek olarak dayattığı egemenliği kabul etmez. İşte bu devrim, doğal olarak zihniyetten başlar büyük öz savunma savaşımına kadar gider. Daha doğrusu iç içe gider. Kadın kurtuluş ideolojisinin beş temel ilkesi olan, yurtseverlik, özgür düşünce-özgür irade, örgütlenme, mücadele ve estetik ilkeleri bunu çok güçlü bir biçimde ifade eder. Bu ilkeler, kadın devriminin özünü, ruhunu çok iyi anlatır. Gerisi bunun mücadele ve örgütlenme biçimlerini, taktiklerini, kadın bilinci ve bakış açısıyla ustalıkla geliştirmek ve yürütmektir. İşte tüm bunlar yaşamdaki yalancılığa, sömürüye, ikiyüzlülüğe, tecavüze, tekelci savaşlara asıl son verecek iradeyi açığa çıkarmaktadır. Dikkat edersek, toplumun kendi özüne kavuşması da bunlardan başka bir şey değildir. Yine aynı yere dönüyoruz: Kadın toplumdur, toplum kadındır; kadın devrimdir, devrim kadındır.

Kadın devriminde başarmak, genel devrimi kesintisiz, sürekli kılar. Zafere götürür. Çünkü toplumun inşası önce kadının özgürlükçü ve eşitlikçi paradigmada yeniden yaratılmasından geçer. Buradan toplumu, kadın ve erkek ilişkilerini inşa etmeye başlanır ve yine bunun çok güçlü öz savunması yapılır, daha da ötesi yaygınlaşması sağlanır, bunun savaşımı yürütülür. Bu, iktidarcı ve erkekçi yapılarda olduğu gibi hegemonik karakterde değildir, ancak özgürlüğün dalga dalga yayılması karakterindedir. Tüm coğrafyalara, tüm toplumlara yayılacak bir anlayışla ele alınır. Çağımızın zafere giden devrim anlayışı budur. Sürekli anda inşa ederek, geliştirerek, kadının ve toplumun iradesini yaşamın her alanına katabilen yaşam sistemlerinin örülmesiyle, bunun amansız savaşımını vererek devrim gerçekleşir. Bu anlamda devrim, yarattığın ve geliştirdiğin her andadır. Dünde veya yarında değil, eyleme geçeceğin, yaratacağın bugündedir, şimdidedir. Özgürlük alanlarını her alanda geliştirip yaygınlaştırarak egemenlik alanlarını daraltmak, devrimi büyütmektir, geliştirmektir.

Her iki dünya savaşı, yarattığı çelişkilerle devrimlere de ön açmıştır, zemin sunmuştur. İçindeki yanlış ve yetersiz yaklaşımlardan kaynaklı sonuçları istenmeyen biçimde olsa bile, dünya savaşları halklara, ezilenlerin devrim mücadelesinin başarıya gitmesinde önemli bir zemin oluşturdu. Birinci Dünya Savaşı'n da Sovyet Devrimi gelişir iken, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından sosyalist devrimler ve ulusal kurtuluş mücadeleleri, gerilla mücadeleleri dünya çapında yaygınlaşmaya başladı. İşte Üçüncü Dünya Savaşı'nı yaşadığımız bu zamanda, Kürdistan zemininden gelişen devrim, kadın devrimi çok önemli bir dinamiktir. Üçüncü Dünya Savaşı, bu anlamda Kürtlerin, kadınların ve ezilen halkların devrimsel kazanımlarının daha da kökleşeceği, farklılıkların birbiri ile daha bütünleşeceği ve yaygınlaşacağı bir zemin sunmaktadır. İki dünya savaşının devrimlere fırsat sunan diyalektiği, Üçüncü Dünya Savaşı açısından da geçerlidir. Bu çok tarihi ve önemli fırsatı, devrim bilincimizi derinleştirerek, kadın devrimini de kapsayan bir yaklaşımla ele alarak daha güçlendirmeliyiz. Bu topraklar, biz bilelim veya bilmeyelim, tarihte yazılsın veya yazılmasın, toplumların ve kadınların çok büyük direnmelerine tanıklık etti. Binlerce insan son nefesini özgürlük için, eşitlik için verdi, kanını dökerken en küçük bir tereddüt yaşamadı. Yakın tarihimiz de böyledir. Kürdistan devrimi de hayatını kaybeden sayısız kadın erkek savaşçıları ile böyledir. Bu büyük direnişçilere, devrimcilere en büyük cevabımız, devrim anlayışımızı güçlendirmek, pratiğimizi derinleştirmek ve mutlaka devrimi kesintisiz, süreklileşen bir yaşam sistemine kavuşturmak olmalıdır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Modernizmi Özsel Olumsuzlama Pratiği Olarak Devrim

Mahsum Erdal

Toplumsal sorunlar bütünsel olarak devrim sorununda düğümlenir. Bu durum devrim olgusunun, toplumsal ilişki akıntılarının çok özel bir anını ifade etmesinden kaynaklanır. Çünkü devrim tarihsel toplum hakikatinin bütünlüklü ve yoğunlaşmış halde olduğu; metafizik kaldırma kuvvetinin cüretkar bir seviyede seyrettiği; toplumsal coşku ve yürek atışlarının hızlandığı ve buluştuğu nevi şahsına münhasır bir oluş zamanına karşılık gelir. Ve bu zaman kesiti özgürlüğe bağlanmıştır. Biçimi ve dile geliş tarzı ne olursa olsun, bu kesitte ve her kesitte kendi siyasal ontolojisine sahip çıkan bütün eylem biçimlerinin devrimci olduğunu ve toplumun ahlaki politik dokusuna katkı yaptıklarını düşünüyoruz.

Bu yazımızda ilk önce, devrim denen toplumsal fenomeni "*değişim olarak tanımlamanın cazibesi*"ne (Arendt:2012: 21) kapılan yaklaşımlara itiraz edecek; olgunun tarihsel içerik düzenlenmesine bir bakış attıktan sonra, devrimin Demokratik Ekolojik Kadın Özgürlükçü Paradigma kavrayışta nasıl bir hal ve içerik kazandığına değinmeye çalışacağız.

Toplumsal Olandan Kopuşun Tahripkar Kanalı Olarak Değişim

Tarihsel toplum, aksiyomatik olarak değişimi içerir. Değişim, varoluşun mümkün tarzıdır ve tarihsel toplumun zaman ve mekandaki konumlanış tarzı aracılığı ile kendini yansıtır. Bu anlamıyla tarihsel toplum, zaman ve mekanla bağlantılar kurarak fark temelli gelişmeyi en iyi içerimleyen ve anlatan kavram oluyor. Tarihsel ve toplumsal bir olgu olarak değişim, toplumun oluşumunun kanıtı ve karakteristiği olarak da kavranabilir. Hakikatin bir tarafını ifade eden bu kavrayış tarzının diğer kefesine, yine hakikate sadakat göstermek adına toplumsal ve tarihsel açıdan değişmeyeni yerleştirmek, dengeleyici ve formasyon sağlayıcı bir rol oynayacaktır. Bu, toplumsal enerji ve onun yapısallığının iç içeliği ve onun sürekliliği anlamına gelmektedir. Hakikatin bütünlüğü, çok katmanlılığı ve daha da önemlisi yaşam denen olgunun diyalektiklerini anlatması açısından önemli olan bu durum, oluş ve akışın birlikteliğini kavramayı olanaklı kılar.

Bu birlikteliğin idrakını zihinsel formasyon açısından çok önemli görüyoruz. Paradigmatik olarak ikicilik şeklinde döşenen uygarlık zihniyeti, adeta hep bir yöne yatırım yaptı ve bu temelde formasyon kazandı. Tarihsel ve zihinsel olarak bu şekilde konumlanmasının ekonomi politiğinin; sınıf, devlet ve iktidar olduğunu biliyoruz. Zihinsel tek-yönlülük toplumsal hakikatin ıskalanmasına yol açmakla kalmadı, aynı zamanda vurucu bir rol de üstlendi. İnsanlık ve toplumlar bu tek-yönlülük marazisi üzerinden vuruldular. Buna 'kafadan vurulmak' da diyebiliriz. Zihni olarak tek boyutluluk ile formasyon kazanan insan vurulmaya açık hale geldi.

Yönetmenin veya yönetilmenin mümkünatı olarak da algılayabileceğimiz bu zemin, iktidar blokları tarafından tarihsel olarak hep pekiştirilmeye çalışıldı. Modernizm bu zemini negatif olarak daha da tahkim eden ve yetkinleştiren ideoloji oldu. Özellikle "değişim", "ilerleme", "yenilik", "rasyonalizm" olguları etrafında toplumların ahlaki ve politik açıdan ardı ardına vurulma sürecine alınmaları, vurulmalarının nereden

gerçekleştiğini bize anlatmaktadır. Bu anlamıyla modernizm, insanlığı kendi zihniyet parametreleri içine hapsederek boğması ile kendini kesinleştiren sistemin adı oluyor. İlerleme ideolojisinin kalıpları ve ön varsayımları özgürleşmeye köken olarak kabul edildi. Oysa olan biten, modernist ideolojinin kendi siyasi kurgu ve ihtiyaçları doğrultusunda sahip olduğu gündemi hayata geçirme ve gerçek kılma çabasıydı.

Birey ve toplumların değişim karşısındaki konumlarını öz bilinç temelinde yeniden oluşturduğu iddiası ile kişinin özelliğini ortaya koyma ve temsil etme kapasitesine kavuştuğu önermesi ilerlemeci ideolojinin varsayımları olarak biçim kazanıyor. İlerleme mitinin yerini Marksist mitine bırakmasıyla (Calinescu: 171-172) birlikte, -ki buna ilerlemenin toplumsallaşmasına dayalı- bu yapı, kendisi ile dünyanın geri kalanı arasındaki farkı derinleştirerek yeniden üreten bir yaşam tarzına kavuştu. Merkez değerleri "değişim" ve "yenilik" olan bu yapı, soluksuz ve asla tatmin edilemeyen bir ileri sıçrama hazzıyla kendi kendini -ve elbette kapsamına aldığı herkesi- tahrik ediyor.

Değişim, varoluşun mümkün tarzıdır ve tarihsel toplumun zaman ve mekandaki konumlanış tarzı aracılığı ile kendini yansıtır

"Değişim" olgusunun, söylem ve eylem halinde fetiş kıvamında kavranması, modernizmin ideolojik ön kabulleriyle ve siyasi amaçları ile alakalıydı. Çünkü modernizm 'değişim'i hem sembol ve söylem hem de eylem itibariyle farkını dayandırdığı kurucu bir momentum olarak kavradı. Bu anlamıyla modernizmin bütün siyasal ve sosyal perspektifinin yükünü taşımakla yükümlü kıldığı değişim olgusu, toplumsal olandan kopuşun tahripkar kanalı haline geldi. Toplumları zaman ve mekan bakımından şimdiki an'a sabitleyen bu ideoloji, vaat ettiği tüm özgürleşme iddialarını pratiğinde iptal etmekle kalmadı, aynı zamanda toplumsal her birimi atomize ederek "*kullan at ekonomisi*"ne dayalı bir "*kullan at uygarlığı*" (Calinescu: 271-272) tesis etti.

Zihniyeti Kendi Dengesi Üzerine Oturtmak

Meramımız şudur: Modernist paradigma özsel ve zihinsel olarak tek boyutludur ve bunun en büyük kanalı "değişim" ve "yenilik" olguları etrafında koparılan fırtınadır. Elbette değişim bir hakikattir. Ama bu, hakikatin bütününü kavrayan bir anlam kapasitesini yansıtmaz. Bunun da ötesinde, "*her şeyin sürekli değişim halinde olduğu*" savı ve bunu olumlayan yargı biçimi hakikatin diğer boyutlarını görmemizi engeller. O nedenle, modernite "değişim" temelli "bir yanıltma ideolojisi" (Ali Fırat: 2015-e: 91) geliştirir ve toplumsal zihni ve pratiği bu yolla sakatlar. "Değişenin değişmeyene göre olduğu" (2015-e: 91) gerçeğinin idrakı tek boyutlu zihinsel kodlara hapsolmamak açısından önemlidir. Bu, önemi öyle böyle bir konu değildir. Bizce bu yaklaşım yaşamı ve dolayısıyla zihniyetini tekrardan kendi dengesi üzerine oturtmayı maksat edinen bir düşünsel/felsefi çabadır. Zira ikicilikler etrafında oluşturulan ve geliştirilen zihniyet formasyonları, yaşamdan ve onun ontolojik gerçeğinden sapmak pahasına kendilerini özsel olarak tek boyutlu etik bir koda hapsettiler. Elbette bu temanın zirvesi modernist ideoloji olsa da, sadece bu dönemle sınırlanamaz. Bu anlamıyla kavrayışı sadece modernist düşünce sınırları olmayan, ontolojik olarak kendi üstüne düşünme becerisi gösterebilen bir sorgulama ve "boşanma" sürecine ihtiyaç vardır. Ali Fırat bu çabayı "*zihniyet ve vicdan devrimi*" şeklinde adlandırmıştı. Bu çabayı iki düzlemde ele alan Ali Fırat'ın bununla yaptığı en önemli şey, zihniyet oluşturucu bir sürece yönelen herkesi tek boyutluluktan kurtarmaktır. Veya Ali Fırat böylelikle kendi düşünce sistematiğinde tek boyutluluğa tedbir geliştirmektedir.

Toplumsal zihniyetin teklik yönünden sakatlanmasının tarihsel bir olgu olduğunu söylemekle, aynı zamanda, örtük olarak toplumların ve onun bireylerinin siyasal olarak düzenlendikleri ve koşullandıklarını da söylemiş oluyoruz. Çünkü tek'lik ile sakatlanmış olmak hiyerarşinin ve iktidarcı siyasetin uzantısı konumuna düşmek oluyor. Hakikatin/yaşamın anlamlı bütünlüğünden kopmak olarak da ifade edebileceğimiz bu durumun, tarihsel olarak, toplumsal olgu ve fenomenleri kavrama tarzına ciddi düzeyde etki ettiğini söylüyoruz. Nitekim, aktörleri değişse de, döne dolana kendini kaimleştiren bir düzen ile karşı

karşıya kalıyorsak, anlam dünyamızı sarmalayan bütün kavram, olgu ve eylemlerin ne'liğini, yani ontolojisini köklü bir şekilde sorgulamak zorundayız.

Zihniyet yapımızın taşıyıcı kolonlarının neye dayalı oldukları ve yaşam paradigmasına ne oranda temas ettikleri anlaşılmak durumundadır. Modernitenin kuşatıcı atmosferinin hem pratik hem de zihinsel olarak oluşturduğu yatkınlıkların anlaşılması, kendi fazlamızı ve kendiliğimizi özsel olarak oluşturmanın bir gereğidir. Moderniteden özel bir kopuş geliştirmenin koşulunu Ali Fırat, "ona ait her şeyi kusmak" gerekliliği üzerinden ifade etmiştir. (2015- a 33) Elbette bu da bütünlüklü ve çok boyutlu bir çabayı gerekli kılar. Zihnin oluşum ve yaşantılanma tarzından başlayarak yaşamın mikro temsillerine kadar, bütünlüklü ve elbette tutarlı bir örgü içinden bir karşı-kültür geliştirmek gerekmektedir. Bu, modernitenin anlam ve yaşam dünyasına itirazla başlayan bir süreçtir; onun kendini oluşturma tarzına, kabullerine ve kavrayışını kuvvetli kılan tüm tertibata itirazla desteklenmesi gerekmektedir.

İşte bu sebeple "devrim" dediğimiz toplumsal fenomenin "değişim" olgusunun ereksiyon halindeki yıkıcılığına indirgenmesine itiraz ediyoruz. Hem modernitenin merkez değerleri ile şekillenen hem de onun periferisi'nde konumlanan tüm yapıların 'değişim olarak tanımlananın cazibesi'ne kapıldıklarını, hatta bu noktada modernist kabul ve önceliklerin bir gereği olarak birbirini tahrik ettiklerini tarihsel olarak gözlemliyoruz.

Devrim Olgusuna Sahici Bir Pencereden Bakmak

Devrim olgusunu özsel bir olgu olmaktan çok, sadece süreç olarak ele alan, coşkun bir akıntı ve sürtüşmeye indirgeyen bu yaklaşım biçimlerinin temel olarak ilerlemeci ideolojiyi kendi algı ve pratiğinde olumlayarak; onu pekiştirdiğine tanık oluyoruz. Özellikle modernist dönemde "devrim" diye tanımlanan büyük toplumsal alt-üst oluşların kendini ilerlemeci ideolojinin kodları ile açıklamaya çalışması ve hatta kendini ona teslim etmesi "*modernist dönemde toplumun ahlaki politik niteliğine katkı sunan devrimler var mı*?" gibi bir soruyu gündeme getirmektedir. Sorunun cevabı elbette "hayır!" değildir. Ancak burada dikkate değer husus, modernist paradigma ve onun siyasal parametreleri ile düşünen, salınan "toplumcu ideoloji" aktörlerinin bilmeden veya farkında olmadan, toplumsal öz ve niteliği örseleyen tahrip eden mekanizmaya su taşıdıkları gerçeğidir. Bu soruyu gündeme getiren budur. Bu sebeple modernist paradigmanın merkezci, tek yönlü ve iddia ettiğinin tam aksi yönde, öznellik ve özerklik alanını tahrip eden, çarpıtıp ortadan kaldıran bir siyaset anlayışını benimseyen bu yapılar "yeniden yaşama koyulma"nın (Ali Fırat) pratiğini ortaya koyamadılar.

Devrim olgusunu, tutumu yaşamdan yana oluşturma ve yeniden yaşama koyulma üzerinden tanımlamaya çalışmak, tarihsel olgu olarak "devrim pratiklerine" sahici bir pencereden bakma çabasını ifade eder. Devrimin sahiciliği problematiği, elbette olguya dair birçok unsurun birlikte düşünülmesini gerekli kılmaktadır. Fakat biz, devrim olgusu ve kavrayışında temel zemin kaymasının zihni plandaki tek boyutluluğun yaşama dayatılmasıyla başladığını ve boyut kaybetmenin yaşamda eksilmeler açığa çıkararak devam etmesi gerçeğini sahicilik sorununa ilk neden olarak öne sürebiliriz.

Modernist paradigmanın toplumsal geleneği ve onun devamlılığını reddeden tavrı, ve bu tavrın yüksek siyasi değer olarak öne çıkarılması, boyutsuzluğu derinleştirdi. Bu, insanların ve toplumların kendi siyasi değerlerinden düşmeleri anlamına gelmekteydi. Siyasi değerden düşmek, bu rolün başkalarına tevdi edilmesi ya da modernitenin bu rolü üstlenmeye hazır tertibatı, toplumları ve bireylerinin politik ve ahlaki niteliklerinde erozyon yaşamalarına sebebiyet verdi. Bu nedenle, devrim denen fenomenin baştan aşağıya toplumsal olana içkin bir siyasal problem olduğunu veya baştan aşağıya toplumsal olana içkin bir siyasi problem olduğunu veya baştan aşağıya "siyasi toplum olma" sorunu olduğunu söyleyebiliriz.

Bir Haysiyet Tutumu Olarak Devrim

Bu anlamı ile "devrim"i siyasal olanın özgürlük ve dolayısıyla herkesin başkalığını tanımak temelinde yeniden oluşturulması olarak kavrayabiliriz. Yaşama içkin siyasalın tarihsel olarak belli anlarda kendine

uygun bir momentum kazanması olarak da kavranabilir. Bu; onun toplumsallığının, özgürlük başta olmak üzere, bir haysiyet tutumu olmasına da indirgenebilir. Zira bütün devrim süreçlerinde "özgürlük" fikri ve tutumunun buyruklaştırılması tamamen onun bahse konu haysiyet değerlerini kendinde barındırmış olmasından kaynakladır. Zaten siyasal olan da özsel olarak böyledir. Fakat modernite, tarihsel olarak beslediği iktidarcı geleneğin iş yapma ve toplumsal problemlerle yüzleşme deneyimini de yedekleyerek, her şeyde yaptığı gibi siyasal olanı çarpıtıp asimile ederek içkin olanı aşkın hale getirdi. Elbette bu, siyasal alanı ve olanı kendinden taraf bükmesi ile alakalıydı. Böylelikle varsayımsal olarak toplumu; canlı, dinamik ve politik ahlaki niteliği olan bir olgu olmaktan çıkardı. Buna dair büyük amaç ise; yönetilebilir nesnel bir varlık elde etmekti.

Toplumun çok yönlü bağlarının modernite tarafından emilmesi sadece "birleştirici tin"(Landauer) olarak toplumun dağıtılması ile sonuçlanmadı, aynı zamanda tüm toplumcu ideolojilerin bir muğlaklık kapanına ve belirsizliğine hapsolmalarına yol açtı. Bu durumu; devrim, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik iddiasıyla ortaya çıkmış Fransız Devrimi örneğinde açıklıkla görebiliyoruz.

Anlamı Karara Bağlanmamış Olgu ve Kavram Olarak Devrim

Fransız Devrimi sembol, anlayış ve taşıdığı kültürel kodlar ile devrim anlayışı ve kavrayışının üretici çekirdeğidir. Bu nedenle verili ve yerleşik devrim anlayışlarının "sıfır noktası" 14 Temmuz 1789' dur denebilir. İçinde teolojik ögeler de barındıran bu tarih, kelimenin gerçek anlamıyla bir süreliğine milat yerine geçmiş ve yıllar yeniden birden (1'den) başlatılmıştı. Bu davranış kalıbının duyurduğu teolojik içerim önemli olmakla birlikte, kendinden sonraki devrimlerin Fransız Devrimi'nin seyrinden türemiş imajlara sokulması veya onların kendilerini; sembol, anlam ve eylem tarzı bakımından buna göre düzenlemeleri çok daha önemlidir.

Bu noktada gündeme alınması lazım gelen olgu, "devrim" fenomeninin içerik olarak çözümlenmesidir. Çünkü kavramın soy kütüğünün çıkarılması kaynaklandığı zemini anlamayı olanaklı kıldığı gibi, onu yaşatma tarzını anlamayı da olanaklı kılacaktır.

Devrim, anlamı karara bağlanmamış ve sayısız kılıkta kendini gösteren bir olgudur. Kavramın ilk anlamı astronomiktir ve yıldızların düzenli ve belirli bir kurala göre devir yapan (revolving) hareketleri anlamındadır. Sözcük ilk anlamıyla, açıkça yinelenen, döngüsel bir hareketi işaret etmektedir. Bu durum bize devrim olgusunun fikirden bağımsız, onunla alakasız bir mecaz, metafor olduğunu gösterir. "Döngüsel bir ardışıklığı" tarif etmeye matuf bu kavram, toplumsal alana aktarılırken "doğalcı eğilimlerin kopya edilmesi" (Arditi : 2010: 141) şekline büründü. Bu anlamıyla sözcük ilk defa siyasi olarak ilerlemeci bir manada değil, döngüsel bir manada kullanılmıştı. Bunun mahiyeti şuydu: Evvelce belirlenmiş bir noktaya geri dönmek... Yani "*bilinen birkaç yönetim şekli, ölümlüler arasında sürekli tekrar içindedir ve bu da yıldızların göklerdeki o mukaddes yörüngelerinde yol almalarını sağlayan karşı konulamaz*"lık (Arendt: 2012) gibi, bu yönetimlerden birinden diğerine devrin gerçekleşmesi olarak kavranmaktadır. Astronomik döngüselliğe yaslanan bu ilk anlamın siyasi alana aktarımı mecazidir. Siyasi alanda kavram 1660 'da İngiltere'de Rump Parlamentosu'nun devrilmesinden hemen sonra monarşinin restorasyonu esnasında kullanılmıştı. 1688' de, yani Stuartlar azledildiğinde de sözcük aynı anlama haizdi. "Şanlı devrim" diye adlandırılan monarşik iktidarın eski üstünlük ve şerefinin ihya edilmesi olarak görülmüştür.(2012:54)

Devrim Algısına Fransız Etkisi Yada Devrime Fransız Kalmak

Kavramın köken anlamıyla bugünkü devrim anlayışı arasında bunca farkın olması şaşırtıcıdır. Anlam mesafesinin bu kadar büyük olması, aralarında hiçbir örtüşmenin olmadığı anlamına gelmez. Özellikle engellenemezlik, tersine çevrilemezlik ve karşı konulamazlık gibi öğeler ilk anlamdan devralınan ve günümüze aktarılan yönler oluyor. Bu muhteva 19. yüzyılda bilim anlayışındaki kapsam genişlemesine bağlı olarak "tarihsel zorunluluğa" döndü. "Tarihsel zorunluluk", ilerlemeci ideolojinin pratikte kendini olumlama tavrını ifade eder. Bir bakıma bu, pratik yaşam içinde kendi sağlamasını yapmak gibi bir

şeydir. Bu kavrayış halinin, devrim olgusu söz konusu olduğunda, modernist dönemde, fark kaygısına dayalı olarak; görülmemiş, anlatılmamış, tamamıyla yeni bir hikaye ve yeni bir başlangıç deneyimi kıvamına kavuştuğunu söyleyebiliriz.

Modernizmde devrim, "artık gelenek yok!" diyen ağızların radikal değişim çağrısına dönüşmüştür

Bu anlamda modernizmde devrim, "Artık gelenek yok!" diyen ağızların radikal değişim çağrısına dönüşmüştür. Kavramın içerik düzenlemesinin Fransız Devrimi ile birlikte günümüz anlamı dahilinde yapılandığı söylenebilir. Jakoben devrim anlayışının eylem, anlam ve sembolleri kuşatıcı bir hale olarak kavramı ve olguyu sarmaladı. Toplumu yeni baştan inşa etme amacına yönelen bu anlayış, şiddet ve yıkıcılığı devrim olgusunun karakteristiği olarak sabitledi. "*Felsefi bir projenin siyasi versiyonu olan Jakobenler*" (Arditi: 2010: 143) geçmişi tabula rasa'ya çevirme amacındaydılar. Bu, düzmece bir fikirdi ve her türlü sosyolojik temelden yoksundu. Şiddet ve yıkıcı bir anlayışın merkez değer haline gelmesi büyük oranda bu sosyolojik temelin zayıflığından kaynaklanmaktaydı. Onların, olmayanı oldurma tavrı, elbette ki dayandıkları siyasi ve felsefi temelden kaynaklanıyordu. Özellikle onların, "federasyon ilkesi"ni dışlayan bir "bölünmez Cumhuriyet" fikri, devrim özelinde sadece özgürlüğü imkansız kılmadı, devrimi de bir hayal haline getirdi. (Proudhon: 2014: 119) Zira kendini devrim olarak kuran şey teolojik görüş alanının ışıltısından ödünç alınmış teklik ve bölünmezlikten başka bir şey değildi. Bu sebeple, çoğu kişide "*ağır bir şiddet, ihanet ve belirsizlik yüküyle birlikte akla gelen*" (Arditi: 2010: 140) Fransız Devrimi, toplumu ve insanları özerk etkinliği ile örgütleme ilkesine değer vermemesi sebebiyle, toplumsal sorunları özgürlük temelinde çözememiştir. Dolayısıyla özgürlüğe bağlanmamıştır. Retorik tam aksi yönde olsa da, "tarihsel zorunluluk" özgürlüğün/özerkliğin yerine ikame edilmiş ve zorunluluk siyasi ve devrimci düşüncenin temel kategorisi haline getirilmiştir. Bu bir izlektir ve 19. ve 20. yüzyıl devrimlerinin tümü bundan etkilenmiştir. Hatta bu izleği, Türkçe'deki kalıp anlamıyla, bir yabancılaşma koşulu olarak, devrime 'Fransız kalmak' olarak da ifadelendirebiliriz.

Toplumun Politika Sorununu Anlamak

Hannah Arendt, devrim olgusunun ve toplumsal sorun anlayışının "biyolojik bir imgelem" (2012: 76) derecesinde ele alınmasında Jakobenistler ve hempalarının önemli payı olduğu görüşündedir. Arendt, buna sebep durumu "bedensel ihtiyaçlarıyla güdülenlerin" ufuk sınırlarıyla izaha kavuşturur. Çünkü bu tarz bir yönelimin "insanı, kendi bedeninin mutlak emirleri altına" sokacağı bahsinden hareketle, politik vasıflardan uzaklaştıracağı kaygısını dillendirmektedir. Toplumsal sorunun "yoksulluk" odağa çekilerek izah edilmesi, haliyle çözüm ufkunu da tayin etmektedir. Toplumun politika sorununu atlayıp modernitenin tesis ettiği sosyolojiyi hakikat belleyip, çözüm perspektifini yine bu sosyolojinin ilişki semantiği içinden kurtarmaya çalışmak, aslında hiçbir derde deva olmadı. Problemin yanlış tarif edilmesi yalnızca bütün özgürlükçü çabaları kendi içinde bir çıkmazla karşı karşıya bırakmadı, bunun yanı sıra bir varlık kipi olarak siyasalın ötelenmesine de yol açtı. Zira siyasal olan özsel bir olgu olarak kavranmadı; tüm insani ve toplumsal niteliğin merkezi olduğu yeterince idrak edilemedi. Bu sebeple siyasalın pratikte olumlanması olan özerkliğe, insanın ve toplumun başkalığına değer verilmedi. Castoriadis'in "insanın yazgısı" olarak tanımladığı ve kökeninden beri mevcut olduğunu söyledi özerkliğin (2013:174) tamamen toplumsal ontolojiye dayalı bir bir kavrayış olduğu idrak edilemedi, ya da modernitenin siyasal ufkun bunu politik çıkarlarının aleyhine gördüğü için, bu olgu siyasal olarak görünmez kılınmak istendi.

Bu itibarla, modernist görüş açısıyla kendisine yol çizenlerin devrim olgusunu "biyolojik bir imgelem" içinde düşünmeleri her durumda modernist amaçlara gerçeklik kazandıran bir rol oynadı. Bu açıdan modernizm, önce "toplumsal sorun"un ne ve neye dair olduğunun çerçevesini çizdi, sonra ona aktörler tayin etti. Bütün bu sürecin sonunda insanın gelip gelebildiği yer, bir varlık kipi olarak özerkliğini yitirmesi ve bir yoksulluk sultası altında mahkumiyet... Modernist

ideolojinin her koşulda kazanan taraf olmak üzere kurduğu tertibat, kendi rıza alanını genişletmesine matuftur. Albenisi güçlü bir modernite, dolgu malzemesi güçlü bir yapıya işaret eder. Bunun cazibesine kapılan ve kendini bu kodlar içinde olumlayan, hisseden sadece egemen iktidarcı sınıflar değil, aynı zamanda alt tabaka toplumdur. Sözgelimi, "mesiyanik" bir kurtuluş özlemi duyan kesimler kadar, sert ve uzun bir savaşı göze alanlarına kadar, bütün kurtuluşçu özlemler modernitenin yoğun bir depolitizasyonuna maruz kaldılar, kalıyorlar. Bunun baskı ve başkaca teknolojiler marifetiyle yapılması da gerekmemektedir. Çünkü bu yapılar "kafa"dan vurulmuşlardır. Örneğin bir varlık kipi olarak insanın özerkliğini ve tamlığını ihmale yönelen bütün merkezci yapıların anlayış olarak olumlanması, bunlardan özgürlük umulması toplumcu ideolojilerin temel handikapı olageldi.

Bu noktada Arendt, "*bir devrimin devirdiği yönetim tarafından belirlenmesi çok doğal görünmektedir*" der. (2012: 207) Bu durum, Jakobenist tabula rasa anlayışının düzmece olduğunu anlatmakla kalmıyor; aynı zamanda toplumsal süreçler arasındaki illiyet bağını da ortaya koyuyor. Kaldı ki, determinist tarih görüşünün modernist ikame alanlar oluşturma çabası kendini "yepyeni bir başlangıç deneyiminde", "geleneğin inkarında" ve "zorunluluğun bilincinde" dışa vurmaktadır. Bu anlam kalıplarına yeri geldiğinde devrimci anlamlar yüklenmesi negatif diyalektik ile alakalıdır. Zaten negatif diyalektik olarak kavramsallaştırılan anlamsal örüntü, modernist ideolojinin kendini pratikte doğrulama ve geliştirdiği zihniyet siyasetinden bağımsız değildir. Bu açıdan hala günümüzde bile kendini bu hat üzerinden anlamlandıran ve dünyayı buradan kavrayan pratiklerin güçlü olarak kendini koruyor olması bu siyaset halinin etki düzeyini bizlere gösterir. Devrimlerin özsel değil de sadece süreçsel olarak karakterize olmalarında bu anlayış ve zihniyet halinin büyük rolü vardır.

Başka Bir Anlamsal İzlek

Tarihsel olarak devrim olgusu, uzunca izahını yaptığımız anlamı kendisiyle sürüklese de, olguya bu sabitlik içinden yaklaşmayan yaklaşım biçimleri de söz konusudur. Biz buna başka bir anlamsal izlek olarak görüyor ve önemsiyoruz. Bunlar modernitenin anlam örüntüsü ile sarmalanmış Fransız Devrimi'nin izinden yürümeyi reddedenlerdir. Charles Péguy bunlardan en önde gelenlerdendir. O, "*toplumsal devrim ya ahlaki olur ya da hiç olmaz*" diyerek modernitenin yüksek bir özgüvenle toplumun tüm alanlarına dayattığı parametreleri özümsemez ve devrim etrafında seyreden modernite cereyanını tersine çevirme cüretini gösterir: "*Devrim da kusurlu bir gelenekten daha az kusursuz bir geleneği çağrıdır; daha sığ bir gelenekten daha derin bir gelene çağrıdır; geleneğe doğru geri gitmektir; derinlemesine bir aşamadır; kelimenin tam anlamıyla bir kaynaktır... Aslında bir devrim ancak tam bir gelenek ise, önceki bir gelenek ise, daha doğru ve derin, daha eski ve böylece daha ezeli bir gelenek ise, tam anlamıyla bir devrimdir*." (Akt: Lowy-Sayre: 2007 : 234)

Péguy'de dile gelen itiraz semantiği elbette sadece onu ve onun zamanını kapsamaz; evveli ve sonrası da vardır. Özellikle modernist ideolojinin özel olarak tek boyutlu yapısına itiraz kabul kabilinden ortaya çıkan kimi romantik yaklaşımlar buna örnek kabul edilebileceği gibi Marksist düşünce ufkunda konumlanan 15. Benjamin gibi kişiliklerde de kendini açığa vuran, bir izlektir. Benjamin'e göre devrim, kurulu düzeni iyileştirecek mevcut ekonomik ve toplumsal mekanizmaları mükemmelleştirecek "ilerleme" değildir. Tarihin gidişatında, onun kesintisizliğinde meydana gelen "mesiyanik" bir kopuştur. O, Marks'ın devrimlerin dünya tarihinin lokomotifleri olduğu görüşüne itiraz ederek, devrimlerin bu trende seyahat eden insanlığın imdat frenini çekme eylemi olduğunu söyler. (Akt: Lowy : 1999: 43 ve 227)

Hem Péguy'da, hem de Benjamin'de belirginleşen ortak özellik özsel olumsuzlamadır. Calinescu'nun "reddetme momenti" olarak tarife kavuşturduğu bu durum aynı zamanda "özgül bir zaman bilincine" de tekabül etmektedir. Bu anlamıyla devrim, kendini akıntıya vererek yüzmek değil, "*tarihin kör güçlerine karşı zorlu bir mücadele, sert ve uzun bir savaştır.*" (Lowy: 1999: 188) Ve odağında toplumsal dönüşümün bütün tarihsel sürekliliği ile kavranması vardır. Tam da bu noktada devrim denen olgunun öz-kuruluş olması gerekir.

Yaşam Hakkına Kavuşmak Olarak Devrim

Ali Fırat da bu tarihsel temayı sahiplenerek "*uzun süreli ahlaki politik değerlere bağlanması*" (2015-d: 304) gerekliliğine vurgu yapar. Ali Fırat, devrim olgusunun yaşama yapışıklığını ve sosyal oluşa içkin tarafını en çarpıcı ortaya koyan düşünür ve eylemcidir.

Devrim olgusunu toplumun ahlaki ve politik seviyesine yapılan katkı ile ölçen Ali Fırat, bununla sadece toplumsal doğaların öz olarak ahlaki politik oldukları gerçeğine parmak basmakla kalmaz; aynı zamanda o, devrim zemini insanların ve toplumların yaşam hakkıyla buluşması biçiminde kavrar. Nitekim Kürt toplumsal gerçeğinde devrim olgusunu anlamaya çalışırken en iyi izah edici betimleme yaşam hakkıyla buluşma ve onu kazanma oluyor. Yaşam hakkıyla buluşmak bütün devrimsel süreçlerin özgürleşme pratiği olduğuna göre, o zaman devrim, "yaşam nasıl yaşam oluyor"un bilincine varmanın adı oluyor.

Devrim olgusunda paradigmanın "yaşam" olması, yaşamdaki ahlaki ve politik seviyenin kıstas olarak belirlenmesi, sadece özgürlük pratiğinin güvenceye alınması bakımından değil, yanısıra devrimlerin amaçlarıyla çelişmemeleri açısından bu nokta çok önemlidir. Devrimin yaşam-içileştirilmesi ve onun ahlaki politik ölçülerle her an yaşamın dönüştürücü enerjisi olarak kavranması kapitalistik ilişki, değer ve yaşam anlayışına karşı direnişi en doğru noktadan kurmak anlamına gelmektedir. Bunun esası, özsel olumsuzlamanın her düzeyde başarılmasıdır. Ali Fırat bunu "*sistemin hakikat rejimine her cepheden olumsuz davranmak*" gerekliliği ile ifade etmişti. (2015-a: 31) "Yaşamı devrimcileştirmek" kavramsallaştırması da Ali Fırat'a aittir. Ali Fırat'ı yaşam fenomeni ile bu kadar alakalı kılan şey, insana ve toplumsallığa dair her şeyin burada kurulup yıkılması gerçeğidir. Kurucu bir zemin olarak yaşam, "kendi kendine politikanın", "kendi kendine eşitliğin", "kendi kendine özgürlüğün" gerçek devrimci kaynağıdır ve büyük bir düzenleniş alanıdır. Bu sebeple Ali Fırat "her şey yaşamda kazanılır ve kaybedilir" diyor.

Bu, devrimden olguyu iktidar ve onun eklentilerinden çekip çıkarır. Çünkü devrim tematik olarak dönüşümle birlikte yaşandığına göre, bu fark ediş, iktidarı değil, yaşamı odağa almayı gerekli kılmaktadır. Aynı şekilde ahlaki politik niteliğin yerel yaşanan bir nitelik olduğunun kavranması da Demokratik Ekolojik Kadın Özgürlükçü Paradigmal düşüncenin ve pratiğin yaşam odaklı gelişmesine yol açtı. Bu, amaca sadık kalmanın ve sadık yaşamanın da asli zeminidir.

Kürt Özgürlük Hareketi'nin devrim olgusunu yaşam içinden kurgulamaya öncelik göstermesi perspektif değeri yüksek siyasal bir tutumdur. Bu tutum, Castoriadis'in "insanın yazgısı" olarak betimlediği özerkliği kendi pratiğinde güçlü bir biçimde koruma ve geliştirme hassasiyetidir.Kürt Özgürlük Hareketi'nin demokratik özerklik olarak yaşama içkin kıldığı bu siyasi tutum, insan tekinde kendini kurmaya başlar ve toplumsal ilişkileri özgür belirleme olanağına dönüşür.

Bir Yol Oluşturmak

"Nasıl yaşamalı?" sorusu ile siyasi perspektifin yaşama bağımlı kılınması sadece devrim olgusunu özgür ilişkiler sistematiği olarak kavramaya yol açmaz; aynı zamanda modernist paradigmanın ayağa düşürdüğü, görünmez kıldığı ve kıymetsizleştirdiği toplumsal nitelikleri bir ilişki teması olarak yeniden yapılandırır. Sosyal onur, şeref, haysiyet, kişilikli yaşam, marifet vs. toplumsal yaşama dair niteliklerin yaşamın merkezine taşınması kapitalist "kullan at uygarlığına" karşı büyük direnişi yaşamda örmek anlamına gelmektedir. Anti-kapitalist tutum, elbette salt sosyal düzlemde değil, evrensel tikel ilişkisindeki simbiyotik özellik nedeniyle, anlamlı bir bütünlük içinden oluşmak, kavranmak zorundadır. Çünkü, parçada bütünü, bütünde parçayı; evrensel olanda yereli, yerel olanda evrenseli görmek şeklindeki kavrayış tamlığı modernitenin temelindeki bütün felsefi versiyonları aşmak anlamına gelmektedir. Böyle bir düşünce formasyonu devrim için asli koşuldur. Böyle bir koşul ile yol alırken adımlarımız sadece bir yolu katetmeyecek; aynı zamanda bir yolu oluşturacaktır da. Kürt Özgürlük Hareketi'nin devrim deneyimi ve kavrayışı tam da böyle bir deneyimdir.

Yerleşik devrim algısının Kürt Özgürlük Hareketi'ne sirayet etmediği iddia edilemez. Yani onda baştan-verili bir durumdan bahsedemeyiz. Marksist paradigmanın bünyesinde barındırdığı açmazları Kürt Özgürlük Hareketi'nde yaşadı. Ali Fırat bu durumu modernist paradigma ve ölçüler ile iktidarı amaçlama bağlamında "ideolojik muğlaklığa düşme" (2005-e: 293) olarak

ifadeye kavuşturmaktadır. "*Fakat sınırlı da olsa göreceliğe açık olmak*" (2005-e: 297) Kürt Özgürlük hareketinin dogmatizme çakılıp kalmaması noktasında temel savunma silahı oldu.

Modernist algıyla sakatlanmış, geleneği yok sayan bir zihniyet halinin perspektif değeri yoktur

Bu özellik Kürt Özgürlük Hareketi'nin paradigma değişikliğine indirgenemez. Aksine paradigma değişimine olanak tanıyan hareketteki bu özellikti. Bu özelliğin de kaynaklandığı yer, Ali Fırat'da anlamına kavuşan "yaşam" denen fenomenin paradigmal bir değer taşımasıydı. Her şeyi oradan, onun hakikatinden öğrenme deneyimi oluyor bu özellik. Değişim ve dönüşüm dediğimiz gelişmeleri mümkün kılan zemin de burasıydı. Yaşam akışkanlığının bütünlüğü ve onun kavrayışı olarak da ele alabileceğimiz bu durum Demokratik Ekolojik Kadın Özgürlükçü Paradigma devrimci tarzın kodlarını da ifade etmektedir aynı zamanda. Ali Fırat da gerçekleşmeyi, özgürlük sosyolojisi temelinde oluşmak olarak kavrar. Bu tematik anın devrimcisi olmak anlamıyla Kürt Özgürlük hareketinin tarihinde her an gözlemlenebilecek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Perspektifin özsel olarak kişinin kendini yeniden oluşturması ve uygarlık zihniyet ve alışkanlıklarından arındırması üzerine kurulması, Kürt Özgürlük hareketinin birim-ögenin açıkça insan olduğunu bize anlatır. Bu, Kürt Özgürlük hareketinin "kişilik politikasının mucizesi"dir. Bir nevi devrimin tüm söylem, eylem, siyasi program, strateji ve taktiğinin bireyde karakterize olması gerçeği, bireyi ve bireydeki dönüşümü devrimin ilk halkası olarak görmemizi olanaklı kılar. Düşünceden davranışa, ruhsal özgürlükten maddi olarak tüm yaşamı ilgilendiren konularda düzey kazanan ve yapılanan birey, temel insani değerleri muhafaza edebilir. Bağımsız düşünme yeteneği, ruhunu satmama, şeref ve haysiyet sahibi olma, kapitalistik ilişki ve değer örgüsüne karşı mesafeli durma ve bu temelde modern olana, rağbet göstermeme gibi temel insani değerleri kendinde muhafaza etmeyi Ali Fırat "muhafaza etme devrimi" (Sosyalizmde Israr İnsan Olmakta Isrardır) olarak tanımlıyor. Hatta daha doğrudan bir ifade ile Ali Fırat,bu değerlerle yaşama tutumuna sahiplik etmeyi "muhafazakarlık devrimi" (a.g.e.) olarak adlandırıyor. Yerleşik devrim algısı baz alınacak olursa devrim olgusunun bu tarzda tanımlanması bir oksimorondur. Çünkü muhafazakarlık ve gelenek yerleşik algıda devrim-olmayandır; devrimin olumsuzlayarak kendini kurduğudur.

Péguy'da da gördüğümüz gibi Ali Fırat'ta da bir tarihsel izlek kendini dile getirmektedir. Devrim, uygarlıkçı zihniyet ve kurumların, "*sürekli alan ve uygulamasını daralttığı ahlaki politik ve demokratik toplumun yeniden ve daha geliştirilmiş olarak bu niteliklerini kazanmasıdır*." (Ali Fırat: 2015-d: 74) Bu açıdan modernist algıyla sakatlanmış, geleneği yok sayan bir zihniyet halinin perspektif değeri yoktur. Kapitalist savurganlık ve istismarcılığı karşısında toplumu ve onun değerlerini savunmak ve onları yaşamaya çaba göstermek devrimci tutumun dikalasıdır. O sebeple, egemenlikçi ve iktidarcı yapıların kurduğu tuzaklara düşmeksizin toplumsal değer ve mirastan beslenmek toplumsal yön duygusu açısından oldukça kıymetlidir. Elbette ki muhafaza etmede ve gelenekle ilişkilenmede seçicilik esastır. Fakat bileceğiz ki, insan, geleneksiz, topraksız bir ağaç gibidir ve varlık koşulunu yitirir. Dolayısıyla geleneği dolayımlamayan bir devrim anlayışı sahtedir ve siyasi bir proje olarak istismarı amaçlamaktadır.

Moderniteyi Dolayımlayan Kopuk Kopuk Devrimcilik

Son olarak, devrim olgusu söz konusu edildiğinde dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus, modernizmi dolayımlayan devrimcilik tarzlarının kopuk kopukluğudur. *"İnsanlar dünyayı değiştirmek arzusundalar ama bunu sürekli yapmak istemiyorlar, süreksiz bir katılım eğilimindedirler."* (Arditi: 2010: 37) Bu aslında modernliğin kurguladığı ve dolayıma soktuğu devrim algısı ve çerçevesinin kendini pratikleştirmesi olarak da kavranabilir. Kopuk kopukluk kültürel bir dolayımdır ve modernist siyaset tarzından kaynaklanır. Dolayısıyla yapısal olarak tutarlı ve her cepheden tutum ifade etmeyi benimseyen özsel bir olumsuzlama imkanlarını sakatlamak için elinden geleni yapmaktadır. Böylelikle güçlü ve radikal bir red tutumunun açığa çıkmasını engellemeyi amaçlar.

Bu noktada modernitenin çok yönlü ve birbirini tamamlar bir tarza, sistematiğe sahip olduğunu da kabul etmek gerekiyor. Düzen etrafında insanların büyük oranda kodlandıklarını da bilahare belirtmeliyiz. Bu itibarla, yapısal olarak bu şekilde biçim kazanmış insanların devrim ve devrimcilik projeksiyonlarının önü sonu sisteme eklemlenme olanaklarına tav olmak biçiminde olacaktır.

İktidar olgusunun devrime hedef kılınması ve buna angaje tertibatın kurduğu ilişki ağı özsel olarak böyle bir sonuç doğurmaktadır. Buradan kalkarak, modern dünyanın konformizmine kapılan insan tipinin sahici bir devrimci pratik sergileyebilmesi olasılık dışıdır. Sahici devrim veya devrimcilik insanların ruhlarında, kafalarında benzersiz bir eğilimin belirmesiyle kendini karakterize eder. Ama "*modern dünya hiçbir şey için kendini feda etmeyenlerin dünyasıdır*." (Péguy: Akt: Lowy- Sayre: 2007: 257) Dolayısıyla özgecilikten, başkası için olmaktan yoksun bir dünyadır. Oysa devrim ve devrimcilik özgeci bir tavırdır; olanaklı olanın ufku ötesinde düşünme ve eylemektir. Bunun pratiğe yapışık bir hat gerektirdiğini özellikle belirtmek isteriz.

Günümüz temsil tarzlarının süreksizlikler barındırmasını Ali Fırat çok çarpıcı ortaya koymaktadır:

"Günümüz devrimciliği adeta soytarılık haline getirilmiş. Halbuki devrimcilik marifettir, hakikattir. Marifet, hakikat sahibi militan, toplumunu savunma bilinci ve hakikatidir. En değerli toplumsal görev ve özgürleştirici iştir. Bu nedenle daha çok devrimci olmak zorundayız. Kapitalist sistemin panzehiri devrimciliktir."(2015)

Kültürel ve siyasal paradigma olarak "sistem dışına çıkma" perspektifi yine Ali Fırat'a aittir. Fakat moderniteyi dolayımlayan devrimcilik tarzı adeta bir tür "kendi kendini kandırma estetiği" (Calinescu: 255) kıvamında ortaya çıkar. Modernist paradigma neredeyse zorunlu olarak "devrimcileri" "sahte bir bilinç estetiği" (272) ile onları avlar ve toplumcu özelliklerden koparır.

Bu sebeple her anlamda yaşamı olumlama ve çoğaltmanın pratiği olarak korunması gereken devrimcilik modernist görüşün rasyonelliği eşliğinde ucuz olana yönelir ve erdemli olanı tüketmekten öte bir çaba örgütlemez. Yaşama ve onun sorunlarının çözümüne talip olmayan "devrimcilik" türü, sahte duyumlar eşliğinde, temsil tarzına dair aldatıcı kopyalar ve bir tür kalpazanlık pratiği geliştirir. Oysa, "*devrimci olmak ilkin yaşam hakkına saygı ve özgür insan olmaya karar vermekle başlar.*" (Ali Fırat: 2015) Mesele saf bir niyet ortaya koymakla alakalı değildir. Zira niyet ile ne devrim gerçekleştirilebilir, ne de devrimcilik yapılabilir. Yaşama hakkını doğru kullanma koşuluna bağlı olan devrimcilik, bu zeminde her an oluşmakla birlikte yaşanır. Buradan başlamayan bir devrim ve devrimcilik anlayışı baştan yenilgilidir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça:

Arditi Benjamin, Liberalizmin Kıyısında Siyaset: Farklılık, Popülizm, Devrim, Ajitasyon, Çev: Emine Ayhan: Metis Yayınları, 2010.

Arendt Hannah, Seçme Eserler 7: Devrim Üzerine: Çev: Onur Eylül Kara: İletişim Yayınları: 1.Bashı: 2012.

Calinescu Matei, Modernliğin Beş Yüzü: Modernizm, Avangard, Dekadans, Kitsch, Post-modernizm, Çev: Sabri Gürses, Küre Yayınları, 2.baskı.

Cantzen Rolf, Daha Az Devlet Daha Çok Toplum: Özgürlük, Ekoloji, Anarşizm, Çev: Veysel Ataman: Ayrıntı Yayınları, 2.basım: 2000.

Castoriadis C., Toplum İmgeleminde Kendini Nasıl Kurar? Cilt 1:Marksizm ve Devrimci Kuram, Çev: Hülya Uğur Tanrıöver: İletişim Yayınları: 2.Baskı: 2013.

Ali Fırat, Demokratik Ulus Çözümü: 1, Amara Yayınları: 2015-a.

Ali Fırat, Demokratik Ulus Çözümü: 4, Amara Yayınları: 2015-d.

Ali Fırat, Demokratik Ulus Çözümü: 5, Amara Yayınları: 2015-e

Ali Fırat, Adadan Mektuplar: 2015.

Ali Fırat, Sosyalizmde Israr İnsan Olmakta Isrardır, Aram: 2015

Ali Fırat, Kürt Aşkı, Aram: 2015.

Lowy .M-Sayre R., İsyan ve Melankoli: Moderniteye Karşı Romantizm, Çev: Işık Ergüden, Versus Yayınları: 2007

Lowy .M, Dünyayı Değiştirmek Üzerine: Karl Marks'dan Walter Benjamin'e Siyaset Felsefesi Denemeleri, Çev: Yavuz Alogan, Ayrıntı Yayınları: 1999.

Pozitif Diyalektik Yoruma Göre Devrim

Mahmut Yamalak

Demokratik uygarlık paradigmasının diyalektik anlayışı için Ali Fırat çeşitli eserlerde birbirini besleyen tanımlamalar yapar. "*Evrensel akış diyalektiği*"[1] dediği diyalektik yorumu "*Yıkıcı olmayan, yapıcı diyalekti*k"[2] olarak tanımlar. Diyalektiğin negatif yorumuna alternatif olarak gelişen diyalektik yorumu için "*Karşılıklı besleyici bir diyalektik*"[3] ve "*Yok edici değil gelişmeci diyalektik*"[4] der. "*Sosyalist felsefik*"[5] ifadesini kullanır. Bu çalışmada ve genel olarak da kısaca "PODİ" olarak tanımlayacağımız Ali Fırat'ın diyalektik yorumu, felsefi olarak da önemle incelenmeyi ve anlaşılmayı gerektiren bir alan olarak karşımızda durmaktadır.

Diyalektik İçin Kısa Bir Giriş

Pozitif Diyalektik (PODİ) hareket halindeki bir topluma odaklanır. Genel olarak tüm devletli uygarlık sürecini çözümleyerek onu yeniden tanımlamaya ve ondan çıkış için çözümler oluşturmaya odaklanır, özel olarak da varlığı inkar edilen, baskı ve inkar politikalarıyla bastırılmaya çalışıldıktan sonra kendi öz gücüyle mücadelesini yükseltmeye çalışan değişim halindeki Kürt toplumuna.

Bu toplumun oluşum tarzını, karakteristik özelliklerini, ahlak, siyaset, kültür, sanat, inanç özelliklerini, uğraşlarını, üretim tarzını, hedeflerini inceler. Bunun için, inceleme, anlama, çözümleme, kavrama yol-yöntemlerini tespit eder.

Toplumu tanıma uğraşında amaç ve yöntem PODİ'de iç içe uygulanır. Amaç diyalektik tarzında toplumun incelenmesidir; Yöntem ise diyalektiktir. Dolayısıyla yöntem amaçla birlikte oluşur. Amacı varoluş sürecindeki en önemli koşul, amacı gerçekleştirecek yöntemin onunla uyum içinde olmasıdır. PODİ, esas olarak bu birliği sağlayacak optimal dengeye yoğunlaşır.

Bilgilenme sürecinde,incelediğimiz olay- olgunun ne olduğunu; inceleyen özne olarak bizim kim olduğumuzu ve bunun için hangi yöntemi uyguladığımızı somutlaştırarak ilerleriz. Bu noktada diyalektik olay-olgunun tarihini ve diğer şeylerle bağlantısını; sürecini, gelişimini ve alacağı olası biçimlerini; diğer şeylerle ilişkisini, özcesi onun devrimini bize açıklayan düşünme, yorumlama ve bilgi edinme yöntemi olarak önem kazanır. Bu amaçla soyutlama yöntemine başvurur. Genellemelere giderek bilginin sınırlarını, bunu elde etme yöntemini, nasıl düzenleneceğini, nasıl bölümlendirileceğini tespit eder; uygun ilkeler, normlar oluşturur.

PODİ' de başlangıç zemininin toplumsallık olduğuna işaret etmiştik. Toplumsallıkta ilk basamak da komünal toplumdur. Komünal toplumdan günümüze tüm tarihsel süreç yapı ve sistem iç içe incelenerek çözümlenir. Yapı, tarihsel gelişimi içinde konumlandırılarak tanımlanırken, aynı tarih incelemeleri (Din, tarih, kültür, politika vb) ile onların yapılanmaları iç içe, bütünlük içinde incelenir.

Genel olarak diyalektik dört tür ilişki inceler; özdeşlik-farklılık ilişkisi, zıtların iç içeliği, çelişki, nitelik- nicelik ilişkisi.

Diyalektik incelemede amaç; bir varlık, bir kimlik vs.

1 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*

2 *age.*

3 *age.*

4 *age.*

5 *age.*

nasıl ortaya çıkmış, nasıl işliyor, oluşmasını ve işlemesini sağlayan sistem nedir gibi sorular cevap aramaktır.

1. Özdeşlik- farklılık ilişkisinde bir şey diğer şeylerle aynı genellik içindedir ama kendi farklılığına da sahiptir. Buna göre; Kürt halkı insan genelliği içindedir ama onu var eden ontolojik (Varlık bilimsel) özelliklere sahiptir. Diyalektik onun genel ve özel yanlarını ayrıştırır; Diğer kimliklerle özdeş olan yanlarını evrenselliğe, farklı yanlarını ise onun kimliğine, bağımsız varlığına ait olarak tespit eder.

Bir varlığın oluşum sürecinde zaman ve mekanda sahip olduğu tüm ilişki ve çelişkiler onun varlığına tabi olurlar.

2. Zıtların iç içeliği, farklı olanları bir arada yaşamasıdır. Bu şekilde farklılar, kendi farklılıklarını koruyarak bir bütün oluştururlar. Bunlardan herhangi biri farklılığını koruyamazsa bir arada olmak değil birinin diğerine tabi olması gerçekleşir. Buda farklılığın olmaması, her şeyin aynılaşması anlamına gelir.

Zıtların bir arada olması varlığı diğer varlıklarla bütünlük içinde oluşmaya yönlendirir. Böylece varlığın diğer varlıklara göre durumu; evrensellik içindeki yeri ve ontolojik yapısı onun sınırlarını da belirler. Varlığın tarihselliği de ancak böyle anlaşılmış olur.

3. Çelişki, farklı ve birbirine bağımlı öğeler arasındaki karşıtlık ilişkisidir. Hem birbirinden farklı hem birbirine bağlı olarak farklılığın temel olmasıyla sürdürülebilir. Bir kimlik diğer kimliklerle bir arada yaşarken, aynı zamanda kendi varlığını da korumak zorundadır. Onun farklılığını besleyen koşullar değişim halindedir; O da ayakta kalabilmek için bir değişime ayak uydurmak durumundadır. Farklılığa rağmen bir arada yaşamanın yarattığı gerilim çelişkide ifadesini bulur.

Farklı öğeler birbirlerini besleyerek büyür, gelişirler; birindeki değişim hepsini farklı oranlarda etkiler; birbirlerine engel olurlar, birbirlerine müdahale ederler veya birbirlerini geliştirirler. Bütün bu karmaşık süreci yöneten diyalektik yasa çelişkidir.

4. Nitelik- nicelik ilişkisi aynı süreçte iki ayrı zamansal uğrak noktasını ifade eder. Biri niceliksel birikim, diğeri niceliksel dönüşüm sürecidir. Süreç= önce ve sonra=hazırlık, gelişme ve gerileme evreleri demektir. Buna klasik tabirle niceliksel birikim ve niteliksel değişim denmektedir.

PODİ' de ikisi aynı süreçlerdir ve iç içedirler. Değişim bir noktadan sonra başlamaz; aksine, sürecin tümünde vardır. Değişim varlığın ontolojik yapısında bulunmaktadır. Gözle görünür bir hale gelmeden de ondan söz edebiliriz.

Nitel-nicel değişim iç içe olduğundan, varlığın başlangıçtan beri aldığı her görünüm onun ontolojik yapısına göredir

Bu noktada "Devrim" olgusuyla karşılaşırız. Nicel birikimi sağlayan her damla özünde varlıkta yaşanan niteliksel dönüşüme de bir katkıdır. Bundan dolayı da varlık da değişim devamlıdır. Klasik devrim tanımında, toplumsal düzlemde *"Devrim"* için objektif durumun ve sübjektif durumun olgunlaşması temel şart gösterilir. Objektif durumda toplumsal sorunların birikmesi, sübjektif durumda da bu sorunlara müdahale edebilecek bir oluşumun ortaya çıkması gerekir. Nicel süreçte yavaş yavaş olgunlaşan sorun nitel sıçrama anında değişime uğrar, denir. Her şeyden önce burada *"Nicel birikim"* denilen süreçte yaşanan değişim göz ardı edilerek süreç diyalektik bağlamından koparılmaktadır.

Kürdistan'da 1970'lerde ilk adımla birlikte *"Nicel birikim"* denilen süreci yaşıyoruz; ancak bu tarihsel sürecin her anında da niteliksel değişim dönüşümleri sağdırarak ilerliyoruz. Nitel- nicel süreçler bizim örneğimizde bir ve aynı şeylerdir. Kürt Özgürlük Hareketi ortaya çıkmadan önce yaşanan *"Nicel birikim"* süreci ise, egemenler açısından bir yönetme krizi yaratmamış, aksine halkımız için bir yok oluş sürecini başlatmıştır. Bu durumda birbirinden ayrı nitel ve nicel süreçler teorisi, toplumsal gerçekliğe uymamaktadır. Her değişim varlığın yapısına bağlıdır ve onda yeni bir görünüm demektir. Aynı şekilde kendinden önce ve sonraki görünümlerle ilişki içindedir, bu da onu tarihsel kılar, bundan dolayı her değişim nitel bir değişimdir, amaç aynı zamanda nicel yenilikler içerir. Salt nitel veya salt nicel değişimler olamaz, bu süreçler ancak iç içe var olabilirler.

Değişimin kesin bir sınırı veya mutlak bir anı yoktur. *"1789'da Fransız Burjuva Devrimi oldu"* veya *"17 Ekim*

1917'de Rusya da Sosyalist Devrim oldu" demek öznel ifadelerdir. Nitel-nicel değişim iç içe olduğundan, varlığın başlangıçtan beri aldığı her görünüm onun ontolojik yapısına göredir. Ontolojik sınırlar aşılınca *"Değişim"* değil, başkalaşım olur. "*Varlık başka varlıklara göç eder*"[6]

Diyalektik-Devrim İlişkisi

Diyalektiğin temel konusunun *"Değişim"* olduğunu ifade etmiştik. Değişen nedir, değişimde rol oynayan unsurlar nelerdir, değişimin kapsamı, niteliği nedir; onun yönü, hareketi nedir gibi sorular diyalektiğin kapsamındadır. Değişimi inceleme tarzı, o yöntemi ve sonuçlarının derlenmesi de buna dahildir. Değişim devrimsel de olsa diyalektik onun evrimini inceler; onun devrimsel denilen O'ndaki sıçrayışlarının nedenlerini irdeler.

Bu süreç soyutlama sürecidir. Buna, kavram ve kategori yaratma süreci de denebilir.Ali Fırat'ın Demokratik Uygarlık Manifestosu'nda gerçekleştirdiği de özünde bu süreçtir. Diyalektik olarak bir varlığı veya kimliği incelerken gerçek dünyayı hem bütünlüklü hem de parçalara ayırarak zihinde yeniden oluşturma, tanımlama ve yeniden kurgulama gibi duraklara başvurularak ilerleme sağlanır.

Bu şekilde toplumsal gerçeklikte tanımlana şey somut evren, dünya, sosyal- siyasal pratik olarak tarihsel süreç, insan ilişkileri ve toplumsal inşalar olmaktadır. İnceleme, anlama, çözümleme sürecinde tümevarım, tümdengelim; pratik- teori bütünlüğü, deney-akıl bütünlüğü iç içe uygulanan yöntemler olarak diyalektik süreçte rol alırlar.

Toplumsal sorunun incelenmesinde başlangıçta yapılan şey sorunun gerçek nedenini, aynı zamanda çözümü de içeren kategoriyi tespit etmektir. Bu kategori Hegel' de "Tin", Marx' da "Kapitalizm" iken, Ali Fırat' da uygarlık süreci ve toplumsallık olmaktadır. PODİ' nin uğraştığı alanlarda toplumsallığın çıkışı ve özellikleri; toplum içinde devletçi uygarlığın gelişmesinin nedenleri; devletçi uygarlıktan kurtuluş olarak toplumsal sorun toplum- karşı toplum- özgürleşme (öze dönüş) gibi alanlardır. Toplum nasıl evriliyor, bu değişime engel olan devlet ve bundan doğan gerilim ve çelişki ve engelin etkisizleştirilmesinin yol-yöntemleri aranır.

Oluş süreci ile varlık arasında bu tarz bir ilişki kurulduğunda an' da gelişen değişimin esasta o "An" da olup biten bir şey olmadığı, önemli olanın tüm bir süreç olduğu daha iyi anlaşılacaktır

---

Tarihin akışı toplumsal oluş'un arenası olduğundan, başlangıç toplum ve onun tarihselliğidir. İnceleme ve anlama tarzı soyutlama, ayrıştırma ve eleştirel çözümlemedir. Değişim anlayışı ise, kesintili değil, iç içe geçmiş anlardan oluşan bir akışa dayalıdır. Buna göre başlangıç şu an ve gelecek arasında sürekli bir akışın olduğu görülmeden gerçeklik anlaşılamaz.

Oluş süreci ile varlık arasında bu tarz bir ilişki kurulduğunda an' da gelişen değişimin esasta o *"An"* da olup biten bir şey olmadığı, önemli olanın tüm bir süreç olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Değişimi salt an'da algılamak kesintiliği, süreç' te algılamak ise akışkanlığı gösterir. An ' a takılmak süreci unutturur, bağlantıları kurmayı zorlaştırır. Süreç diyalektiktir. An' da takılmak ise pozitivizme götürme riskini barındırır.

Diyalektik "Devrim" Paradoksu

Klasik tanımda devrim, yönetenlerin yönetemez duruma geldiği, yönetilenlerin de artık var olan yönetim sistemini kabul etmediği durumlarda gelişir. Bu radikal değişim toplumsal kurumlar ve onlara bağlı yapılardan, değerlerden yenilerine radikal bir değişimi ifade eder.

Marksist devrim kuramı üç temel parametre üzerine bina edilmiştir.

1.Toplumdaki baskı ve sömürü katlanılamaz duruma gelmiş olmalıdır.

2.Egemen güçler yapısal değişimlerle bile sorunlara çözüm bulamıyor durumda olmalıdır.

3.Yeni bir sınıf radikal değişimin öncülüğünü yapmaya aday olarak ortaya çıkmış olmalıdır.

Bu parametrelerin ilk ikisi objektif durumu ifade eder-

6 *age.*

ken sonuncusu subjektif durumu ifade eder. Devrimin diyalektiksel açılımına bakıldığında, başından beri birbirleriyle zıt olgulardan bütünlüklü bir teori üretmenin zorluğu görülebilir. Diyalektiğin esas alanının değişim olduğunu belirtmiştik. Bu değişim akışkandır, kesintisizdir; başlangıç- gelişim- şimdi ve gelecek arasında sürekli bir ilişkiye dayalıdır. Marx' ın diyalektik yorumunda da *"değişim"* olay- olgular, hızlı veya yavaş sürekli değişim halindedir. Değişim hareketin doğal sonucudur. Değişimi göz ardı ederek olay-olguları tanımak imkansızdır.

Nicel birikim nitel sıçramalara dönüşür ve radikal değişimlere yol açar

Engels; "*Hareketsiz madde, maddesiz hareket denli us almaz bir şeydir. Öyleyse, maddenin kendisi gibi hareketin yaratılması da yok edilmesi de olanaksızdır*"[7] der.
Engels mekanik hareket anlayışını reddedip hareket-madde özdeşliğini formüle ederken, diyalektiğin yasalarıyla çözümleme yapmaktadır. Ancak bu bakış açısı *"Diyalektik materyalizm"* (diya-mat) olarak formüle edilmekle birlikte yeni dogmalara sürüklenip diyalektikten uzaklaşmıştır. Diya-mat' ta hareketin niceliksel yanı büyüme iken niteliksel yanı gelişmedir. Nicel birikim nitel sıçramalara dönüşür ve radikal değişimlere yol açar. Böylece nicel birikim zamanda yaşanan değişim göz ardı edilir. Değişim yalnızca *"Devrim"* denilen andaki sıçramayla sınırlandırılır. Dolayısıyla *"devrim"* in bu sınırlandırılmış tanımı diyalektik gelişim parodoksal bir ilişkiye yol açar. *"Devrim"* in bu dar yorumuna geçiş yapıldığında diyalektik, sınıf çelişkilerine dayalı bir yorumlama stratejisine dönüşür. Bu da onu dogmalaştırır. Ardından çelişki de uygarlıkla ortaya çıkan ve kapitalizmle birlikte yok olacak bir olguya; zıtların birliği sınıfsal gerilimleri açıklayan bir formüle; hareket ise enerjisini sınıf savaşımlarından olan bir olguya dönüşür.

Bu noktada *"Devrim"* diyalektik olmayan bir yorumla tanımlanan ve birer tarihsel gerçeklik olan sınıf ve devlete, diyalektik olmayan keskin bir müdahale biçimine dönüşür.

"*Komünist devrim, geleneksel mülkiyet ilişkilerinden en radikal kopuştur.*"[8] Kopuş, esas olarak eski devlet aygıtının tümden imhası olarak anlaşılmaktadır. *"Devrim"* devlet aygıtını parçalamayı; onu kuşatan ilişki ve değerleri ve yaratımlarını imhayı hedefler. Devlete ait baskı aygıtı, mali kurumlar ve bankalar, bürokrasi ve iş bölümü ele geçirilip yok edilince ve yerlerine yenileri geçince *"Devrim"* de somut olarak gerçekleşmiş olur.

Bütünlüklü olarak bakıldığında devrimin devleti ele geçirme ile sınırlandırılması, onu süreçten koparıp an'ın sınırlarına hapsetmektedir. Bu da onu pratik bir eylem haline getirmektedir.

Sistemden kurtuluş sisteme karşı mücadele özgürlükçü güçlerin temel hedefidir. Kapitalist modernite var olduğu sürece de bu gerçeklik değişmez. Bu mücadelenin nasıl bir kurtuluş projesine dayandırılacağı sorusu, yanıtlanması gereken temel bir sorudur. İktidarı devirmeyi hedeflemekle radikal mücadeleyi özdeşleştirme yanılgısı, diğer tüm mücadele biçimlerinin pasifleştirerek kenara itilmesine yol açmıştır. Böylece *"Devrim"* devleti ele geçirme ile özdeş kılınmıştır.

Ali Fırat'ın devrim olgusundaki kopuş noktası da buradadır: *"Devlete götüren tüm düşünce ve hareket yapıları, iddiaları ne denli eşitlikçi ve özgürlükçü olursa olsun ters sonuç doğurmaktan kurtulamazlar. Her devlet eşitsizlik ve* özgürlüksüzlük *üretir. Özgürleştiren devlet olamaz. Dolayısıyla arayış devlet dışı yapılanmalarla ve devlet dışı zihniyetle olmalıdır."*

Pozitif Diyalektik ve Devrim

Diyalektik hareket, oluş sürecinin düzenini ve oluşunu oluşturan temel harekettir. Nitelik-nicelik, dönüşüm, çelişki, yadsıma, bütünlük, farklılık ve hareketin tanımlanmasına yardımcı olan olgulardır. *"Devrim"* in hareket yasalarını incelediğimizde, esasta olay-olgunun varoluş anından sonraki tüm biçimlerini şu an'ını saptıyor ve olası gelişim hallerini yorumluyoruz demektir.

"Başarılı bir Kürdistan Devrimi iyi bir insanlık devrimidir. Bunun sonuçlarını küçümsememeliyiz. Tabi ki de devrim oldu, sorun çözüldü de demeyelim. Şimdi de çözüm var, zaferden sonra da devam edecek, ama daha değişik koşullarda ve biçimlerde sürecek. Aslında sorunu

7 F.Engels, *Anti-Dühring*, Sol Yayınları, s. 116.

8 Marx ve Engels, *Komünist Manifesto*, Sol Yayınları, Çev: M, Erdost, s.47.

çözmüşüz. Ben kendim için çözümde çok güçlü bir konumda olduğumu belirtiyorum. Kendimde çözdüğüm, insanlık için de bir çözümdür. Devrimleri biz her zaman böyle görürüz. Varsın insanlık bin yıl sonra tam kovuşsun. O mühim değil. Kaldı ki bizim her insanın kısa bir sürede komünizme götüreceğiz diye bir derdimizde yok komünizmi de içeren mücadele on bin yıl öncede çok güçlü çözümler vardı, şimdi de var, sonra da olacak. Mühim olan anlık olarak doğru pozisyonda olmaktır. Sorunu ortaya koymak ve çözüm olanağını da dayatmaktadır."[9]

"Devrim" olgusunda sosyalizm teorisine bir virüs gibi yapışmış *"Devleti ele geçirme"* ve *"Nitel dönüşü an'da ki sıçramalar biçiminde yorumlama"*, esasta diyalektiğin de boşa çıkarılmasına neden olmuştur. Sosyalizmi özünden uzaklaştıran bu anlayışlar değişimi an ile sınırlandırarak onu pozitivist bir kulvara sürüklemişlerdir.

Sembolik olarak bir devrim anından söz edilebilir. (Örneğin, 17 Ekim 1917 Rusya Sosyalist Devrimi günüdür.) Ancak o anı hazırlayan süreç insanlık tarihi kadar eskidir. Özel olarak Rus devrimcilerinin hazırlığı için de 19. yy başlarındaki Dekabiristlerden Narodiniklere, oradan çarlığa karşı direnen yüz binlerce insana, onlarca irili ufaklı örgüte, aydınlara, siyasetçilere, eylem insanlarına ve hatta çarlığın yetkilerini parlamentoya devretmeye çalışan Rus burjuvalarına ve Kerenski Hükümetine kadar tarihsel birikimden söz etmek gerekecektir. Bu gerçeklik ışığında *"Devrim Anı"* denilen anın gerçekte hangi an olduğunu tespit etmekte imkansızlaşır. Narodinkler'in çara suikast düzenlediği an mı, Lenin'in genel ayaklanma kararını aldığı an mıdır *"Devrim Anı"*?

PODİ *"Devrim"* olgusuna iki temel noktada itiraz ederek gerçekliği ortaya koymaya çalışır;

1.Devrimi devleti ele geçirme ile sınırlandırma

2. Devrimi an'da ki dönüşümle açıklamaya çalışma

PODİ' nin devrime yaklaşımı, tüm kavram ve kategorilerle uyum içindedir. Bu, bütünlüklü düşüncenin de zorunlu bir koşuludur. Bir yerde tüm olay- olguların bir zaman- mekan ilişkisi içinde oluştuğunu söyleyip, ardından değişimi yalnızca an ile izah etmeye kalkışmak bu bütünlüğe aykırı olur. Elbette an'da gerçekleşen kimi niteliksel değişimler tüm bir tarihi de etkileyebilir. Kürdistan da yoğun olarak bunun örneklerine tanık oluyoruz. Ancak böylesi niteliksel her olay ve olguya baktığımızda, arkasında muazzam bir tarihsel birikim ve hazırlığın olduğu da görülecektir. O birikim sürecinin her anında ilmek ilmek örülen bir değişim vardır. An ise bunun üzerinden gerçekleşir. Bu nedenle diyalektikte asıl önemli olan sürece yoğunlaşmaktır. PODİ de süreç varlığın asıl önemli oluşumundan itibaren başlar. Varlığın kendisi süreçle birlikte zihinde yeniden inşa edilirken mekanla iç içe yorumlanır. Örneğin Kürt varlığı kendi zaman ve mekanının içinde oluşmuştur. Onu bu bütünlük içinde tanıma, subjektif yorumlamalar, öteki kimliklere göre tanımlanmasını veya kendi gerçekliğinden koparılmasını da önler. Varlığın oluş karakteri, değişim dinamikleri ve özellikleri anın içinde bulunduğu ilişkileri ve koşulları birlikte düşünmemizi sağlayan diyalektik bakış, varlığı belli bir kapsama göre açıklar. Mekansal durumda o mekanda bulunan her şeyle karşılıklı etkileşimini, zamansal durumdaysa onun kendine ait tarihini ve dinamiklerini anlaşılır kılan diyalektiktir. Böylece neden şu anda böyle olduğunu, ileride potansiyel olarak ne olabileceğini anlamamızı sağlar. PODİ bu gerçekliğin somut ifadesi olduğundan, an'da yaşanan gelişim nitel bir sıçrama yaratsa da onun diyalektik bir gelişimin sonucunda yaşandığını, sadece an ile açıklanamayacağını da seçimlemiş olur.

"Devrim" olgusunda sosyalizm teorisine bir virüs gibi yapışmış "Devleti ele geçirme" ve "Nitel dönüşü an"da ki sıçramalar biçiminde yorumlama", esasta diyalektiğin de boşa çıkarılmasına neden olmuştur

---

PODİ' nin *"Devrim"* e yaklaşımı ikinci olarak evrensellik ve farklılık ilişkisiyle açıklanmaktadır. Buna, varlığın ait olduğu tüm ilişkilerde denilebilir. Varlığı tanımlamak için çizilebilecek en genel sınırları ifade ettiğimizde evrensellik fikrine ulaşırız. Kürt varlığının oluşumunda belirli bir süreci veya belirli ilişkileri değil, tüm süreçleri ve o süreçlerdeki tüm ilişkileri çözümleyerek onun gerçekliğine ulaşırız. Bu bize panoramik bir bakış sunar.

9 Ali Fırat, *Nasıl Yaşamalı*, Ocak 1994.

Ancak genelle sınırlı kalmak da yüzeysel bir analize götürür. Genel ile birlikte, varlığın o genel içindeki gelişimi de ele alınmalıdır. PODİ özelden genele, genelden özele aşama aşama ilerleyerek varlığın gerçek yerini saptar. Varlığın kendine has ayırt edici çizgileri ile sistem içindeki yerini ve tüm evrensel düzlemdeki konumunu inceleyerek varlığın tüm evreleriyle birlikte kavranması hedeflenir.

Varlığın konumu ancak zaman ve mekandaki ilişkileri ile açıklığa kavuşabilir. Dolayısıyla bir olay-olguyu açıklamak esasta bir sistemin açıklanmasını gerektirir

Bu çözümlemede varlığın bireysel özellikleri (örneğin; Kürt halkının kültürel yapısı, dili vs.), toplumsal ilişkiler içindeki ortak ve ayırt edici yanları, yönelimleri ve ulaştığı biçim birlikte tanımlanmaktadır. Tarihle şimdi, tarihle gelecek bir bütün olarak; maddi ve manevi yapılar, inşalar aynı varlığın eşit parçaları olarak ele alındığından hem diyalektik süreçle açımlanır hem potansiyel değişimi anlaşılabilir, varlığın gelişme süreçleri birbirini tanımlar; her aşama bir sonrakini içerir. Dolayısıyla her olasılık bu aşamalardan herhangi birinde önem kazanabilir. Değişim dinamikleri hem olasılık olarak hem de aşamalar özgülünde açıklanabilir olunca an'daki değişimler de bir anlam kazanabilir.

Üçüncü olarak PODİ, nesnel bir sonuca ulaşmak için öncelikle olay-olgunun gerçek değerini ve yerini tespit etmeyi hedefler. PODİ, varlığın gerçekliğinin bulunuşu için bir düşünme metodu, bir çözümleme diyalektiğidir. Ali Fırat'ın yöntemi sorgulama, var olan *"doğru"*larla kuracağı ilişkiyi tespit etme üzerine kuruludur. Bu yöntemde düşünce, incelediği olay- olgunun gerçekliğini ve bu toplumsal gerçeklikle kendi arasındaki ilişkiyi sorgulamakla başlar. Böylece var olan *"doğru"*lara bağlı kalma ile onları aşma arasında tercihte bulunabilir.

Doğru sonuç için PODİ olay-olgunun konumunu tespite yönelir. Sorunlar arasında nasıl bir ilişki vardır? Öncelik hangisinde olmalıdır? Anlam ve ilişki dereceleri nedir? Sistemsel bir bütünlük var mı? gibi sorular PODİ'nin olay-olgu konumlandırma sürecinde cevaplandırılırlar. Başta önemli görülen bir çözüm, bu perspektife ulaştıktan sonra geriye düşebilir. (Örneğin; klasik sosyalist teoride baş konumda olan devlet kurma veya var olan devleti ele geçirme bir çözüm olmaktan çıkmıştır.) Aralara sıkışan, önemsenmeyen bir olgu toplumsal sorunun başlangıcını ve tüm gelişmesini belirleyen, çözümü de içeren bir aşamaya yüklenebilir. (Örneğin; kadın özgürlüğü Demokratik Uygarlık Paradigması'nın temel bir kategorisi olmuştur.) "*Yaptığımız çözümlemeler, kadın sorununun toplumsal bir dönüşümün temel nirengi noktasını oluşturduğunu ortaya koymaktadır.*"[10]

Olay-olgunun toplumsal konumu PODİ ile birlikte yepyeni bir boyut kazanmıştır. Toplumsal sorunun başlangıcını salt sınıflaşmayla açıklayan dar- sosyalist bakış açısı çözümü de sınıf iktidarında, bir sınıfın diğerine karşı devrim yapmasında bulmuştur. PODİ için varlığın konumu çözüm için de temel öneme sahiptir. *"Özgürlük Sosyolojisi"* eserinde Ali Fırat toplumsal sorunun başlangıç noktasını sorgular. Bu, PODİ'nin toplumsal sorunlara yaklaşımının da anahtarını verir. Var olan teoriler ve olasılıklar birer birer elenerek gerçeğe ulaşılır. Bütün bu süreç esas olarak olay- olgunun neliğinin ve konumunun tespit edilmesi sürecidir. Sorunun çözümü de bu süreçte açığa çıkar. Gerçeklik, ancak doğru bir inceleme ve çözümleme sürecinin sonucunda bulunabilir. Bu da hem genel toplumsal sorunun hem de onun içinde Kürt varlığının doğru tanımlanmasını sağlayacaktır.

Varlığın konumu ancak zaman ve mekandaki ilişkileri ile açıklığa kavuşabilir. Dolayısıyla bir olay-olguyu açıklamak esasta bir sistemin açıklanmasını gerektirir. Bu açıklama olgunun içinde bulunduğu konumu zihinde yeni baştan inşa etmeyi de getirecektir. Oluş sürecinde ilişkiler ve çelişkilerle oluşan, zamanla olgunlaşan, kendi mekanında gelişen Kürt varlığının değişimini amaçladığımızda, diyalektik bütünlüğe bağlı kalmak durumundayız. Anlık dönüşümlerin de, ancak bu sürece uygun olduğu ölçüde *"değişim"* olabileceği söylenebilir.

Olay-olgunun çözümlenmesinde, çözümlemeyi yapan öznenin konumu da diyalektiğin konusudur.

10 Ali Fırat, *Bir Halkı Savunmak*

Özne tarihsel ve ideolojik bir perspektife ve bir tercihe sahiptir. Tıpkı olay-olgu gibi öznenin de bir tarihselliği ve oluşumu vardır. Özne dar bir perspektifle bakabilir, tali noktaları öne çıkarabilir, gerçeği gizleyebilir, çarpıtabilir veya algılamaya güç getiremeyebilir. PODİ öznenin olay-olguyla kurduğu ilişkinin düzeyine bakarak, ulaştığı sonuçların analizini temel bir yöntem olarak uygular.

Devrim olgusuna yaklaşırken bu tarihsel-toplumsal perspektiften uzaklaşma, toplumsallıkla bağı içinde onu tanımlama PODİ'nin diyalektik anlayışı gereğidir. Bu nedenle olgunun gerçek değerini, önemini ve anlamını bütünlük içinde tanımlar. An'da yaşanan her değişim de ancak bu perspektif ışığında anlam kazanabilir.

Toparlarsak; klasik devrim anlayışı *"İktidarı ele geçirme"* ve *"Değişimi an ile sınırlama"* gibi temel hatalarla diyalektik perspektiften uzaklaşmıştır. Ali Fırat, kendi devrim anlayışını şöyle formüle eder;

"*Benim için devrimin anlamı, uygarlık sisteminin sürekli alan ve uygulamasını daralttığı ahlaki, politik ve demokratik toplumun yeniden ve daha geliştirilmiş olarak bu niteliklerini kazanmasıdır.*"[11]

Devrim bir iktidar aracı olmaktan çıkıp bir yaşam biçimine dönüşmektedir; Ahlaki, politik ve demokratik özellikleri kazanmak için günlük yaşam- eylem ve söylemlerini yeniden inşa süreci olmaktadır.

İnşa süreci herhangi bir an ile, politik mevziler kazanma veya kaybetme ile sınırlandırması yerine; Söylem, eylem ve davranışlarla gerçekleşen yaşamsal, siyasi program, strateji ve taktiklerle gerçeklik kazanır.

PODİ, değişimi bütünlük içinde tanımlar. Bu nedenle *"Devrim"* anında yaşanan sıçramalı geçişleri de ancak diyalektik gelişimle uyum içinde olduğu ölçüde kabul eder. Değişimi bu şekilde an ile sınırlı olmaktan kurtarıp yaşamın her anına yayar. Toplumsal dönüşümü yalnızca bir an ile sınırlamak, her şeyden önce ülkemizde yaşamın her anında gerçekleşen niteliksel dönüşümleri göz ardı etmek olacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

---

11 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*

Zihniyet Devrimi Yeni Bir Yaşama Geçişi İfade Eder

Enes Pir

Giriş

Zihniyet devrimi ve değişimi aynı zamanda toplumsal devrimi ve köklü bir dönüşümü ifade eder. Zira zihniyet toplumsaldır. İnsanı insan yapan, toplumsallaştıran zihniyet gücüdür. Toplumsallık bilinç ve emek eksenli gelenekselleşmiş kuralları, bunlarla uyumlu tavır ve davranışlar ile yaşam tarzının bütünlüğünü içerir. Bunları belirleyen ve şekillendiren ise, toplumsal zihniyettir. Zamanın düşünüş biçimi ekseninde ya da onu aşan bir çerçevede bilim ve bilmenin, fikir ve inancın, anlama ve algının, kendini toplumsal yaşama yansıtması, ete-kemiğe büründürmesiyle yeni toplumsal sistemler ortaya çıkar. Bu yeni zihniyet ve sistem durumu, toplumun faydasına olabileceği gibi onun zararına hatta değerlerinin yitimine, krizlere sürüklenmesine bile sebebiyet verebilecektir.

Zihniyet, toplumsal aklın oluşturulması, işletilmesi ve geliştirilmesi olayıdır. Yaşama rengini veren, hayat dokusunu ören ve gelecek örgüsünü oluşturan toplumsal akıldır. Toplumsal sistemlerin varoluş kaderi öncelikle zihniyet alanında tayin edilir. Zihniyet çalışmasına dayanmayan, zihniyet savaşının ürünü olmayan hiçbir toplumsal sistem gerçekleşemez. Bu diyalektik gelişmeyi yaşamayan toplumsal sistemler, var olamamış, kurgu ve proje olmanın ötesine geçememişlerdir. Her toplumsal sistemin gücü, dayandığı zihniyet yapısıyla direkt orantılıdır. Zihniyet yapılanması eksik ve sakat olan toplumsal sistemler yaşadıkları müddetçe özürlü ve sorunlu olmaktan kurtulamazlar.

Bilindiği kadarıyla geçmişte analitik ve duygusal zekânın uyumlu birlikteliğinin oluşturduğu zihniyet yapılanması, yol açtığı gelişmelerle yaşamı, kutsal kitaplarda betimlendiği gibi cennete çevirmişti. Zaman, doğal toplum dönemiydi. Doğal toplumun yaratıcılık ve üretkenlikle oluşturduğu, adalet ve hakkaniyetle ördüğü, ahlaki ve politik ilkelerle açığa çıkardığı ise; kolektif, eşitlikçi, komünal zihniyettir. Buna karşıtlık temelinde oluşan ve günümüze kadar gelen hiyerarşik, iktidarcı, devletçi uygarlık, hayatı çekilmez kılıp cehenneme dönüştürdü. Toplum üzerinde haksız ve adil olmayan uygulamalarla geliştirdiği, tahakküm ve sömürü ile pekiştirdiği ise; iktidarcı, özel mülkiyetçi, eril zihniyettir.

Hiyerarşik, iktidarcı ve devletli uygarlıklar tarafından toplumsal zihniyet paramparça edilerek, özne-nesne ayrımına tabi kılınarak ters yüz edilmiştir. Burada parçalanan ve ayrıma tabi tutulan, değerleriyle birlikte toplumun kendisidir. Komünal zihniyetin yerine ikame edilip, meşru kılınan devletli uygarlık zihniyeti kırılmadan ve aşılmadan insanın kendisiyle ve doğasıyla buluşması ve uyumlu birlikteliği geliştirmesi, olası görünmüyor. Çünkü bu zihniyet mülkiyetçi, tahakkümcü ve sömürücüdür.

Kavram Olarak Zihniyet Tanımı

Zihniyet; Arapça bir kelime olup, Mantalite de denilir. Türkçedeki karşılığı, anlayış olarak geçer.

Tanım olarak bir ifadeye kavuşturursak eğer; toplum ve bireylerin bilgi, bilinç, gelenek, görenek, görüş ve inanç faktörlerinin tesiriyle gelişen düşünme biçimidir. Başka bir deyişle; bellekle birlikte duygusal ve rasyonel olanın toplamıdır. Ya da; beynin bilimsel, ruhsal ve düşünsel anlamıdır.

Zihniyet devrimi yeni bir yaşama geçişi ifade ederken, düşünce ve duygunun iç içeliği ekseninde pratikleşmiş

hayatın bütünsel tanımıdır. *"Zihniyet devrimiyle kastedilen özgür toplum bilinci ve inancıdır. Bilinç sadece olup biteni bilme değildir, nasıl yapılacağını da bilmektir. İnanç ise, bildiğine inanmak ve gereklerini yapmaktır. Uygulama gücünü, kararlılığını ifade eder.*[1]*"*

Toplumsal zihniyet, canlı bir organizma gibidir. Analitik ve duygusal zekâya dayanır. Günübirlik değişmez. Fakat durağan olmayıp, kuralları ve esasları vardır. Değişim ve yenilenmelerde bu esaslar üzerinden gerçekleşir. Doğmalara boğulmadıkça, tabulara saplanmadıkça akışkanlığı sürer. Bireysel ve toplumsal tutumların, yaklaşımların, davranışların kaynağıdır. Bunların tümü zihniyetin ürünü olarak şekillenir.

Gerek geçmişin hafızası, gerek güncelin rasyonalitesi, gerekse de geleceğin tasavvuru olarak zihniyet olgusu, toplumun beyinsel yapılanması olarak rol oynamaktadır. Doğal toplum sürecinin kapıyı araladığı animizm ve totemizm gibi inanç biçimleri temelinde karşılaştığımız ilk bütünlüklü zihniyet dünyası, klan ve kabile formunda gerçekleşip, günümüze gelene kadar çeşitli aşamalardan geçip birikerek, derinleşip farklılaşarak zamanımıza ulaşmıştır. Bu sebeple tarih içinde toplumsal birimlerin kuruluş ve çözülüş süreçleri zihniyet çalışmalarıyla belirlenmiştir. Bu temelde yozlaşan ve dağılan toplumsal sistemlerin esasta çürüyen ve dökülen zihniyetleridir.

Zihniyet ve Kavram İlişkisi

Yeni zihniyet yapılanmaları geliştirilirken, yaşama yön veren kavramlar yeniden tanımlanmaktadır. Yeni değer yargıları, ilkeler ve ölçüler temelinde eskisini aşan bir zihniyet sistematiği, buna bağlı yaşam biçimi, ilişki şekli ve kişilik özellikleri öne çıkarak ilerler.

Bir paradigmayı anlama, bilince çıkarma ve içselleştirmenin temelinde, zihniyet devrimi yer alır. Zihniyet değişimini gerçekleştirememenin önemli bir açmazı ise, paradigmanın kavramlarını doğru tanımlayamama yaklaşımıdır. Kavramlar özünde bir nevi anlamın ruhu gibidir. Kavramlarla zihniyet örgüsü oluşturulur. Bu anlamda kavramların içeriğini nasıl doldurursan, kavramları nasıl tanımlarsan, zihniyetin kurgusu da o şekilde kurulur ve kuracağınız sistemin örgüsünü örebilirsiniz. Bu çerçevede kavramların gücünü küçümsememek gerekir. Kavramlara yüklenen anlam, zihniyete yüklenen anlamdır. Tüm tarihsel süreçler boyunca zihniyetler sürekli kavramlar etrafında anlam bulmuştur. Kavramların gücünün o kadar büyük, etkisinin o kadar yoğun olmasının nedeni anlam yoğunluğu ve tanımlamayı ifadeye kavuşturmasındandır.

Devletçi uygarlıkların özellikle günümüz kapitalist-modernitenin kavramları ele alış tarzı, bireycilik ve bencillik üzerine kuruludur. Ya toplumsal boyutu hiç yoktur, ya da olsa bile demagojiden öte bir anlam taşımaz. Semavi dinler (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet) bile kendi kavramları üzerinden anlam bulmuştur. Bir toplumsal sistemi yeniden inşa etme paradigmasını geliştirirken, en büyük rol kavramların doğru tanımlanmasına yüklenilir. Kavramların içeriğini, toplumsal ve bilimsel değer yargıları ekseninde yeniden belirlenir. Ve bir paradigma, kavramların yeniden anlamlandırmasıyla pratikleşebilir ancak.

Kavramların gücü, toplumsal dokular üzerinde yarattığı etkinin kuvveti bilince çıkarılmadan, doğru yaklaşım sergilenemez. Bu da kavramların hakikatle bağı, toplumsallıktaki karşılığı demektir. Ahlaki olmayan, vicdanın kabullenmediği kavramlar toplumsallığı bulunmayan, hakikatle bağı kurulamayan ve dolayısıyla anlam kazanamayan kavramlar demektir. Böylesi afaki kavramlar, zihniyet oluşumuna ve devrimine hizmet etmez. Zihniyet ve vicdan devrimi bir manada anlam yoğunluğudur; anlamın bilince, bilincin pratiğe aktarılmış halidir. Dolayısıyla kavramlar dünyası doğru anlaşılmadan, zihniyet ve vicdan devrimi söz düzeyinde kalmaktan kurtulamaz. Yine doğru kavram tanımlanması yapılmadan, doğru düşünce ve pratik gelişemez. Bir paradigmanın iskeletini oluşturan kavramlardır. Kavramlar anlaşılmadan, anlamına varılmadan paradigmanın bütünlüklü kavranılması, sistemleştirilerek yaşamsal kılınması sorunlu hal alır. Ortaya çıkan ise, parçalı ve eklektik olmanın ötesine geçilmez. Bu durum paradigmasal bir zihniyet değişimini ve devrimini engellediği gibi, öz itibariyle paradigmanın kendisini anlamsız ve geçersiz kılar. Ona yapılabilecek en büyük kötülüğü hatta karşıtlığı ifade eder.

Diğer bir husus ise, paradigmanın anlaşılması için verili kavramlar tanımlanırken, kişilerin ve kurumların ölçülerine göre farklı anlamlar içermez. Her kesin kendine göre bir kavram tanımı geliştirmesi ya da anlam

1 Ali Fırat, *Bir Halkı Savunmak*

yüklemesi zihniyet kargaşasını getirir.

Her birey ve kurumun kavramlara yüklediği anlam farklı olunca, değişik düşünce ve pratikleri de beraberinde getirir. Bu durum, paradigmasal çizgiden bir sapma olduğuna işaret eder. Böylece her güç bu durumu, kendi çıkarına kullanmak için, değişik hesap arayışlarına yönelir.

Düşünceyi süzgeçten geçirmeyen, ölçüye vurma gereğini duymayan bir yaklaşım her adlandırmayı, argümanı ve kavramı yanlış tanımlamaya götürür. Zira toplum ve bireylerin yaşadığı tüm sorunların kaynağında yerleşik zihniyetin gücü var. Bu zihniyet beyinlere ve duygulara o kadar hakim olmuş ki, ona karşı etkili mücadele verilmezse ki -bunun başında nefis terbiyesi gelmektedir- bireyi istediği noktaya rahatlıkla götürür. Bugüne dek bilinen ve toplumsallık ifade eden bütün mitolojik, dinsel, felsefik ve Bilimsel olan ideolojik zihniyetlerin tümünde nefis terbiyesi en kutsal ve önemli görülen bir mücadele biçimi olarak tespit edilmiş ve uygulanmıştır. Güdülerin terbiye edilmesinden, duyguların kontrol altına alınmasına, iradenin ikirciksiz tavır belirlemesinden, inancın imana dönüştürülmesine kadar olan birçok alanı kapsayan nefis terbiyesiyle zihniyet dönüşümüne, keskinlik ve kalıcılık kazandırılmıştır.

Kapitalist-modernitenin özellikle geliştirdiği kavramların anlam karmaşasına ve anlam anarşizmine karşı, kendi şahsında kendine dönük oto-iradi müdahaleyi gerçekleştiremeyen, finans-kapital çağının rüzgarına kapılmış, dümenini yitirmiş, rotasız ve pusulasız kalmış, okyanuslarda savrulan gemiye benzer. Ne zaman nere de ve ne şekilde hareket edeceği meçhul olan, iradesi ipotek altına alınmış, kendine has fikirleri olmayan, cevherinden ayrı kalarak benliğini yitiren, ruhu donmuş, duyguları çarpıtılmış, güdüleri kışkırtılmış ve her türlü yönlendirilmeye açık olan bencil ve bireyci kişi tipolojisi konumundadır.

Kapitalist-modernitenin dönem hali olan post-modernizmin tam da yapmak ve yaptırmak istediği budur. Çünkü bu zihniyet (liberalizm)in merkez noktası; "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler", bırakınız söylesinler felsefesine dayanır. Bu bir zihniyettir. Burada ölçü, kural, ilke, toplum, tarih, hakikat ve anlam değersizleştirilmiştir. Hiçbir hükmü ve geçerliği yoktur. Bu sebeple kavramları tanımlama tarzı eski zihniyet kalıplarını aşacak çerçevede olmalıdır. Mesela, Demokrasi kelimesi bir kavramdır ama anlam, içerik ve işlev olarak her anlayış ve sistemin bunu ele alış tarzı farklıdır. Her düşünce, anlayış ve sistem hitap ettiği kesimin çıkarları ekseninde, demokrasi kavramının içeriğini doldurur veya anlamlandırır. Doğal olarak ezilen, sömürülen, dışlanan toplumların demokrasi anlayışıyla, burjuva-kapitalist sistemin demokrasi anlayışı bir olamaz. Demokrasi, burjuva kapitalist kliğinin tekelinde değildir. Burjuva kapitalist iktidarcılığın bir icadı da değildir. Demokrasiyi, tarihsel düzlemde her türlü baskı ve sömürü odaklarına karşı, komünal toplumun değer yargıları için mücadele eden hareketlerin kazanımları olarak görmek ve bilmek gerekir.

Bugün verili sistemde demokrasi adına bir şeyler gelişmişse halkların, etnisitelerin, sömürülen ve ezilen sınıfların (alt-toplumların) mücadeleleri sayesindedir. Burjuva-Kapitalist sistemin tüm mahareti, varlığını sürdürme noktasında demokrasiyi maske yapmasıdır. Demek ki egemen-devletler ve hegemonik güçler bu kavramın içeriğini kendi çıkarları ekseninde doldurmuştur. Büyük ve kutsal mücadeleler sonucu halklar tarafından geliştirilen bu silahı, halklara karşı kullanıyor. Üstelik Burjuva kapitalist iktidarcı sistemin demokrasi anlayışında toplumsallığa dair hiçbir değer yargısı yoktur. Aksine aşırı bencilleştirilen bireyciliğe dayanır. Yine hükümranlık ve sömürü emellerini halklar üzerinde demokrasi maskesiyle gerçekleştiriyor. Marx'ın dediği gibi; "*Burjuvazi için demokrasi bir aksesuardır.*" Demokrasi kavramının içeriği toplumsal çıkar ekseninde, devletsiz, iktidarsız, hiyerarşisiz, baskı ve sömürüsüz bir tanımlamaya kavuşturulduğunda anlam ve değer kazanmış olur. Böylesi bir tanımlama toplumsal öz'e uygunluk arz ederken, hakikatle de bağı kurulmuş olur.

İktidar odakları ise, demokrasiyi keyfiyet olarak değerlendirme yanılgısına kapılarak, kendine görelilik olarak algılamıştır. Halbuki demokrasi en disiplinli ve kurallı yaşam biçimidir. Demokrasi tek tek bireylere uyarlanmaz, toplumsal iradeyi esas alır. Demokrasilerde bütün bireylerin görüş ve düşünceleri önemlidir. Katılımcılık ve daha fazla seçenek üzerinden doğrulara ulaşmak zenginliktir ama her düşünceyi olduğu gibi esas almakta, demokrasi ruhuna aykırıdır. Toplumsal iradenin belirleyici yanına büyük değer biçer. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Özgürlükler, insan

hakları, evrensel hukuk vb. toplumsallık ifade eden her kavramın içini boşaltarak, kendi çıkarları uğruna, aldatma ve hileye dayalı, yanılsamalı tanımlarla anlamlar yüklenmiştir.

Zihniyet Oluşumu ve Akış Serüveni

Tarihin zincirleme devinimini anlamak, büyük zihniyet devrimlerini ve toplumsal yapıları kavramak açısından önemlidir. Sihir ve büyü ile başlayıp, mitolojiyle devam eden düşünüş biçimi, ilk zihniyet şekillenmeleridir. Daha sonra devrimlerle dinsel, felsefik ve bilimsel düşünüş biçimleri gelişmiştir. Bunların tümü zihniyet halleridir. Hatta bu düşünüş biçimleri içinde farklı zihniyet yapılanmaları ortaya çıkmıştır. Değişik zamanlarda farklı biçimlerde toplumsal sistemlere bürünerek, hayatın rengi ve örgüsü haline gelmişlerdir. Bu düşünüş biçimleri değişik zihniyet yapılanmaları olarak açığa çıkarken -neolitik dönem hariç- öz durumunu yani kök hücreyi, erilliği korumuşlardır.

Toplumsal tarihin akış seyrine baktığımızda zihniyet alanının en az ekonomik ve teknik alan kadar, hatta daha fazla önemli olduğu görülecektir. Zihniyette gelişmeyi yaratamayan, derinleşemeyen, yeni toplumsallığı tüm yönleriyle sistemin sınırlarını aşan bir içerikte tanımlayamayan hiçbir çıkış, ne devrimsel bir adım atabilmiş ne de yeni bir toplumsal sisteme yol açabilmiştir. Gerçekleşen çıkışlar ise, verili zihniyetin kimi temel ölçüleri (eril bakış) içerisin de arayışlara girişilerek, alternatif zihniyet ve sistemler oluşturulmuştur. Çözümleri yumuşatma, iyileştirme (reform) ve dönemsel olmanın ötesine geçememiştir. Fakat yine de toplumlara umut ve inanç verip, yeni bir yaşamla kuşatırken, hiyerarşik-iktidarcı-devletçi yapıların da korkulu rüyası olabilmişler.

Nuh Tufanı böylesi bir arayışın ve yeni bir yaşamın söylencesidir. Farklı bir zihniyet, ruh ve sistem yapılanmasıdır. Neolitiğin kendini tekrar eden birikim daralmasını, toplum karşıtlığı olan hiyerarşik, iktidarcı ve devletçi yapılanmayla değil, kendi özgülünde, toplumsallığını koruyarak kentleşmeyle aşmasıdır. Tanrılaşan yönetici- kralların geliştirmeğe başladığı yalanlarla yüklü tahakküm, sömürü ve yozlaşmaya karşı çıkıp, toplumdan ve onun kültürel değerlerinden yana tavır alıp, peygamber geleneğini ve demokratik temelde kent-yönetim sistemini oluşturur. Müthiş bir toplumsal irade belirlemesiyle toplumsallığı koruyan ama kentleşen muazzam bir zihniyet devrimidir. Beş bin yıldır hafızalara kazınan bu zihniyet, yepyeni bir sistemi ve yaşamı öngörmüştür.

Hz. İbrahim'in efsanevi çıkışı, zihniyetinin derinliği, kapsamı ve güçlülüğüyle bağlantılıdır. Toplumun parçalanmasını reddederken, sınıflaşma ve köleleştirmeye karşı bir duruştur. Kabile toplumunun kimliğine ve kültürüne sahip çıkmadır. O da toplumsallık ve hakikatle olan kabul ilişkisidir. Bu çıkışın merkezine oturan, toplumsal öze inanma, onun gücüne güvenme ve ona dayanmadır. Meşru savunma temelli öz savunma göstergeli bir devrimdir.

Hz. Musa'nın toplumunu Mısır'dan çıkarışı, verili zihniyeti terk edişidir. Sina çöllerinde tamamladığı zihniyet yapılanması ve sistem oluşumu, uzun yılların ve çabaların sonucudur. Teolojiyle toplumsal ahlakın ve geleneğin mükemmel olarak aynı potada eritilmesidir. Kabile kolektifiyle demokratik, eşitlikçi komün anlayışının güncel haline geri dönüştür. Ben olgusundan biz olgusuna ulaşmadır.

Medya'da yeşeren Zerdüşt, var olan çürümüş ve yozlaşmış zihniyeti ve sistemini, tarihte benzeri az görülen alternatif bir zihniyetle Ortadoğu halklar ittifakını oluşturarak, toplumlara kan ve dehşet saçan Dehak zihniyetini ve sistemini yerle bir eden devrimi gerçekleştirmiştir. Ortadoğu halklarına barışı, huzuru ve onurlu bir yaşamı koşullamıştır. Ahlakı esas alan, felsefeyi, sorgulamayı ve yaşamı dinsel motiflerle süsleyen bir zihniyeti ve hayat sistemini geliştirmiştir.

Yine Hz. İsa'nın düşünce sistematiği ve ördüğü yaşam bütün ezilenleri cezbederken, devasa Roma İmparatorluğunu dehşete düşürmüştür. Tarihsel ve toplumsal geleneklerden beslenerek barışı, kardeşliği, paylaşımı ve kolektif yaşamı bir kült olarak geliştirirken, amacı ve inancı uğruna kendini feda etmiştir. Neronlar ve Roma arenaları Mesih'e inanıp, yeni hayatı yaşayanların kanını içmeye doyamamıştır.

Mani'nin alternatif olarak kurguladığı zihniyet çıkışı, canına mal olurken, esaret altında başlattığı açlık grevi eylemi, miras olarak günümüze kadar gelmiştir. Müritleri ve inananlarına dönük Sasaniler'in kıyımı devam etmiştir. Işık Bahçeleri, Avrupa'dan Çin'e kadar birçok

topluluğun yaşam yolunu, asırlarca aydınlatmıştır.

Toplumsal-tarih akışında Mazdek'in geliştirdiği yeni zihniyet oluşumu ve yapılanmaları, verili zihniyet sistemlerinin ölüm fermanı niteliğindedir. O güne dek bilinen en büyük zihinsel deprem gerçekleşmiş, özgürlükçü demokratik komünal yaşam, binlerce yılın umudu ve hasretiyle hızla örülmüştür. Bu nedenle hem kendileri hem de taraftarları ve daha sonraki ardılları bile işkence ve katliamlardan kurtulamamışlar. Etkisi ve cazibesi Hürremler, Cavidanlar ve Babekler şahsında onurluca devam ederken, egemen odakları titreten yok olma korkusu, asırlarca sürmüştür.

Hz. Muhammed Arap çöllerindeki bir vaha gibi yaşam kaynağı olmuştur. Maddi ve manevi olanı politik anlamda optimal dengede buluşturarak, İslam'ın sel gibi akmasını sağlamıştır. Hakkaniyeti ve adaleti meşruluğunu sağlarken, devasa Bizans'ı Marmara'ya sıkıştırmış, Azametli Sasanileri kof bir çınar gibi devirerek, üç kıtaya yayılmıştır. Etkisi, etkinliği ve canlılığı, güçlü bir şekilde günümüze kadar gelmiştir.

Rönesans ise, tarihteki temel zihniyet aşamalarından biridir. Aynı zamanda yeni bir düşünüş biçimidir. İnsanlık ilk kez bu dönemde bilimsel düşünüş biçimiyle hareket ederek, dünyayı sarsmıştır. Teolojiyle dünyaya çakılan çiviyi sökmüştür. *"Rönesans zihniyetinin en önemli özellikleri orta çağın yok ettiği insan ruhunun tekrar kazanılması, alabildiğine kötülenen dünyaya ve doğaya dönüş, dogmalardan kopuş ve insan aklına güveniştir."* [2] Tanrı merkezli bir bakış açısı yerine insan merkezli bir bakış açısını esas almıştır.

Fakat daha sonra kapitalist modernite tarafından, Rönesans'ın kazanımları gasp ve istismar edilmiş, çarpıtılarak karşıtına dönüştürülmüştür. Kapitalist-modernite kendi sistemi dışındaki tüm zihniyet arayışlarını ve çıkışlarını sistemin yedeği haline getiren, kendine doğru çekerek sistemiçileştiren, onları bünyesine katan ve kendi güçlenmesinde hizmete koşturan bir yetenek ve beceri kazanmış olması, ona karşı yürütülen zihniyet mücadelesinin daha derinlikli, daha bütünlüklü ve tutarlılık içinde sürdürülmesini gerektirmektedir. Sadece basit ve sıradan bir bilinç, kararlılık ve niyet düzeyi yetersiz kalır. Karşıtına benzemeyi veya yedeklenmeyi kaçınılmaz kılar.

19. yy.da sermaye ve iktidar odaklarının korkulu rüyası olarak ortaya çıkan Marksizm, yeni bir zihniyet devrimi olmakla birlikte, toplumsal gelişmede alt yapıyı esas alarak, ona toplumsal ve tarihsel misyon biçerek, başat rol vermiştir. *"Marksizm bu tür tarihsel gelişmelerde belirleyici rolü üretim araçları ile üretim ilişkilerine verir. Zihniyet savaşımına tali bir rol atfeder. Yine etnisite ve dinsel grupların mücadelesine gereken ağırlığı vermez. Diyalektik yöntemin dogmatik yorumu olarak, bu yaklaşımlarla tarihin kavranışı bütünlüklü olmaktan uzaktır."* Gelişmeleri ve dönüşümleri buna göre tanımlamıştır.

Bu ele alış biçimi eksik ve yetersiz kaldığı gibi bütünlüklü ve doyurucu analizlerin yapılmasını da geri plana atmıştır. Bu durum fazlaca ekonomist ve maddiyatçı bir bakış açısını ifade eder. Büyük bir oranda rasyonaliteye dayanmaktadır. Tarihsel toplum açısından yetersiz olup, yanılgılı bir hali içermektedir. Yanılsamalarla yüklüdür. Yaşananları tanımlamaya, gelişmelere yön vermeye yetmemiştir. Bu durumun tarihsel toplumun gelişiminde zihniyetin rolünü önemsizleştirdiği hatta tali plana indirgediği bir gerçektir.

Bu yaklaşım geçmişte oldukça şematik hale getirilmiş, üretim araçları, üretim güçleri, objektivite, maddi yapı her şeyi belirleyen olarak konulmuştur. Zihniyet alanının (Felsefe-ideoloji-siyaset-kültür, sanat, edebiyat vb.) toplumsal gelişme üzerindeki etkisi tam görülememiş ve tali planda ele alınmıştır. Dolayısıyla "alt yapı üst yapıyı belirler" denilerek geçilmiştir. Bunun yeterli olmadığını hem toplumsal gelişmeler hem de bilimsel gelişim verileri ispatlamıştır. Kuşkusuz toplumsal sistemlerin doğuşunda, gelişmesinde alt yapının (üretim güçleri, teknik, vb.) yani maddi gelişmelerin önemli bir etkisi olduğu açıktır. Ancak zihniyet alanında yaşanan değişim ve gelişimin de belirleyici etkisi her geçen gün, daha fazla kanıtlanmaktadır. Üst yapı diye ifade edilen zihniyet alanı, alt yapı tarafından belirlenen bir alan değildir. Tersine kendi gelişimi içinde ortaya çıkan, tarihsel süreci olan ve birbirine eklenen bir gelişme alanıdır.

Ancak tüm hata ve eksiklerine rağmen, yeni bir zihniyet olarak Marksizm, yüz elli yıl gibi bir süre dünya ölçeğinde sömürülen işçi ve emekçileri, sömürge konumundaki halkları sosyalizm umudu, coşkusu ve inancıyla sarıp-sarmalarken sermayedarların, iktidarların ve

2 Ali Fırat, *Bir Halkı Savunmak*

sömürgecilerin ise, ölümcül rüyası olmuştur.

Genel olarak düşünceyi sadece mekanik bir bakış açısıyla maddi olanın yansımasıymış gibi değerlendirmek doğru değildir. Kuşkusuz her şey düşünceyle ifade edilir ve bununla sınırlıdır da diyemeyiz. Bu ikisinin bütünlüğünü diyalektik birliğini ve iç içe oluşunu, birbirini besleyen, güç veren ve tamamlayan olarak görmek gerekir. Ancak düşünce devamlı birkaç adım önde gider. Bu bakımdan tarihsel toplumun gelişiminde zihniyetin temel ve önemli bir yeri vardır. Her zaman değişim ve gelişme öncelikle zihniyette ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yapılarda yeni düşüncelerin gelişmesi, ret-kabul ölçülerinin farklılaşması, doğru-yanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin ayrımlarının yeniden tanımlanması, istek ve ihtiyaçların değişmesi, giderek toplumların maddi yapılarında da değişimlere yol açmaktadır. Elbette zihniyetteki değişim toplumun maddi yapısıyla -ve tekniğiyle- bağlantılı gelişmektedir. Ancak her zaman zihniyetteki değişim ve dönüşümler sürekli önde gitmektedir. Ne kadar güçlü, yenilikler içeren, bütünlüklü, tutarlı ve iddialı bir zihinsel gelişme yaşanıyorsa, ekonomik, teknik ve sosyal gelişmeler de o denli çok yönlü ve kapsamlı olmaktadır.

Temel bir boyut olarak Demokrasi ve Özgürlüklerin gelişiminde ya da devrimsel süreçlerde zihniyet alanı daha önceliklidir. Çünkü maddi etkileşim gücüyle bile oluşsa yine de yön verici olan zihniyettir. Ve başat kabul etmemiz gereken, zihniyet alanıdır. Çünkü yeniye dair bir aydınlanma olmadan, bütünlük kazanmadan ve bir sistem ortaya çıkarmadan insanın bilinçli, planlı, sistem yaratan eylemini ortaya çıkarmak ne kadar mümkün olabilir. Tabi ki olası değildir.

Değişimi başaramayan, dönüşümü gerçekleştiremeyen kimi sistemler kendi zihniyet ve dogmalarının esiri olmaktan kurtulamazlar. Bu durum toplumsal tarihle sabittir. Dinler, inançlar, mezhepler, milliyetçi ideoloji ve sistemler hatta bilimsel geçinen kimi zihniyetler bu kategoriye örnektirler.

Alternatif Zihniyet Formülü

Zihinsel devrim düşün yapısını ve yeni hayatı ifade eder. Ancak Zihinlerde yeni toplumun meşruiyeti sağlanmadan, yeninin yaşama şansı zordur. Çünkü hiçbir toplumsal sistem ve yapı inanmadan inandırılmadan, benimsenip içselleştirilmeden, meşruluk kazandırılmadan uzun süre yönetilemez. Çeşitli yöntem ve araçlarla oluşturulan baskı, şiddet ve zor uygulamalarına dayalı yönetme girişimleri ve etkisi dönemseldir. Kalıcı olmasını sağlayan ise inançtır, zihniyet ölçülerinin kabulüdür. Burada insan zihninin esnekliği ve yeniden yapılanmaya açık olması anlam kazanmaktadır. Yaratıcı ve üretken bir çabayla yeni bir evren, yeni bir yaşam, yeni bir ilişkiler sistematiği toplamı olarak, yeni bir zihniyet yapılanması kurgulanabilir.

Bu güne kadar bilinen tüm zihniyet devrimleri, verili yapılar ve sistemler karşısında alternatif olma ve toplumsal meşruluk kazanma mücadelesidir. Alternatif olabilmek için öncelikle derinlikli ve kapsamlı bir zihniyet düzeyi gereklidir. Bunun için mevcut verili sistemi tahlil edebilen, kaynaklandığı tarihsel temelleri irdeleyerek açığa çıkarıp, ortaya koyabilen ayrıca kabul görmüş, yerleşik sistemin düzlemini ve geldiği merhale itibarıyla yaşadığı yapısal bunalımı ve sarmal krizleri bütün boyutlarıyla görüp, çözümleyebilen, kaosun akış sürecinde ve sonucunda kendi toplumunu yaratmanın umudunu, bilincini, örgütlemesini, programını, plan-proje ve eylem gücünü açığa çıkaran bir düzeyi yakalaması gerekir. Aksi halde güzel fikirler üretmenin, iyi düşünceler geliştirmenin, estetik duygulara sahip olmanın ötesine geçilemez.

Önemli bir hususun altını çizmede yarar var. Tarihsel toplumun gelişiminde bilimsel-teknik ilerlemenin rolü yadsınamaz, küçümsenemez. Ancak bu sistemsel dönüşüme yol açmaz. Eski düzenin aşılması ve yeninin uç vermesi, yeni bir zihniyet formunu gerektirir. Bu eksende toplumsal geçmiş zihniyet ve onun sistem miraslarıyla yüklü olup, günümüzü aydınlatmaktadır.

Her düşünce akımı, doktrin, ideoloji ya da politika yeni bir zihniyet yapılanması anlamına gelmemektedir. Çünkü yeni zihniyet; komple bir bakış açısı, bütünlüklü bilinç dönüşümü ve tümden bir mantık değişikliği demektir. Verili olan her geleneğin, algının ve yargıların kısacası manevi kültürün birikmiş tüm yaratım ve değerlerinin değişik amaçlar için rafine edilerek damıtılması, yeniden öz ve biçim kazandırılarak ilkelere, kurallara ve kaidelere büründürülüp, yaşamsal kılınması yani alternatif akla kavuşturulmasıdır.

Alternatif zihniyet düzeyini şöyle formüle edebiliriz; *Evrenin, doğanın, toplumsallığın ve beş bin yıllık eril sis-*

temin tüm bilmelerini ve birikimlerini kendi bilmesinin ufkuna alarak, demokratik toplum eksenli yeni bir zihniyet oluşturmak. En çok korkulan zihniyet formülü budur. Bu çerçevede ele alırken tarihsel toplumsal bir sistem gerçekliğinin mevcudiyetiyle hareket etmek elzemdir.

Biraz daha açımlarsak, alternatif zihni yapılanma; kendisini oluşturmaktan tutalım, araç ve yöntemlerini yaratmaya, bunu günlük pratikte büyük bir emekle yaşama dönüştürecek kurum ve yapıları oluşturmaya kadar geniş bir zeminde sürdürülmelidir. Netice de toplumun kendi kendini yürütecek, ahlaki ve politik öze ve özelliklere ulaştırılmasıdır.

Toplumsal yaşama damgasını vuran verili zihniyet yapılanmasının çözülmeye ve meşruiyetini kaybetmeye başlaması çoğunlukla alternatif bir zihniyet yapılanmasının oluşumu ve meşruiyet kazanmasına paralel gerçekleşmektedir. Kendiliğinden aşılma durumu söz konusu değildir. Yeninin mücadelesi ve toplumsal onay alması temelinde eski zihniyet yapılanmasının çözülmesi iç içe ve paralel gerçekleşir. Yeni ve eski uzun süre varlıklarını, yaşam akışlarını yan yan sürdürürler. Ancak biri erirken diğeri güçlenir, büyüyerek yol alır. Fakat eski tümden yok oluşu yaşamaz. Yok oluş eşyanın tabiatına aykırıdır. Eskinin sınırlıda olsa kimi değerleri ve deneyimlenmiş mirası yeninin bünyesinde, yaşam renklerinde, düşün dünyasının kavramlarında olumluluğa doğru varlığını sürdürür.

Özellikle mevcut sistemin paradigması dışında; evreni, doğayı, toplumu anlama, bilme ve kavrama tarzına, kısacası onun aklına vakıf olmak ve bilince çıkararak, mirasıyla birlikte yeni bir mantaliteyle hareket etmek gerekir. Sonuçta sistemi ve dönemin tarzını aşan onun ötesinde bir formülle yola koyulmak, başarıyı koşullar. Aksi halde sistemin oyunlarına, en çok bildiği yol ve yöntemlerin tuzağına düşmek, kaçınılmaz olur.

Sistemin zihniyet esaslarına göre düşünen, onun mantık ölçüleriyle olay ve olguları ele alan, verili modernitesine göre yaşamı sürdüren birisinin, sistemi aşan bir yaklaşıma ve bakış açısına sahip olması, alternatif bir hayatı yaşaması mümkün değildir. Bir noktadan sonra onun ufku içerisinde erimekten kendini kurtaramaz.

Sistemi aşan bir zihinsel derinlik ise; sistemi toplumsal temelleriyle birlikte aşma düzeyimizle, tarihsel gelişimini doğru çözümleyebilmiş olmamızla ve onu bugüne kadar taşıyan dinamikleri ve karşı dinamikleri tahlil etmemizle ilgilidir.

Yeni zihniyet yapıları ve amaçladığı yeni toplumsal sistemler, öncelikle büyük bir zihniyet çalışması temelinde doğup gelişirler. Geçmişi-eskisini aşan bir zihniyet sistematiği belirmeden ve toplumsal iradeye dönüşmeden, üretim koşulları ve teknik gelişmeler kendi başına bir anlam ifade etmezler.

Günümüz pozitivist sosyolojisinin en temel hastalıklarından biri toplumsal sistemleri ve toplulukların yeniden doğuşunu, zihniyetten ve onun belirlediği irade ve mücadeleden bağımsız ele almasıdır. Yeni toplumsal sistemlerin gelişimini tali sebeplerle ya da başka nedenlerle izah edip, anlam kaymasını, sağlayarak, önemini geri plana öteler.

Kaos, Kriz ve Zihniyet Bağlaşıklığı

Mevcutta yaşanan sarmal-krizler, sadece son beş yüzyıllık sömürücü Kapitalist iktidarcılığın, ulus-devlet yapılanması ve hegemonyasına bağlanamaz. Salt ekonomik ve maddi alandaki krizlerden kaynaklı da değildir. Hiyerarşik- iktidarcı, devletçi uygarlığın oluşumuyla başlayan (beş-altı bin yıllık) bünyesel ve yapısal olan kaos menşelidir. Sosyal, siyasal, kültürel vb. toplumsal alanın bütün yaşam bilinçlerini, şekillerini ve mekanlarını kapsamaktadır. Hal böyledir. Bu durum yaşanan krizlerin bünyesel ve yapısal olduğunun göstergesidir. Diğer adlandırmayla zihniyet alanında gerçekleşen kaosu ifade eder. Zihniyette gerçekleşmeyen kaos, yaşamın her hangi bir alanına kriz olarak yansımaz. Demek ki, krizler sarmalı, zihinseldir. Kaosa tekabül eder.

Mevcut zihniyetin kendisi, oluşumuyla birlikte sorunsaldır ve çözüm üretemez noktadadır. Yozlaşmanın, aşınmanın ve krizlerin tetikleyicisidir. Bundan kurtuluşun yolu zihniyet değişiminin-devriminin gerçekleşmesi ve sistemsel yaşamsallığa kavuşmasıyla mümkündür. Gerisi nafile çabalar olup, verili zihniyetin kaotik halinin, krizlerle gizlenmesi anlamını taşır.

Gelelim zihniyet devrimi ya da değişimindeki asıl olana. Yani can alıcı noktaya. Diğer bir deyişle "işin puf noktası" na.

Verili sistem zihniyeti, eril zihniyetin ürünüdür. Eril zihniyet üzerinden Hiyerarşik, iktidarcı ve devletçi uy-

garlık aklı oluşmuştur. Şöyle ki; bu aklın ve sistemin oluşmasında, merkez hücre konumunda bulunan, adeta matematikte çemberin değişmez çarpım ölçüsü olan; **Pİ** sayısı gibi bir rolü bulunan; eril zihniyettir. Eril zihniyeti kusmak; iktidarcı-devletçi sistem zihniyetinden boşalmadır. Çünkü bu mantalitenin kök hücresi, eril zihniyettir. Kök hücre varlığını korudukça, kendini farklı zamanlarda değişik biçimlerde cezbedici isimler altında tekrardan var edecektir. Örneklersek eğer; bir ağacı kurutmak istiyorsanız yaprakları, dalları ve gövdeyi kesmeniz sonuç verici olmayacaktır. Kökler var oldukça onların üzerinden beslenerek, yeniden filizlenip yeşerecek ve dal budak salarak gövdeye kavuşmuş olacaktır. Fakat kökleri kesip, işlevsiz kıldığınızda gövde, dal ve yapraklar kaçınılmaz son olan kurumayla neticelenecektir. İşte, eril zihniyet tüm kötülüklerin kökü ve kaynağıdır. Zihniyet dönüşümü gibi devrimsel bir işe kalkış, buradan başlanmalıdır.

Hiyerarşik, iktidarcı ve devletçi tüm yapılar ve uygulamalar, eril zihniyetin ürünüdür. Toplum karşıtı ve düşmanlığı temelinde geliştirilen tüm bu olgulardan ve ürettiği kötülüklerden köklü kurtuluşun yolu; eril zihniyeti kusmak, ondan arınmak, kadın özgürlüğü ve öncülüğünde demokratik eşitlik temelinde, canlı doğayla toplumsal olanla buluşmak demektir. Kadın özgürlüğü, kadın hakikati demektir. Bu da toplumsal hakikati ifade eder. O da özgür yaşamdır. Öyleyse eril zihniyetin kendisi toplumsal hakikat karşıtıdır. Kadın özgürlüğü düşmanlığıyla işe başlaması, aynı zamanda özgür yaşamın katledilmesidir. Özgür yaşam, toplumsal hakikatın ete-kemiğe bürünmüş halidir.

Eril zihniyet, kadın özgürlüğü düşmanlığıdır. Bu ise, toplum karşıtlığı demektir. Bilinen tüm egemen olgular sistemi, bu gerçeklik üzerinden oluşup, şekillendiği için öncelikle işe, bu realiteyle yani eril zihniyeti yok etmeyle başlamak elzemdir.

Zihniyet Devrimi ve Öncü Faktörü

Bir zihniyeti topluma mal eden, ete-kemiğe büründüren en büyük faktör öncülerdir. Taşırmanın hem beyni ve gücü hem gözü ve kulağı hem de el ve ayaklarıdır. Öncü, toplumun yaşadığı çelişkileri ve çatışmaları önce kendi şahsında yaşayarak, toplumsal sorgulamaya öncülük eder. Çelişkileri beyninde ve ruhunda dondurmaz, sürekli canlı ve diri tutar. Toplumsal bunalımın aşılması gerektiğine kesin inanır. Kendini mücadeleye büyük bir coşkuyla adar. Tüm enerji ve yoğunlaşmasının mücadelenin gelişimi için harcar. Başarıya ikirciksiz bir inanç ve iradeyle kilitlenir. Zihniyet dönüşümünü önce kendinde geliştirir. Öncü toplumla yeni zihniyet temsilcisi arasında köprü görevini yürütür. Yaşam tarzı ve duruşuyla halka örnektir. Yeni yaşamın temsilcisidir. Oluşumun dönemsel taktiklerini ve stratejisini hayata geçirmekten sorumludur. Eski yaşam alışkanlıklarının esiri olmaz. Önüne çıkan tüm zorluk ve engelleri büyük bir irade azmiyle aşar. Topluma bir sosyal bilimci edasıyla yaklaşır, halkı örgütler, mücadele çizgisine çeker. Mücadelenin tüm aşamalarında coşkusundan ve moralinden bir şey kaybetmez. Mensubu olduğu oluşumun ideolojik çizgisini iyi özümser, kendini o çizginin içinde adeta eritir.

Bir oluşumun gelişim diyalektiğinde örgütlü toplumdan önce örgütlü birey yetiştirmek, belirleyici bir rol oynar. Toplumsal değişim, dönüşümler ise, istisnalar dışında mümkün mertebe üstten dayatılmamalıdır. Bilinçli ve örgütlü birey ile toplum geliştirilerek, öngörülen sistemi adım adım örmek yaklaşımı, daha geliştirici ve kalıcı etkidedir. Bir oluşumun zihniyeti ve felsefesi ona inananlar üzerinden topluma taşırılır ve örgütlendirilir.

Bir paradigmanın zihniyetini ve sistemini benimseyip, özümseyenler, iliklerine kadar içselleştirenler ancak ilkeli, soylu ve onurlu bir duruşun sahibi olarak, toplumun gönlünde taht kurarlar. Ve bu aşamaya kendini getiren kişi, toplumuyla kaynaşmış ve toplumun da onu bağrına basarak benimsemiş ve özümseyerek bütünleşmiş demektir.

Eskiyen zihniyete isyan eden öncü kişiliklerin, aslında çürüyen ve yozlaşan toplumsal yapılanmaya isyan ettikleri çok nettir. Dünya tarihinde hacim olarak çok büyük, kapsam olarak çok geniş toplumları etkileyen devrimler çokça yaşandı. Toplumsal olma iddiasından hiç vazgeçmeyen oluşumların sayısı da az olmamıştır. Ancak bu karakteri taşıdığını iddia eden oluşumların hiçbiri tüm toplumsal sorunların kaynağında erkek egemenlikli zihniyetin yattığını ya görmemiş, ya da dokunmaya cesaret edememiştir. Bu nedenle derin toplumsal sorunlar bitmemiş, hatta giderek ağırlaşarak, yaşamın tüm alanlarını etkileyerek günümüze kadar gelmiştir.

Ali Fırat 'ın İmralı'da eril zihniyet karşıtlığı temelinde geliştirdiği; Demokratik, Ekolojik ve Kadın Özgürlükçü Komünal Toplum Paradigması, öz ve biçim olarak, yeni bir zihniyet devrimi ve demokratik komünal toplum değerlerinin sistem manifestosudur. Bu eksende formülleştirdiği yeni yaklaşımıyla dünya insanlığını hem özüyle buluşturmakta hem de kurtuluş yolunu göstermektedir.

Bu paradigmanın ufku, kapsamı ve içeriği evrensel mahiyette olup yeni bir dünya sistemi öngörmektedir. Böylesi bir sistemsel ağırlığa sahip olan bir paradigmayı, salt okuyarak yüzeyden öğrenmek ve bilmek hatta bir papağan gibi ezberleyip, tekrar etmek yetmeyecektir. Üstelik bu durum paradigmayı sıradan ve basit ele alma, özünden boşaltma olarak tanımlanabilir. Hatta bu yaklaşım paradigmayı liberalize ederek sistemiçileştirip, Kapitalist-modernitenin hizmetine taşıyacaktır. Halbuki, çok yönlü bir anlam derinliğine ulaşmak ve özümsemek gerekir ki, verili dünya zihniyetinden ve sisteminden tam bir kopuş yaşanılsın.

Özellikle zihniyet ölçüleri çerçevesinde kendini yeniden yaratma eylemine güçlü bir giriş yapılmalıdır. Aksi halde paradigma anlaşılmadığı gibi onun zihniyet hattına ve yaşam ölçülerine dahil olunamaz. Paradigmanın etrafında dönüldükçe, zihniyetinin çevresinde gezinildikçe, öngördüğü sisteme dahil olunmadıkça her türden tehlikeye açık bir pozisyonda kalarak hatta kapitalist-modernitenin kulvarlarında dolaşmaya devam edilir.

Tarihe, yaşama ve tüm toplumsal dokulara baktığımızda beş binyıldır oluşturulan cinsler arası dengesizliğin tüm doğa ve toplumsal ilişkilere uygulanarak adeta yedirildiği ve böylece yüz binlerce yıllık optimal denge diyalektiğini bozduğu aşikardır. Bu temelde tüm dinamikleriyle özgürleşmek isteyen bir toplum, evvela bu adaletsizliğe karşı mücadele etmelidir. Ve ***"Erkek egemen iktidarcı zihniyete karşı kadının özgürlükçü doğasal zihniyetini yetkin kılıp öncelikle ideolojik alanda kazanmayı iyi bilmek, tam sağlamak gerekir.[3]"*** Çünkü geçmiş yaşamın tüm alanları kadın yaratımıyla, kadın emeğiyle, kadın adaletiyle, kadın rengiyle anlam bularak gerçeğe dönüşmüştü. Bu realite alt-üst edilerek, toplumun bütünü bu kapsama dahil edilebilmiştir.

"Kaybedileni kaybedilen yerde aramak" düsturu üzerinden hareket ederek, zihinsel dönüşümün adeta can damarı olan, kadın karşıtlığı temelinde varlığını geliştirip, koruyan eril zihniyeti kusarak ilk adımı atmak elzemdir. Kapitalist-moderniteyi kusabilmenin başlangıç adımını; eril zihniyeti kusarak başlatmak hayati önemdedir. Bunu göz ardı etmek, önemsememek ve zihniyet devrimini eril zihniyet dünyası kıskacında kalarak gerçekleştirme arayışlarına girmek, havuzda yüzerken kendini engin okyanuslarda zannederek, kulaç atmanın yanılgısının kurbanı olmaktır.

Zihniyet Mücadelesi

Zihniyet savaşı, farklı biçimlerde yürütülen çok yönlü, değişik boyutlu bir mücadeledir. Zihniyetin, yaşamın tümünü kucaklayacak tarzda kendisini oluşturması, tarihsel örneklerde de görüldüğü gibi uzun yıllara yayılan bir çabayı gerektirmektedir.

Günümüzde doğamız ve toplumsallığımız ölümcül tehditler altındadır. Tüm alanlarda olgunlaşma ve çürüme fazlasıyla yaşanmaktadır. Buna rağmen sistemi aşacak çıkışları yapmada yine sistem zihniyetinin etkileriyle izah edilebilecek bir kafa karışıklığı ve atalet hüküm sürmektedir. Bu durum ne teknik koşullarla ne de ekonomik, sosyal ve siyasal koşulların olgunlaşması veya çürümesiyle ilgilidir.

Dünya genelinde yeni doğuşlar için bilimsel gelişim, teknik temel ve düşünsel birikim hiçbir dönemle kıyaslanmayacak kadar elverişlidir. Yeni tarihsel çıkış için objektif koşullar da yeterlidir. Başarısı, öncelikle zihniyet alanında yakalanan gelişmeye bağlıdır. Fakat zihniyet savaşındaki sığlıktan, parçalılık ve eklektizmden, sistemsizlik ve tutarsızlıktan, yozlaşma ve kadercilik gibi durumlar birer set gibi durmaktadır. Bunu aşmak için zihniyette derinlikli ve bütünlüklü, sistemli ve tutarlı, net ve direngen bir doğuşa ihtiyaç vardır.

Toplumsal düzlemde tarihe iradi müdahale karakterinde ortaya çıkan tüm paradigmalar ilk ve en büyük mücadeleleri zihniyet üzerinde gerçekleşmiştir. Toplumsal yaşam formu zihniyetinin çözümlenmesi ve eleştirisi yapılmadan, tarihe mal olmak mümkün olmamıştır. Çünkü zihniyet, tarihsel toplumsal koşulların birey ve toplumun inanç, düşünce, mantık, davranış, duygu ve yaşam tarzı üzerinde yarattığı etkidir. Dolayısıy-

3 Ali Fırat, *Bir Halkı Savunmak*,

la toplumu köklü dönüşümlere uğratmak isteyen her oluşum bu olgulara karşı yeni alternatifler geliştirmek zorundadır ve kurmak istediği sisteme en uygun insanı yetiştirmek amacıyla eski zihniyet kalıplarını sarsmayı esas almıştır. Bugüne kadar yapılan sistem çözümlemelerinin temel yanılgısı, verili olanların basit bir şiddet ve zor sistemi olduğudur. Buna karşı alternatif geliştirme ve bunun mücadelesini yürütme noktasında ise, sisteme karşı zor ve şiddet yolunun temel eksen olarak alınmasıdır. Nasıl ki sistemin tahlili yanılgılı yapılmışsa, buna karşı yürütülecek mücadele biçimi ve araçlarının seçimi de bu yanılgının doğrultusu veya yansıması şeklinde olmuştur.

Ve toplumsal gelişmeler öncelikle ve özellikle zihniyette yaşanır. Yeni bir toplumsal yaşam biçimi toplumun zihniyetinde kabul gördüğü, uygun araç ve yöntemlere kavuşturduğu, yapı, kurum ve öncülerini oluşturduğu, eskiyen zihniyet ve toplum sistemlerine karşı başarılı bir tavır ve mücadele yürüttüğü oranda kalıcılık kazanmaktadır.

Ancak üst toplum zihniyetinin gücünü de küçümsememek gerekir. Bu zihniyetin arkasında beş-altı bin yıllık bir gelenek, uygarlık ve en önemlisi yaşanmışlık gerçeği var. Toplumsal dokular bir anda bunun etkisinden kolay kurtulamazlar. Beş-altı bin yılda geliştirdiği, güçlendirdiği, insanlığın başına hakim kıldığı tüm alt ve üst yapı kurumlarıyla toplumsal genlere kadar dokudu kendini. Bu anlamda bu zihniyete karşı çok yönlü bir mücadele perspektifiyle hareket etmek gerekir. Bugüne kadarki bilmelerimizi, düşünsel ve zihinsel dağarcığımız ile anlam algımızı yeniden kurmamız gerekir. Bunun içinde doğadaki en küçük canlı (tırtıl, böcek, karınca...) dan başlayarak devasa bir yapı olan evrene kadar tüm olgulara, yaşanmış ve yaşanmakta olan olaylara bakış açımızı yeniden sorgulamaya alarak, kendimizi rafineden geçirmeliyiz. Özellikle de bunun arzusu, çabası ve gayreti içinde olmak önemlidir.

İster bireysel ister toplumsal olsun değişim ve dönüşümlerde en büyük rol, zihniyet devrimine aittir.

Ancak yerleşik zihniyetin olumsuz etkilerini, tahribatlarını, dogmatizmini ve bireyciliğini kendinde aşamayan, yeni zihniyet hattına giremez. Onun gelişim, dönüşüm ve sıçramalı diyalektik çizgisine dahil olamadığı gibi, kendinde de gerçekleştiremez.

Birey ve toplumu mücadeleyle zihniyet sorgulamasına tabi tutmadan, kişi ve toplumu dönüştürmek, mücadele içine çekmek, farkına vardırmak, tarihin hiçbir aşamasında gerçekleşmemiştir. Önemli olan çürüyen, dağılan, baskı ve sömürüye katmerli bir düzeyde maruz kalan toplumun beyni ve yüreğinde yeni düşünceler uyandırmaktır. Yeni düşünceler uyandıktan ve nüvelere dönüştükten sonra, bu toplumsal yapı eski halinde kalmaz artık. Yeni yaşam arayışları süreklileşir, direniş ve özgürlük mücadeleleri bir yaşam tarzı ve duruşuna kavuşur.

Üstten dayatmalarla toplum dönüştürülemez. Bazı değişimler olsa da kalıcı ve özlü anlamlar içermez; toplumun bütün kesimlerini etkilemez.

Büyük düşünce ekolleri önce bireyde başlar ve giderek bireyden topluma taşırılır. Kendini adama düzeyi toplumsal formda zihniyet değişimini getirirken, yeni bir kişiliğin oluşumuna da yön verir. Böylesi özelliklere sahip birey, uyanan düşüncelerini toplumun demokratik eşitlik çizgisinde sistemleştirip, örgüt ve eylem hattına dönüştürdüğü ölçüde önderdir ve yeni zihniyetin öncüsüdür.

Tarihsel ve toplumsal temeli olan örgütlenmeler kökenlerine inançlı ve bilinçli otururlarsa, o toplumun tarihi çok görkemli dirilir, olanca ilişki ve çelişkileriyle yeni koşullar altında hayat bulur. Bu anlamda her örgütlenme toplumsal bir müdahaledir. Çıktığı dönemde öncelikle mevcut tüm yaşam formlarını sorgular ve yargılar. Geçerliliği olanlar yeni formlar yaratmak üzere birleşirken, eskimiş yaşam formlarıyla çok çetin ve çok yönlü bir mücadeleye girişir. Mücadele ideolojik boyuttan meşru savunma temelinde şiddet araçlarıyla yapılan öz savunma boyutuna ve yaşam şekillenmesine -kendi modernitesine- kadar birçok alanı kapsar. Hem başarı, hem de başarısızlığın ölçütü burada düğümlüdür. Örneğin; "Fransız ve Rus Devrimleri başta olmak üzere, 19. ve 20. yüzyıldaki devrimlerin büyük kısmı kapitalist modernitenin zihniyet ve yaşam tarzını aşamayan devrimlerdi. Soylu çabalarına ve alternatif olma hayallerine rağmen başarıları sınırlı oldu. Şüphesiz geriye değerli bir miras, halen yaşayan hakikat payı yüksek zihniyet kazanımları ve etik-estetik yaşam değerleri bırakmışlardır.[4]"

4 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Cilt-5,

Bir paradigma ne kadar alternatif ve iddialı olursa olsun, kalıcı bir başarıya imza atabilmesi için kendi yaşam tarzını, yani modernitesini yaratmalıdır. Ve zihniyetle paralellik içersin de oluşturularak hayat bulmalıdır. Eğer birlikte iç içe gerçekleşme yaşanmıyorsa, paradigmanın benimsenmesinde, özümsenip, içselleştirilmesinde sorun var demektir. Bu durum derinlikli bir hastalık halidir. Paradigma zihniyette yer bulmamış, kuru bilgi olmanın, ezberlerle yürümenin ötesine geçememiş demektir. Burada asıl yapılması gereken, paradigma eksenli zihniyet devrimini gerçekleştirmektir. Zihniyette gerçekleşen paradigmasal devrim, kendisiyle birlikte yaşamsallaşır. Ne kadar zihniyet gerçekleşmesi o derecede modernitenin hayat bulması demektir. Zihinsel devrim, yaşam tarzını belirler. Doğru orantılı bir akış görülür. Tersi olunca en güçlü bir paradigma dahi, verili modernite -kapitalist modernite- içinde erimekten kurtulamaz.

İster bireysel ister toplumsal olsun değişim ve dönüşümlerde en büyük rol, zihniyet devrimine aittir

Ali Fırat tarihsel-toplumun oluşum rengini kendi rengi, öz adalet duygusunu kendi adalet anlayışı olarak benimsedi. Kadın rengini, kadın anlayışını, kadın adaletini, kadın duygusunu vb. kadın olgularını yeni yaşamın ve toplumsallaşmanın yaratımlarını mücadelesinin merkezine alarak düşünsel, eylemsel aktivitesine başladı. Kadının özgürleşmediği yerde toplumun özgürleşemeyeceği gerçekliği, devrimci mücadeleler içerisinde defalarca kanıtlanmıştır. Kadın, ideolojisi ve rengiyle kendini yaratması bu çarpıklaşmaya ve başarısız girişimlere müdahale anlamını içerir.

Kadın kaderi, toplumun kaderini çok yakından belirleyen bir olgudur. Nasıl bir kadın statüsü, öyle bir toplum statüsü demektir. Ve bu durum yaşamın her alanını belirleyecek ağırlığa sahiptir. Kadının bu rolüne denk düşmeyen her pratik, her anlayış eninde, sonunda toplum karşıtı bir pozisyon yaratır.

Yaşanan pratiklerden çıkarılması gereken en büyük ders, kadın özgürlük çizgisinde derinleşme olmalıdır. Bu çizgide derinleşme salt kadınla ilgili veya sınırlı bir durum değildir. Erkeğinde en az kadın kadar bir yoğunlaşması, derinleşmesi ve kendini sorgulaması olmalıdır. Her iki cinsinde her türlü cinsiyetçilikten uzak, toplumsal paradigmaya karşı tarihi bir sorumluluğu vardır. Layıkıyla yerine getirebilmenin yolu zihniyet düzeyinde geri geleneksel toplum ölçülerini aşmaktır. Özgürlük paradigması ekseninde özgürlük ölçülerini esas almaktır.

Günümüzde kapitalist modernist sistem, zihniyeti oluşturan felsefe-ideoloji-politika-ahlak-kültür gibi olguların gereksizliğini yoğun bir propaganda temelinde işleyerek, zihniyet alanını kötülemekte ve topluma kapatmaktadır. Yine dezenformasyon çalışmalarıyla içinden çıkılmaz bir karmaşa yaratmakta, her şeyin üzerine kalın bir perde çekmektedir. Alternatif zihniyet çalışmalarına saldırmakta, saptırmakta, özünden boşaltarak yedeğine almaktadır. Bütün bunların yanında gelişkin bilim ve bilme merkezleriyle, kültür-sanat sektörüyle, medya ve internetle, dini, siyasi, ekonomik, askeri kurumları ve binlerce yan mekanizmasıyla kendi zihniyet yapılanmasını, kendi yaşam felsefesini, popüler kültürünü, kitle politikasını ve hukukunu hakîm kılmaya çalışmaktadır. Sistem, toplumsal mücadelelerde temel dayanağın zihniyet alanı olduğunun bilincindedir ve yoğun bir zihniyet çalışması yürüterek ayakta kalmaktadır. Günün yirmi dört saatini kendi zihniyet kalıplarını işleme, yetkinleştirme ve yayma temelinde kullanmaktadır. Bunu yaşamın istisnasız tüm alanlarında yürütmektedir.

Özellikle post-modernizmin tetiklediği ve kişinin şahsında açığa çıkan ve yaşanan birçok yetmez anlayışın birbirini takip etmesi, birbiri içine girmesi hiç kuşkusuz ki nihilizme kapıyı aralayacaktır. Nihilizm esasında değersizlik ve hiçleşme psikolojisinin birey üzerinde hakim olma hastalığıdır. Nihilizm, toplumdan, geleneksel değerlerden ve yaşamdan bıkkınlık ve her şeyi boş verme psikolojisidir. Bir hastalık olarak nihilizm hemen bir anda ortaya çıkmaz. Ağır sorunların, yetmezliklerin ve yanılgıların yaşandığı süreçlerde çözümsüz kalan, bunlarla aktif mücadele içerisine girmeyen bireyleri etkisi altına alır. Demek ki nihilizm, yenilgili ruh halinin ifadesidir.

Genel yaşam akışı içinde tıkanan, çözümsüzleşen ve kendini tekrar eden kişi kırılmaya uğrar. Bu durum düşünsel düzeyde durgunluğa, günü birlik tarzda bir yaşam biçimi içinde debelenmeye götürür. Böyle bir

gidişatın süreklilik kazanması, eskinin heyecan ve coşku dolu bireyi yerine donuk, gri, istikrarsız bir kişiliğin oluşmasına kaynaklık eder. Bu kişinin yaşamda plansız, programsız olması, salt günü kurtarma anlayışına kapılması, kendini tesadüfi başarılara göre ayarlaması, giderek bir tarza dönüşür.

Kapitalist-modernitenin dönemsel hali olan post-modernite, her türlü araç ve gereci kullanarak, tüm imkanlarını devreye koyarak, bütün olanaklarını seferber ederek, toplumsal bünyelere, bireylerin anlayış ve karakterlerine nihilizm hastalığını enjekte etme ve yayma çabasındadır.

Bu durum toplum ve birey açısından bir bitişi ifade eder ve umutsuzluk, çaresizlik, çözümsüzlük ortamında debelenmeye başlar. Artık nihilizme düşmüştür ve bu hastalığın pençesine düşen amansız bir vaka olarak çırpınıp durur. Gerçeklerden koptuğu için hiçbir şeyin anlamı yoktur bu anlayışta. Sorumluluk duygusu ve mücadele etme azmi ölmüştür. İnanç ve iradede kırılmaya uğramıştır. Anlamlandırma duygusundan uzaklaşmıştır. Başta kendisini değersiz gördüğü için, her olguyu değerlendirme tarzı da buna endekslidir. 'Olmazlar' teorisi her değerlendirme ve belirlemenin temel merkezindedir. Nihilizmin pençesine düşenler bu ruh halini bulunduğu çevreye de aşılamak ister. Umutsuz bir vaka olduğu için tek kalmak istemez, hastalığına ortak arar. Ortaklar buldukça kendini aldatma hususunda yanılsamalı bir rahatlık içine girer. "İşte her kes benim gibi düşünüyor. Benim gibi hareket ediyor" vb. yaklaşımıyla ördüğü similasyonlar dünyasını genişleterek daha da derinleştirir. Dili negatiftir. Bu durum zihniyetin yansımasıdır. Nasıl düşünürseniz, öyle ifade edersiniz. Söz düşüncenin, zihniyetin dile geliş halidir. Dil ve düşünce bütünlük içindedir. Düşündüğünüz gibi söylersiniz, söylediğiniz gibi düşünürsünüz. Kısacası dil zihniyetin aynasıdır.

Kapitalist-modernite ne kadar toplum dışı, insanlığa aykırı anlayış varsa hepsini bin bir kurnazlıklarla, yanıltmalarla toplum ortamına ve kişinin beynine ekmeye çalışır. Böylece kendi varlığını sürdürüp, çıkarlarını sağlarken, ömrünü de uzatmış olur.

Nihilizmle mücadele etmenin, nihilizmi yenmenin tek yolu bireyin kendini güçlü bir sorgulamaya alması ve gerçekliğiyle yüzleşme cesaretidir. Bunu başaran bireyin yeniden umutları yeşerir, coşku ve heyecanı artar, geleceğe güvenle bakmasını getirir.

Kapitalist modernitenin gücü ne ekonomik-siyasi yaratıcılığında ne de askeri gücündedir. Zihniyet alanında geliştirdiği taktik ve tekniklerle, zihniyet alanına hükmetmede yakaladığı düzey ile ayakta kalmaktadır. Devletçi uygarlığın kapitalizm somutundaki bunalımı her alanda derinleşerek sürerken, ona karşı sağlıklı bir zihniyet çalışması yürütülmediği için başarılı ve sonuç alıcı bir toplumsal mücadele süreci yakalanamamaktadır.

Zihniyet devrimi ya da değişikliği esasta eğitim işidir. Eğitim ise ortak akıl, düşünce, tarz ve yöntem yaratma eylemidir. Bilimsel veriler üzerinden iknaya gereken değer verildiğinde, iknaya açık olunduğunda kendi düşüncesinde dogmatik ısrara yönelinmediğin de ortak akılda buluşulur. Özgünlükler ve farklılıklar korunarak ortak düşünce, tarz ve yöntemde bütünlük sağlanmış olarak, doğrularda hem fikir olunur. Mutlak doğru yoktur. Ancak bireyin keyfine göre doğru sayısı ne artar ne de eksilebilir. Her hangi bir konu ya da olgu üzerinde geliştirilen tartışma sürecinde herkesin görüşleriyle zenginleşen ve renklenen platformda ortaya çıkan sonuçlar kararlaştırılınca artık ortak karar ve ortak doğru olarak içerik ve çerçeve kazanmış olur. Her kesi bağlar ve bağlayıcılığı ilkeseldir.

Zihniyet devrimini gerçekleştirme üzerinden, tüm olay ve olguları yeni ve gerçekçi bakış açısına göre değerlendirmeyi ifade eder. Mücadele ve yaşam tarzından tutalım, hal, hareket, davranış, uslup ve alışkanlıklara kadar eski zihniyetle savaşmayı gerektirir. Kendine ait bir özgünlüğü olan bu coğrafya ve topluma dışarıdan ithal düşüncelerle çözüm bulunamaz, çözümü bir kenara bırakalım aksine sorunu daha da ağırlaştırmaktan öte bir rol oynayamaz.

Kapitalist-modernitenin tahrip ettiği, yozlaştırdığı ve kişinin kopup, uzaklaştığı değer yargılarıyla yeniden buluşarak, birleşmesi gerekir. Yeni zihniyetin yaşamsal kılınması, sisteminin yoğunluğuyla hayat bulmasının merhalesi zihniyet devrimidir. Bunun için de büyük bir anlam zihniyet aydınlanması ve eskiden kopuşun nefret düzeyinde gerçekleşmesiyle yaşanabilir. Zihniyette başarılan, yaşamda hayata geçer. Eğer hayatta başarılamıyorsa zihinde gerçekleşmemiş demektir. Kısacası fikir, zikir ve eylem bütünselliği temel yaşam olgusu olarak bellenmelidir.

Devrimi Yeniden Kurmak

Turan Uysal

a. Kavram ve Kuram Olarak

Kavramlar da tıpkı canlı varlıklar gibidir, zamanla değişirler, yeni anlamlar kazanırlar. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de çok yaygın olarak kullanılan *devrim* kavramı için de aynı durum geçerli. Devrim çok zengin bir anlam çeşitliliğine sahip ancak bütün evrensel kavramlar için geçerli olan bir özellik vardır: Kavramın zamanla topluma mal olarak zihinlerde aynı veya benzer çağırışımlar yaratması ve böylelikle bir konsensüsle sonuçlanması olayıdır bu. Bu konsensüs eleştirel yaklaşmayı ortadan kaldırmamaktadır elbette. Konsensüs yerleşik olanı ifade eder, bu anlamda statiktir. Diğer yandan bu "*yerleşikliğin*" kıyılarını döven dalgalar vardır. Biz buna *dinamik süreç* diyebiliriz. Dinamizm değişimi, var olanı yıkmayı öngörür, aynı zamanda yapıcıdır, yeniyi kurar. Kavramların bu manada iki yüzü vardır; bir yandan direnç gösterirken, diğer yandan değişime karşı oldukça duyarlıdır.

Genel olarak yerleşik bir düzeni tümüyle değiştirme, yerine yenisini koyma şeklinde tanımlanan *devrim*[1] sözcüğünü bu bağlama oturtarak demokratik modernite paradigması çerçevesinde yeniden irdelemeye çalışacağız.

Batı dillerinde "*Revolution*" sözcüğüyle karşılık bulan devrim -Kürtçe'de şoreş- kavramı astronomide Aristoteles ile Batlamyus sisteminin çöküşünü ilan etmek amacıyla kullanıldı. (Geo-santrik gök sistemi anlayışının çöküşü, helio-santrik gök anlayışının zafer kazanması.)

Kavram zamanla başta sosyal, politik olaylar olmak üzere geniş bir yelpazede kullanılmaya başlandı. (Örneğin, bilimsel devrim, endüstriyel devrim, felsefi devrim vb…) Mesela bilim felsefecisi Thomas Kuhn bilim alanındaki radikal değişimleri (devrimsel) "*paradigma*" kavramıyla dile getirdi. Yeni paradigma eskisinden tamamen farklı, onunla kıyaslanamaz yepyeni bir süreci ifade etmektedir. Aristotelesçi astronomiden, Kopernikçi astronomiye geçiş bu çapta değerlendirilebilecek bir gelişmeydi. En eski bilimlerden biri olarak kabul edilen astronomide yaşanan bu değişim Rönesans döneminin fikri temeline oluşturdu. Radikal değişim anlamında bir devrimdir bu.

Kuşkusuz sosyal ve siyasi olaylar daha karmaşık yapıya sahiptir. Pozitivist bilim mantığında bir önermenin ya da teorinin yeni bir tez veya teoriyle çürütülmesi olayını tanımlamak görece daha kolaydır. Ancak toplum gibi oldukça esnek bir yapıdan söz edildiğinde hangi olayın devrim olarak değerlendirilebileceği konusu çoğu zaman karmaşıklığa yol açabilir. Zira, burada devrimle birlikte anılan ve değişimin çeşitli derecelerini ifade eden reform, revizyon ve restorasyon gibi kavramları da hesaba katmak gerekir. Keza darbe, müdahale gibi sözcüklerde doğru bir biçimde tanımlanmak zorundadır. Çünkü çok iyi biliyoruz ki, egemenler tarafından karşı-devrim biçiminde gerçekleştirilen hamleler de "*devrim*" diye tanımlanabilmektedir. Örneğin monarşik sistemlerde bir kralın devrilip yerine yenisinin tahta geçirilmesi bir devrim değildir. Orta Çağ'da bu yönlü saray darbelerine sıkça rastlanırdı. Bağlantılı olarak mutlakiyetçi monarşiden meşruti monarşiye geçiş-İngiltere'de Magna Carta İmparatorluğu'nda Islahat Fermanı'yla başlayıp 1. ve 2. Meşrutiyetle devam eden süreç de bu kapsamda değerlendirilebilir. Bunlar bir tıkanma sonucu ortaya çıkan yenilenme çabalarıdır. Sis-

1 Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, s.437

temin ana ekseni, yani özü aynı şekilde korunmaktadır. Reformasyon, bu anlamda mevcut sistemi ayakta tutma amacıyla kimi formel değişiklikleri öngören bir girişimin, çabanın adı olmaktadır. Kavram salt siyasal sistemler için değil, herhangi bir dinsel yapıda ortaya çıkan değişiklikleri anlatmak için de kullanılmaktadır. Martin Luther'in Katolik Kilisesinin kapısına 95 tezini asarak başlatmış olduğu hareketin mezhepsel bir ayrışmayla son bulması gibi- Restorasyon (yenileme) da ise değişimden ziyade - Fransız Devriminden sonra Napolyon'la başlayan restorasyon sürecinde olduğu gibi - var olan sistemin eskimiş, işlemez yanlarının giderilerek yeniden ayağa kaldırılması amaçlanır. Reformasyonda olduğu gibi restorasyon süreçlerinde de köklü, yapısal değişikliklere rastlanmaz.

Devrimin ayırt edici yanı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Devrim hem bir doğuştur hem de yeniden bir yapılanmadır. Bunun hızı ve zamanı konusunda kesin belirlemelerde bulunmak bizi pozitivizme götürür. Kavramın tanımlanmasıyla ilgili deterministlik yaklaşımlarla da sıkça karşılaşmaktayız. En büyük sıkıntıda devrim-evrim ilişkisini kurmada yaşanmaktadır. Devrim, kapitalist moderniteden kopuştur. Sorunu böyle adlandırırken ortaya koymak istediğimiz tanımın daha da belirginlik kazanması açısından kimi metodolojik kanunların yeniden irdelenmesinde fayda vardır.

b. Devrim - Evrim İlişkisi

İngilizce ve Fransızca'da *revolution* (devrim) sözcüğü, *evolution* (evrim) bir ön ek getirilmesiyle türetilmiştir ve her biri ayrı bir kutbu işaret etmektedir. Evrim tanım olarak çok ağır ve birbirine bağlı aşamalar şeklinde gelişen değişim süreçlerinin ifade etmektedir. Aynı durum biyolojik dünya için geçerli olduğu gibi toplumsal olaylar için de geçerlidir. Nitekim biyolojik dünyada basitten karmaşığa doğru bir gelişme modelinin, özellikle Darwinizm'le birlikte başat hale geldiğini biliyoruz. Buna göre, organik dünya doğal ayıklanma ve mutasyon yoluyla gelişmiş olana doğru yol almaktaydı. Sözü edilen evrim düşüncesi eski çağlara kadar geri gitmektedir. Eski Yunan filozoflarının aradığı şey her şeyin temelindeki "ilk" ti. Thales buna "su" dedi. Farklı yanıtlar arayan düşünürler oldu. Çeşitli dinsel düşüncelerde de evrim mantığının izlerine rastlamak mümkündür. Birike birike en sonunda bir teoriye dönüşen evrim düşüncesi belki de en büyük darbeyi Hristiyanlığın "*Yaratılış*" inancına vurdu. Fakat esasta ortaya çıkan bütün düşünce paradigmaları bundan büyük ölçüde etkilendi. Newtoncu fizikle birleşen bu düşünüş tarzı gelişmenin düz ve doğrusal bir çizgide ilerleme gösterdiği savıyla kısa sürede bütün sosyal ekolleri etkisi altına aldı. İster sağ, ister sol olsun bu son derece kaba ilerlemecilikten nasiplenmeyen bir kesim kalmadı neredeyse. Bu anlamda 19.yy bilimciliğinin toplumsal kuramlara yansıması basit analojiler yoluyla çok büyük ve sarsıcı oldu. Organizmacı görüş bunun ürünü olarak gelişim gösterdi. Örneğin Herbert Spencer toplumunda tıpkı bir organizma gibi evrimleşerek en sonda endüstriyel düzeye ulaşacağını savundu. Buna bağlı olarak modern sosyolojinin kurucusu olmakla payelendirilen Auguste Comte (1789-1857) toplumsal değişmenin birbiri ardından gelen üç aşamadan (teolojik evre, metafizik evre, pozitif evre) geçtiğini, geçmek zorunda olduğunu öne sürdü.[2] Marksizm de büyük ölçüde bu gelişme kuramından etkilendi.

Evrim düşüncesinin zihinlerde iyice yer edinmesiyle birlikte devrim ile evrim arasında diyalektiksel bir ilişki de doğmuş oldu. Böylece "*devrimci yol mu", "evrimci yol mu"* gibi bir ikilemin ortaya çıkışı bir çok siyasi hareketin doğrultusunu ve kanununu belirleyen ana unsur haline geldi. Devrim ile evrim sözcükleri bu andan itibaren iç içe geçerek birlikte anılmaya başlandı. Bu tam da Aydınlanma felsefesine dayanan kapitalist modernitenin, katı dualistik düşünce yapısına uygun, ona uyumlu bir anlayıştır. Temelini esasta özne-nesne ayrımından alan bu düşünüş tarzının Descartes'le birlikte yavaş yavaş başat hale geldiği bilinmektedir. Hegel (1770-1831) felsefesini omurgasını oluşturan tez-antitez-sentez formülasyonuyla zirvesini yaşayan bu düşünce sistematiği ilerlemeci anlayışı kaderin bir halkası gibi insanlığın boynuna geçirmekten geri durmadı. Modernist paradigmanın devrim tanımını da evrimliliğin öne sürmüş olduğu ilerlemecilik fikri üzerine oturtuldu. Buna göre devrim bir önceki dönemde daha gelişkin bir dönemi ifade etmekteydi. Hayli göreceli bir kavram olan ilerlemecilik fikri baştaki tanımı daha kompleks bir hale getirdi.

2 Emre Kangar, T*oplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Remzi Kitabevi, s.95

c. Marksizm ve Devrim-Evrim İlişkisi

Hegel'in kurmuş olduğu diyalektiği, *"olumsuzlamanın olumsuzlanması"* biçiminde tercüme eden Marksizm ilerlemeci düşünce anlayışını daha da pekiştirerek deyim yerindeyse zihinlere çiviledi. Herhangi bir felsefi ekol gibi dünyayı yorumlamakla yetinmediğini, onu değiştirme iddiasında olduğunu savunan Marksizm'in tarihi, üretim temeline dayanan (köleci-feodal-kapitalist-sosyalist üretim tarzları) çağların birbirini izlemesi şeklinde değerlendirmesi onun evrimci-düz, ilerlemeci yanını ortaya koymaktadır. Doğrusal bir zaman okuna işaret eden bu sistemde devrim, bu tarzlardan birinden bir sonrakine sıçramayı ifade etmektedir. Üretim ilişkilerinde yaşanan niteliksel bir değişim devrim kavramıyla karşılık bulmaktadır. Başka bir deyişle, üretim ilişkilerinin üretim güçleri önünde engel olmaya başlaması yapısal bir bunalıma yol açmakta; bunalım ise ancak yeni bir üretim ilişkisinin hakim olmasıyla aşılabilmektedir, bu da devrimdir. Devrim, burada evrimsel gelişmenin yönünü değiştirmekten çok onu hızlandıran bir görev üstlenmektedir. Ekolün kendisini bilimsellikle addetmesinden de açıkça anlaşılacağı gibi tarihsel materyalizm 19. yy pozitif bilim anlayışının ağır etkisindedir. Tarih ve toplumsal değişim süreçleri *"bilimsellik"* adı altında dar sınıf çelişkileri temelinde irdelenmektedir. Buna göre tarihin devindirici gücü sınıf çelişkisi ve bundan doğan çatışmalardır.

Bu genel çerçevenin tarihsel olay ve olguların doğası karşısında dar ve yetersiz kaldığı çabucak fark edilir, bu defa devrimlerin önüne "sınıf" sıfatı eklenir. Marks daha gençliğinde (1843) İngiliz, Amerikan ve Fransız Devrimi'ni inceleme fırsatı bulur. Ona göre bu devrimlere öncülük eden orta sınıfın en ihtiraslı kesimleridir. Amerikan devrimi aynı zamanda ulusal bir devrim olarak nitelendirilir. Ama genel teorik bir şablon olarak bu devrimler *burjuva devrimleri* şeklinde tanıma kavuşturuldu. Oysa çok iyi bilinir ki, İngiltere gibi en erken sanayileşen bir ülkede burjuvalaşmış toprak sahipleri yanında Yeomanlar ve kentli yoksul kesimler olmasaydı burjuvazi tek başına asla bir devrim yapamazdı. Keza bu devrimlerde rol oynayan kesimlerden hiçbiri kendisini burjuvazinin temsilcisi olarak ilan etmemişlerdir.[3] Bunların her biri birer devrimdir, meşruti monarşiler yıkılmış, yerine halk meclisleri kurumuştur. Burjuva sınıfının zamanla palazlanarak iktidarı ele geçirmesi bu gerçeği değiştirmemektedir. Kaldı ki, Fransa da bu geçiş sürecinin çok kanlı geçtiği bilinmektedir. Devrim de asıl rol oynayan San Cullotlar ile kent meclisleridir, ki bunlar da çoğunlukla komün tarzında örgütlenmiş yapılardır. Bunlara *"burjuva devrimleri"* demek egemen bir sınıfı hiç de hak etmediği bir şekilde payelendirmek anlamına gelmektedir.

Teorideki en önemli hatalardan biri de proletaryanın doğusunda objektif zemin oluşturduğu gerekçesiyle kapitalist modernite sisteminin olumlanması durumudur. Bu konuda belki de en çarpıcı örneklerden biri Engels'in *Tarihte Zorun Rolü* adlı eserinde Bismark'ın Almanya' nın birliğini kurmasını devrimci bir hamle olarak tanımlamasıdır.[4] Aynı şekilde Marx İngiliz sömürgeciliğinin Hint köy yapısını bozunuma uğratmasını "*asya tarihindeki ilk toplumsal devrim"* biçiminde değerlendirerek çok açık bir oryantalist tavır sergilemekten geri durmamıştır. Marksist devrim şemasında yerini bulan bu olayları devrim diye nitelemek sömürgeci ulus-devlet tekliğini meşru görmekten başka bir anlama gelmemektedir. İlerlemecilik adına kapitalist modernitenin kapsam alanına dahil olmamış köy toplumları açık bir biçimde aşağılanmıştır.

Kapitalist modernitenin sol versiyonu olarak ortaya çıkan Marksizm politik arenada karşılığını çok güçlü şekilde bulmakta gecikmedi. Buna bağlı olarak evrim ile devrim sarkacı arasında gidip gelen polemiklerin ardı arkası kesilmedi, tartışmalar 19. ve 20. yy' ları boyunca devam etti. Daha solda yer aldıklarını savunanlar karşıtlarını revizyonizm (yeniden gözden geçirip düzeltme) ile suçlamaya başladılar. Yavaş ama kesintisiz değişimi esas alan, şiddeti reddeden, parlamenterizmi savunan hareketler bu şeklide değerlendirildi. 1.Dünya Savaşı öncesinde sosyal şövenizm batığına saplanan Sosyal Demokrat partiler de bu kategoride değerlendirilebilir. Eduard Bernstein'in *Evrimci Sosyalizm* adlı eserinin bu kesimlere esin kaynağı olduğunu biliyoruz. Benzer bir tartışmanın Lenin ile Kautsky arasında yaşandığı tarihte kayıtlıdır. Kautsky, Bolşevikleri *"Proletarya Diktatörlüğü"* adı altında şiddet ve terörle iktidarda kalmaya çalışmakla eleştirir. Bolşevikler ise *"Radikal Devrimciliği"* savunarak her türden evrimci eğilimlerin karşısında durmaktadır. Buna göre değişim süreci pro-

3 Ali Fırat, *Bir Halkı Savunmak*

4 *Marksist Düşünce Sözlüğü*, İletişim Yayınları, s.136-7

letaryanın nihai zaferine kadar devam edecekti. Geçiş süreci bu anlamda çok kanlı ve sancılı geçti. Yıkım çok büyük oldu. Kuşkusuz yaşanan bir devrimdi, fakat Rus Devrimi kapitalist modernite zihniyet ve yaşam tarzını aşmayan bir devrimdi.[5]

Bir türlü esasına girilemeyen devrim konusundaki ekol içi tartışmalar hiç dinmedi. Örneğin Marx ve Engels tarafından 1848-9 yıllarında kullanılan "*Kesintisiz Devrim Teorisi"* daha sonraları 1.Troksky (1879-1940) tarafından tekrar gündeme getirilir. Marksist devrim teorisinde bu, burjuvazinin aciz veya güçsüz olduğu durumlarda burjuva devriminin işçi sınıfı ya da partisi tarafından gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Burada da düz, ilerlemeci anlayışa uygun şekilde burjuva milli demokratik devrimi, sosyalist devrime gitmede bir ön adım olarak değerlendirilmektedir.

Toplum gibi muazzam bir esnekliğe sahip bir yapıyı matematiğin denklemleri gibi pozitivist şablonlarla izah etmeye kalkışmanın sonuçları çok tahripkar oldu. Bu yaşanan devrimlerin ortaya çıkarmış oldukları kazanımları küçümsemek değildir kesinlikle. Tam aksine teorideki yanlışlıkları ortaya koymak daha iyi bir gelecek kurmak için de büyük fayda sağlayacaktır. Bugüne dek yapılan devrim okumaları genellikle Marksist literatür üzerinden gerçekleşti bu literatürün dayanmış olduğu tarih felsefesi toplumsal tarihe uymamaktadır. Toplumsal hakikat ile uyuşmayan düşüncelerin zamanla eskiyip aşılacağı açıktır, bunun çokça örnekleri görüldü.

d. Devrimi Yeniden Düşünmek

"*Kökenini tanrısal yasa anlayışında bulan ve Batı düşünce sisteminde sıkı bir nedensellik ile düz bir şekilde kesintisiz ilerleme anlayışı başta açıklamaya çalıştığımız Kuantum ile Kozmos fiziğindeki gelişmeler ile artık geçerliliğini yitirmiştir. Gelişmenin diyalektiğinde kaos aralığı her olguda kendini göstermektedir."*[6]

Newton fiziği ile Klasik Evrim Kuramı'nın pozitif sosyoloji, özelde ise Marksizm üzerindeki etkisi çok büyük oldu. Dönemin zihniyet yapısı buna göre şekillendi. 19.yy termodinamiği doğrusal zaman akımın yani geri dönüşümü olmayan tarihsel süreçler düşüncesini değişmez bir yasaymış gibi zihinlere kazımıştır.[7] Tarih ve toplum birer kapalı sistem gibi algılandı. Buna göre Tanrı saati kurmuştu ve her şey sabit, değişmez yasalara uygun olarak hareketini ve gelişimini sürdürmekteydi. Klasik fizikte her şey ölçülebilirdi ve herhangi bir olayın sadece tek bir sonucu vardı. Olasılıklara hemen hiç şans tanınmamaktaydı. Biyolojik dünyada her şeyin belli bir düzen içinde gelişim gösterdiği, çok az sapmaların olduğu varsayıldı. *"Düzensizlik"*, *"kaos"* gibi kavramların böyle bir sistemde yeri yoktu, ya da çok az önemsenmekteydi. Kısacası her olayın bir nedeni vardı; neden sonuca götürmekteydi. Dolayısıyla olaylar arası kesin bağlantılar kurulabilmekteydi. Bir önceki olay bir sonrakinin nedeni idi. Klasik devrim teorisi ve tanımlamaları böylesi bir zeminde gelişme gösterdi.

Tarih birçok hakikat biçimine tanık oldu. Sonuçta "bilimselcilik" de bir hakikat algısı ve dünyası yarattı. İyi bilinir ki gerçeğe (toplumsal doğaya) daha yakın hakikat rejimlerinin ayakta kalma şansları her zaman için daha fazladır. Bu yetkinliğe sahip olmayanlar erkenden eriyip yok olmaya mahkumdur. Nitekim üzerinden çok uzun zaman geçmeden Newton fiziği A. Einstein'in "özel ve genel gör*elilik"* teorisiyle ilk büyük ve sarsıcı darbeyi almış oldu. Binlerce yıldır inanılan *"mutlak zaman"* kavramı bir anda tuzla buz olmuştu. İkinci ölümcül darbe kuantum fiziğinin neden-sonuç ilişkisini, dolayısıyla kesin bilinebilir yargısını yerle bir eden, olasılıklara geniş imkan tanıyan, kaosun veya belirsizliğin önemini ortaya koyan anlayışından geldi. Heisenberg bu süreci *"belirsizlik ilkesi"* şeklinde kavramlaştırdı. Buna göre bir parçacığın hızını ve yerini aynı anda saptamak mümkün değildi. Hızı bilinirse yeri, yeri bilinirse hızı saptanamaz. O halde iddia edildiği gibi her şey sabit ve ölçülebilir değildi. Bunun genelleştirecek olursak; dünya veya en geniş anlamda evren çok karmaşık olaylar demetinden meydana gelmiştir. Bu oluşumda her çeşit bağlantı birbirinin yerini alabilir, birbiriyle bütünleşebilir, bunu önceden kestirebilmek imkansızdır. Burada her olasılık eşit şansa sahiptir. Mekanik evren yorumları böylece anlamını yitirmekte ve hızla mitsel anlatılar kategorisine dahil olmaktadır.

Klasik termodinamik de Darwincilik de tek bir tarihsel sonucun mümkün olduğunu kabul etmişlerdir. Yani

5 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, 5.Cilt

6 Ali Fırat, *Bir Halkı Savunmak*

7 Manuel de Landa, *Çizgisel Olmayan Tarih*, Metis Yayınları, s.20

kararsızlık süreci sonun sonunda tek bir denge durumu ortaya çıkabilecekti.[8] 20.yy ikinci yarısında klasik termodinamikte devrimsel nitelikte bir gelişme yaşandı. Bu gelişme gösterdi ki, toplum enerjisinin her zaman korunduğu ilkesi yalnızca kapalı sistemler için geçerliydi, açık sistemler için aynı şey geçerli değildi. Yani sistemde bir enerji akışına izin verildiğinde mümkün sonuçların sayısında büyük bir artış meydana gelmekteydi. Bu durumda yeni bir denge durumu için küçük oluşlar, etkiler sonucun belirlenmesinde çok önemli rol oynamaktaydı. Biyolojik sistemler için de aynı şey geçerli. Bir olaydan diğerine geçişte bir "kaos" süreci yaşanmaktadır. Sonucu belirleyen ise iç dinamiklerin kendi aralarındaki etkileşim düzeleridir. Gelişme çizgisel değil, çatallanmalar yaşanmakta, ne tür bir sorunun ortaya çıkacağı ise önceden belirlenmektedir. Sonucu belirleyen olan iç dinamiklerin birbiriyle olan ilişki durumlarıdır.

Fizikteki yeni gelişmeler eski kalıpları bir bir yıkarken birçok kavramı analizden geçirerek yeniden tanımlamak bir zorunluluk haline geldi. Özellikle tarihsel olayları değerlendirmede "çoklu olasılıklar kuramı" önümüze yeni bir fırsat sunmuştur. Ve artık rahatlıkla söyleyebilir ki, tarih birbirini izleyen ardışık olaylardan meydana gelmemektedir. Konu ile ilgili bir çok örnek verilebilir. Örneğin yerleşik köy yaşamının tarım devrimiyle başlayan tezini ele alalım. Urfa-Göbeklitepe'de ortaya çıkarılan ve yüksek bir mühendislik dehası olarak kabul edilen dev tapınağın tarım devriminden önce inşa edildiği arkeoloji dünyasının otoriteleri tarafından kabul edilmektedir. Bu yapı yerleşik yaşama dair önemli bir işarettir. Tapınağın gün yüzüne çıkarılması öncelik—sonralık olayını tartışmalı hale getirdi. Hakeza Orta Asya'daki boyların çoğu tarımdan önce hayvanları evcilleştirmişlerdir. Ayrıca birçok boy ve kabile köleciliği yaşamadan feodalizme geçiş yapmışlardır. Ve yine iddia edildiği gibi devrim, sanayi proletaryasının en çok geliştiği bir ülkede değil, yarı feodal, yarı kapitalist bir ülkede gelişmiştir.

Bir sonraki aşamanın bir önceki aşamadan daha ileri ve gelişkin olduğuna dair elimizde hiçbir kanıt yoktur. Teknikteki gelişmelerin erkeze alınması mekanik dünya anlayışının öne sürmüş olduğu bir savdan öteye bir şey değildir. Hitler Almanyası'nın Bismarck Prusya'sında; Bismarck Prusyası'nın henüz merkezileşmemiş Prenslik Almanyası'ndan daha ileri olduğunu kim iddia edebilir? Esas olan olay ve olguların hangi değerler ekseninde ele alındığıdır. İlerlemeci anlayışın bu anlamda büyük ölçüde faşizme hizmet ettiğini belirtmek gerekir. Sosyal Darwinistlerin *"doğal seçilim kanunu"* topluma uyarlayarak ne tür felaketlere yol açtıkları herkesin malumudur. 20.yy'ın ilk çeyreğinden itibaren ortaya çıkan ve kısa sürede büyüyüp canavarlaşan totaliter rejimleri bilim adına öne süren bu gelişmelerden kopuk ele almak mümkün mü? Kaptalist moderniteyi bu yönüyle bir bütün olarak anti-devrim şeklinde değerlendirmek en doğru olanıdır. 19. ve 20.yy boyunca ortaya çıkan demokratik halk hareketlerinin şiddetle veya ince yöntemlerle bastırılmasını ancak karşı-devrim kavramıyla açıklayabiliriz.

Egemen sistem sahip olduğu teknik araç-gereç ve enformasyon sayesinde zamanda ve mekanda her geçen gün daha fazla bir genişleme gösterebilir. İktidar merkezlerinin gitgide daha kompleks bir yapı haline geldikleri de genel bir doğru. İnsanlık değerleri açısından aleyhte yaşanan gelişmelerdir bunlar. Kuşkusuz buna karşı direniş de hiç dinmedi. Devrim niteliğinde ortaya çıkan demokratik değerlerden söz ediyorsak, bunları yaratan geniş halk kitleleridir. Devrim halkların eseridir. Teknik araçların birikerek gelişim göstermesinde de halk kesimlerinin belirleyici rolü vardır. Taş aletlerinin bulunuşundan, sabunun, tekerleğin bulunuşuna teknolojinin gelişiminde hiçbir egemenin rolü yoktur. Nitekim antropologlar neolitik dönemde ortaya çıkan teknik buluşları 16.yy'a mukayese ederek ortaya çıkan bu gelişmeleri *"devrim"* şeklinde nitelendirmişlerdir. Bir gasp sistemi olarak doğup hızla yayılan devletçi iktidar sistemleri tüm bunları tekeline alarak kendine mal etti. *"Sanayi Devrimi"* veya *"Bilimsel Teknolojik Devrim"* olsun bunların hiçbiri burjuva sınıfının damgasını taşımamaktadır. Burjuvazi bu devrimleri kendi ekonomik ve ideolojik çıkarlarına göre yeniden dizayn ederek *"bilimciliği"* geliştirdi. Bilimcilik bir karşı-devrim argümanıdır ve bilimin bir tahakküm aracına dönüşmesini ifade eder.

Demokrasi kavramı içinde aynı durum geçerlidir. Demokrasiyi yaratan halklardır ve demokrasi ile devrim arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Demokrasi devrimi objektif şartlarına hazırlar, olgunlaştırır; devrim

8 *age*, s.10

ise bir sürecin devamı olarak iradi, örgütlü bir mücadeleyle oluşum halindeki bu süreci hızlandırıcı bir rol oynar. Demokrasiye dayanmayan, onu özümsemeyen devrimle kalıcı olamazlar, yıkıcı olurlar ve kısa sürede karşıtına benzemekten kurtulamazlar. *"Burjuva Demokratik Devrimi"* adıyla bir yandan demokrasi egemen sınıfa mal edilirken, diğer yandan demokrasi ile devrim arasındaki kopmaz ilişki görmezden gelinerek egemen sınıfın ayakta kalma çabaları bir devrim şeklinde tanımlanmaktadır. 19.yy'da oluşan son literatürün yaratmış olduğu bu kavram çarpıtması zihinleri bulundurmaktan öteye bir işe yaramamaktadır. Bu literatürün dayanmış olduğu sütunların toplumsal hakikat karşısında birer birer yıkıldığına tanık olmaktayız.

e. Devrim Bir İnşa Olayıdır

"İnsan toplumunda bu aralıklara (kaos) kriz bölgesi denilmektedir. Krizden nasıl bir toplumsal gelişmenin çıkacağını ondan etkilenen güçlerin mücadele düzeyleri belirleyecektir. Çok sayıda sistem çıkabilir. Daha ileriye olduğu gibi geriye doğruda çekebilir (…) Sürekli ilerleme evrensel kurama da uymamaktadır."[9]

İnsan toplumunda ortaya çıkan bu kaos aralıklarına *devrim anları* da demekte mümkündür. Devrim anlarında eski düzen çatırdamaya başlamıştır, sistem tüm yönleriyle bir sürdüremezlik içindedir. Dağılma sürecine giren düzeni çatlakları arasından birçok dinamik oy vermektedir. Bunlar arasında kıyasıya bir mücadele başlar. Dinamikler arasında yeniyi temsil edenler yanında eskiyi olduğu gibi korumak ya da ufak tefek değişikliklerle ayakta tutmak isteyen kesimlerde bulunmaktadır. Sonucu belirleyecek olan dinamikler arası mücadelenin yaratacağı etkilerdir.

Kaos aralığı sürecinde yeniyi temsil eden güçlere *devrimci dinamik* diyebiliriz. Bunlar esas olarak özünü, devletini uygarlığa karşı direnç göstermiş doğal toplum ya da demokratik uygarlık unsurlarından almaktadır. Devrimci dinamizm bu anlamda evrensel bir özelliğe sahiptir. Evrensellik yerelliği de kendi içinde barındırır. İkisinin iç içeliği demokratik modernite paradigmasının en temel bir özelliğidir. Oldukça dinamik bir süreçtir. Bu ve değişim momentumunu belirleyen de doğal toplum dinamikleri ile devletçi sistem güçleri arasındaki çelişki ve çatışmalardır. Çelişki iktidarcı devlet sisteminin tamamen ortadan kalkmasıyla ancak son bulur. Bunun zamanını kestirmek elbette zor. Pozitivist takvimlendirmelere başvurmak ciddi yanılgılara yol açabilir. Esas olan şu ki, değişim ve mücadele süreçleri klasik devrim teorileri ile açıklanamayacak kadar boyutlanmış ve çeşitlenmiş bulunmaktadır. Mevcut durumda devrim artık bir inşa süreci olarak önem kazanmaktadır. İnşa olayında zamana yaydırılmış bir mücadele tarzı esastır. Bu bazen devletçi sistemle geçici uzlaşmalar temelinde yan yana yaşamak şeklinde olabileceği gibi bazen de çok şiddetli dünya ya da bölgesel savaşlar biçiminde olabilir. Gelişme çok yavaş da olabilir, umulmadık şekilde hızlı da olabilir. Evrim ile devrim arasındaki klasik ayrım burada anlamını yitirmekte veya aralarındaki çizgi iyiden iyiye flulaşmaktadır. Evrim ile devrim değişiminin iki ana veçhesidir, birbirlerinden ayrı değerlendirilemezler. Nitekim yeni Darwinistler de organik dünyada ortaya çıkan gelişmelerin kompleks yapısını dile getirmeye başlamışlardır.

Devrim, iradi müdahalenin adıdır, yani özneler veya özneler toplamı tarafından gerçekleştirilebilir bir olaydır. Biz buna en geniş mana da *mücadele* diyoruz. Mücadeleler tabanda gelişerek, mekanda yatay bir genişleme içine girer. Mekânsal genişleme büyüdükçe kapitalist modernitenin iktidar alanı o oranda daralma içine girecek diğer bir değişle bir büzülme durumu yaşayacaktır. Şüphesiz genişleme salt mekânsal değildir, zihniyetteki kültürel kodların değişimi devrimsel hamleyi hızlandıran en önemli faktör konumundadır. Devrimin ağırlık noktası burasıdır. Başvurulacak yöntemler iyi seçilmek durumundadır. Üstten dayatmacı jakobenik yönelimler kısa süreli alt üst olmuşlara yol açabilir; ancak geçmişte çokça örnekleri görüldüğü gibi bunlar sistem içi hareketlenmelerdir. Sistemdeki köklü değişimler meydana getiremedikleri için devrimsel sonuçlar yaratma gücü ve yeteneğinde değildirler.

Keza, devrim hem anlam hem de kapsam alanı bakımından herhangi bir ülke veya bölgenin (salt toprak temelli) sınırları içinde hapsolmayacak denli evrensel bir boyut kazanmış durumdadır. İnsan toplumunun yaşadığı her yer devrimsel alanın kapsamı içindedir. Demokratik modernitenin dinamizmi her yerde aynı şiddette olmasa da iktidarcı sisteme karşı bir direniş halindedir. Bu dinamizmi çok geniş bir yelpazede değer-

9 Ali Fırat, *Bir Halkı Savunmak*

lendirmek gerekmektedir. Kadın hareketinden, çevrecilere, demokratik, sosyalist gruplara kadar tüm ezilen kesimler bu dinamiğin birer bileşeni konumundadır. Açık, net bir programa bir stratejiye sahip olunması önemlidir kuşkusuz. Daha kısa vadeli programlar etrafında birleşmiş, mobilize hareketlenmelerde azımsanmayacak gelişmelere damga vurabilirler.

Devrim toplumsal bir olay olarak oldukça akışkan ve sürekli bir yapıya sahiptir

Mücadele yol ve yöntemlerinde de muazzam bir zenginleşme yaşanmaktadır. 19. ve 20.yy'ları boyunca devrimde zorun rolü ile legalizm-illegalizm gibi konu başlıkları çokça tartışıldı. Şiddete ve savaşa büyük bir önem atfedildi, bu yer yer kutsandı. Legaliteden yana kesimler reformculukla, revizyonizmle suçlandı. Demokrasi büyük ölçüde ötelendi. Demokratik modernitenin devrim perspektifinde savaşlara ancak meşru savunma sınırlarında imkan tanınmaktadır. Bu da varlığını koruma, gelişimini sürdürme temelinde olacaktır. Nitekim aynı evrensel ilke doğada da mevcuttur. Meşru savunma temelinde yürütülen mücadeleler daha sert geçebilir. Demokratik değerlerin görece daha gelişkin olduğu alanlarda şiddet içermeyen esnek mücadele yöntemlerine başvurmanın her halükarda daha kalıcı sonuçlar doğuracağının tarih defalarca bize göstermiştir. 20.yy'da gerçekleşen devrimlerden sonra yaşanan iç savaş süreçlerinde milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, belki bir o kadarı da sakat kalmıştır. Otaya çıkan tahribat ve yıkımların izleri onlarca yıl silinememiştir. Kavramsal olarak da *"şiddet"* yerine *"meşru savunma"* demek daha isabetli olmaktadır. Şiddetle zoru icat edip, büyük ve düzenli ordular kuran, onları dünyayı birkaç defa yok edebilecek korkunç silahlarla donatan devletçi uygarlık sistemidir. Buna karşı olmak devrimci görevlerin başına gelmektedir.

Diğer yandan devrim, kavram olarak daha çok makro olayları dile getirmek için kullanıla geldi. Oysa kriz süreçlerinde (kaos aralığı) küçük çaplı hareketlenmelerin sonuç üzerindeki etkisi çok büyük olabilmektedir. Organik dünyada sistemler kararlı haldeyken mikro olaylar kimi zaman görmezden gelinebilir. Kararsızlık hallerinde -biçimin özü koruyamayacak şekilde bozunuma uğraması- durum tamamen değişmektedir. Atmosferik olaylar için buna *"kelebek etkisi"* denildi, ancak aynı şeyin toplumsal olaylar içinde geçerli olduğu artık kanıtlanmış durumdadır. Haliyle devrim olayını tek tek bireyler üzerinde ele almak büyük önem arz etmektedir. Egemen sistemden koparak zihnini özgürleştirmeyi başarmış, demokratik değerleri özümsemiş, doğal toplum veya demokratik modernitenin ahlakını içselleştirmiş birey devrimci bireydir. Ya da kendinde devrimi gerçekleştirmiş devrimdir. Devrim anlarında tek bir kişinin çabası büyük gelişmelere yol açabilir. Zira birey, etkin bir varlık olarak yeniyi yapılandırmada büyük rol sahibidir. Kaos aralığında bu etkinin kat sayısı inanılmaz şekilde büyümektedir.

Önce devrim, sonra inşa paradigmasının klasik devrim tanımında bir anlamı vardı. Yeni perspektifte eskiyi yıkma ile yeniyi inşa etme devrimsel faaliyetin iki yüzü gibidir. Biri diğerinden ayrı düşünülemez. İnşa pozitif bir eylemdir, yapılandırmayı amaçlar, dolayısıyla daha büyük ve katıcı sonuçlar doğurabilmektedir. Birey burada da kilit öneme sahiptir. O, devrimci düşüncenin somutluk kazandığı canlı varlıktır. Bunlardan hareketle devrim, hem makro hem de mikro olanda gerçekleşen olağanüstü esnekliğe sahip bir olay veya olaylar zinciridir diyebiliriz.

Konu, örnekler üzerinden daha da detaylandırılıp incelenebilir elbette. Devrim ve evrim olaylarına bakışta yaşanan yetmezliklere dikkat çekmeyi amaçladığımız bu yazıda kısa da olsa demokratik modernite düşüncesini konu ile ilgili postulatlarına da yer vermeye çalıştık.

Devrim toplumsal bir olay olarak oldukça akışkan ve sürekli bir yapıya sahiptir. Dogmatik yorum ve analizler işin bu doğasının kavramasında daima engelleyici bir rol oynamıştır. 19. ve 20.yy'lar bu dogmalara göre şekillendi. Ortaya çıkan devrimlerin uzun süre ayakta kalamamalarının bir nedeni de budur. Baştan yanlış kurgulanmış bir tasarının doğru sonuçlar vermediği açıktır.

O halde devrim her şeyden önce bir kurma işidir diyebiliriz. Devrim de bir sonuç değildir, değişim sürecinin tüm aşamalarında vardır. Dinamiktir ve her kurulum süresinde kendi ekolojisinin yeniden yaratır…

İçindekiler İçin Tıklayınız

Düşlere Yakılan Ağıtlar
Günümüzde Umut ve Umutsuzluk

John Holloway

Geçen yılın düşleri bugün nerede?[1]

Mayıs 1968, bundan elli yıl önce... Crosby, Stills, Nash ve Young, *"Chicago"* adlı şarkılarının nakaratında defalarca şöyle diyordu: *"Dünyayı değiştirebiliriz, dünyayı değiştirebiliriz."* Bu, yalnızca bazılarımızın içindeki bir düştü. Saf bir nesildik.

Aralık 2008, bundan on yıl önce... Alexis'in öldürülmesiyle sokaklara inen öğrenciler dünyayı alt üst etti ve eski dünyanın yerini yeni bir arzu ve imkân dünyası aldı. *"Hediyenin para egemenliğine karşı isyanı. Anarşinin, değişim değerinin demokrasisine karşı kullanım değerinin başkaldırısı. Bireysel disiplinin rasyonalitesine karşı kolektif özgürlüğün kendiliğinden başkaldırısı."*

2011 yazı, *"öfkeliler"* (*indignados*) ve işgallerin yazı, seçim sandıklarına sığmayan düşlerin, bu dünyaya sığmayan düşlerin yazı.

Ocak 2015. Yunanistan'da seçimleri umudun hükümeti kazandı. Birkaç ay sonra, temmuz ayında büyük *"hayır"* (OXI) ve ardından Sintagma'da dans. Gülünç bir durum. Yakın tarihin en kötü şakalarından biri.

Daha yetmiş yıl önce: iç savaş. Daha iyi bir dünya yaratabileceklerine inandıkları için öldürülen o denli insan.

Neden? Bunların hepsi ne anlama geliyordu? Bütün bu düşler nereye gitti? Eşitsizliğin büyüdüğü bir dünya, Trump'ın ve Çipras'ın dünyası. Her ikisi de umudun tetikçileri, ikisi de birbirinden beter. Savaşların ve mültecilerin dünyası, paranın tek hükümdar olduğu bir dünya.

Bugün bu düşler için ağıt yakma zamanı mı? Bu düşleri bırakma, dünyanın asla hayal ettiğimiz gibi bir yer olmadığını kabul etme zamanı mı? Paranın hükmüne boyun eğip düşlerimize dair dileklerimize elveda etme, dünyanın böyle olduğunu, bununla yaşamamız gerektiğini kabul etme zamanı mı? 1968 kuşağı ölüyorken elveda dememiz gerekmez mi?

Umut ve umutsuzluk bizlere üniversitelerde de derinden temas eder. Umut, bir düşünme şeklidir. Umut, yalnızca *"Umarım, umarım, umarım Dünya Kupasını Yunanistan kazanır, umarım yarın uyandığımda artık hiç yoksulluk olmaz"* değildir. Hayır, umut ciddiye alındığında Ernst Bloch'un *"docta spes"* (*kavranmış umut)* adını verdiği, öğrenilebilen, bilimsel bir umuttur. Eleştirel ve özeleştirel yollarla hareket eden, mevcut hâliyle dünyaya karşı duran ve bunun ötesinde geçen bir düşünme şekli olarak farklı bir gramere sahiptir.

Bu gramerin belki de iki merkezi öğesi tarihsellik ve gizil güçtür. Tarihsellik: Toplumun mevcut örgütlenmesinin tarihsel olarak belirli bir örgütlenme biçimi olduğunu, sonsuza dek sürmeyeceğini anlamak. Hem bu toplumun pek çok kilit öğesi de tarihsel olarak belirli toplumsal formlardır: örneğin para, meta, devlet. Bu durumda eleştirel düşünce negatiftir, kendilerini sonsuz ve yıkılmaz gibi gösteren bu toplumsal ilişki formlarının aksi yönünde ilerler. Düşünmek, karşısında düşünmektir; bizi tuzağına düşüren bu formların karşısında ve ötesinde düşünmektir.

Bir mantığa, kapitalin sistemsel dinamiğine kapıldık ve yaşamımızı sürdürmek için muhtaç olduğumuz doğal çevrenin tahribatıyla olsun, nükleer savaşla olsun veya başka bir yolla olsun, kendi kendimizi yok etme yolunda ilerliyoruz. Bu durumda bize kalan tek bilimsel soru

1 Atina'da bulunan Panteion Üniversitesinde 25 Nisan 2018 tarihinde yapılmış konuşmanın metnidir.

şu: Bu mantığı nasıl kırarız? Bu sistemi nasıl kırarız? Buradan nasıl çıkarız? Bu durumda toplumsal bilimimiz, topluma *dair* bir bilim değil, mevcut topluma *karşı* bir bilim hâlini alır.

Eğer bir yanıt varsa, bahsettiğim ikinci öğeyle ilgili olsa gerek: gizil güç. Her daim görünür hâlde olmayan, ancak kapitalizme karşı yüzeyin altından baskı yapan, yeni bir dünyanın yaratılmasına yönelen bir gücün varlığı. Bloch bunu, henüz var olmayan, ancak var olabilecek olan dünyanın mevcut varoluşu bağlamında ele almıştı ve bu henüz var olmayanın masallardan dansa, mimariye, dine kadar hayatın tüm yönlerindeki mevcut tezahürlerini araştırmıştı: var olana karşı ve bunun ötesinde, farklı bir dünya yaratmaya yönelik sürekli bir baskı. Arundhati Roy bunu çok güzel ifade ediyor: *"Başka bir dünya yalnızca mümkün değildir, aynı zamanda yoldadır da. Sessiz, sakin bir günde çok büyük bir dikkatle dinlerseniz nefes alışverişlerini duyabilirsiniz.*" Yapmamız gereken budur: çok büyük bir dikkatle dinleyerek henüz doğmamış, henüz var olmayan olan dünyanın nefes alışverişlerini işitmek. İsyanları, reddedişleri, itaatsizlikleri, onuru, başka bir dünyaya doğru, mevcut olana karşı ve onun ötesine baskı yapan tüm diğer şeyleri dinlemek.

Ya henüz doğmamış dünyanın nefes alışını duyamıyorsak?

Peki ya bu nefes durmuşsa? Ya henüz ana rahmindeyken öldürülmüşse? Çipras'ın, Trump'ın, Merkel'in işledikleri bu suç, şüphesiz insanlığa karşı bir suçtur. Yalnızca onlarla sınırlı da değil, hepimiz bu suça ortağız. Üniversitelerde, başka bir dünyaya açılan itiraz ve umut çığlıklarını düşüncemizden dıştaladığımız ölçüde bizler de bu suça ortağız. Hepimiz, tekrar tekrar şunu söyleyen bir eğitim sisteminin parçasıyız: *"Dünyanın nasıl olduğunu öğren, çünkü başka bir dünya yok. Sınıfa girerken düşlerini dışarıda bırak."*

Peki ya bu dünya daha doğmadan öldürülmüşse? Belki de yüz yıl önce yeni bir dünya yaratmaktan bahsetmek anlamlıydı, ama belki de bu momentum artık yok ve artık çok geç, belki de bu düşün artık hiçbir temeli yok. Belki devrimin öldüğünü kabul etmemiz gerekiyor, belki de artık paranın yönettiği bir dünyadan çıkış yok. Umudun bilimi, aynı zamanda korkunun da bilimidir, artık hiçbir umut kalmadığına dair korkunun bilimi…

Orta çağda tek boynuzlu at hayali güzel bir fikirdi. Ama şüphesiz, en romantik doğa bilimi öğrencilerinin dahi tek boynuzlu atların var olmadığını kabul ettikleri bir noktaya geldik. O hâlde bugün, tek boynuzlu at için ağıtlar yakma zamanı mıdır? Özgürlüğüne kavuşmuş bir dünya hayali için ağıtlar yakma zamanı mıdır? Ne var ki böyle olmuyor. Tek boynuzlu atlara inananlar muhtemelen böyle bir canlının var olmadığını açıkça kabul etmedi, sadece artık atlardan bahsetmeye başladılar. Tek boynuzlu at zamanla kötü bir sözcük hâlini aldı, ciddiyet atfedilen bilimsel tartışmalarda bir tabu oldu. Bize olan şey de mi bu? Belki de. Devrim ve komünleşme tabu sözcükler halini aldı ve yerlerini demokrasi[2] ve pek net olmayan *"müşterek"* gibi kavramlara bıraktı. Kapitalizm, yerini neoliberalizme bıraktı. Bizi hapseden yıkım dinamiği olarak sermaye kavramı unutuldu, artık önemli olan aşağıdan yukarıya düşünmek. Artık isyan hareketleri ve direnişlerin adı *"toplumsal hareketler."* En kötüsü, sol düşünce, buradan nasıl çıkacağımızı düşünmek yerine sistemin ne kadar kötü olduğuna dair şikâyetlerden ibaret bir hâl aldı.

Ama belki de onlar haklıdır. Belki buradan çıkış yoktur, tüm çıkış yolları tutuludur. Belki de biz akademisyenler elli yıldır Marksist kuram üzerine çalıştığımızdan, "*yanlış anladık, hepsi bir hataydı, bazılarımızın gördüğü bir rüyadan ibaretti*" demeye korkuyoruzdur.

Bizi ileriye yönlendiren şey öfkedir. Düşün öldüğünü kabul etmemize izin vermeyecek olan şey de öfke. Akdeniz'de boğulan mültecilerin haberlerini okuyoruz, Meksika–ABD sınırını geçmek için kamyonlara tıkılıp havasızlıktan boğularak ölen göçmenlerin haberlerini okuyoruz, dünya üzerindeki en rahatsız edici eşitsizlikleri görüyoruz, milyonlarca insan açlık sınırında yaşarken dünyayı böyle kabul edemeyeceğimizi, bu dünyanın yanlış olduğunu, yalan olduğunu bize anlatan derin bir öfke içimizde yükseliyor. Biliyoruz ki bu dehşet verici olaylar birbiriyle ilişkisiz değil, aralarında sistemli bir bağlantı var, tamamının kâr peşinde koşan bir toplumdan ileri geldiğini, paranın hükmettiği bir dünya içerisinde oluştuğunu biliyoruz. Öfkemiz yalnızca ayrı ayrı öfkelerden oluşan bir çokluk değil, sistem karşıtı bir öfke, toplumun nasıl örgütlendiğine karşı duyduğumuz bir öfke, kapitalizme karşı bir öfke.

2 Ver González Cruz 2017.

Bizi umuda geri iten, dünyayı mevcut hâliyle kabul etmeyi reddetmeye götüren şey öfkemizdir. *Docta spes*'e, kavranmış veya bilimsel bir umuda ihtiyaç duyduğumuz gibi, *docta rabia*'ya, bir öfke bilimine de ihtiyacımız var. Öfkemizi sınıfın dışında bırakmak bir yana dursun, bilimin rolü öfkemize özgüven ve güç katmaktır, ya da olması gereken budur. Yaşadığımız dünyada öfke gitgide artıyor, ama şu an bu öfke yanlış bir yolda ilerliyor. Duvarları yıkmak yerine bizi yok eden bir sistemin içine bizleri hapsediyor. Bu öfke üzerine düşünmek, öfkemizi bizi öfkelendiren sisteme karşı konumlandırmak, umudumuzun öfkeli bir umut olduğunu anlamak ve öfkemizin, umudun öfkesi hâline gelmesini sağlamaya çalışmak zorundayız.

Pek çok şey aksini işaret etse de doğmamış dünyanın öldüğünü kabul etmemize izin vermeyecek olan şey öfkemiz, çaresizlikle haykıran öfkemizdir: *"Dinle, dinle. Eminim hâlâ nefes alıp verdiğini duyabiliriz."*

Öfke ve çaresizlik çok önemli, ama biliyoruz ki yeterli değil. Umut, kederin bıçak sırtında yürür. Artık çok mu geç, kapılar kapandı mı bile? Kabul etmek, paranın, sermayenin iktidarına boyun eğmek, basitçe *"işler böyle yürüyor"* demek daha iyi değil mi? Sonsuza dek boynu dik ama kaybeden taraf olmak istemiyoruz. Umudumuzun anlamsız olmadığını bilmek istiyoruz. Kazanmak istiyoruz.

Ama nasıl? Bizi zafere götürmeye hazır bir devrimci parti, bir devrimci ordu yok. Syriza, Venezuela, Bolivya deneyimlerinden öğrendiğimiz tek bir şey varsa, o da kurumsallaşmayan umudun bir felaket olduğu. Siyasi bir parti, devlet aracılığıyla bizi kapitalizmin dışına götüremez, çünkü devlet, sermayenin yeniden üretilmesine o denli entegre olmuştur ki, sermaye birikimine katkıda bulunmak dışında yapabileceği bir şey yoktur.

O zaman, nasıl?

Bu insanlardan kurtulmanın gerçekten hiçbir yolu yok mu? Bu kadar çok insanın potansiyellerini öldüren, hayatlarımızı mahveden bu sistemden kurtulmanın bir yolu yok mu?

İki yanıt vereceğim. Hâlâ kazanabileceğimizi, kapitalizmden hâlâ kurtulabileceğimizi, hâlâ sermayeye karşı bir başkaldırının düşüncemizin temelini oluşturması gerektiğini düşünmemin iki sebebi var. Her iki sebep de haklı, ikisi de yetersiz, ama kapıyı aralık bırakmaya yeter.

Ret, itaatsizlik, uyumsuzluk, kapitalist hâkimiyette çatlaklar oluşturmak, ters yöne doğru ilerlemek, *"Burada değil! Burada sermayenin mantığını izlemeyeceğiz, burada paranın hükmüne itaat etmeyeceğiz, burada her neyi gerekli veya cazip buluyorsak onu yapacağız, burada onurumuzla yaşayacağız"* diye haykırmak... Üniversite, sermayenin üretimine ve yeniden üretimine katkıda bulunmak üzere yapılandırılmıştır, ama burada, bu salonda, şu an, ters yöne yol alıyoruz, tek bir bilimsel düşüncenin var olduğunu söylüyoruz: İnsanlığın yok edilmesine doğru giden bu baş aşağı gidişattan nasıl çıkarız, yani kapitalizmi üretmeyi nasıl bırakırız? Bu anlamda, tahakküm sisteminin bir parçası olan üniversitede bir çatlak oluşturmaya çalışıyoruz. Elbette küçücük bir çatlak, elbette çelişkili. Ama etrafımıza baktığımızda dünyanın böyle çatlaklarla dolu olduğunu görüyoruz. Onur, reddedişler, özyönetime yönelik uğraşlar, bu toplantı gibi küçücük çatlaklardan toplumsal merkezlerin, kamu bostanlarının ve geçtiğimiz akşam Chiapas'ta Zapatistaların ya da Orta Doğu'da Kürtlerin olağanüstü yaratımlarında, kapitalizmin karşısında duran ve ötesine geçen yaşama şekillerinde, en zorlu koşullar altında, olağanüstü *başıboş yılanların* uzandığını görüyoruz.

Bugün devrim üzerine düşünmenin, bu çatlakları, bu onurlu duruşları tanıma, yaratma, genişletme, çoğaltma ve bu kesiştirme dışında başka bir yolu olmadığını görüyorum. Son yıllarda tüm dünyada görülen özerklik politikalarındaki patlamanın temeli de bu oldu.

Ama yine de… Yine de yeterli değil. Yıllar, yıllar, yıllar süren mücadelenin ardından sermaye hâlâ yerinde. Sermaye hâlâ orada, hâlâ saldırıyor, hâlâ dünyayı tahrip ediyor. Mücadelelerimizi, kazanımlarımızı kutlamalıyız, ama *"yeterli değil"* demeyi bıraktığımız an, görüşlerimizi olumladığımız an mücadeleyi kaybettik demektir. Çünkü yeterli değil, çünkü sermaye hâlâ yerli yerinde.

Yaklaşık olarak son yirmi beş yılın özerklik uğraşlarının ardından, özerklik politikalarının bir krize girdiği yönünde bir his hâkim. Gerekli olmadıkları yönünde değil, ancak yeterli olmadıkları yönünde bir his. Zapatistalar hücuma geçme ihtiyacından bahsediyor, ama bunun ne anlama geldiği açık değil. Bahsedilen,

kesinlikle askerî bir hücum DEĞİL, özerklik mücadelesini devlet merkezli bir mücadeleyle birleştirme meselesi de DEĞİL, zira bu, basitçe işe yaramıyor. Belki de bir alternatif, Zapatistaların *la Tormenta*, Fırtına dediği şeye odaklanmak; ben bundan sermayenin krizini anlıyorum.

Bizi umuda geri iten, dünyayı mevcut hâliyle kabul etmeyi reddetmeye götüren şey öfkemizdir

Dünyanın hâkimi hâlâ para ve giderek daha da kibirleniyor. Kaybeden hep biz olacağız gibi görünüyor. Bundan çok farklı olmayan bir durumda, Marks bir öneride bulunmuştu: *"Yalnızca kendi mücadelenize ve karşımızda duran sermayenin gücüne odaklanmayın. Sermayenin kırılganlığını görmeye çalışın ve dahası, bu kırılganlığı oluşturan şeyin bizim direnişimiz olduğunu görmeye çalışın. Kapitalizme bir hâkimiyet sistemi olarak değil, hâkimiyetin krizi olarak bakın ve sermayenin krizinin biz olduğumuzu anlayın."* Mücadelelerimiz, geriye hiçbir iz kalmayacak şekilde yenilgiye uğramış gibi görünse bile, kronik, ilerleyen ve muhtemelen ölümcül bir hastalık olarak sermayenin bünyesine giriyor ve bunu görmemiz büyük önem taşıyor.

Marksizm'i bir tahakküm kuramı olarak değil, bir kriz kuramı olarak anlıyorum. Kriz kuramı ifadesi iki şekilde anlaşılabilir. Açıkça görülebildiği üzere, kapitalizmin ne kadar kötü olduğunu açıklayan, stabil ve uysal bir kapitalizmin mümkün olmadığını açıklayan bir kuramdır bu. Ama daha da önemlisi, sistemin kırılganlığına dair bir kuramdır ve bu nedenle umudun da kuramıdır. Sermaye, insanlık üzerindeki nihai gibi görünen zaferini kutlamakla meşgulken şu an ihtiyacımız olan da budur.

Kapitalizmin kırılganlığı, kendi açgözlülüğünden, artı değere duyduğu dindirilemez susuzluğundan ileri gelir. Tahakkümün önceki formlarından farklı olarak sermaye sabit duramaz, devamlı sömürüsünü yoğunlaştırmak, insan hayatının tüm yönleri üzerindeki hükmünü artırmak zorundadır. Sermaye mantığının, varoluşumuzun tüm yönlerine kendisini nasıl zorladığının farkındayız. Ama sömürü ve tahakkümün yoğunlaşmasıyla sermaye kaçınılmaz surette direnişe veya basitçe insanların yetersizliğine toslar. Bu yetersizlik ve direniş kriz noktasına kadar büyür, kâr oranı düşer ve sermayenin yeniden yapılandırılmasının şart olduğu açıkça görünür hâle gelir. Gerek iş yerinde gerek bütünüyle toplumda daha çok disiplin uygulama, üretimin teknolojik temellerini yeniden yapılandırma, verimsiz sermayelerin saf dışı bırakılması ve benzeri ihtiyaçlar baş gösterir. Marks, bunu kâr oranının düşme eğilimi olarak analiz eder, ancak bu eğilimin çekirdeğinde sermayenin işçileri yeterince sömürmekteki ve yükselen teknoloji masrafları karşısında kâr oranın korumak için tahakkümünü tüm dünyaya dayatmadaki yetersizliği bulunur. Yani, sermayenin krizi biziz. İlerlemek için sermayenin bizi yeniden yapılandırması gerekir.

Sermaye için yeniden yapılandırma zorlamasının getirdiği sorun, işçi sınıfına ve bütün olarak insanlığa, diğer kapitalistlere de zarar verecek olan bu değişiklikleri zorla gerçekleştirmenin, güçlü bir direnişe karşı mücadele etmek anlamına gelmesidir. Hepsinden önemlisi muhtemelen, 20. yüzyılın ilk yıllarında, ardından dünya savaşlarının arasında, hatta geçtiğimiz yıllarda muhtemelen Yunanistan'da olduğu gibi, insanların kapitalizmin inanılmaz saçma bir sistem, toplumu örgütlemenin korkunç bir yolu olduğunu anlayacaklarından da korkmaktadır. Bu noktada umut çok büyük bir önem taşır: Kriz anında sermayenin başarısız bir sistem olduğunun fark edilmesiyle, değiştirilmesinin imkânsız olduğu görüşü arasında bir savaş vardır. Umudun yokluğu, başkaldırının özgüvenini yıkar: *"Hiçbir çıkış yolu yoksa, ne anlamı var ki?"* Bu hayal kırıklığı kolaylıkla karamsarlığa ve ırkçılığa dönüşebilir.

1917'den sonra bu korku, sermayeyi devletler yoluyla krizi ertelemenin ve yönetmenin mümkün olduğunu fark etmeye yöneltti. Keynesçi çözüm şuydu: Devletler müdahale ederek daha fazla para basar ve kârın devamlılığını sağlar. Ama bu kâr, gerçek bir sömürüyü, gerçek bir artı değeri temel almaz, daha çok henüz üretilmemiş bir artı değer üzerindeki bir bahistir. Üretilen artı değer yetersiz kalmaya devam ettikçe daha fazla para basmak zorunlu hâle gelir ve hayalin boyutları genişletilir. Bu şekilde sermaye, korktuğu, ya da yönetmeye çalıştığı şeyle yüzleşmekten kaçar. Yüzleşmeyi sınırlı bir şekilde ilerletmek için belirli yerleri seçer (geçtiğimiz birkaç yılda Yunanistan'da olduğu gibi) ve aynı zamanda bundan dünya genelinde bu yüzleşmenin

nasıl yönetilebileceğine dair dersler çıkarır.

1930'lardan itibaren ise politikaya krizin ertelenmesi ve yönetilmesi hâkim oldu ve bu da esasen para tedarikinin genişletilmesi yoluyla yapıldı. *New Deal* (Türkçesi "Yeni Düzen" ABD'de 1933 ve 1938 yılları arasında Büyük Buhran sonrası başlatılan ekonomik kalkınma planı) ve faşizm, krizi ertelemek ve yönetmek yönünde erken dönemlerde atılmış adımlar olduysa da sermayenin yeniden yapılandırılmasını gerekli kılan asıl olay İkinci Dünya Savaşı oldu. Yetmiş milyon ölüm, kapitalizmin *"altın çağı"* için zemin oluşturdu.

1970'lerden bugüne, kriz her su yüzüne çıktığında ve dünya genelindeki 1968 isyanlarının ardından sermaye zorlukları aşmanın yolunu muazzam ve benzeri görülmemiş bir borç artışında aradı. Krizin ertelenmesi, finansın ve bankaların yükselişinin yanı sıra büyük bedel ve riskleri de beraberinde getirdi. Sistem bütünüyle daha da dengesizleşirken devamlı büyüyen borç balonunun patlayacağı, yani hayalî sermayenin çökeceği korkusu da daimî hâle geldi. 2008 yılında tüm sistem neredeyse çöküyordu ki muazzam büyüklükte yeni bir borç dalgası imdadına yetişti. Dünya genelinde ve özellikle Yunanistan'da büyük bir şiddetle dayatılan kemer sıkma politikalarına rağmen, borç hâlen büyümeye devam ediyor. Pek çok yorumcu önümüzdeki yıllarda 2008'den çok daha büyük çaplı bir finansal çöküşün gerçekleşmesinin neredeyse kesin olduğunu ileri sürüyor.

O hâlde, dünyanın dört bir yanında yükselen şiddet, sermayenin üstün gücünü değil, çaresizliğini işaret ediyor. Bu çaresizliğin nedeniyse bizleriz.Belki de mevcut durumu bir boks maçı gibi düşünebiliriz. Çok kötü darbeler aldığımızı biliyoruz ve dövüşün sona erdiğini, rakibimizin rahat bir zafer kazanacağını sanıyoruz. Ama daha yakından baktığımızda bacaklarının üzerinde sendelediğini, düşmek üzere olduğunu görüyoruz. Anlıyoruz ki dövüş henüz sona ermedi ve kazanmamız hâlâ mümkün.

Sermayenin çaresizliğini görmek, öfkemize güven katıyor

Öfkemiz sonsuza kadar sürecek adaletsiz, baskıcı, rahatsız edici bir sisteme değil, başarısız olmuş bir sisteme, verimsiz olduğunu kanıtlamış bir toplumsal örgütlenme biçimine, bu sistemin uygulanamazlığına, yardımımızla aramızdan ayrılmak üzere olan bir sisteme duyduğumuz bir öfke. Artık elveda demenin zamanı, "*yolumuzdan çekil kapitalizm, anlamlı bir dünya için yolu aç*" demenin zamanı. Kapitalizm, insan hayatının devamlılığını güvence altına alma iddiasındaki bir sistem olarak başarısızlığa uğradı ve bu başarısızlığın gelecek yıllarda çok daha görünür olması hayli muhtemel. Alternatifler inşa etmeye devam etmeliyiz ve bunları yalnızca kaçış alanları olarak değil, güvenle *"yolumuzdan çekil, biz geliyoruz"* demek için yapmalıyız.

Muhtemelen kaosun giderek arttığı bir dünyaya geçiş yapıyoruz, daha sık ve daha çok yerde çeşmelerden sular akmayan, banka makinelerinin para vermediği, internet bağlantılarının koptuğu bir dünya. İşsizliğin arttığı, devlet desteğinin azaldığı bir dünya. Sermayeden geri dönmesini istemek yerine bir geçiş politikası düşünmek, *"defol sermaye, sen başarısız oldun, şimdi sıra bizde"* demek durumundayız.

Kulağa kolay gelse de biliyoruz ki kolay değil. Karşımızda yığılan güçleri tanıyoruz. Başka bir şey yaratma girişimlerimizin her zaman çelişkili olacağının da farkındayız. Ne de olsa bizler *"defol sermaye"* derken, aynı anda sermaye dünyaya hükmediyor ve hâlen varoluşumuz için sermayeye bağımlıyız. Saf bir hâlden bahsetmek mümkün değil. Bu sermaye karşıtı konuşmayı yaparken, kapitalist bir üniversitenin yatırdığı maaşıma bağımlı olduğumun bilincindeyim. Farklı bir yolla yaşamak için alternatif bir proje kursak da durum aynı, varlığını hâlen sürdüren kapitalist dünyanın ara yüzüyle nasıl baş edeceğimiz bir sorun olarak duruyor. İleriye giden yol önümüze serili değil, ama sermayenin çaresizliği, henüz kaybetmediğimizi söylüyor. Aslında başka bir yolu yok: Başka bir dünya yaratmamız gerekli ve onu yaratıyoruz. Hayalimiz yaşıyor ve sağlığı yerinde, ağıtlara gerek yok.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça:

González Cruz, Edith (2017), De la Revolución a la Democracia (Devrimden Demokrasiye) Doktora Tezi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Enstitüsü, Puebla Benemérita Otonom Üniversitesi.

Kuzey Suriye'de Devrim ve Demokrasi Bağlamında "Niteliksel Dönüşümler"

Cihan Eren

Günümüz dünyasını en iyi *"kaos"* kavramıyla adlandırabiliriz. Kaos, özün kabuğa sığmadığı, kabuğun öz ile hemen her alanda çeliştiği durumu ifade eder. Dünya sözüyle elbette toplumsal yaşamı ve bu yaşamın tüm alan ve kurumlarını dillendiriyoruz. Dolayısıyla kaosun toplumsal tanımından birey yaşamı da dahil toplumsal olan hemen her şeyin kabuğuna sığmaması anlaşılmalıdır. Günümüz toplumunu devletçi uygarlık adına saran, ona sınır çizip kabuk oluşturan sistem kapitalist modernitedir. Bu sistem kullandığı entelektüel güç oranında, toplumsal özü de yontarak ürettiği kabuğa sığdırmaya çalışmıştır.

Kapitalist sistem tüm kurumlarını ve bu kurumlara ruh veren işlevselliği liberalizm ve milliyetçilik kavramlarının bildik hakim anlamlarıyla tanımlayarak kendi ideolojisini geliştirdi. Sistemin ekonomiye getirdiği tanım *"kağıttan kağıt"* kazanarak zengin olmayı, *"kağıtların"* dolaşımını kolaylaştırmak içinse sanallaştırmayı, bu *"kağıtlari"* bulamayanların da yoksul kalmasını önceler. Besin üretenlerin değil *"kağıt"* üretenlerin kendini doyurduğu bir dünyada yaşadığımızı kimse inkar edemez. Siyasal olaraksa BM ve NATO binalarının eski heybeti kalmamıştır. Temel ve kurucu üyeleri bile kendilerini dinlememektedir. Ulusun devleti iddiası ile kurulan devlet kişilerin ve sermaye guruplarının devleti olmuştur. Bireyin bireyciliğinin vardığı boyut *"bireyci, keyfi devlet"* düzeyine varmıştır. Her devlet kendisini esas almaktadır. Toplum kadın şahsında, her gün katledilmektedir. İşçilerin yaşam standartları değil işsizler artık sorundur. Ekolojik olarak dünyamız kutuplardan "erimeye" başlamıştır. Daha da sıralayabileceğimiz ilgili her kesin bildiği ilk bakışta "kıyamet kopacak" dedirten bunca sorunları, sistem muhalifleri değil bizzat sistem sahipleri itiraf etmektedir. İçinde bulunduğumuz dünya en azından kapitalizmin kapitalizmden kurtulmak istiyormuş gibi konuşmak zorunda olduğu bir dünyadır. İşte tam olarak kaos budur. Kaos; kapitalistlerin kapitalist moderniteye karşılarmış gibi konuşmasıdır. Buna mecburlar çünkü adına yemin ettikleri, uğruna milyonları katlettikleri "kabuk ve işlevsel ruh" iş görememekte, bir biriyle çelişmektedir.

Lenin yaşasaydı muhtemelen yeni bir "Devlet ve Devrim" tezi hazırlardı. Emperyalizmi yeniden tanımlardı. Ancak işçileşmek isteyen işsizi karşıtı gibi görmeye başlamış proleter için, ne derdi bilinmez. "*Demokrasi de bir devlet biçimidir, sosyalizme demokrasi ile varılır.*" der miydi? Marks komünist toplumun birinci aşaması ve en nihai aşaması tespitleri için ne derdi? Ya tarihsel materyalizm tespitinde değişiklik yapar mıydı? Gerçekten de dünya sistemi için yeni bir teori ve yeni bir pratik olmadan işin içinden çıkılması pek mümkün görünmemektedir. Halk tabirinden ödünç alarak "*eski tarakların tarayacakları ne kafa ne saç kaldı*" günümüzde.

Kapitalist sistem artık kendisine de söz geçiremiyor. Toplumun buna verdiği cevap sistemden kopmak kendi alternatif yaşam ve kurumlarını örgütlemeye meyletmek oluyor. Toplumda bir arayış ve hatta sıkça yaşanan intihara varmış bir çok kaçış türü bile vardır. Nihayetinde intihar yaşamdan kaçmak ölüme sığınmaktır. Artık ölüm kapitalist yaşama daha çok tercih edilir olmuştur. Sistem de bunu biliyor olmalı ki çok öldürüyor. Toplumsal yaşamın temel öznesi insanın yaşamdan kaçarak, ölerek ve öldürerek varacağı yer dinlerin evvelden söylediği kıyametin kendisidir. Deccal yıllarını yaşıyoruz.

Kapitalizme karşı ideolojik hareketlerin en sistematik

olanının, Marksizm olduğu konusunda herkes hem fikirdir. Nietzsche, Foucault, Braudel gibi filozoflar yanında son zamanlarda hatırı sayılır sayıda üniversite hocası da ciddi eleştiriler ile sistemin yaşanmazlığını bize anlatmaya çalışmaktalar. Toplumsal tarih açısından uzun sayılmayacak bir dönemdir yapılan bu değerlendirme ve eleştirilerin kapitalizme alternatif olacak, ikna edici projeler sunup sunamadıkları tartışma konusudur. Reel sosyalizmin çöküşü, proleter sınıfın *"Devlet ve Devrim"* alternatifini, tümden olmazsa da utangaçlıktan doğmuş unutkanlık rafına koymuştur. Kuşkusuz ki Marksist tespitler sınıf mücadelesini tarihsel dayanaklarıyla dile getirmiştir. Bu tespitlerin teorik ve pratik çabası demokrasi mücadelesine çok değerli katkılar sunmuş, Avrupa'da görüldüğü gibi demokrasinin kültürleşmesine büyük hizmet etmiştir. Ancak nihai hedefleri üzerinden okuduğumuzda en nihayetinde Lenin liderliğindeki sınıf devriminin ve Mao liderliğindeki köylü halk devriminin akıbeti hilafına dönüşmekten kurtulamamışlardır. Lenin'in ülkesinde Lenin'den çok Hitler'e yakın Putin koltukta, Mao'nun ülkesi süper kapitalist ülke konumundadır. Ulusal kurtuluş savaşlarının verildiği ülkeler de benzer sistemlere sahipler. Burada anti kapitalist sistem arayışlarında en radikal olan, Marksist ideolojiyi tartışmıyoruz. Ancak varılan sonun nedenlerini araştırmak yeni alternatifler geliştirmek için bu kaçınılmaz görünmektedir.

Marksist teorinin sınıf olarak proletaryayı anti kapitalist mücadelenin öncüsü ve dayanağı yapmasının ana nedeni tarihi sınıflar üzerinden okumasıydı. Peki neden? Yani Marks ve Marksistler neden tarihi sınıf bakış açısı üzerinden okudular? Marksizm kapitalist sistemin toplumda oluşturduğu sınıflaşmanın karşı kutbundaki proleteri onu yıkacak karşı güç olarak tanımlamıştır. Kapitalizm ile ilk defa tarih sahnesine çıkan O'idi. Madem kapitalizm bir sömürü sistemidir, bu sitemin toplumda yol açtığı tahribatın sosyal karşılığı alan işçi sınıfı bu sistemi yıkabilir denildi. Bu cümleleri Marksist ideoloji okumalarından anladıklarımızı sade ve anlaşılır bir formül ile sunmak için belirttik. Yoksa konu oldukça detaylı, yazımsal materyali zengin, ortalama bir eserle eleştirilmeyecek kadar da kapsamlıdır.

Tüm çabalara, büyük bedellere rağmen gerçekleşen sosyalist devrimler kapitalist sistemi aşamadı. Ali Fırat'ın şu tespitte bulunmasına neden olan ve aynı zamanda doğrulanan sonla karşı karşıya kalındı. Ali Fırat Demokratik Toplum Manifestosu kitaplarının birinci cildi olan Uygarlık'da şu çarpıcı vurgularla yaşananları özetler gibidir: "*Sınıfsallık uygarlığın temel karakteristik özelliklerindendir. Fakat sınıf devrimleri için temel alınacak stratejik anlamdan, teorik olarak imkânsız olmasa da pratikte sonuç alıcı olmaktan uzaktır. Devrilen tüm uygarlıklar, iktidarlar, kulları ve emekçileriyle birlikte devrilmişlerdir. Kulları ve emekçileri tarafından devrilen iktidarlar ya çok azdır, ya da olsa bile yeni getirilen iktidar eskisini aratmayan bir zulüm ve istismar makinesi olmaktan öteye bir anlam ifade etmemiştir.*" Son cümle günümüz Rusya'sını ve Çin'ini isim vermese de tanımlamaktadır. "Anti kapitalist mücadele işçileşmeye de karşı daha tarihsel ve toplumsal bir mücadele olmak zorundadır." diyen bu alıntı kapitalist sistem gibi her tarafından dökülen bir sistemi şimdiye kadar neden aşamadığımıza da ışık tutmaktadır.

Dünya sistemi için yeni bir teori ve yeni bir pratik olmadan işin içinden çıkılması pek mümkün görünmemektedir

O zaman sistem karşıtı mücadelemiz ve sistem arayışımız şimdiye kadar verilmiş mücadelelerin tecrübelerini de göz önünde bulundurarak sistemi her alanda aşacak teori ve pratiğe sahip olmak zorundadır. Kapitalist sistemi, merkezinde sınıf mücadelesinin olduğu bir savaşımla aşamayacağımız netleştiğine göre, onu aşacak karşıtlarını yeniden tanımlamalıyız. Bu uğurda başta M. Bookchin olmak üzere, "Dünya Sistemi" yazarları ve daha çok sayıda alim giderek derinleşen çok değerli analiz ve tespitlerde bulunmuştur. Ali Fırat'ı da bu yeni arayışçılara dahil etmeliyiz. Ancak Ali Fırat'ın diğerlerinden önemli bir farkı vardır; analiz ve sistem çözümlemeleri yanında çok ayrıntılı bir biçimde alternatif yeni sistemi projelendirmiştir. Ali Fırat ile birlikte kapitalizmi neden ve nasıl aşacağımızı yerine ne koyacağımızı somut önerileriyle görüyoruz. başka bir yazıya konu olması gereken bu hususları burada fazla açımlamayacağız. Temel kavramlarını hatırlatıp bu alternatifin Rojava ve Kuzey Suriye üzerinden tüm Ortadoğu için ne anlama geldiğini, gelebileceğini tartışmaya açacağız.

İçinde yenilikler barındıran ve oldukça iddialı olan bu alternatif hareket anti devletçi ve uygarlıkçı olduğu için anti kapitalisttir. Sadece anti kapitalist değildir. Bu hareketin Komünal Demokratik Toplum, Ekolojik ve Kadın Özgürlükçü Toplum ve Demokratik Uygarlık gibi kendi sistem modelinin ne olduğunu tanımlayan kavramları vardır ve kapitalizmi de nevi şahsına münhasır bir sistem değil, devletçi uygarlığın son beş yüz yılık aşaması olarak ifadelendirmektedir. Beş bin yıllık devletçi ya da merkezi uygarlık sisteminin yarattığı sorunları bir birinden ayırmamaktadır. Beş bin yıldır var olan ve değişmemiş sorunlar olduğunu belirtmektedir. Örneğin sınıflaşma ve kadın sorunu gibi. Bu sistem analizi yönteminde uygarlığın her "*yapısal kriz sürecinde*" kendisini yenileme adı altında değişime uğratırken ek sorunlara da yol açtığı belirtilmektedir. Bu ek sorunlar içinde kapitalizmin sorumlu oldukları sorunların başında yoğun nüfus artışı, ekoloji ve işsizlik gibi sorunlar gelmektedir. Kapitalizm uygarlığın son temsilcisi olduğu için kendi seleflerinin sorunlarını da devralmış, uygarlığın karakterinden kaynaklı tümünü daha da ağırlaştırmıştır. Geldiğimiz nokta yaşanan yapısal krizi, yeni bir uygarlık modeliyle aşamayacağımızdır. Dinamik bir dünya olan toplumun bu değişmezliğe karşı alternatifi ne olmalıdır sorusuna cevabı; "demokratik uygarlık sistemi"dir.

Bu sistemin yerellerdeki uygulamaları ve siyasal sistemi bölgeden bölgeye ayrıntılarda farklı olabilir. Ancak demokratik özerk bölgeler ve bu bölgelerin demokratik konfederal ilişki içinde bütünlük oluşturması, sistemin karakteriyle ilgili olduğu için esas ve her yerde geçerli olması istenir. İşte şimdi Rojava'da denenen demokratik uygarlık sistemi, kendi bölgesindeki modelidir. Kantonlar sistemi üzerinden kendisini inşa etmeye çalışan bu sistemin Lenin'in denediği Marksist projeden sonra ilk derli toplu alternatif olduğunu unutmamak gerekir. Tam olarak nasıl sonuçlanacağını belirleyecek çok etmen vardır. Modelimizin teorik olarak ne anlama geldiğini ve nasıl işlediğini yakından gözlemlemek yerinde olacaktır.

Rojava'da adım adım örülen alternatif sistem, kapasitesini aşan derecede ilgi görmektedir. Bunun başlıca sebebi Leninist devrim modeli dışında kapitalist sistem alternatifi iddiası taşıyan ilk derli toplu proje olmasıdır. İkincisi Leninist devrim gibi o da dünya savaşı ortamında hem de *3. Dünya Savaşı* denilen savaşın verildiği toprakların tam da merkezinde inşa edilmektedir. Kapitalist sistemin tüm çelişki ve çatışmalarını yansıtarak ağırlaştırdığı, iç ve dış karşıtlarının zaman zaman saldırarak inşa sürecini engellemek istediği bir gerçekliğin tam ortasında, bölge ve dünya halklarının giderek artan ilgisi özgün yanını oluşturmaktadır. Siyasi ve askeri alanda kapitalist sistemle doğrudan çatışmak yerine saldırılara karşı savunma, askeri saldırılar yoksa da "*karşılıklı görmezden gelme*" taktiği yöntemi esas alınmaktadır. Kuşkusuz ki tüm bu yol ve yöntemler sadece konjonktürel gelişmelerden kaynaklı değildir. Ali Fırat'ın analizleri ve mücadele taktikleri toplumsal inşaya odaklı olduğu için bu yol ve yöntemler seçilmektedir. Devlet sisteminin kendisini tanıması kadar o da sistemi tanımaktadır. Sistem içinde kendi sistemini inşa etmeyi amaçlamaktadır. Devletin alanına girmemeye özen göstermektedir.

Tüm çabalara, büyük bedellere rağmen gerçekleşen sosyalist devrimler kapitalist sistemi aşamadı

Demokratik devrim tezi daha çok bu alanlarla ilgilendiği için yukarıda belirttiğimiz mücadele taktiklerine baş vurulmaktadır. Tüm bu belirlemeler, demokratik uygarlık sistemi tezi için yapılmış tarih ve toplum analizlerinde genişçe ele alınmıştır. Ali Fırat'ın *Demokratik Toplum Manifestosu* adlı beş ciltlik kitapları bu konuda ana çerçeveyi fazlasıyla vermektedir.

Rojava-Kuzey Suriye'de 19 Temmuz 2012'den bu yana yaşanan gelişmeleri demokratik toplum devrimi ve demokratik uygarlık sisteminin inşa adımları adı altında ifade etmemizin haklı ve geçerli sebepleri vardır. Kuşkusuz ki ağır savaş koşulları ve Ortadoğu toplumsal gerçekliğinin neden olduğu ek sorunları ve bu sorunların çözümüne güç getirememenin yer yer yol açtığı pratik kimi hatalarda yok değildir. Ancak demokratik uygarlık sisteminin inşa tezinin Ali Fırat'ın devrim için yaptığı şu kısa tanıma göre olduğunu da unutmamalıyız. Ali Fırat; "*Devrim derken, niteliksel dönüşüm türünden gelişmeleri kastediyorum*" diyerek alanda yaşananları devrim kavramıyla tanımlarken neyi esas aldığını daha doğrusu almak gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Rojava'da, devletler hukukuna göre Suriye topraklarında gerçekleşen bu "*niteliksel dönüşüm türünden gelişmeler*" nelerdir? Birincisi Ortadoğu gibi en az beş bin yılık devletçi uygarlık sistemi sorunlarının katmerleşerek yaşandığı bir bölgede ve bu sorunlu bölgenin görmezden gelinmiş halkı Kürtlerin, merkezinde yer aldığı alternatif bir sistem inşasıdır ki, bu her şeyden evvel klasik ve alışıla gelmiş devrim teorileriyle yaşananları tanımlamayacağımızı belirtir. Zaten demokratik modernite sisteminin devrim tanımı, Leninist devrim teorisindeki gibi işçi sınıfının burjuva sınıfının devletini yıkarak kendi iktidarını kurmasına dayanmamaktadır. Bu devrim teorisinde doğrudan devleti hedefleyerek yıkıp yerine başka bir sınıfı iktidar yapma yoktur. Devleti topluma ait görmediği için sistemini devlet dışında ve ona rağmen inşa etmektedir. Toplumu devlet idaresinden çıkarıp kendi kendini yönetir duruma getirmek istediği, böyle bir demokrasiyi gerçekleştirmek istediği amaçtır.

Kürtlerin ulus devletsiz olması kendileri için büyük bir avantaj olurken, ülkelerinin yabancı dört devletin egemenliğinde olması, inkar edilmelerinin kapitalist sistemin ortak kararı olması da tehlikelerle dolu dezavantajıdır. Rojava devriminin sahip olduğu en önemli özelliklerinden biri de bu iki tezat durumdur. Halk olarak egemenliğine alternatif sistemini kurduğu devlet, ülkesini işgal etmiş yabancı bir güçtür. Bu devrimin, hem ulusal-kültürel hem de sınıfsal karakterini birlikte taşımasına yol açmaktadır. Devrimin sınıf karakteri adlarına devlet kurulmuş Arap, Fars ve Türk halklarıyla ortaklaşmasını, ulusal boyutuyla da kendisi gibi görmezden gelinmiş ve inkar edilmiş çoğunluğu Anadolulu halklarla ittifak kurmasına olanak sunmaktadır. Her iki boyutun birlikte çözümü için verilen mücadele toplumun demokratikleşmesine yol açmaktadır. İşte Suriye'de gerçekleşen de budur. BAAS'cı Araplar dışındaki Arapları dahi dışlamış bir devlet sistemine karşı, tüm halk ve inançları eşit gören, tümünü birlikte yönetime katmayı esas alan ve toplumu Ali Fırat'ın kavramını kullanırsak *"niteliksel dönüşümlere"* uğratmayı vazgeçilmez gören bir sistemdir inşa edilmek istenen. Yok sayılmış bir halkın kendisiyle birlikte tüm halkları demokratik temelde görünür kılması, tabi ki ancak devrim kavramıyla adlandırılabilir.

Demokratik modernite inşasının Suriye topraklarının bir bölümünde başlangıç adımlarını atıyor olması yukarıda da belirtmeye çalıştığımız gibi hem uygarlığın hem de Ortadoğu'nun tüm sorunlarını karşısında bulması anlamına da gelir. Çağımızda devrim, toplumsal tüm sorunları iç içe çözerek gerçekleşecek yeni toplumsal durumun adıdır. Ortadoğu'da sorunlar üste üste yığılmıştır. Bölgemiz, çağımızın tablosunu İslam tonundaki renkle sergiliyorsa da İslam paletteki renklerden sadece bir tanesidir. Dolayısıyla sadece Suriye'de değil Ortadoğu toplumunun tümünde sorunların temelinde zihniyet sorunları yattığı için iç içe geçmiş görüntüsü daha baskın hale gelmektedir. Nedenler çoklu, sorunlar çokludur. Bu da devrimi her alanda olduğundan daha fazla, zihniyet alanında gerçekleştirmeyi gerekli hale getirmektedir.

Yok sayılmış bir halkın kendisiyle birlikte tüm halkları demokratik temelde görünür kılması, tabi ki ancak devrim kavramıyla adlandırılabilir

Ortadoğu devrim hareketleri, İslam ve Hristiyanlığın Ortadoğu ayağında da gördüğümüz gibi fikir ve zikir birlikteliği ile yapılmaktadır. Ortadoğu toplumunda yapısal değişiklik öngörmüş ve kalıcı olmak istemiş her hareket önce zihniyet ağırlıklı çalışmış, zihniyet mücadelesinde temel kavramlarını tanımladıktan sonra toplum söylediklerinin gereklerini pratikte yerine getirip getirmediğine bakmış ve öyle katılım kararı vermiştir. Bu topraklarda pratikte gerekleri yerine getirilmemiş hiçbir sözün toplum yaşamında kıymeti olmamıştır. Rojava Devrimi'nde dikkatlerden kaçmaması gereken bir diğer özellik de budur. Bu anlamıyla Rojava Devrimi'nde demokratik toplum ile kast edilen toplumun tüm kesimlerinin örgütlenerek yaşamın her alanına katılım sağlamasıdır. Demokratik ulus kavramıyla kastedilense her halk ve inancın kendisi hakkında diğer kimlik ve kültürlerin aleyhinde olmayacak kararlar almasıdır. Bu teorik tanımlamalara göre örgütlemelere ve kurumsallaşmalara gidiliyor olması Rojava Devrimi'ni Ortadoğu devrimler tarihinin bir parçası yapmaktadır. Tüm eksikliklerine rağmen "*fikrin zikri, zikrin ameli*" yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Devrimin bu ayağı bölgedeki statükocu ulus devletleri en çok korkutan

ve tekçi baskıcı politikalarını deşifre eden yanı olmaya başlamıştır. Rojava-Kuzey Suriye topraklarının ve toplumunun Türkiye gibi devletlerin askeri saldırılarına maruz kalmasının nedenlerinden biri de devrimin belirtmeye çalıştığımız bu karakteridir. Hatta Türkiye işgal ettiği alanlarda Rojava devrimini taklit eden adımlar bile atmaya kendini mecbur hissetmektedir.

Teorik belirlemelerin yaşamda karşılıklarının gerçekleşmesi ile toplumun katılım düzeyi arasında paralelliğin, Ortadoğu'ya has, temel bir özellik olduğunu belirttik. Bu devrim kanunu başta inşa çalışmasında yer alan kadrolar olmak üzere "yurttaş" olan herkese ahlaki olma yükümlülüğünü getirmektedir. Ahlakiliğin bu derece önemsenmesi kapitalist sistemin unutturduğu siyaset ahlakının da yeniden geri dönüşünü sağlamaktadır. Başta Ortadoğu'da olmak üzere hemen her yerde aşındırılmış ahlakilik yöneticilerin sorumsuz, bencil, adaletsiz, hesap verir olmaktan uzaklaşmasını adeta normalleştirmiştir. Bu ahlaksızlık zaten sorun demek olan devlet mekanizmasının en nihayetinde bir kral, sultan ya da bir aile tarafından ele geçirilmesiyle sonuçlanmıştır. Ortadoğu devletlerinin bu hali toplumu bezdirmiştir. Rojava'da her halk ve inançtan, kadın ve gencin kendi yaşam alanlarına sorumlulukla yaklaşması ve yönetici olmayı bir görev olarak algılamaya başlaması en çarpıcı devrimdir. Bu bağlamda Rojava-Kuzey Suriye'de halkların ve inançların katılımıyla "Demokratik ulus devrimi", kadın ve gençlik öncülüğünde "demokratik toplum devrimi" kavramlarıyla nitelendirilmeyi çoktan hak etmiş bir gelişme yaşanmaktadır. Her ne kadar henüz tam manasıyla kalıcı kurumsallıklara dönüşmemiş ve zihniyet devriminde almaları gereken uzunca bir yolları olsa da teori pratik iç içeliği gerçek manada bir devrimin yaşandığını göstermektedir.

Kuşkusuz ki demokratik uygarlık tezi ve teorisi bir anda olacak ve bitecek devrim tanımını reddeder. Devrim sürekli ve her an gerçekleşen devrimler toplamından müteşekkil "*niteliksel dönüşümler*"dir. Demokratik modernite sürekli kendini yaratan ve inşa eden yeni toplumun inşası olduğu için başlamış ancak süreklilik arz eden devrim ifadesi yaşananı daha doğru tanımlar. Bizzat kendi hatalarından kaynaklanan yanlış uygulamaları olursa onlara karşı da devrimcidir. Bunun için Rojava'daki devrimin devrimciliği, başlayan devrimin sürekli kılınıp kılınmamasıyla belli olacaktır. Örneğin mevcut koşullar değişirse ya da daha büyük saldırılar gelişirse inşanın sürüp sürmeyeceği önemli bir veri olarak ele alınabilir. Şimdiye kadar ciddi zorluklara rağmen belli gelişmeler yaratması umutlu olmamıza sebeptir.

Kuzey Suriye merkezli gelişmeler dar bir alanda yaşanıyor olsa da, çok etkili zincirleme bir reaksiyonun ilk ürünü olacağını göstermektedir

Günümüz Ortadoğusu'nda en *"nitelikli dönüşümler"* demokratik bir sistemin inşası olacaktır. Ortadoğu'da demokrasi ekmek ve sudan daha acil bir ihtiyaçtır. Hiç bir şey bu toprakların kaderini demokrasi kadar değiştiremez. Ancak bu demokrasinin de Ortadoğulu olmasının ona bu rolü oynatacağını bilmek gerekir. Lenin demokrasiyi *"devletin bir biçimi, sosyalist devletin kendisi, komünizme giden yol üzerinde bir evre"* çerçevesinde tanımlamıştı. Bu tarif sosyalistlerin demokrasiye biçtiği değerin birimi oldu. Sol bu tespitten ötürü demokrasiyi pek önemsemedi. Avrupa demokrasisi *"bencilliğin, üstünlerin ve ayrıcalıkların"* ruhu ve duygusu ile kirlenmiş, çıkarcı ve imtiyaz isteyen sistemin ağzıyla konuşan temsilciler demokrasisidir. Bu demokrasi Ortadoğu'da 20.yy'da yaşananlardan da sorumludur. Bu demokrasi Ortadoğu'da ki faşist ve diktatörlerin ana koruyucu gücü oldu. Dünyada demokrasi denilince ilk akla gelen bu iki yaklaşım türü, Ortadoğu için çözüm olmadılar, olamayacaklar. Ortadoğu demokrasisi kendi geçmiş tarihini sorgulayarak tarihiyle buluşmayı, zihniyetinin temeline alıp, halklara, inançlara ve örgütlü topluluklara dayanacak bir demokrasi olmak durumundadır. Bu demokrasi El Kindi, Farabi, İbn-i Sina, Sühreverdi, Halac-ı Mansur, İbni Haldun okuyarak işe başlamak zorundadır. Bu demokrasi peygamberlere *"demokratik değerlerimiz"* gözüyle bakmakla kimlik farkını ortaya koymalıdır. Magna Carta'dan önce Medine Sözleşmesine bakmasını da bilirse, kavram ve kurumlarını bu değerlere dayandırarak tanımlarsa *"nitelikli dönüşümler"* sağlayacağı inancını taşımak durumundadır. Bu temel ihtiyaçlar

zamanında karşılanamadığı için Ortadoğu komünist partilere ve Avrupa merkezli demokrasiye fazla itibar etmedi. Bu bir çok açıdan olumsuz gibi görünse de kadim tarihinin şanına yakışır yanı da olan bir tutum olmuştur. Rojava-Kuzey Suriye devrimsel gelişmelerini bir de bu açıdan okumak gerekir. Öncüleri çok ciddi hatalar yapmaz ve statükocular kapitalist merkezlerden daha büyük destekler alarak saldırmazlarsa bugün çok görünmeyen ancak zamanla daha somut ortaya çıkacak Ortadoğu demokrasi modeli de gerçekleşmekte- gerçekleşecektir. Hemen her alanda kadın rengini taşıyan bu yeni sistem hem örgütlü toplulukların hem de kadının öncü gücü ile Ortadoğu demokrasisini en *"nitelikli dönüşümler"*in gerçekleştiği demokratik devrim haline getirmektedir. Kadın ve gençlik ağırlıklı toplumsal ve siyasal katılım, sadece kapitalist modernite kaynaklı sorunların çözümü için atılmış adım olarak okunmamalıdır. Toplumun bu iki kesiminin örgütlü katılımı bir tarih ve toplumun yeniden doğması ve gençlik ruhuyla gelişip büyümesi anlamına da gelmektedir. Kuzey Suriye topraklarında bir dönemlerin Palmira'sı gibi çöl ortasında bir vaha, dünya demokrasi tarihi içinde her gün yaşattığı devrimlerle rengarenk açan bir çiçek bahçesi oluşmaktadır. Devrim gibi demokrasiyi de dört beş yılda bir yapılan seçimlere indirgemekten çıkararak bir ezberi bozmakta ve demokrasinin tanımını da anlamını da değiştirmektedir. Bu sadece bir iddia değil. Kuzey Suriye'de gelişen model adım adım bunu örmektedir. Bu temeldeki demokrasinin karşısında engel olarak duranın ise Avrupa demokrasisinin kıskançlığı olduğu görülmektedir.

Avrupa kıtası kültürü sayesinde kendi içinde parti ve kişileri değiştirerek de nefes alabiliyor ve kimi sorunlarını çözebiliyordu. Bu alışkanlık 2010'dan bu yana *"adam ve grup değiştirterek"* bölgemizin sorunlarının köklü çözülebileceğini daha çok propaganda etmiştir. Toplumu böyle bir fikrin etrafında hareket etmeye dönük çağrılar daha sık yapılır olmuştu. Bu temeldeki ilk denemelerin olduğu Irak ve Afganistan'da umulan sonuçların bırakın yanından geçmeyi yıkılan diktatörlükler dahi aranır oldu. Türkiye gibi bir ülkede bile 150 yılık hazırlık heba olmak üzeredir. Rojava sistemi *"lider adam"* değiştirip "*yeni lider adam*" yaratma sistemi olmamakla da farkını ortaya koymaktadır. Rojava ağırlığını toplumsal sistemi zihniyetten değiştirmeye vererek kişilere değil topluma dayandığını ilan etmiş bir sistemdir. Değişimi toplumun kendi kendini yönetmesine dayandırmıştır. Bu temeldeki sistemsel değişim, Ortadoğu toplumunun en çok ihtiyaç duyduğu demokratik modeldir.

Ortadoğu'da olduğu gibi dışarıdan gelen uygarlık güçleri de bölge kültürü karşısında zaaflıdır. Askeri ve maddi olarak şişirilmiş bu güçlerin bölge maneviyatı karşısında yaşadıkları zaaf Kuzey Suriye demokratik sistemi için büyük bir avantajdır. Pratik olarak bir diğer avantajı ise Avrupa'da devletin sıkı kontrolünde de olsa, kısmen kurumsallaşmış demokratik kurum ve kültürün gelişmiş iletişim teknoloji sayesinde hem daha fazla takip edilmesi hem de Avrupa ile çelişkiler yaratmasıdır. Gelişmelerin bu yanının doğru kullanılması halinde Ortadoğu demokrasi tarihinin lehine olacak sonuçların da beraberinde geleceği görülmektedir.

Kuzey Suriye merkezli gelişmeler dar bir alanda yaşanıyor olsa da, çok etkili zincirleme bir reaksiyonun ilk ürünü olacağını göstermektedir. Altı yıllık bir zaman dili içinde ortaya çıkmış sonuçlar, devrim ve demokrasi kavramlarını demokratik uygarlık tezinin yüklediği yeni anlamlarıyla belli boyutlarda görmemizi sağlamakta, sağlayacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Devrim ve Hakikat Üzerine

Suat Gökalp

"Tarih, duymasını bilenler için gerçeğin şaşmaz pusulasıdır." [1]

Özgürlük istemi bitimsiz bir arayıştır. Her zamana ve mekana uyarlı olarak kendini üretebilen canlı organizma gibidir. En temel evrensel hakikat ilkelerinden biridir özgürlük. Bu ilke kaos aralıklarına tekabül eden an'sal kesitlerde çok daha aktif ve belirgin işler. Toplumun özelinde de değerlendirirsek, özgürlük ilkesinin kendisini yakıcı olarak hissettirdiği anlar sistemlerin yapısal kriz anlarıdır. Bunalım anları biçiminde belirginleşen böylesi dönemler toplumsal arayışların özgürlükçü ideallerle yükselişe geçtiği "devrim anları" olmaktadır. Bu nedenledir ki, kaotik kriz ve bunalım süreçleri, sistemsel geçiş aralıkları büyük arayışlara ve özgürlükçü devrimci mücadelelere sahne olurlar. Özgürlükçü devrim mücadelelerinin asli amaç ve hedefi olan alternatif toplumsal hakikatin programı ve nasıl pratik değiştirileceği ise böylesi arayış süreçlerinde somutluk kazanır. Dolayısıyla kaos, özgürlük arayışı, hakikat ve devrim kavramsallaştırmaları arasında böylesine dirimsel, bütüncül, birbirini besleyen anlamsal bir bağ bulunmaktadır.

Açık ki bu denklem doğru anlaşılmadıkça sonuç alıcı ve başarılı bir toplumsal mücadeleye, alternatif toplumsal inşaya kavuşabilmek çok olası değildir. Günümüzde hem ezilenler her egemenler cephesinde yaşanan "Yeni toplumsallık ne olacak?" tartışmaları böylesi bir tarihsel arka planına dayanmaktadır. Bu makalede yeni paradigma bakışımız üzerinden bu hususlara değin yemeye çalışacaktır.

1 Ali Fırat, *Yol Haritası*, Çetin Yayınları.

1-Hakikat Nedir?

"Hakikat esasta çağlar boyunca gelişen toplumsal anlamlılığın insan bilincine çıkmış halidir."[2]

İnsan türünde farkındalık duygusunun oluşumundan bu yana yanıtı aranan, zamanlara mekanlara özgü izahlar getirilmiş olan bir sorudur bu. Mitolojik, dini, felsefi ve bilimsel yorumlarla hakikat arayışı hep var olmuştur, halen de sürmektedir. Toplumun ilk hali olan komünal doğal toplum düzeninde geliştirilen mitolojik insanlarda evrene, doğaya, topluma dair algılama bütüncüldür. Tümü bütüncül hakikatin bileşenleri olarak görünmekte, tüm varlıkları canlı gözüyle bakılmakta, anlam biçilip kutsanmaktadır. Varlıklar arasında temel-tali, özne- nesne, önemli-önemsiz biçiminde eşitsiz ele alma ve ayrıştırmalar yoktur. Varlıkların birbirine yabancılaşması söz konusu değildir. Doğallığında işleyen bir ortak yaşam dengesi vardır. İhtiyacı görelilik esasında karşılıklı beslenme asli ilkedir. Buradan bakıldığında ilk toplumsallığın zihniyet yapısında varlıklara dönük algılama -özü itibariyle- evrensel hakikatin bütün günlüğüne yakındır. Mantık itibariyle, günümüzde kuantum fiziği tespit edebildiği evrensel oluşunun hakikat ülkelerine yakın bir algılama ve bakışın olduğum görülebilmektedir. Genelde devletçi-iktidarcı düzenin ideolojik bakışına, özel de onun kapitalist modernite aşamasındaki versiyonunun çıkarlarına uyarlanmış olgucu-pozitivist bakışına nazaran doğal toplumcu bakışı ve insanlar hakikatin özünü yansıtmadığı gerçeğe çok daha yakındır ve ön açıcı olabilmektedir. Çünkü, makro-mikro evrensel

2 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Amara Yayınları, Cilt 4, s. 233.

hakikatte varlıklar arasında eşitsiz, karşıtlık içeren ikilemlere, özne-nesne ayrıntılı hiyerarşik karşıtlıklara, böylesi algı ve bakış açılarına yer yoktur. Kuantumik bakış bize; "(...) Dünyamızın zihin ve beden (...), birey ve onun kişisel maddi anlamını ve insani kültürde doğal dünya arasındaki karşılıklı yaratıcı diyalogdan meydana geldiğini söyler."[3]

İlksel toplum hafızasındaki bu çarpıcı algı devletin-iktidarın gelişimiyle beraber aşamalı olarak genellikle zayıflatılmış, bunun yerine çarpıtılmış bir hakikat örgüsü geliştirilmiştir. Bu çarpık hakikat kurgusuyla amaçlanan ise gayrimeşru olan devletçi-iktidarcı sapkın düzenin meşrulaştırılması istemidir.

Devletçi-iktidarcı sapış eşitsizliği, uyumsuzluğu, tahakkümü, cinsiyetçiliği, doğal karşıtlarını ve doğaya yabancılaşmayı, otoriter- egemenlikçi hiyerarşiyi temsil etmektedir. Bu yönüyle anti-toplumcudur. Evrensel hakikat ilkkelerinden uzaklaşmayı ifade etmektedir. Dolayısıyla gayri meşhurdur. Durumda iken kendi gerçekliğini gizleyip meşruluk kazanabilmek için yeni bir hakikatin izahı üretmek zorundadır. Çünkü meşruiyet edinebilmek salt zor ve baskı ile mümkün değildir. Toplumu ikna edilmesi gereklidir. Tam bu noktada iktidarcı sistem inançsal-tanrısal kılıf oluşturmaya yönelmiştir. Çarpıtılmış, özünden boşaltılmış "Yaratılış mithosu" izahları ile yapılmak istenen budur.

Buna göre verildiği eşitsiz, dengesiz, yerleşik düzen tanrısaldır, tanrı böyle istediği içindir. Kimi insanlar " tanrısal özden" türedikleri için tanrının yeryüzündeki temsilcilerin mertebesinde iken, kimi insanlar ise "tanrıların dışkısından" türetilmişlerdir, en aşağı mertebelerde yer almaktadırlar. Kimileri yöneten, kimileri yönetilendir. Erkek, "adam" olup hakim cins konumundayken, kadın onun kaburgasından oluşan "karı" olarak zayıf cins konumundadır. Doğa, hakim canlı türü olan insanın ihtiyaçları için yaratıldığından cansız- huzursuz nesine konumundadır. Tüm bunlar tanrı buyruğudur. Bunu kabul edip uyanlar cennetle ödüllendirilecek, reddedip karşı çıkanlar şeytanlaştırılıp mahkum edilerek cehennemde cezalandırılacaktır. Bu kaderdir, herkes konumuna şükretmesini bilmelidir; hakikat budur!

3 Donah Zohar, *Kuantumik Benlik*, Doruk Yayınları, s.284.

Böyle özetlenebilecek çarpıtılmış hakikat kurgulu mitolojik ve dini izahların çağlara ve mekanlara uyarlanıp özgünlük edinerek günümüze değin uzandığı bilinmektedir. Bu izahlar devletçi- iktidar sistem tarafından, özelde ise onun modern temsilcisi kapitalist sistemde zirve yapmıştır. Farkı, mitos ve dini izahın ve dolayısıyla tanrısal yasaların yerine doğa yasalarının geçirilmiş olmasıdır. Böylece tüm anti-ekosistemsel, anti-toplumsal, sınıf egemenlikçi toplumsal cinsiyetçi sapkın düzen doğa yasalarının zorunlu sonuçları olarak lanse edilmektedir. Devletçi-iktidarcı düzenin bilim ile rasyonalize edilmesi böyle gerçekleşmektedir.

Toplumun ilk hali olan komünal doğal toplum düzeninde geliştirilen mitolojik insanlarda evrene, doğaya, topluma dair algılama bütüncüldür

Hiç kuşkusuz zayıflatıp gel iletilmiş olsalar da ezilen insanlığın özgürlük, özlem ve istemleri yönünde gelişen arayışlar da daima hakikat yorumları var olagelmiştir daha iyi bir yaşam özlemini temsil edecek olan ütopyalar şekillenmiştir. Tüm dinlerin ilk çıkışta ki programlarında muhalif mezhebi oluşumlarda tarikat ve manastırlarda kırsal kökenli köylü ve kent kökenli yoksul ayaklanmaların da ütopik ve bilimsel sosyalist hareketlerde, ulusal kurtuluş mücadelelerinde, feminist ve ekolojist akımlarda "başka bir yaşam mümkün" şiarıyla alternatif hakikat yorumları açığa çıkarılmıştır. Bunlar ezilen insanlık açısından geçmişten güncele uzanan direniş geleneği ve özgürlük arayışı çizgisinde somut kazanmıştır. Maalesef en büyük handikap olarak kadercilik ve onun özgün bir versiyonu olan bilim sosu ile boyanmış zorunlu düz ilerlemeci tarih anlayışı bahse konu hakikat algısını hep eksik kalmış saklamıştır. Bilgeci paradigma ve onun pratik politik temsilini yapan özgürlük hareketi insanlık mirası ve direniş geleneğinin doğrularının çağdaş izdüşümü olup onların eksik hatalı yanlarının gerçekçi eleştirisini yaparak yeni katkılarla bu geleneği sürdürmektedir.

2- Devrim Nedir?

"Benim için devrimin anlamı uygarlık sisteminin sürekli alan ve uygulamasını daralttı ahlaki politik ve demokratik toplumun yeniden ve daha geliştirilmiş olarak bu niteliklerini kazanmasıdır."[4]

Eski paradigmamızın üzerinde sınırlılık içerse de yaşanan reel sosyalist etkiler nedeniyle devrimi hep yıkma devirme sistemi alaşağı etme mantığı üzerinden algılar ve yorumlardık. Salt zora asgari mücadeleye endeksli ele alır ona inanırdık öyleyse bir devrim anlayışında algı ve bakışında inşa yapıcılık sistem kuruculuk yeterince ve yetkince yer almazdı. Devrimin zihniyet değişimi boyutu sosyal yaşam ve alışkanlıkları ile ilgili yönleri fazla görülmezdi. Yeni kişilik, yeni ilişki, yeni yaşam ve kültür üretme ve yaşama temsil etme gibi asli hususlar pek idrak edilmez, üzerine yeterince kafa yorulmaz, bilgi ısrarla yoğunlaşmalarımızı bu yönleri çekmeye çalışsa da fiiliyatta işleyen kendine görevlilerimiz kendimize esas almalar olurdu. Devrimin kadrolarındaki bu sorun kendinde stratejik ve temel kararları çıkartma etkisizleştirme biçiminde tahripkar sonuçlara yol açardı. Bu ise devrimin ve devrimciliğin sakat eksiklik kılınması demektir. Ölüme cesurca göğüs geren bir realite şekilde de zihniyet ve yaşamda kapitalist düzenin yaşam kalıpları bir biçimde etkisini sürdürmekteydi.

Aslında bu sorunun tüm dünya devrimlerinin, devrim hareketlerinin sorunluydu. Kördüğüm misali olmuş, çözülememişti. Reel sosyalist ve ulusal kurtuluş mücadeleleri ve devrimlerinden ödenen bedelleri, sergilenen görkemli kahramanlıklara rağmen ayakta kalınamadı. Derin bir stratejik solunum anlamında karşıda olunan kapitalist modernitenin zihniyet (olgucu-pozitivist) ve yaşam kültürünün özgün versiyonu haline gelmekten kurtulunamadı. Rusya, Çin, Vietnam örnekleri ortadadır. İktidar, devlet, cinsiyetçilik ve temsili parlamenterezmin sınırların dışına açıklamadı. Demokrasi, kadın özgürlüğü, katılımcı yönetim anlayışı, eşitlikçi ekonomik yapı, ekolojik duyarlılık gibi asli devrim görevleri layıkıyla yerine getiremedi. Sorunlar çözümsüzlüğe terkedildi. Alternatif zihniyetin üretilemedi. İktidarcı-devletçi gecenin bilgin yapısından kopuş sağlanamadı. Yaşam ve kültürde alternatif ölçüler geliştirilip pratik-politik temsile kavuşturulamadı. alternatif toplumsal inşaat eksik eksikbırakıldı. Kapitalizmin " eski ait ne varsa tümüyle yıkmış" olması ne yazık ki "ilericilik" olarak görüldü. Oysa bu burjuvaziye devrimci yol biçme anlamına geliyordu; yeterince ayrıdına varılamadı. Kapitalizmin ve onun egemen sınıfı olarak burjuvazinin bu yıkıcılığı anti toplumcuydu. Toplumun tüm ahlaki örgüsü de yıkılmış, toplum savunmasız bırakılmıştı. Bu yön analiz edilemedi.

İnsanlık yeni bir sistemsel kriz ve kaos aralığına gelip dayanmıştır

---

Bahse konu zihniyetinde kültür odaklı yanlış algı ve bakış açıları nedeniyle Avrupa'da gerçekleşen halka ait devrimler "burjuva devrimleri" olarak kabul edildi. İstismarcı, devrimleri gaspeden burjuva sınıfı komploculuğu gözardı edildi, gereğince ele alınmadı. Halkların can- kan pahasına örgütlenip geliştirdikleri devrimler zafere yakınlaştığı dönemlerde burjuvazinin, iktidarcı- devlet güçlerinin bu devrimlerin sızıp istismar ederek içini boşaltmaları derinliği görülemedi. Gerçekleşen devrim baskınının toplumlar nezdinde yarattığı yıkım, oluşturduğu derin tahribatlar da layıkıyla ortaya konamadı. Sonuçta zihniyet çarpıtılmış, kültürel dejenerasyona kapı aralanmış, özünde uzaklaşma anlamında toplumsal kültürel yabancılaşma baş göstermiştir. Böylesi bir sosyopolitik iklimde ve kültürel zeminde şekillenen insan gerçeği ve kişilik yapısı son derece özgüven yoksunu, sığ, zayıf, yalan ile kendini aldatıp avutma meyilli, istikrar ve ilkelilikten uzak düşünmüş, Birbirini kurdu olmuş, zora gelmeyen toplama- örgütlenmeye gelmeyen bir karakter olarak somutlaşmaktadır. toplumsal cinsiyetçi cendereye kızdırma kadın gerçeği, bu karakteri olarak, daha derin bir tahribata uğratılmıştır.

Sonuç itibariyle; gerçekleşmeyen, nihayete erdirelemeyen, kalıcı kılınamayan devrimler sonrasında toplumlar, bir bütünen insanlık cins, sınıf, etnisite, kültür, ekonomik, ekolojik/ekosistemsel sorunlarla boğuşmak zorunda kalmışlardır. Güncelde yaşanan budur. İnsanlık yeni bir sistemsel kriz ve kaos aralığına gelip dayanmıştır. Tam da bu

---

4 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Amara Yayınları, Cilt 4, s. 79.

nedenle hakikat ve devrim tanımı ve analizinde yeni, gerçekçi, bir düzey oluşturulmasına, Hakikat Devrimi Programı'nın ezilen insanlığın ortak paydaşı biçiminde örgütlendirilerek alternatif toplumsal inşaya koyulanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu, yakıcı olarak insanlığın gündeminde yer edinmiş durumdadır. Bilgeci paradigma bu ihtiyaca yanıt sunan en derli-toplu, gerçekçi, kapsayıcı ve pratikte kendini Kuzey Suriye Devrimi'nde kanıtlamış, somut bir programa kavuşturmuştur. Bu referans üzerinden konuyu incelemeye devam edebiliriz.

3- Hakikat Devriminin Programı Üzerine

"Alternatif bir gelecek yaratmak için eleştirel bilinç ve bilgiye ihtiyaç vardır. (...) ahlak ve inançla beslenmeyen bilinç yetersizdir. Yani karşı duruş için, köklü kopuş için eleştiri, bilgi, ahlak, inanç içselleştirilerek devrimci tutum ortaya çıkarılmalıdır. Köklü kopuş, kapitalist modernitenin insanlığa dayattığı eşitsizlik ilişkilerini kabul etmemek demektir. Köklü kopuş, ideolojik, politik, etik, estetik, kültürel ve toplumsal düzeyde yaşandı mı bir anlam kazanır. Bu kopuşun düzeyi gündelik sosyal yaşamdaki mücadele düzeyiyle doğru orantılıdır." [5]

Alternatif hakikat izahı verili bilgi yapılarının eleştirel sorgulanmaları üzerinden geliştirilebilir. Sistemin hakikat yorumları iktidarcı çıkarlarının meşrulaştırılmasına dayalı geliştirilmiştir. Güncelde sistemin yapısal kriz yaşadığı, değişimin kaçınılmaz hal aldığı; içinde bulunduğumuz sürecin kaotik-krizli geçiş aralığını içerdiği ortadadır. Böylesi geçiş süreçleri devrimsel çıkışa olan toplumsal ihtiyaçların belirginleştiği aralıklardır. Sonuçta böylesi sosyo-politik iklimlerde yeni hakikat yorumu üzerinden özgürlükçü devrim hareketleri gelişmektedir. Hakikat devrimi programı temelinde devrimci mücadeleler örgütlenir. Bu programı pratik-politik zeminde temsil edip inşasına koyulacak olanlar ise devrimcilerdir. Devrim ve devrimcilik böyle temellenmektedir.

Toplumsal devrimler toplumsal dönüşümlerde önemli kırılma ve yeniden yapılanma anlarıdır. Özü itibari ile ezilen halkların büyük bedeller ve sonsuz emekleriyle ilmek ilmek ördükleri muazzam eserlerdir. Bunalım dönemleri ve sistemsel geçiş aralıklarında belirip yükselişe geçerler: "(...) Toplumsal eylemde başarıyı belirleyen, taşıdığı hakikat gücüdür. Hakikat payı yüksek ifadeler toplumsal olgunun ihtiva ettiği anlam ve yaşam gücünün temsiline bağlıdır." [6] Çünkü, bahse konu bunalımın çözümü eski bilgi yapıları/bilme tarzları ile olamaz. Unutulmamalı ki, toplumsal gerçeklikler insan kurgularıdırlar, yıkılmaz ve değişmez gerçeklikler değiller. Değişimleri için düşünsel alternatif üretim ve toplumsal eyleme geçiş gereklidir, ilk adım böyle olabilmektir.

Tam da böylesi dönemlerde "Nasıl yaşamalı?", "Ne yapmalı?", "Nereden başlamalı?" soruları gündeme geri gelir. Hakikat Devrimi'nin Programı bu sorulara verilen yanıtlarla içerik ve biçim kazanacaktır. Bilgeci paradigmada bu yanıt bir nevi şiarlaştırılmıştır; sistemin içinden ve fakat sisteme karşıtlık temelinde!

Toplumsal devrimler toplumsal dönüşümlerde önemli kırılma ve yeniden yapılanma anlarıdır

Sistemin toplumların tüm yaşamını çepeçevre kuşatmış olmasıyla da ilgili olarak çağımızın devrimi sistem içinden ve fakat sisteme karşıtlık temelinde geliştirilmek durumundadır. Anti-cinsiyetçi, anti-kapitalist, anti-sömürgeci temelde ve demokratik sosyalist ilkeler üzerinden pratikleştirilip inşa edilecektir. Cinsiyetçi, hiyerarşik, iktidarcı, ulus-devletçi, tüm ekosistemlere zarar veren, gelir şovenizmi, tek kimlikçi faşizmi ifade eden köhne sistemin ürettiği sorunlara çözüm üretme sorumluluğunu üstlenmek durumundadır. Toplumsal ahlak ve kültürden uzaklaşıp yabancılaşan, bireyciliğin girdabına kapılmış kişilik sorununu çözme gibi derin sorumluluklarla karşı karşıya kalacaktır. Bu yönleri itibariyle özgürlükçü devrimler toplumlar açısından iç arınma ve nefs mücadelesini de içereceklerdir: "Anti-modernite devrimi açık ki bütünlük içinde parçalılık, evrensellik içinde yerellik, uzun süre kapsamında anlık yaklaşımı içinde anti-kapitalist, anti-ulus devletçilik ve anti-endüstricilik temelinde sosyalist, demokratik ve ekolojik amaç etrafında farklı yapılanmaların

5 Ali Fırat, *Mektuplar*, 29.09.2015.

6 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Amara Yayınları, Cilt 5, s.235.

özsavunma ve kendiliklerini anlamlandırması ve hakikatleştirilmesi olacaktır.” [7]

Tüm bunlar Hakikat Devriminin Programı’nın ana ilkelerini ortaya koymaktadır: Toplumsal cinsiyetçi eril zihniyetin kırılıp kadın özgürlükçü kültürün tüm toplumlarda derinliğine ve yaygınlığına içselleşmesinin zihniyet mücadelesini ifade eder. Olgucu-pozitivist bilim/bilme çizgisinin özne-nesne ayrımlı araçsallaştırıcı, ayrıştırıcı zihniyetine karşı kuantum bilinci ve felsefesinin öngördüğü bilme çizgisi temelinde tüm varlıkların eşitlik ve özgürlük esaslarında bir arada var olma ve yaşama anlayışını temsil eder. Tekçi-homojenleştirici-asimilasyoncu, milliyetçi, ulus-devletçi faşizan kültür dayatmalarına karşı çoklu-çeşitli kimliklerin eşitlik, özgürlük, demokrasi ilkeleri etrafında, demokratik ulus örgütlenmesiyle ortak yaşam esaslı bir toplumsallığı benimser. İktidarcı-merkeziyetçi ve tekçi idarecilik anlayışı yerine toplumun tüm kesimlerinin yerel özelliklerden başlayıp genele yayılan katılımcı demokrasi esaslı öz-yönetim sistemini savunur. Endüstriyalist teknoloji kullanımı ve onun hayvansal-bitkisel ekosistemlerin yaşam alanlarını yok eden tahripkarlığa karşı eko-endüstri ve insana yabancı kılınmamış teknoloji kullanımını öngörür. Özünde ekonomi karşıtı olan, adaletsiz üretim ilişkileri ve paylaşımını ifade eden kapitalist “ekonomi” yerine komünal ekonomiyi, onun eşit, demokratik sistemini esas alır. Çünkü, “dünya zenginlikleri tüm varlıklarındır, tüm canlılarındır.”

4- Hakikat Devrimi’nde Devrimcilik

“Devrim, yalnızca yerleşik toplumsal düzenden değil, onun beslediği psişe ve zihniyetten de bir kopuştur.” [8]

Hakikat devrimi programu ancak bahse konu ilkeleri esas alıp adanmış bir ruhla inşaya koyulacak hakikat yolcusu devrimci kişiliklerle pratik-politik gerçekliğe bürünebilir. Durum buyken, verili durumda genelde iktidarcı-devletçi, özelde kapitalist modernite sisteminin kurgulamış olduğu sosyo-kültürel, sosyo-politik zeminde şekillenen bir insan-toplum gerçekliği söz konusudur. Bu durum kişilikte büyük yıkım ve tahribat yaratıldığına işaret etmektedir. Dolayısıyla, Hakikat Devrimi’ne yönelen toplumsal devrim hareketleri bu kişilik sorununu çözmeyi başaramazlarsa, mesafe alamazlar. Siyasal devrim yapsalar da, kalıcı kültür ve zihniyet devrimini gerçekleştirememiş olacakları için, uzun ömürlü olamazlar. Reel- sosyalist pratikleşmeler bunun örneğidir. Kahramanca mücadelelere, ödenen büyük bedellere rağmen yıkılmaktan kurtulamamışlardır.

Hakikat devrimi için hakikat yolcusu olan devrimcilerin kendilerinde özgür kişilik devrimini gerçekleştirmeleri, kendi özgür sosyolojilerini şekillendirebilmeleri belirleyici önemde bir gerekliliktir. Zihniyette kapitalist modernitenin olgucu- pozitivist bilme kalıplarından kopmamış, kapitalist bireyci kültür etkilerinden kurtulup derin farkındalık duygusu ve bilinci edinememiş, bu yönüyle bir ayağı düzende bir devrimde olan orta yolcu duruşu aşmayan kişilik gerçekliğiyle hakikat devrimi inşa edilemez. Bilgenin bu konuya bu kadar önemle eğilmesi böylesi tarihi temellere ve nedenlere dayanmaktadır.

Hakikat devrimciliğine soyunan kişi daha başlangıçta ağır toplumsal sorunları çözme mücadelesine atıldığının derin bilincinde olmalıdır. Böylesi bir idrak güçlü bir sorumluluk bilinci kazandıracaktır. Kendi şahsında büyük bir nefs mücadelesine sevk edecektir. Üstlenmeye aday olduğu sorumluluklara yanıt olabilmek için kişinin ruhunu ve düşüncesini ayaklandıracaktır. Adanmışlık, feda ruhu, sonsuz-sınırsız özveri, başarı tutkusu, zihin berraklığı ve amaçta netlik, güçlü inanç gibi erdemleri kişide karakter özellikleri olarak şekillendirip kültürleştirecektir. Ahlaki-politik, demokratik yaşam ölçü ve ilkeleri eylemsel, teorik ve kültürel planda devrimcinin yaşamında iç içe temsil edebilecektir. “Toplumun sorunları nasıl bir bütünlük arzediyorsa, devrimin ve devrimcinin de tüm söylem ve eylemlerinde siyasi program, strateji ve taktik planlamayı iç içe yaşaması gerekir.” [9] Aksi halde oportünist-münafık bir duruş öne çıkar. Sürekli sızlanma, şikayet, bocalama, kendini tekrar

7 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Amara Yayınları, Cilt 4, s.273,

8 Murray Bookchin, *Ekolojik Bir Topluma Doğru*, Ayrıntı Yayınları, s.254.

9 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Amara Yayınları, Cilt 4, s.80.

etme gelişir. Gelgitli, istikrarsız duruş baskın olur. Bu durum hakikat devrimciliğine aday olan bir insan için potansiyel tehlikeler yığını anlamına gelir (nihilizm, orta yolculuk vd.). Yanısıra, potansiyelini açığa çıkaramama, tüm enerjisini bütünlük içinde hakikat devrimi mücadelesine kanalize edememe gibi sorunlar doğurur. Yetkin ve yeterlilik içeren doğru bir devrimci duruş ve katılımcılıktan uzak tutar. Dolayısıyla kişilik devrimi hakikat devriminin asli bir hedefi olarak programda yer edinmelidir. Çünkü devrimcilik ancak net kararlı, inançlı, berrak bilinç ve büyük tutkularla yapılabilir.

Sonuç;

Hakikat, devrim, hakikat devrimciliği güncelde içerik ve biçim itibariyle yeniden ele alınıp bağlantıları doğru konarak yorumlanmak durumundadır. Verili olanın eleştirel sorgulanması üzerinden bütünlüklü bir zihinsel ve kültürel gerçeklik olarak programa kavuşturulmalıdır. Güncelin asli görev ve sorumluluğu budur. Bilgenin paradigmasal perspektifi bunun ufkunu sunmaktadır. Gerisi, bu programı pratikleştirmeye soyunup eyleme kalkan halkların, ezilen insanlığın, özgürlük hareketlerinin ve hakikat devrimine adanmış bir ruhla katılacak devrimcilerin yaratıcı pratik-politik adımlarıyla hallolacaktır. Özgürlük hareketimizin öncülüğünde mücadele yürüten halkımızın duruşu bunun umudunu yeşertmiş, meyvesi Rojava somutunda açığa çıkmıştır. Umut büyüyüp serpilecektir!

İçindekiler İçin Tıklayınız

Devrimin Ekolojisi

Mehmet Can Oğuzsoy

Bir hayli spesifik ve bir o kadar da iddialı gibi görünen bu başlık altında doğa ve toplumsal sorunlara bir çözüm reçetesi sunmanın ehliyeti stratejik düşün sahiplerinin elinde olabilir. Ancak, paradigmal bir sorunsallıkla doğa ile toplumu ele almayı arz eden bu husus ile ilgili olarak düşünce, program ve eylem oluşturabilen hareket az değildir. İlk bakışta çarpıcı gelen devrimin *''devrimin ekolojisinin''* mefhumunu anlamlandırabilmek için Ali Fırat'ın *"Özgürlüğün Sosyolojisi"* eseri ile bir formüle kavuşturmuş olduğu *"Devrimin Sosyolojisi"* kavramından yararlana bilinir. Gerek kavramsallaştırmanın gücü gerekse de kavramsallaştırmanın içeriğinin berrak bir biçimde görülebilmesi için bu iki kaynaktan yararlanmak bir gereklilik olmaktadır. Tarih boyunca verilmiş onca devrimci mücadelenin berhava olmadığını ,yapılan devrimlerin halktan nasıl çalındığını anlatabilmek , daha da önemlisi doğa ile toplumun hızlıca tüketilmesinin önüne geçmek ve bu temelde vicdani ve zihni uyarımlar yapmaktan geri durmayan çabalar ışığında yol almak da aydınlatıcı olacaktır.

Kültürler üstü bir tanım seviyesine ulaşmış olan ve her türden ideolojik yapının kullandığı "devrim" ile "ekoloji" kavramlarına daha yakından bakmak, bu kavramların tarihsel izlerine ışık tutmak öğretici olacaktır. Devrimci ile devrim karşıtı, doğaya ve topluma bağlı ile doğa,toplum karşıtı tüm kesimler asri olduğunun ispatı olarak devrimi , insanın faydasına hareket ettiğinin ispatı olarak da ekolojiyi dilinden düşürmemektedir. Bu iki kavrama yüklenen anlam ve hakikatinin köklerinde (tarihte) aramak hakikat arayışçılığının da gereğidir. Köklerinden koparılmış , her kesimin kendine göre anlam yüklediği bir olgunun yaşamsal değeri olmadığı gibi, yaşamı hakikatten uzak bir simülasyon derekesine de indirgemiş olur. Tarihsel köklere ulaşmaya çalışırken de her olguyu bir simülasyon aracına dönüştürmekte maharetli olan kapitalizmin ustaca örmüş olduğu ağlarına düşmemeye dikkat etmek hakikatle eş değerdir. Bu ağlardan sıyrılma başarıldığı oranda hakikat gözüyle tarihe bakılabilir, aradaki kökler daha net bir biçimde ve yaşam simültah bataklıklardan kurtarıla bilinir. Birbirinden koparılmış olan toplum ile doğa ilişkileri de bağdaştırılıp vicdani ve zihni muhasebe ile beklenen erdeme ulaşıla bilinir. Kapitalizmin esnek manevra kabiliyetine pür dikkat kesilmek kaydıyla.

Dikkatli olunmalı, çünkü kendisini *"mutlak bilim"* olarak addeden ve *"gerçeğin görüntüsünü"* gerçeğin kendisiymiş gibi sunan olguculuğun üzerinden yapılanmış pozitivizmin esas işlevi toplumu nesneleştirip sanallaştırmaktır. Pozitivizm, kapitalizmin paradigmasıdır. Kapitalizm, gerçeği saptırıcı bu paradigma ile bilim ve tekniği sorunsuz bir biçimde idare edebilmektedir. Bilim üzerinde tekel kurmuş olan pozitivizm ilerlemeci-deterministyasalarla evrimi cansız, nesnel ve mekanik bir olguya indirgeyerek toplumsal gerçekliği ters yüz ediyor, onu olduğu gibi değil, kapitalizmin öngördüğü biçimde ele alıyor, Sümer rahiplerine bin defa rahmet okutacak tarzdaki kurnazlıklarla toplumu yeniden düzenlemeye çalışıyor. (toplum mühendisliği) Bacon, Galileo ve Descartes'in başını çekmiş olduğu önemli bilim insanları doğayı matematiksel düzeyde ele almış , doğa üzerinde hakimiyet kurmanın gerekliliğini savunmuş ,mekanik bir aklın ve düşüncenin hakim olduğu bir tutumla doğayı sömürülebilir bir nesne konumuna indirgemişlerdir. Toplumu da bu temelde nesne konumuna indirgeyen pozitivizm kendi sosyolojisini yaratmayı ihmal etmemiştir. Rönesans –

Reform- Aydınlanma süreçlerinde Avrupa'da yeni bir zihinsel devrimin kapısını açmak için halkın yapmış olduğu muazzam direniş hanesine yazılması gereken onca değer ve gelişme ne yazık ki pozitivist- nesnel aklın temsilcileri olan sosyolojik –felsefi bilimcilerin eliyle (geliştirilen bilimsel yasalarla) kapitalizm kaptırıldı. Doğaya hakim olma fikri bu düşün insanlarının en büyük inancıydı ve kaos aralığından çıkması muhtemel tüm diğer seçenekler pozitivizme kurban edildi bu inançla. Bu inancın yeni sosyolojik örgüsüyle de doğa ile toplum kapitalizmin çılgın tüketim ''insafına" teslim edilmiş oldu. *"Toplumsal Doğa"* teziyle *"devrim"* ve ekolojinin tarihsel kökenlerine ulaşmaya çalışmak anlamlı olduğu kadar ufuk açıcıdır. Beş bin yıllık tarihsel hegemonyayı devralan kapitalizm , tahakküm ve iktidarının en önemli aygıtları haline getirdiği bilim ve teknikle kendisini cilalamış ve meşrulaştırmıştır. Tarihsel akışkanlıkta özgürlük ve gelişmenin boy verdiği vahalarda yaşam şansı bulan bilim teknik özgürlük ile gelişmenin karşıtına dönüşmüşlerdir. Doğru bir sosyolojik yaklaşım bilim ile tekniği de pozitivizmin tasarrufundan kurtaracak, doğa yasalarına emanet edecektir. Önemli olan tarih ile kökeni kavramak ve bu temelde devrime dayanaklık teşkil eden eko-alanın sesini duymaktır.

Ekolojik Bilincin Kökeni-Tarihi

"Toplumsal ekoloji sorunu uygarlıkla başlar. Doğal toplum bir yanıyla ekolojik toplumdur. Toplumu içten kesen güç ,doğayla anlamlı bağı da keser. İçten kesilme olmadı mı ,olağan dışı bir ekolojik sorun doğmaz. Anormal olan, tüm doğal süreçlerde yaşanan anlamlılığın uygarlık toplumunda yitimidir. Sanki çocuk ana memesinden kesilmiş gibi bir hal doğar...

Rönesansla yıkılan bu doğa anlayışı , kapitalist sistemde toplum içinde olduğu gibi ardına kadar sömürü ,istismar konusudur. Dünya, insanlığın fethini doğanın fethiyle tamamlamak ister. Ona dilediği her tür istismarı yapmayı bir hak , bir yetenek sayar. Sanayi devrimi ve sonrasında sonuç, toplum için vazgeçilmez yaşam koşulu olarak doğal çevrenin sigortasının atmasıdır"[1]

Uygarlık tarihi boyunca tahakkümcü- iktidar toplumu doğa ile toplumu bir tüketim malzemesi olarak kullandı. Doğa ile toplum savunucuları da bu yönelime karşı direnmekten geri durmadılar. Bu direniş temelinde günümüze kadar gelen soylu bir insan geleneği söz konusudur. Fakat toplumsal açıdan etik ve estetik içerikli doğal bir tinsellikle ekolojik temelde yeniden inşayı sağlayacak kolektif bir zihniyetin varlığından söz etmek de pek olası değildir. Daha da vahim olanı , doğal dünyada yaşanan ekolojik kriz, müsebbibi *"vurgulu özne"* yi, yeni *"efendi insan''* yuttu yutacak seviyeye varmış, bilimsel ve sosyal dünyanın tüm verileri felaketin sos alarmlarını çalıyorken, bu tehlike karşısında en radikal tutum belirlemiş hareketlerin, hâlâ verili bir öz olan insan doğasını esas alıp edimlerinde pozitivist ufku aşmayan "akıl" edimlerinin kurtarıcılığında ikrar kılmalarıdır. Bu gerçeğe rağmen doğaya sahip çıkma bilinci etnik, dini, sınıfsal, sosyal, bilinçsel ve her türden farklılığın sınırını aşmakta ,her ne kadar bu temelde bir konsensüse varılmamışsa da Hz. Eyüp'ün tanrı krallara karşı sessiz isyanını anımsatırcasına dipten gelen bir ekolojik isyan dalgası her geçen gün daha geniş çevreleri kendisine çekmektedir. Buna mukabil ,aşırı tüketim ve bireycilik çılgınlığıyla toplumu hipnotize eden tahakkümcü modernite de toplum ile doğa üzerindeki tahakkümünü kaybetmemek için, tüm dinlerdekine nispeten daha geniş olan mezhebi liberalizmle her türden muhalifini kendi sularına çekmenin, kapsamına dahil etmenin derin ve geniş faaliyetlerini yürütmekten bir an olsun geri durmamaktadır. Yine de ekolojik bilincin kaynaklık ettiği öze dönüş, doğaya dönüş , köke tarihe dönüş istemi kendisini hissettirmektedir.

İnsan toplumunun gelişimindeki en kritik aşama doğa ile olan bağın kesilmesidir. Toplumsal doğa (insan doğa) biyolojik doğanın (çevresel doğa) bir uzantısıdır. Biyolojik doğada ,inorganik maddeden organik maddeye ,en basit hücre yapısından en gelişkin metabolizmaya varan bir canlı doğa evrimi söz konusudur. İnsanın kendisi de doğal gelişiminde biyolojik evrimin son halkasıdır. Dolayısıyla insan toplumunun gelişimi –oluşumu da doğal bir gelişme ve biyolojik evrimin bir sonucudur. Biyolojik doğada (birinci doğa) kendi toplumsallığını (ikinci doğa) yaratan insan, bununla gelişme kaydederken doğa kanunlarına aykırı sayılabilecek bir sapma yaşamamaktadır. Doğayı kendinden, kendini de doğadan bir parça saymaktadır. Bu yaşayış ve ontolojinin zihinsel formu animizm (canlılık) 'dır. Pozitivist olguculuğun verili sosyal bilim analizleriyle

1 Ali Fırat, *Bir Halkı Savunmak*

bu insan –doğa ontolojisine rastlamak mümkün değildir. Aksine, pozitivist olguculuk bu gerçeği görünmez kılmanın, yok saymanın edimidir. Ancak başka argümanlar mevcuttur. Bu argümanlardan biri de mitolojidir.

İnsan toplumunun gelişimindeki en kritik aşama doğa ile olan bağın kesilmesidir

Ninhursag-Enki mitolojisi ilginçtir. Bilinen Sümerlere ait ilk tanrı panteonun da (M.Ö 3500-3000) Ninhursag hem *''ana tanrıça ''* hem de bir *''yaratıcı tanrıça''* olarak yer almaktadır. Meşru sayılmayacak ve tuhaf denilebilecek bir şekilde panteona sızmış gibi görünen Enki, yoksunu olduğu yaratım işine el atar ve bazı insan tipleri yaratır. Ninhursag, Enki'nin insan diye yaratmış olduğu ucube yaratıkları görünce öfkelenir ve Enki'yi sekiz yerinden hasta edip kötürümleştirir. Uzun bir süre kötürüm halde kalıp feryadı ile gökleri inleten Enki'nin yardımına gelen diğer tanrılar ,elinden bir şey gelememekte ve hastalıklı kılıp ayrıca iyileştirebilen tek tanrıça olan Ninhursag'tan aman dilemektedirler. Bir daha elini yaratım işlerine sokmayacağı sözü üzerine ,Ninhursag Enki'nin 8 yarasının (hastalık) iyileşmesi için 8 yardımcı tanrıça yaratır, bu tanrıçalar Enki'yi iyileştirirler. Sosyolojik bir çözümlemeyle bu mitoloji yorumlanabilir.

Başka bir mitolojide geçen hikayeye göre ,Ninhursag'ın oğlu kaybolur. (ondan çalınır) Ninhursag oğlunu bulmak için aramadık yer bırakmaz. Kendisinden çalınan oğlu ona geri verilmediği için yeryüzünü lanetler, yeryüzündeki tüm yeşillikler kurur. Tanrıların araya girip yalvarmasıyla, Ninhursag ana yeryüzünün tekrar yeşillenmesine izin verir, ama gönlü kırık, ettiği lanetten caymayarak.

Birinci mitolojide insanların sömürülmesi, hiçleştirilmesi ve tanrıların emrinde her türlü işe koşturulması (buradaki tanrısallık efendi – üst sınıftır) Enki'nin çarpık insan yaratmasıyla simgeleştirilmiştir. İkinci mitolojide ise insanların zorla toplumlarından koparılıp köle yapılmaları Ninhursag ananın oğlunun kaybolması (kaçırılması) ile simgeleştirilmiştir. Her iki durumda da Ninhursag ana tepkisiz kalmıyor. Enki'yi ve yeryüzünü lanetliyor. Aslında lanetlenen yeryüzü de Sümerlerin yurdudur, tüm dünya değil. Zaten Ninhursag ana yeryüzünün yeşillenmesine izin verirken , lanetini kaldırmıyor. Lanetlenen yer Sümer şehridir. "Yüksek Dağların Kraliçesi" unvanlı ana tanrıça olan Ninhursag kenti ve kentli insanların doğal toplum insanına uyguladığı zulmü lanetlemiştir. Bu tutum o dönem çok çetin bir mücadele verildiğinin anlamını taşıyor. İnsanların köleleştirilmesi, büyük zulümler yaparak sömürülmesi, kadının otoritesinin doğrudan geçerli olduğu toplumun yıkılması demektir.

Ninhursag da Enki'nin şahsında tanrıları ve şehir yaşamının şahsında da medeniyeti lanetliyor. Ninhursag , doğal toplumun yaşam, zihniyet, kimlik, duruş ve inancını temsil eder. Edimin Ninhursag ananın şahsında sembolize edilmesi, tüm doğal toplum insanının müşterek tavrının bir üst kurumunu temsil eder. Bu edim bir ana tanrıça şahsında sembolleşti mi, doğal toplumun her üyesi buna uyar. Ana tanrıça sembolünde kurumlaşan bu inanç bir kere yüreğe ve beyne kodlandı mı, toplumsal hafızada yaşam boyu muhafaza edilir. Toplumun hâlâ bir biçimiyle uygarlığa karşı direniyor olabilmesinin altında bu toplumsal hafızanın etkisi büyüktür.

Dönemin zihinsel öngörüsünü çarpıcı bir biçimde sunan bir diğer mitolojiye bakmakta fayda vardır. Sümerlerin *"Kahramanlık Çağının"* yarı tanrı figürlerinden (Enmerkar, Lugalbanda ve Gılgameş'tir) Enmerkar , *"Yüksek Memleketlerin Kralı"* Aratta Beyi'nden , memleketinde bulunan değerli taşlardan kendisine göndermesini ister ,ve o taşlarla Uruk şehrinde İnanna adına bir tapınak yapılmasını söyler. Kendisine gelen bu haber karşısında şaşkına dönen Aratta beyi *"bu taşlar İnanna'nındır ve İnanna'nın kendisi de zaten burada , o aşağılarda ne işi olabilir ki?"* der. Aratta beyi , yüksek yerlerde bulunan taşların İnanna'ya ait olduğunu, , insanların o taşları birbirlerine verme haklarının olmadığını, o nedenle *"aşağıya"* (Sümerlerin memleketi için kullanılan bir tabirdir *"aşağı memleket"* o dönemde) göndermeyi kesin olarak reddeder. O taşları almakta ısrarlı olan Enmerkar ile o taşları vermemekte ısrarlı olan Aratta beyi arasında savaş yaşanır. Enmerkar Sümer ordusuyla Aratta'ya yürür. Aratta Zagros eteklerinde (nüfusu 3-4 bin civarında olan bir yerleşke) direnir. Ama sonuç, Aratta yerle bir edilir ve oradaki değerli taşlar

alınıp Uruk'a getirilir. Meşhur Uruk şehri bu şekilde tarih sahnesine çıkar.Aratta şehrinin yerle bir edilmesi pahasına. Etnisite canı pahasına direniyor, toplumu ve doğası için yok oluyor maddi anlamda, manevi anlamda yok olmamak için.

Ne ilginç! *"İnanna'ya tapınak yapacağız"* deyip İnanna'nın hem asli tapınağını (Aratta'daki İnanna tapınağı) ile İnanna'nın kurucu ve koruyucu tanrıçası olduğu yurt (Aratta) yerle bir edilir, buradaki insanlar kırımdan geçirilirler, genç oğlanlar ile genç kızlar köle olarak esir alınır ve burada bulunan değerli taşlar *"aşağıya"* (Sümer yurdu) götürülüp İnanna için yapılan tapınakta kullanılır. Burada çok bariz görülüyor ki, hem maddi hem de manevi olarak Sümer uygarlığı kendisinden önceki uygarlık mirasının üzerinde gelişmiştir, yeni bir zihniyet ve tahakkümcü yönetim biçimiyle. Eğer uygarlık anlamında tarih sahnesine çıkış, bir tanrıçanın yurdunu yerle bir etme ,onun maddi- manevi değerleri alınıp temlik edilme ve onun halkını kırımdan geçirme pahasına olmuşsa , bu anlamdaki gelişimin hiç de kolay olmadığı rahatlıkla tahmin edile bilinir. Uygarlığın gelişimi karşısında muazzam direnişler olmuştur. Tanrıçaya ait olduğu bilinen taşları uygarlık güçlerine kaptırmama uğruna kırımdan geçiriliyor,yurtları yerle bir ediliyor ama yine de taşları vermiyorlar. *"Canımı alabilirsin ama tanrıçanın emanetini asla!"* şiarı hem aşiretlerin kurumsal hem de aşiret üyelerinin bireysel tutumudur. Buna sadakat sonsuz inançladır. Tanrıçaya ait bir emanet alındı mı geriye hiçbir şey kalmaz aşirette. Aşiretin bir üyesini aldın mı ,sadece bir üyeyi almış olursun, geriye tüm aşiret kalır.Aşiretin yarısını aldın mı, geriye aşiretin diğer yarısı kalır, aşiretin tümünü aldın mı (yok etme anlamında) geriye aşiretin anısı (hiç yoktan) kalır, ama aşiretten tanrıçanın emanetini aldın mı geriye hiçbir şey kalmaz, üstelik aşiretin kendisi ile yurdu da lanete uğramış olur.. Bu bilinçte olan doğal toplum etnisitesi ,tanrıçasına derin bir sadakatle bağlıdır. Tanrıçaya ait olan taşlar etnisite için sadece taş değil, aynı zaman da hem birinci doğa hem de ikinci doğadır. Dolayısıyla bağlı oldukları birinci ve ikinci doğanın yıkımına asla ve asla müsamaha gösterebilecek cesaretleri yoktur.

Ana tanrıçanın maddi değerleri toplum ile toplumun yaşamının sürdürülmesi için kullanılan araçlardır, manevi değerleri ise doğadır. Toplumun hem maddi hem de manevi değerlere olan bağlılığı *"ya hep ya hiç"* kabilindedir. O nedenle etnisitenin bir üyesini, yarısını hatta hepsini yok edebilirsin. Ama etnisitenin toplumunu ve doğaya ait hiçbir maddi-manevi değerini yok edemezsin. Bunlar etnisitenin kimliği, inancı, zor şartlar altında yaşayabilme sebatı, morali, coşkusu,direnme gücü ,ruhu ve birliğidir. Yani bunlar etnisite için çok ama çok şeydir. Zira etnisite bunlarla var olmuştur. Toplumdan bazıları ölürse , yeni doğanlar onların yerini alır. Ama maddi-manevi değer yitiminin yeri doldurulamaz. Üstelik böylesi yitimler karşısında etnisite lanete uğrar ki , bu durum ölümden bin beter bir haldir. Bu zihni örgü nedeniyle toplum ile doğa birbirinden kopmaz bir bağla bağlıdırlar. En derin huşulu ekolojik bilinç bu zihnin kodlarında gizlidir. Ekoloji toplumun kendisi oluyor böylece. Ekoloji toplum , toplum ekolojidir ana tanrıça kimliğinin sembolünde.

Ana tanrıçanın maddi değerleri toplum ile toplumun yaşamının sürdürülmesi için kullanılan araçlardır, manevi değerleri ise doğadır

Sümerlerin yarı tanrı kılıklı insan sayılan bir diğer tanrı kralı Gılgameş'tir. O da selefi Enmerkar gibi yukarı Mezopotamya'ya maden ve kereste seferlerini düzenliyor. O dönemin en değerli endüstri aracı olan kereste-ağaç temini için ,kontrol altına alınması gereken ormanlara ihtiyaç vardır. Sümer kentlerinin kurulu olduğu ovalık alanda orman yoktur. Yukarı Mezopotamya'da zengin, sedir ,meşe ormaları vardır. Gılgameş bu ormanları kontrol etmek için mücadele verir. Gılgameş ile Huvava arasında geçen bu savaşla bu mücadeleyi sembolize eden Sümer mitolojisindeki bir anlatıma göre,iş birlikçi Enkidu'nun da yardımıyla Huvava öldürülür. Huvava'nın ölümünden sonra ormandaki sedir ağaçları kesilip Uruk (Sümer kenti) şehrine getirilir. Yani ancak Huvava'nın ölü münden sonra bu mümkün olabilir, Huvava hayatta olduğu sürece ormanın ağacını kesme imkanı yoktur.

Huvava'nın direnişi günümüzde de sürüyor. Eğer bugün hâlâ onur, özgürlük, namus ve yaşam uğruna bir direniş varsa o dönemden günümüze gelen mücadele geleneği mirası sayesindedir. Huvava'nın halkı için

ağaç sadece basit bir kullanım aracı , ormanda basit bir ağaç koleksiyonu değildir. Ağaç ile orman onlar için yaşam , zihniyet, ilah, ruh ,var olma, ürün, kimlik vb. çok şeydir. Kendi toplumları nasıl ki bireylerden oluşuyorsa , orman da tekil ağaçlardan oluşuyor. Onların inancına göre önce orman, daha sonra insan yaratılmıştır. Yani insan toplumu bitki toplumunun bir uzantısıdır, ki günümüz bilimi de bunu kanıtlamıştır. Etnisitenin zihni yapısında insanı korumadan önce doğayı koruma koşulu vardır. Çünkü insan yok oldu mu , doğa yine yaşar ve insan ya da insanın yerini tutacak bir başka canlının (bir anlamda insanın ruhunu taşıyacak yine, reenkarnasyon da denilebilir) var olmasına olanak sağlar. Ama doğa öldü mü, insan ile diğer tüm canlılar da yok olur. Orman bu kadar derin bir anlamı ifade eder etnisite için. Ormanın yok olmasıyla beraber sadece kendileri değil, ana atalarının anıları da yok olur ki , bu da etnisite için, ölümden bin beter lanetliliktir.

Bir ağacın ağladığını, bir taşın şarkı söylediğini ,bir karıncanın hayal kurduğunu ,bir bulutun oturmak istediğini, bir dağın hayal kırıklığına uğradığını duyumsayamaz uygar toplum insanı. Bunu duyumsayabilmek için, doğal toplumun animal (canlıcılık) zihinsel kodlarına ve vicdani duruşuna erişmek gerekir. Aslında bu vicdan ile zihniyet tümden kaybolmadı, sadece parçalandı. Eğer tümden yok olsaydı bugünkü insan ve onun toplumu da olmazdı. Toplum yaşamı hâlâ sürüyor. Sümer köleci sistemi ile ondan sonraki tüm sistemler de kendi etnik varlıklarını korudular. Doğal toplumun herkese ve başta doğaya saygı duyması temelinde olmasa da bir şekilde toplumsal varlıklarını idame ettirdiler. Çünkü medeniyetin ilk öncüleri de etnik bir aidiyetle (Sümer, Elam, Akad, Guti, Babil, Asur vb. birer etnik isimdir.) tarih sahnesine çıktılar. Bu etnik aidiyet onlar için de sadece bir etnisiteyi değil ,hakeza bir yurdu , bir şehri, bir tanrıyı, bir kimliği vs. ifade eder. Mitolojik döneme ait hangi medeniyeti ele alırsak alalım aynı kodları görürüz kültürlerinde. Örnek kabilinden Asurları ele alırsak; Asur ismi hem proto Asur olan bir aşiretin hem Asur halkının hem Asurların tanrısının, kralının ,şehrinin, ülkesinin, imparatorluğunun, medeniyetinin vs. adıdır. Formüle edersek;

Asur= Aşiret = M.Ö. 4000 ' lerde formlaşmış bir aşirettir.

Asur= Halk = M.Ö. 2300' lerde semitik aşiret konfederasyonuna ulaşır.

Asur =Yurt = M.Ö. Asurlar'ın etkinlik kazandığı bölgenin adı olur.

Asur=Şehir = Asurlar'ın başkentinin adıdır.

Asur=Ülke =Mezopotamya'nın büyük bir bölümüne sahip ülke olur.

Asur=İmparatorluk=Dünyanın üçte birini kontrol etmiş imparatorluk.

Asur=Medeniyet = Günümüzde dahi izi var olan 4000 yıllık bir medeniyet.

Asur=Kral = Asurbanipal vb. birçok kral ismi var Asur ile başlayan.

Asur=Tanrı = Asur bir baş tanrıdır, giderek önemini yitirir.

Asur=Dil = Asurca dili dönemin hegemon dili de olabilmiştir.

Asur=Kimlik = Asurca ifade edilebilecek bir aidiyet ,kültür vardır.

Uygarlaşıp hiyerarşik –iktidar köleci ya da feodal sisteme bulaşan halklar bile etnik aidiyetlerini korurlar. Bir anlamıyla topluma bağlılık esastır. Mısır ve Anadolu da aynı şey geçerlidir ve hatta Yunan ile Roma' da ve tüm dünyada.

Feodal sistemde durum biraz değişir. Etnisitenin yerine tanrının kendisi (o da mutlaka bir etniseteyi güçlendirir) geçer. Aslında düzene karşı gelişen bir gelenektir ama erkenden düzen içileşmekten de kurtulamaz. Hristiyanlık 300 yıl boyunca düzene karşı direnebildi ve o da en büyük düzen savunucusu olma yazgısından kurtulamadı. Diğer dinler daha erken düzen içileştiler. Belki Mani ile Zerdüşt geleneklerini biraz daha özgün ele almak gerekir dinler tarihi içinde. Çünkü hem Manizm hem de Zerdüştlük derin doğa zihin kodlarıyla yüklüydüler. Fakat bu dinler de kendi toplumlarının geleneklerini ileriye taşıyabilecek şanstan mahrum kaldılar. Her ne olursa olsun, kapitalist sürece kadar da insan toplumu ile doğa arasında derin bir uçurumun olduğundan söz edilemez. Feodal dönemde köleci dönemdekinden daha korkunç savaşlar ve toplu kırımlar yaşanmıştır. Köleci dönemde bir etnisite tümden yok edilemezdi. Bazen bir kısmı bırakılır ya da bir kısmı köle yapılırdı. Ama feodal dönemde öldürmenin sınırları çılgın boyutlardadır ve talana endekslenmiştir.

Köleci dönemde insanların köle yapılması için savaşlar yapılır. Ama feodal dönemde mallara el konulması için insanlar yok edilir. Köleciliğin ekonomisi insanları köleleştirme feodalizmin ekonomisi insanları yok etme üzerine kuruludur. Bu korkunç yıkıma rağmen etnisite direniyor. İnsan ile doğa arasında hâlâ zihinsel ve vicdani açıdan hüküm süren bir bağ vardır. Mülk (doğa ile toplum) tanrınındır feodalizmde.

Toplum zihniyetle kendisini koruyup geliştirmiştir. Buna engel olan hiyerarşik iktidar güçlerine karşı da büyük direnişler sergilemiştir

Kapitalist uygarlık insan ile doğa arasındaki bağın tümden kopması üzerine kurulu bir düzendir. Köleci ve feodal uygarlıklar da düzenlerini o temel üzerine kurmuşlardır. Şehir yaşamı bunu ifade ediyor ve kır yaşamının (doğal toplumun) üzerine her gün toplum kırım seferleri yapılmıştır. Yine de köleci ve feodal uygarlık dönemlerinde şehirler kırı yutmamış, aralarındaki hassas denge bir anlamda korunmuştur. Kır yaşamının tümden yok olması, şehir (uygarlık) yaşamının da tümden yok olması anlamına gelmektedir. 19. yüzyıla kadar da dünya nüfusunun ancak % 3-4 kadarı şehirlerde yaşıyorken, günümüzde dünyanın şehirlerde yaşayan insan nüfusu % 60-70 civarına ulaşmış bulunmaktadır. Etnisitenintarihinde ve direnişinde görüleceği üzere, şehir yaşamı doğanın hilafına gelişmektedir. Kurulan ilk şehirlerin nüfusu 3.5 bini aşmazken, günümüzün şehir nüfusları 10-20 milyona kadar varabiliyor. Toplum yok, mülk olarak görülen doğa da insanın oluyor.

Şehir nüfusunun aşırılığı kaos ,kriz ,kanser ,ur ve her çeşit bulaşıcı hastalık üretiyor. Nüfusu aşırı şişirilmiş her şehir endüstriyalizm için kâr getiren bir tekke ocaktan öte bir anlam ifade etmez. Kapitalizmin aşırı kâr uğruna insanlığın başına musallat ettiği endüstriyalizmden dolayı doğa iflas etmiş, sorunlar bünyeyi aşmış ve uygarlığın krizi SOS işaretleri vermektedir. Çevre, etnisite, din, dil, sosyal, siyasal, ekonomik, azami kâr , açlık, yoksulluk ,dincilik, cinsiyetçilik, milliyetçilik , militarizm, faşizm, eşitlik, özgürlük, onur, adalet, hukuk, ahlak, politika, sınıf, zihniyet, mezhep ,savaş , atom bombası ,kimyasal, biyolojik, nükleer silahlar , çevre, atık, sera gazı, ozon delinmesi, sentetik madde ,nüfus pat-laması, şehir, devlet, iktidar, baraj, HES, kimyasal atıklar ve kriz derecesine varmış olan daha birçok sorun sayılabilir. En önemli sorun da cins sorunu olmaktadır. Sorun sadece insanın yaşamını tehdit etmiyor, doğayı da yok edecek düzeye varmış. Dolayısıyla toplumsal sorun büyüktür ve salt sınıfsallık veya ezen ezilen çelişkileriyle ele alınamaz. Ali Fırat bu anlamda *"toplumsal çelişkiyi dar sınıf çelişkileri düzeyinde ya da kaba bir ezen- ezilen çelişkisi biçiminde ele almak yetersiz kalmaktadır. Esas çelişki toplum ile iktidar arasındadır. Daha geniş ifade edersek , eşitlikçi ve özgürlükçü değerler temelinde gelişen demokratik komünal , kadın eksenli, ekolojik yönelimli toplum ile buna karşıtlık içerisinde gelişen hiyerarşik –devletçi, sınıflı- sömürülü, erkek egemenlikli doğaya hükmeden toplum arasındaki çelişki temel karakterdir.*'[2] biçimde ifade ederek esas çelişkiye işaret etmektedir.

Kurulduğu ilk günden beri tahakkümünü geliştiren hiyerarşik –iktidar gücünün son temsilcisi kapitalist uygarlıktır. Hiyerarşik–iktidar gücün etkisizleştirdiği ilk alan kadının sistemidir. Daha sonra toplum ve ardından da tüm doğa etkisizleştirilmiş, ruhtan düşürülmüştür. Evrimin kendisi de üreme– gelişmenin bir biçimidir ve kadın ruhsallığı ile zihinselliği işlevine sahiptir. Bu anlamıyla kadın; yaşamın varlığı ve sürdürücüsüdür. Kadının ana tanrıça kültürü ile sembolleştirilmesinin anlamı buradan kaynaklanmaktadır. Kadının kutsallığı etnisitenin kimliğinde gizlidir. Dolayısıyla etnisiteyi etkisizleştirmek evvela kadını etkisizleştirmeyi gerekli kılar. Ekolojik krizin temel nirengi noktası tarihin bu anındadır: Kadının kırılma anı! Kadın ile toplum da sessiz kalmamış, devrimci mücadele geleneğini günümüze kadar sürdürebilmişlerdir.

Devrimci Bilincin Tarihi–Kökeni

Devrimi, salt politik bir evre, siyasi kurumların yıkılıp yerine yeni kurumların inşa edilmesi , yeni bir toplum yaratma , toplumsal ilişkileri - eski kültürü- değiştirip dönüştürme, belirli tarihsel aşamalardan geçerek oluşan bir *''zorunluluk''* kendiliğinden gelişecek bir süreç vb. tarzda ele alan yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımların

2 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Cilt 4

her birinin kendisine has düşünce ve eylem planları da vardır. Ama eğer "devrim" eylem, yenilik, gelişme, oluş ve yaratım ise, bu uğurda özgürlük ve direniş mücadelesi vermiş olan toplumsal kültüre göz atmak gerekmektedir. Çünkü milyonlarca yıllık insan toplumunun yaşam serüveni eylem , yenilik , gelişme, oluş, yaratım vs. gibi devrimsel olgularla doludur. Bu da etnisitenin ekolojik zihniyet duruşudur.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel faktör ayakları üzerinde yürüyor olması , konuşuyor olması ,en yetkin bir şekilde (tasarım) düşünüyor olması, alet kullanması, toplumunu kurması ve üretim yapabilmesidir. İnsan ikinci bir toplum olarak (doğal toplum) birinci doğanın (biyolojik doğa) en gelişkin evrimsel halkası sayılmasının nedeni de bu faktörlerdir. Bu faktörler en büyük devrimlerdir. Neolitik de hem üretim hem de yerleşik yaşama geçişin en büyük devrimsel adımıdır.

Her biri büyük bir devrim olan insanlığın (uygarlık döneminden önce kalma) tüm yaratım formları henüz aşılmış değildir. İletişim (haberleşmek için araç kullanmak) ulaşım, tıp, konut, besin elde etmek için su –hava-toprak –tohumdan faydalanma, zaman bölünmesi (takvim ve günü belli dilimlere bölünme) , alet, barınak formaları insan yaşamının hâlâ temelidirler. Bugün iletişim aracı olarak gelişkin telefonlar ve uydu sistemleri, internet vb. araçlar vardır, ama bunlar yaratım değil, geliştirme aygıtlarıdırlar. Önemli olan bilgisayardan sonra interneti keşfetmek değil ,iletişim mefhumunun kendisini keşfetmektir. Dolayısıyla iletişim bilgisayar ya da internet aracılığıyla keşfedilmiş olmuyor. Dumanı ya da belli bir sesi çıkararak iletişen ilk insanlar iletişimi keşfetmiş oluyorlar. Gerçek devrim de bu adımdır, iletişime dair. Dumandan sonra gelişen tüm icatlar devrim sayılmazlar, türevdirler ancak. Bu anlamda her şeyimizi etnisiteye borçluyuz.

Benzer durum konut ile taşıtlar için de geçerlidir. İnsanlar bugün on bin kişiyi barındırabilecek yüzlerce metre yükseklikteki devasa gökdelenleri inşa ediyor veya uzayın derinliklerine taşıt gönderiyor olabilirler. Ama bu icatlar da konut ya da taşıtın keşfi anlamına gelmezler. Keşfi ilk konutu yapan ve ilk tekerliği bulandır bu alanlarda. Diğer tüm hususlarda da aynı kural geçerlidir. Günümüzde yeni bir şey keşfedilmiş değil, atom –nükleer biyolojik ve kimyasal silahlar dışında. Uygarlığın tek yaratımı bu silahlardır. Yine araç olduğu kadar besin ve biyolojik devrimler de milyonlarca yıl evvelden yapılmıştır. Sosyolojik açıdan toplumun tarihi , kültürü , ahlaki ve özgürlük duruşu anlaşılmadan , toplum yaşamındaki gerçek devrimin ne olduğu da anlaşılmaz. Uygarlık öncesi toplum keşfettiği bir bitkiyi , bir çeşmeyi ,bir iş aletini tanrısallık derecesinde kutsayıp totemi haline getiriyor. Devrimin en kalıcı anlamı da bu edimde gizlidir. Ama bir de bu değerleri ters yüz eden uygarlık gerçeği var ki ,buna bağlı oluşan çelişkiler toplumsal çelişkileri oluştururlar. Bilge bunun için *"toplumsal devrim süreçleri esas olarak gerçekleştikleri koşullarda politik değişimlerden önce sosyolojik değişimi yaratan ya da yaratmayı hedefleyen süreçlerdir. Her devrim öncelikle kendi sosyolojisini oluşturmayı önceler. Çünkü mücadele verili sosyolojinin yol açtığı bunalımların aşılması perspektifiyle başlar. Verili sosyoloji ile yaratılmaya çalışılan sosyoloji arasında kültürel ,tarihsel ,ahlaki alanlarda bir çatışmanın varlığı mücadelelerin başlamasında tetikleyici bir işleve sahiptir. Bir yanda toplumsal özgürlüğü hedefleyen ,sınırlara hapseden ve devrimci dinamiklerin oluşmasını engelleyen bir sosyolojik realite diğer yandan da çeşitli yöntem ve araçlarla bu sosyolojik gerçeği aşmayı hedefleyen devrimci mücadele … Tarih boyunca yaşanan bütün devrim süreçleri esasta bu iki hakikatin çatışmasını ifade eder…Özetle, içe dönük devrim kendi sosyolojik hakikatini oluşturarak bu hakikat üzerinden evrensel demokrasi ve özgürlük mücadelesinin en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir"*[3]

Demek ki her olur olmaz gelişmeye , sınıf temelli ya da devleti iktidarı hedefleyen mücadelelere ''devrim'' demekten ziyade ,toplumun hakikat anlamındaki sosyolojisini oluşturan veriler üzerinden yola çıkarak devrimi tanımlamak daha gerçekçidir. Tarihte ekolojinin izini sürerken karşılaşmış olduğumuz tanrıça öncülüğünde toplum direnişleri aynı zamanda devrimciliktir de. Bu devrimcilik sayesinde toplum hem kendisini hem de doğayı savunmuştur. Toplum ile doğa arasındaki diyalektik bağ, etnisitenin daimi bir devrimci yaşamı esas almasını gerekli kılmıştır. Bu anlamda bir zihniyet oluşmuş ve zihniyet devrimi belki tüm devrimlerin en büyüğüdür. Toplum zihniyetle kendisini koruyup geliştirmiştir. Buna engel olan hiyerarşik iktidar güçlerine karşı da büyük direnişler sergilemiştir. Devrim kesintisiz bir mücadele sürecidir, kuşaktan kuşağa devredilir.

3 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Manifestosu*, Cilt 3

Bu miras tükenen bir aygıt değil, gelişen bir direniş ruhu–duruşudur. Etnisitenin varoluş, toplum ile doğanın dile geliş halidir.

İnsanlığın devrimci mirasının içinde ,en başta zihinsel alanda mücadele vermenin sembolü olan tanrıça kültü vardır. Bu , aynı zaman da cins mücadelesidir. Ninhursag–Enlil-Enki, İnanna-Enki , Gaia Kronos –Uranüs-Zeus, İsis –Osiris , Hera- Zeus, Demeter –Hades ve Tiamat –Marduk halklar adına sembolleşmiş tanrıça- tanrı çekişmelerinin (halk ile düzen savaşı) sembolüdürler. Bunlar sadece zihniyet ile cins çekişmeleri –savaşı değil , aynı zamanda toplumsal doğa ile biyolojik doğanın üzerinde verilen mücadeledir. Tanrıçalar aynı zamanda doğadaki canlılığın sembolü olan bahar ve yeşillikle de insan toplumunun kültüründe yer alırlar. Bahar ve yeşillik tanrıçaların üstünlüklerini, kışlar ve zorluklar da tanrıların zulmünü ifade eder. Tanrıçalar ile toplum arasındaki bağ organiktir. Bu bağ ile insan ve doğa arasında da ontolojik bir bağ oluşuyor. Tanrıçaların işlevi sadece insanı doğaya karşı saygılı kılmak değildir, aynı zamanda toplumun içinde de bir ahenk var etmektir. Tanrıçaların insanlarla da bir iletişimi vardır. İnsanlarla olan tanrıçaların iletişimleri sevgi ,aşk, mutluluk derecesindedir. Ödül bahşedicidir.

Biyolojik Doğa'nın içinde evrimsel ve tinsel bir gelişimin ifadesi olan Ali Fırat'ın deyimiyle *''toplumsal doğa hakkaniyetle gözlemlendiğinde, her anın devrimle bezeli olduğu görülecektir. Ama şehir –sınıf- devlet üzerinde şekillenen hiyerarşik –iktidar uygarlığı anti- devrim karakterli doğmuş ve günümüze kadar da bu karakterinden bir şey kaybetmemiştir. Beş bin yıllık tahakkümü süresince biçimi (köleci, feodal, kapitalist-sosyalist) değişmiş olabilir ama anti devrimci formunu korumuştur, özü değişmemiştir. Günümüzün kapitalist uygarlık modernitesi evresinde anti devrimci tutum genişliğine ve derinliğine yaygınlık kazanmıştır. Uygarlık karşıtı güçlerin devrimci eylemlerini dahi çok ama çok rahat bir şekilde çalabilmektedir. Devrim adına mücadele veren birçok hareket daha sonra kapitalist modernitenin sularına akmaktan kurtulamamıştır. Reel sosyalizm , ulusal kurtuluş ve sosyal demokrasi hareketlerinin muazzam direnişleri oldu ama sonuçta kapitalizmi yıkmaları şurada kalsın ,başta Rus ve Çin devrimleri olmak üzere, devletleşen birçok devrimci hareketin geleneğinde de görüldüğü gibi onu daha da güçlendirdiler. Burada temel sorun ,devrim adına mücadele veren uygarlığı bir bütün olarak çözümleyememeleri ve onun araçlarıyla hareket etmeleridir.''*[4]

Sümerlerden günümüze kadar anti uygarlıksal karakterde doğal kollektif toplumun mücadelesi devam etmektedir. Uygarlığın kendisini var kılma hali karşı kutbu biçimindedir. Yani, doğal kolektif toplum olgusu barbarlık (kır yaşamı) olarak ele alınıp bunun karşı kutbu olarak da uygarlaşma (şehirleşme- şehir yaşamı) sistemini inşa etmiştir. Bu durumda uygarlaşma doğal kolektif toplumun yok edilmesi pahasına yaşamsallaşmıştır: Doğayı ve tüm değerlerini hedef alan bu süreç, kesintisiz bir biçimde devlet- iktidar olgusu üzerinden yürütülüyor. Uygarlığın dehşet verici toplum kırım saldırılarına karşı sadece kır toplumu değil , kentin içinde ezilen ve yoksul kesim tabakaları da direniyorlar. Bu anti uygarlık toplumun geri ve çoktan yok olduğunu savunan Marksist gelenekli ulusal, reel sosyalist ve sosyal demokrasi hareketleri sadece yanılmadılar, kapitalizmi güçlendirdiler de. Çünkü bu doğal toplumun anti uygarlıksal direniş geleneğini esas alacaklarına , modernist –uygarlığın yaşam araç ve argümanlarını esas aldılar. Geçmiş süreçlerden ders çıkararak yönünü hakikat temelinde doğaya –devrime çevirip geleceğin ütopyalarını resmetmek ve halkların özgürlüğünü garanti altına almak için düşünce ve programlara ek olarak daimi ve etkili eylem düzenlemek devrimin ve devrimcilerin tarihsel misyonu olarak önlerinde durmaktadır. Bu nedenle ekolojik dönüşümünü gerçekleştirmiş bir devrime ihtiyaç var.

Ekolojik Dönüşümünü Sağlamış Devrimin Çevresi

Gittikçe derinleşen kapitalizmin içine girmiş olduğu kriz ve kaos aralığından yeni bir sistemin boy vermeye başlayacağını işaret eden doğum sancıları şiddetlenmektedir. Bu aralıktan yeni bir sistemin boy verebilme ihtimali kadar, kapitalizmin de daha güçlenerek çıkış yapması olasıdır. Bu kaos aralığında en hazırlıklı olan güç de kapitalist modernitenin kendisidir. Bu moderniteye karşı muazzam bedellere mal olan büyük mücadeleler verildi. Bu mücadele devrimlerle nihai olarak kapitalist modernite ortadan kaldırılamamışsa da, doğal evrimin ve biyolojik yaşamın bir oluş hali olarak

4 *Age*

direniş bayrağını kendilerinden sonra gelene devrettiler, rollerini oynadılar. Doğal evrim, biyolojik yaşam serüveninde yanlış rolü oynayan ve bir sapmayı ifade eden olgu uygarlık-iktidar güçleridir. Doğanın dili , gelişimi , evrimi hissiyatı ve sistemleri esas alınıp doğanın zihniyetiyle yoğrulmuş bir mücadele geleneği yaratılırsa , hem doğa hem de insan toplumu için mucize bir kurtuluş ve hakikatle örülü ve geleceğe yatırım yapılmış olur. önemli olan mücadele ederken en az kapitalist modernite kadar, onun karşıtı olarak , kendi programını oluşturabilmektedir. Onun içinde eriyerek değil ,onun karşıtı olarak olabilir. Toplumun ve doğanın hilafına göre gelişmiş olan bir sistemi , toplum ile doğayı savunarak bertaraf etmek mümkün olabilir ancak. Bu durumda doğayı ve onun biyolojik- evrimsel bir uzantısı olan toplumu korumak için de zihni bir formasyona ulaşmak gerekmektedir. Bu formasyonun sosyolojik tanımı; ekolojik kadın temelli mücadele gerçeğinde devrimcilik oluyor. Doğanın ve toplumun tinsel ve genetik dili olan ekoloji ile kadının duygu yüklü zihniyeti esas alınmadan başvurulacak her tür devrim pratiği kaybetmenin yanında ,insan toplumu ile biyolojik doğanın başına, telafisi zor belalar da açacaktır. İlkin vicdan ve zihniyet devrimi gerçekleştirerek doğadan kopmuş olan insan ruhunu bu paradigma ile tekrardan doğa ile bütünleştirmek mümkündür.

Hakikat anlamında cins, toplum ve doğa sorunlarına odaklanmış devrimci bir hareket, çözülmesi gereken gerçek sorunlara karşı mücadeleye geçmiş olup ekolojik özü yakalamış demektir

Günümüzde azımsanmayacak derecede ekoloji için mücadele veren hareketler vardır. Öyle ki kapitalist modernite dahi kendisini ekolojinin savunucusu olarak gösterebilecek kadar esnek davranabilmekte, çeşitli çevreci kadın ve ekoloji hareketlerini kendisine bağlayabilmektedir. Ekolojik paradigmalar bu gerçeği de göz önünde bulundurmalı, artık salt düşünce ve program belirlemekle yetinmemeli, icra gücü olan eylemler de temel hedefleri olmalı. Uygarlığın kadını hedef almasından dolayı kadın mücadelesini, insan ile doğayı hedef aldığı için ekolojik mücadeleyi esas alan ve toplumu parçalamayı hedef aldığı için de demokratik (tarihsel, toplumsal birlik) mücadeleyi esas alan bir paradigma ile doğal toplumun direniş geleneğine anlamlı bir tarihsel cevap veren Ali Fırat doğal çevrenin (birinci doğa) evrimsel sürecinde zihinsel ve canlılık nişanesi olan Toplumsal Doğayı yeniden özgürlükçü ruhuna erdirip onu birinci doğa ile tekrardan hakikat ve tinsel temelde buluşturmanın muştusunu da sundu insanlığa.

Demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigma temelinde *demokratik ulus*u inşa etmenin hedefini belirleyen Ali Fırat, devrimler içinde *''Devrimler ,ancak toplumun ahlaki ve politik işlevini özgürce yerine getirmesi ve sürdürmesi katı biçimde engellendiği zaman başvurulacak eylemsel toplum biçimleridirler. Devrimler yeni toplumlar, uluslar ve devletler yaratmak için değil, ancak ahlaki ve politik toplumu özgür işlevine kavuşturmak için geliştirildiğinde toplumca meşru kabul edilebilir ve kabul edilmelidir"* diyor. Devrim, insan tarihi ile yaşıttır ,doğal –biyolojik gelişmenin seyrine paralel bir süreçtir. Devrim insan- toplum yaşamının bir kesitiyle ele alınamaz, o zorlukların üstesinden gelme ,yaratıcı eylemdir. Sosyolojik bir ifadeyle, Devrim ;ekolojinin savunma mekanizması ,ekoloji de devrimin ruhudur. *"Ekoloji toplum ,toplum ekolojidir"* diyen Ali Fırat, *"bugün eşit –özgür bir topluma doğru yol alınmak isteniyorsa ,bunun belki de en birincil şartı ekolojik bilinç ve duyarlılığın gelişmesidir. Sapmalı toplumsal gelişme durdurulmadıkça toplumun doğayla yeniden buluşması sağlanamaz. Doğaya bakışımızdaki yabancılaşma, güçlü bir zihniyet ve vicdan devrimi ile aşılmadıkça sapmalı toplumsal gelişme durdurulamaz. Bu süreç iç içe işleyecektir. Toplumda ekolojik bilinç geliştikçe de iktidar toplumdan dışlanacaktır. Böylece toplum doğasına yeniden ve daha güçlü bir biçimde kavuşacaktır. Doğal toplum ilişkilerinin geliştirilmesi özgür bir toplum ve özgür bir doğaya doğru atılmış en büyük adım olacaktır"*[5]

Hakikat anlamında cins, toplum ve doğa sorunlarına odaklanmış devrimci bir hareket , çözülmesi gereken gerçek sorunlara karşı mücadeleye geçmiş olup ekolojik özü yakalamış demektir. Feminen, çevreci, doğacı, etnik, dinsel, sınıfsal ve her türden mücadele alanlarına

5 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözüöü*, Cilt 4

da açık hale gelip uğruna mücadele verme iddiasında olduğu toplumu da demokratik birliğin sağlanmasına da yol açacaktır. Bilim ve teknolojinin varmış olduğu seviyeyi de esas alan demokratik içerikli (toplumcu) bir sosyal bilimle beklenen toplumsal vicdan ve zihin devrimi gerçekleştirilebilir, ''devrim" denilen toplumun yaratıcı edime dönmesi gereken özü olan doğa ana ile mutlu bir kucaklaşma sağlanabilir. Ekoloji bu olanakların hazinesidir.

Uygarlığın beş bin yıldır parçaladığı zihin ve vicdanla doğaya bakıp etnisitenin hissettiğini hissedebilmek zordur

Devrimin kapsama alanı düşünüldüğünde , akla ilk gelecek olan olgu etnisitedir. Etnisite, tinsel olarak birinci ve ikinci doğayı birbirinden ayrı tutmuyor ve ikinci doğanın birinci doğanın bir uzantısı olduğuna inanıyor, birinci doğayı ikinci doğadan daha fazla korumaya önem veriyor. Hakikatteki en anlamlı ontolojik bağın kendisi oluyor bu ekolojik zihin. Yoksa binlerce aşiret üyesi kırımdan geçme pahasına bazı taşları ya da ağaçları koruma riskine katlanmazlar. Analitik zihin örgüsünden bakılınca bu anlamın gizi anlaşılmaz tabi. Eğer analitik zeka ile bu direnişe bakılırsa, koca etnisitenin tümden yok olma –kırımdan geçme ve yurdunun yerle bir edilmesi pahasına korumaya çalıştığı birkaç ağaç ya da birkaç taş parçası için direnmek enayiliktir.Pozitivimin "akıl" yöntemiyle etnisitenin zihin örgüsü ve doğaya bakılırsa öyle anlaşılır, ama etnisite doğaya akıldan ziyade yürek ile bakar, analitik değil duygusal düşünür. Diyalektik olan bu düşünce doğadan kopmamış olan bir düşüncedir, doğanın kendi düşüncesidir. Böylesi bir hissiyata varabilmek için ana tanrıçanın sadık bir mümini olmak gerekir. Bu da zihnen ve vicdanen doğanın ruhuna bağlı olmanın en yakın ifadesidir. Uygarlığın beş bin yıldır parçaladığı zihin ve vicdanla doğaya bakıp etnisitenin hissettiğini hissedebilmek zordur. Hatta günümüz toplumunun vicdan ve zihniyetiyle doğaya bakıp etnisitenin hissettiklerini hissetmek deveyi iğne deliğinden geçirmekten daha zordur. Ama paradigmatik temelde bir çözüm olanağı da açığa çıkmıştır.

Devrim Ekolojisinin Varacağı Alan: Üçüncü Doğa

Demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigmanın insan- toplum- doğa perspektifinde birinci ve ikinci doğanın sentezi olarak Üçüncü Doğa en köklü ekolojik devrimi ifade eder. Doğal yaşam ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğuna bağlı olarak içgüdüsel temelde içine girilen arayış ile birlikte gelişkin zeka ve üstün iletişim kurma kabiliyeti insanın türsel gelişimdeki biyolojik evrimini belirler. Biyotik gelişimsel evrende çevresine uyum sağlama yerine, diğer canlı türlerinden farklı olarak çevresinde yaratmış olduğu değişim yoluyla yeni bir doğa da yaratmış olur. Gordon Childe'nin *''kendini yaratan insan"* demesi de bundandır. Doğal evrim sürecindeki esneklikleri bir avantaj olarak kullanıp güçlüklerin üstesinden gelme kabiliyetini elde etme becerisi insanın insan olma (toplum kurma) yolundaki en temel farklılığıdır. Kendi doğasını –toplumunu kurmak biyotik doğadan kopma anlamına gelmez, ona bağlı olarak gelişimini sürdürmektir. İnsanın, potansiyel zeka kabiliyetine bağlı olarak evrimini, çevresini değiştirerek geliştirmesi, birinci doğanın evrimsel diyalektiğinde var olan gelişme esneklik, zeka ve özgürlük potansiyellerinin de en uygun biçimde yaşam bulmasıdır. İnsan istediği için gelişim kaydedip doğayı değiştirmiyor salt, doğa istediği için insan gelişiyor ve çevresini değiştiriyor. Bu gelişim evresi simbiyotik olup tek bir doğa (biyotik doğa) kuralını gösterir. Burada doğaya hükmetme edimi yoktur. Ancak toplumsal gelişim sürecinde bir sapmayı ifade eden beş bin yıllık tahakkümcü uygarlık sürecinin yok etme aşamasına getirmiş olduğu birinci ve ikinci doğanın bir üst aşaması olan Üçüncü Doğa bir ümit ışığı olarak doğuş yaptı.

Toplum ile doğanın yok olma düzeyine varan sorunsallığından yola çıkılarak ,ekolojik krizin çözümü için *''Üçüncü Doğa"* sentezini öngören Ali Fırat, bunun yaşamsallaşması için de ahlaki- politik toplum (düşünce –program hareket olarak) ortaya koydu. *" 'Üçüncü Doğa' kavram olarak Birinci ve İkinci Doğa'nın bir üst aşamada yeniden gerçekleştirdikleri uyumu ifade eder. Toplumsal Doğa'nın Birinci Doğa ile üst düzeyde bir sentez oluşturması, devrimci teorik paradigma devrimi kadar köklü bir pratik devrim gerektirir."*[6]

6 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Cilt 3

Yaşamsal değerleri varoluş değerlere bağlı olarak ele alan insanın biyotik gelişimini ekol toplum bilinci çerçevesinde anlamlandırıp ileriye taşıran demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigma en köklü ve pratik biçimde devrimin ekolojisinin dinamizmini de yaratmış oluyor. Ekolojik krizle birinci ve ikinci doğanın yaşamsal ve varoluş değerlerini yok olma aşamasına varmış olması toplumun ahlaki –politik işlevselliğinin yok olması anlamına gelmektedir. Buna karşın toplumun yaşamsal ve varoluş değerlerini korumanın yolu olarak devrimini gerçekleştirmesi kaçınılmazdır. Bu durumda Üçüncü Doğa, ekolojik krizin çözümü için öngörülmüş devrim olmaktadır. Dolayısıyla devrim de icra boyutuyla ,ekolojik sorunsallık bağlamında en köklü anlamını bulur. Devrimin kapsama alanı ekolojik döngünün sosyo-kültürel, sosyo-politik temelde toplumsal doğayı ifade eden boyutlardır.

Demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigma, Üçüncü Doğa senteziyle sosyo-politik olarak toplumun ahlaki- politik temelde yapısallığına kavuşturulmasının teori, plan ile eylemini ortaya koymuştur. Buna göre; ekoloji toplumun en köklü inancı haline getirilmesini , ruhsal anlamda doğadan kopmuş toplumu vicdani ve zihni bir dönüşümle tekrardan ruhsal anlamda doğaya bağlamayı öngörür. Özünde tahakküm–iktidara karşı olan kadının doğası, toplumun doğası ve doğanın doğasını her tür vurgulu özneden korumayı benimseyen bir bilinç erişiminin yanında aşırı bireycilik tasarrufundan da korumayı taahhüt eder. Hiyerarşik tahakkümünün her tür edimini ahlaki politik işlevselliğin işlevselleştirilmesi edimi sayar. Analitik zeka ile duygusal zekanın sentezini gerekli görür. Toplumun her bireyinin sorununu biyosferin bütünlüğü içinde ele alır ve hem insanın hem de insan dışındaki dünyasını korumayı ahlaki temele bağlar. İnsanın insan üzerindeki ve insanın doğa üzerindeki tahakkümünün kaynağında erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünü görür ve *"özgür eş yaşam"* bilincini başat kılıp tüm tahakkümlerin son bulması için mücadele eder. Sistemini konfederal yönetim tarzı şeklinde örgütler. Kapitalist modernitenin anti- tezi olarak konumlanan demokratik modernite aynı zamanda kapitalist modernitenin varoluş unsurları sermayecilik, endüstricilik ve ulus-devletçiliğe karşı demokratik komünalite, eko endüstri ve demokratik ulus unsurları temelinde çözümler sunar.

Sosyo-kültürel anlamda merkeziyetçilikten uzak bir toplumsallığı esas alarak, kapitalist modernitenin çılgınlaşmış bireycilik –tüketicilik sosyo-kültürüne karşı, Üçüncü Doğa; farklılıkları gözeten bir eşitlik ve özgürlük ahlakıyla demokratik sistemini kurup toplum içinde ekolojik, feminen bir zihniyetin gelişimini sağlayan manevi öze sahip bir sosyo-kültürdür. Toplumun ahlaki ve tarihsel yapısallığını bütünlüklü gören Üçüncü Doğa, bu bağlamda geleceği de toplumun ekolojik temelde yeniden inşa edilmesi süreci olarak görür. Kadın-ana, toplum –ana, doğa –ana duygusuyla doğaya dönüşün vicdan- zihniyet devrimini şart sayar. Üçüncü Doğa'nın (fikir, program ve eylem boyutunun sosyo-kültürel ve fizyo-kültürel alanı olan Kürdistan'da üçüncü dünya savaşı da hükmünü icra etmektedir. Hiyerarşik –devletçi sistemin şiddet, tahakküm ,yıkıcı silah gücü, parayla alma, yok etme, tümden göçertme politikalarına karşı, toplumun her türden etnik, mezhepsel, çevresel, feminen, ekolojik topluluklarını demokratik bir çatıda toplamayı öngören devrimsel süreçlerle Üçüncü Doğa'nın gerçekleşme potansiyeline sahip olduğunu Rojava Devrimi'nde görmekteyiz. Rojava'daki devrim süreci devrimin ekolojisinin kısa-orta-uzun vadeli olarak zihni ve yaşamsal temelde boy vermesi ve Kürdistan'dan Ortadoğu ile tüm dünya için ilham kaynağı olma sürecidir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Öz Savunmasız Devrim Olmaz

İsa Taşçı

On dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyılın son çeyreğine kadar üzerinde en fazla konuşulan, toplumsal kesimlerin içini ısıtan, egemen güçler için ise kabus haline gelen bir kavram oldu, "devrim". Reel sosyalizmin yıkılmasının ardından gündemdeki ağırlığını belli ölçüde yitirse de, toplumsal ihtiyaçlar, özgürlük arayışı, mevcut egemenlikli dünya sistemi pek çok yerde onu hala gündemde tutmaktadır. Bağrında büyük alt üst oluşları barındıran bu kavramın gerçekten doğru anlaşılmasına ihtiyaç var. Zira aynı zamanda en fazla istismara uğrayan, herkesin kendine göre ele alıp yorumladığı bir kavram "devrim".

Kuşkusuz devrimi ve bu yönlü tartışmaları, sadece son iki yüzyılla ilişkili bir şekilde ele almak yanlış olur. Son iki yüzyılda bu kadar gündemde olmasının nedeni, sınıfsal çelişki ve çatışmaların yoğunluğu ve toplumsal değişimlerin stratejisini "devrim" olarak belirleyen başta Marksizm olmak üzere değişik sosyalist yaklaşımların ezilenlerin temel ideolojisi haline gelmesidir. Ama devrimin, devrimciliğin tarihi çok daha eskilere gider.

Devrimi Doğru Tanımlamak

"Bir devletin siyasi, sosyal ve iktisadi yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek amacıyla hukuk kurallarına ve kanunlara uymaksızın cebir ve kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketi"[1] olarak tanımlanan devrim, ne yazık ki büyük ölçüde bu tanım şeklinde ele alınmıştır. Problemli olan bu tanım, devrim tarihini ömrü beş bin beş yüz yıl olan devletçi sistemle ve gerçekleşme biçimini de zor aygıtıyla sınırlamaktadır.

Peki, eğer böyle ise, gerçekten de devletin doğuşundan önceki milyonlarca yıllık insanlık tarihinde hiç devrim gerçekleşmedi mi? Önceki dönemde herhangi bir devrimden söz edemeyecek miyiz? Eğer edemeyeceksek, o halde bilim çevrelerinin de kabul ettiği meşhur *"neolitik devrim"*, *"kalkolitik devrim"*… vb tanımlamalar da neyin nesi? Demek ki ortada bir tuhaflık, karışıklık var. Nasıl ki tarihi sadece devletçi sistemden ibaret göremeyeceksek, böyle yapmamız halinde hakikatten uzaklaşacaksak, devrimi de bu dönemle sınırlayamayız. Böyle yapmamız halinde devrimin hakikatine ters düşmüş oluruz.

O halde devrimi nasıl tanımlamalı? İnsan türünün var oluş ve gelişme koşulu olan toplumun güzelleşmesi ve gelişmesi için bulmak anlamına gelen ile uygulamak anlamına gelen *"ahlak"* konusunda gerçekleşen her niteliksel gelişmeye devrim demek mümkündür. Devletçi sistem öncesi milyonlarca yıllık tarihsel toplum sürecinde toplumda niteliksel sıçramaları sağlayan her gelişmeyi, aletlerin kullanımı, ateşin kullanılmaya başlanması, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, yerleşik yaşama geçiş vb, bu kategoride değerlendirmek mümkündür. Burada devrim kavramımızın özünü oluşturan temel husus, toplumun doğası olan politika ve ahlak alanında toplumsal gelişmeyi sağlayan niteliksel gelişmelerin olmasıdır. Devletçi sistem öncesi devrim tarihini, böyle ele almak mümkünken, devletçi sistem tarihinde de devrim tanımını yine toplumsal doğa temelinde yapmak gerekir.

Kurulduğu günden itibaren toplumun komünal, özgürlükçü olan özüne karşı gerçekleşen bir *"karşı devrim"* olan devletçi-uygarlıkçı sistemin tahrip ettiği, daralttığı ahlak ve politikanın yeniden daha da

1 *Büyük Türkçe Sözlük*

geliştirilmiş bir şekilde inşa edilmesine devrim demek mümkündür. Burada da temel ölçüt, yine toplumsal doğayı oluşturan ahlak ve politikaya alan açmadır, yani toplumun kendi özü çerçevesinde gelişme fırsatı bulmasıdır. Dolayısıyla tüm devletçi sistem tarihini, karşısında devrim yapılması gereken bir karşı devrim tarihi olarak ele almak mümkündür. Nitekim değişik ad ve ideolojilerle ortaya çıkan pek çok devrimci duruşla tarih boyunca karşılaşmamız mümkün. Sınıflaşmamış, doğal toplum özelliklerini önemli ölçüde taşımaya devam eden etnisitenin, ezilenlerin, bağrında ciddi yetersizlikleri barındırsa da toplumsallık adına ortaya çıkmış olan peygamberlik geleneğinin, Rönesansın, Marksizmin egemenlere karşı yürüttüğü mücadeleleri başarıya tam ulaşamasalar da devrim çabaları olarak görmek gerekir. Tüm bu mücadelelerin amacı, egemenlerce dağıtılan topluma, yeniden bir yapısallık ve işlevsellik kazandırmak olmuştur. Daha başarılı örnekler de vardır. Mazdek, Hürrem dini gelenek, Karmatiler vb Ortadoğu'da gerçekleşen önemli devrim deneyimlerinden sadece birkaçıdır.

Devrimin içeriğine ilişkin böylesi tanımlamalar yapmak mümkün iken, konumuz itibariyle daha fazla üzerinde duracağımız husus, devrimlerin gerçekleştirilme biçimine ilişkindir.

Merkezi Uygarlık Sürekli Savaş Halidir

Topluma karşı geliştirilen karşı devrim sistemi olan merkezi uygarlık sistemi, ilk gününden günümüze kadar her zaman topluma karşı savaş sistemi olmuştur. Savaşın her türünü etkili bir şekilde kullanarak toplumu hem yapı hem de anlam itibariyle dağıtmayı var oluş hali olarak gören bu sistem bir şiddet sistemidir. Bu yönüyle "şiddet"i egemenlerin topluma karşı uyguladığı etkinlikler bütünlüğü olarak görmek mümkündür. Toplum sürekli bir şekilde dağıtılmaya, örgütsüz kılınmaya, güçsüzleştirilmeye, muhtaç hale getirilmeye çalışılırken, kullanılan temel yöntem, şiddetin her türü olmuştur. Bilinebilen en yetkin ve güçlü bir varlık olduğu halde, devletçi sistemin uyguladığı şiddetle toplumsal kesimlerde kendini güçsüz ve muhtaç gören bir ruhsallık oluşmuştur. Canlı bir organizma olan toplumun hastalıklı hale getirilmesi, en güçlü varlık olan insanın iradesinin kırılması, en aktif olması gereken insanın en pasif hale getirilmesi… vb hep maruz kaldığı şiddet nedeniyle gerçekleşmiştir. Özü tekelcilik olan egemenlikçi sistem, topluma ait olan her şeyi gasp ederken, hep şiddetin türlerini kullanmıştır. Her şeyi elinden alınan topluma da yönetilmek, güdülmek bırakılmıştır.

Tabi ki doğası özgürlüğe, eşitliğe, adalete kodlu olan toplum, bu saldırıların tümüne öyle hemen boyun eğmemiştir. Köleliği, hiçleştirilmeyi gönüllü olarak kabul etmemiştir. Şiddetle topluma boyun eğdirmenin sistemi olan merkezi uygarlık sistemi boyunca her yerde insanın eşitlikçi, özgürlükçü özü bu doğa dışı, anormal sisteme karşı harekete geçmiş ve çok görkemli direnişler gelişmiştir.

Toplumsallık Doğal Direniş Halidir

Merkezi uygarlık güçlerine ve sistemine karşı gerçekleştirilen her türden karşı duruşu bir direniş duruşu olarak ele almak gerekir. Toplumsallıktan sapma sonucu gerçekleşen hiyerarşik devletçi sistemin genleriyle insan türünün var oluş hali ve koşulu olan toplumsallığın genleri farklıdır. Farklılık özdedir ve öze uygun bir gerçekleşme olacağından da aynı zamanda şekildedir. Dolayısıyla merkezi uygarlık sisteminin her türden duruşu, şiddetin her türünün yüklü olduğu topluma karşı savaş hali iken, bu yönelimlere karşı toplumun her türden duruşu da öz savunma duruşudur. Bu çerçevede toplumun devletçi sisteme karşı duruşunu özü direniş olan öz savunma duruşu olarak tanımlamak mümkündür.

Toplum, devletçi sistemin yaşamın her alanında yaptığı yönelimlere karşı yaşamın her alanında direnişe geçerek özünü savunmaya çalışmaktadır. Bu öz savunma duruşu, kişide gerçekleştiği gibi örgütsel yapılarda ve bir bütün olarak toplumda da gerçekleşmektedir. Kişinin kendini toplumsallık olan özüne uygun bir şekilde gerçekleştirmesi, genelde merkezi uygarlık özelde de kapitalist modernist sisteme teslim etmemesi kişide devrim anlamına gelmektedir. Burada temel kıstas insan türünün doğası olan ve toplumsallık anlamına gelen ahlak ve politika temelinde davranmaktır. İnsan türünün var oluş koşulu olan toplumun güzelleşmesi ve bu öz temelinde gelişmesi için yapılan her türden etkinliği devrimci duruş ve eylem kategorisinde değerlendirmek mümkündür. Bu çok

değerli ve anlamlı bir duruş olsa da insan türünün var oluş hali toplumsallık olduğundan kurtuluş da bireysel değil ancak toplumsal olabilir.

Bunca toplumsal sorun yaşamak zorunda bırakılan insanlık için gerekli olan, bireysel devrimci duruştan ziyade bir bütün halinde toplumun kendi doğasıyla yeniden buluşarak devrimi yapmasıdır. Sorunlar geneldir, sistemseldir; çözüm de toplumsal ve sistemsel olmak durumundadır. Bu nedenle mevcut toplumsal sorunlardan kurtulmanın yolu, özsel olarak bu sorunlara kapalı olan toplumsal doğaya dönüşü daha yetkin bir şekilde gerçekleştirmektir. Bu da toplumun bir bütün halinde maruz kaldığı şiddet sarmalına karşı topyekûn bir özünü savunma duruşuna geçmekle mümkün olabilir.

Toplumsal Doğaya Dönüş Öz Savunma İle Olur

Toplumun öz savunmasını da dar ele almamak büyük önem taşır. Saldırı yaşamın her alanında olduğundan buna karşı direniş de yaşamın her alanında olmak durumundadır. Kişinin ve toplumun komünal olan özünü ahlak ve politika temelinde koruması, öz savunmalı kişi ve toplum anlamına gelir. Aksi halde devrim yapılmadığı halde yapılmış yanılsamasına kapılma olur. Nitekim yukarıda belirttiğimiz pek çok devrim amaçlı çıkışın nihayetinde başarıya ulaşamamasının nedeni tam da budur. Yaşamın her alanını, kişinin her davranışını toplumsal kültür temelinde değiştiremeyen, oluşturamayan gelişmelere devrim denemez. Dense de bu kendini kandırmaktan başka bir sonuç vermez. Peygamberlik geleneğinin, Marksizm'in ulusal kurtuluşçuluk ve reel sosyalizm versiyonlarının başına gelen budur. Bu örneklerde mevcut siyasi sistem zor yoluyla değiştirilmiş, ezilenler adına yeni bir sistem kurulmuştur ve buna devrim denmiştir. Ancak bu örneklerde kişi de, toplum da ve yaşamın her alanında toplumsal doğanın gerektirdiği politik ve ahlaki duruş sergilenememiştir. Egemenlikçi sistemin yarattığı kişilik ve yaşam aşılamamış, toplumsal doğaya uygun bir kişilik devrimi ve yaşamda devrim gerçekleştirilememiştir. Bu da mevcut toplumsal sorunların sürmesine ve bir süre sonra da karşısında devrim yapıldığı sanılan sistemin içinde erimeye yol açmıştır. Dolayısıyla devrimi salt bir yönetim sisteminin değişikliği, gücün el değiştirmesi olarak ele almak yanlıştır ve ezilenler adına yola çıkıp çok büyük mücadele yürütenler bu yanlışa sıklıkla düşmüşlerdir.

Öz Savunmasız Devrim Olmaz

Devrim, bir diğer deyişle toplumun doğası olan, insan halinde kalmayı ve toplumsal gelişmeyi sağlayan ahlak ve politika temelinde davranabilmek, bunları genel bir sisteme kavuşturabilmektir. Böylesi bir devrim için gerekli olan her türden eyleme de öz savunma diyebiliriz. Bu nedenle öz savunmasız bir devrim söz konusu olamayacağı gibi, bunun tahayyül edilmesi bile yanlıştır.

Belirtilenlerden çıkarılması gereken en temel sonuç, kişinin ve toplumun merkezi uygarlık sistemine ait olmaktan çıkarılmadığı müddetçe gerçek anlamda bir devrimin yapılamayacağıdır. Bu nedenle devrim ancak genelde devlet odaklı, özelde ise kapitalist modern yaşamdan kopuşla gerçekleşebilir. Kişiler ve toplum halinde insanlık hiyerarşik aşamayı da katmak kaydıyla yedi bin yıllık hiyerarşik devletçi sistem tarafından kendi gerçekliklerinden kopartılmak anlamına gelmek üzere asimile edilmişlerdir. Bu nedenle de tüm insanlık için bir kendi olma sorunu vardır. İşte kişi ve toplum için gerekli olan bu kendi olma sorununu ancak *"kendi"*yi, yani "öz"ü savunarak çözebiliriz.

Kendi olma mücadelesinde, yani öz savunmada alınması gereken mesafeler vardır. İlkin kişinin kendini, özünü devletçi sisteme ait olmaktan çıkarması gerekmektedir. Duyguda, düşüncede, ruhsallıkta, andaki davranışta egemenlere ait olmaktan ve onlara benzeşmekten kurtulmak, insan olmanın özünü oluşturan ahlaki ve politik davranışlar, ruhsallıklar edinmek öz savunma duruşunda olmanın temel şartıdır. Kişide ve toplum da gerçekleştirilecek böylesi bir duruş, özünde kişinin, toplumun ve toplumsal yaşamın yeniden toplumsal doğaya uygun olarak inşa edilmesi anlamına gelir. Devrim denilen olgu tam da budur.

Devrimin Savunulması

Karşısında mücadele yürütülen sistem topluma karşı sürekli bir savaş ve şiddet halinde olduğundan kişide ve toplumda bu düzeyi oluşturmak ve oluşan

düzeyi korumak kolay olmayacaktır. Merkezi uygarlık sistemi toplum karşıtı olduğundan toplumsal güçlerin sürekli bir devrimi yaşamalarını zorunlu kılmaktadır. Ahlaki ve politik toplumun yani demokratik toplumun alanını genişletme, yaşamı özüne uygun olarak özgürlük temelinde inşa etme süreklilik isteyen bir çalışma olmaktadır. Bu da kaçınılmaz olarak toplumla egemenlikçi sistem arasında yedi bin yıldır süren çelişkili, çatışmalı halin sürmesi anlamına gelmektedir. Toplum adına devletçi sistemin alanını daraltmak, bu sistemden kopmak hiçbir devletin ve egemenin sıcak bakmadığı, bakmayacağı bir durumdur. Bu nedenle de her devrim adımı, her devrimsel davranış egemenlikçi yaşam ve sistemden gelen büyük bir şiddetle karşılaşmaktadır, karşılaşacaktır. Burada toplumsal güçler açısından çözülmesi gereken temel sorun devrimin geliştirilmesi ve korunması sürecinde gelecek saldırılara karşı devrimin nasıl korunacağıdır. Topluma karşı savaşı ve şiddeti süreklileştirmiş olan devletçi sistemin bu saldırılarına karşı nasıl cevap verilecektir, devrime nasıl ulaşılacak ve ulaşılan devrim nasıl korunacaktır?

Egemene Karşı Zoru Kullanmak

Devrimin anda gerçekleşen ahlaki ve politik duruş olduğunu belirttik, ancak deyim yerindeyse kuantalar gibi devrim parçacıklıdır, gerekli olan parçacıkları bir araya getirip bir bütün oluşturabilmektir. Bu devrimci davranış ve duruşları sisteme kavuşturmak için bu öze uygun bir öz yönetimin olması gerekir. Bu yönüyle öz yönetimsiz bir devrim olamaz. Devrim öz yönetim hakkına kavuşabilmek ve toplumun bunu toplumsal doğa temelinde kullanabilmesidir. Açık ki devletçi sistemin varlık gerekçelerini ortadan kaldıracak bu devrimsel gelişmeye her devlet, her egemen büyük bir tepki göstermektedir, gösterecektir. Toplum kendini yönetme hakkından, dolayısıyla kendi olmaktan vazgeçmeyeceğine, egemenler de kendi varlık koşullarının ortadan kalkmasına rıza göstermeyeceklerine göre, bu süreç çok gergin, çatışmalı ve çelişkili olacaktır. Durumun daha iyi anlaşılması için güncelde Kürtlerin yaşadıkları, en çarpıcı örnek olarak sunulabilir.

Devletle toplumun çelişkili olsalar da istikrarlı bir şekilde *"bir arada"* yaşamalarının asgari koşulu, toplumun öz yönetim hakkının devletlerce tanınmasıdır. Devletçi sistem bu konuda sistemsel yaklaşsa da devletlere karşı yürütülen mücadelenin dozajındaki farklılık, devletlerin toplumun bu taleplerine yaklaşımında da ton farkı yaratmıştır. Demokrasiye daha duyarlı hale getirilen devletlerin toplumun öz yönetim talebine yaklaşımı daha yumuşak olurken, ulus-devlet zihniyetini aşmamış, despotik, tekçi devletlerde bu talebe varlık-yokluk denkleminde bakılmakta ve toplumun bu iradesi tamamen kırılmak istenmektedir. Buna en çarpıcı örnek Türk ulus-devleti olmaktadır. İnsanlık tarihinin en kadim topraklarında tüm farklılıkları eritmenin, yok ederek, soykırıma uğratmanın ve bu durumu varlık koşulu olarak görmenin adı olmaktadır, Türk ulus devleti.

Devrim öz yönetim hakkına kavuşabilmek ve toplumun bunu toplumsal doğa temelinde kullanabilmesidir

Toplum açısından kendi olma ve kendi kalmanın yolu gerektiğinde karşı devrim güçlerine karşı öz savunma savaşlarını yapmaktan geçer. Bu savaşı veremeyen toplumların soykırıma uğratılması kaçınılmazdır. Nitekim Türk ulus devletinin Anadolu'da kırıma uğrattığı onca toplumun başına gelen tam da budur. Kendi olarak ve kendi kalarak varlığını sürdürmek, neyi gerektiriyorsa ona göre olmayı, örgütlenmeyi gerektirir. Somutlarsak, Türk ulus devleti tüm farklılıkları yok ederek teklik içinde yeni, faşist bir inşa geliştirmek istedi ve bu motifle tüm farklılıklara yöneldi. Kültürel ve fiziki soykırımı temel var oluş koşulu olarak belledi ve Hitler'e bile öğretmenlik yapacak, ilham verecek düzeyde halklara saldırdı. Bu yönelimlere karşı kendini örgütleyemeyen Ermeni, Rum, Çerkez, Süryani, Êzidi vb kırımdan geçirildiler. Alevilere ve Kürtlere yönelik de kesin zafere kilitlenmiş bir soykırım saldırısı tüm hızıyla sürdürülmektedir.

Kürtler tarihsel geleneklerinden süzülüp gelen özgürlük mücadelelerinin rehberliğinde yaşadıkları devrimsel gelişmeleri bir sisteme kavuşturamadıkları müddetçe, soykırımın kıskacından kurtulmuş sayılamazlar. O nedenle Kürtlerin yaşadıkları devrimsel gelişmeleri garantiye almalarının ve daha da geliştirmelerinin yolu, öz yönetim temelinde, var old-

uklarının ispatı anlamına gelen statülerini başta Türk devleti olmak üzere sömürgeci rejimlere kabul ettirmelerinden geçer.

Varoluş olarak anti-Kürt olarak kendini formatlamış olan bu soykırımcı rejime karşı bunu kabul ettirmenin öz savunma savaşı dışında başka yolunun olmadığını, tarihsel süreç bir yana, anda yaşanan büyük savaş fazlasıyla göstermektedir. Saldırı hem fiziki varlığa hem de onun kültürel yaşamına olmaktadır. Başarıya ulaştırılmak istenen fiziki soykırım, arta kalanı da kültürel soykırımdan geçirmektir.

Her canlı gibi kendi olmak ve kendi kalmak isteyen Kürt halkına bu durumda kendisini kendi yapan tüm değerlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan kültürel soykırım saldırılarına karşı kültürel öz savunmaya geçme görevi düşmektedir. Kendiliği sağlayan değerleri korumak, asimilasyona uğramamak, soykırımcıya benzeşmemek, ondan kesin bir kopuşu sağlamak temelinde devrimci bir duruş gereklidir. Bu duruşu gösteremeyen bir Kürtlüğün kültürel olarak soykırıma uğraması kaçınılmazdır. Yanı sıra saldırı sadece kültürel alanda gerçekleşmemektedir. Saldırı daha fazla da fiziki soykırım temelinde yapılmaktadır. Bu durumda da kendi olmak ve kendi kalmak soykırımcılığa karşı büyük bir öz savunma savaşını vermekten geçer. Bu savaş, özsel olarak soykırımcılığın topluma karşı yürüttüğü savaştan farklıdır. Soykırımcı rejimin savaşı; gasp'ı, ele geçirmeyi amaçlarken, Kürt'ün savaşı; kendi olmanın savaşıdır. Birinin savaşı saldırganlığı, diğerinin savaşı öz savunmayı esas alır. Birinin savaşı yok etmeyi, diğerinin savaşı yaşamayı esas alır. Karşılaştırmaları kapsamlı bir şekilde yapmak ve denklemi de sadece faşist Türk Devleti-Kürtler şeklinde değil de devletçi sistem-toplum şeklinde kurmak mümkündür.

Zengin Yöntemli Öz Savunma Direnişi

Canlı olmaktan gelen var olma istemi, öz savunmasız olamaz. Her canlı var olabilmek için varlığını tehlikeye koyan saldırılara, durumlara karşı kendini savunmak durumundadır. Bu öylesine bir gereklilliktir ki, başkalarına devredilemeyecek denli varoluşla ilgilidir. Nitekim tüm oluş, var kalmak için bunu yapar. Ne yazık ki, hiyerarşik devletçi sistemle kendini savunma hakkını başkasına devreden veya devretmek zorunda bırakılan tek varlık insandır. Tüm egemenlikçi sistemin topluma dayattığı bu iken, toplumun da vermemesi, devretmemesi gereken şeyi bu olmalıdır. Dolayısıyla Kürtler başta olmak üzere tüm toplum, kendini savunma hakkını, kendileri hakkında soykırım kararı almış ve bunu anda uygulayan soykırımcı rejime devretme dayatmalarını kabul edemez, etmemelidir. Hem kültürel hem de fiziki varlığını korumanın, dolayısıyla da kendi olarak kalmanın yollarını bulabilmelidir.

Bilimin de toplumsal özünden saptırılarak savaş teknolojisi için kullanılmaya başlanması nedeniyle, mevcut durumda devrimlerin gerçekleşmesinde zorun herhangi bir rolünün olmadığı, rol oynayamayacağı şeklinde kaynağını egemenlikçi sistemden alan yanlış bir algı bulunmaktadır. Savaş teknolojisindeki gelişmelerle elde edilen yeni tür silahlarla kendilerini alabildiğine güçlenmiş gören devletler eskiden olduğu gibi toplumsal güçler tarafından yenilgiye uğratılamayacaklarını propaganda etmekte ve toplumsal güçlere mutlak bir itaati salık vermektedirler.

Ne yazık ki, hiyerarşik devletçi sistemle kendini savunma hakkını başkasına devreden veya devretmek zorunda bırakılan tek varlık insandır

O halde gasp ettiği toplumsal hakların hiçbirini topluma vermeye yanaşmayan, topluma kültürel ve fiziki soykırımı dayatan faşist sistemlere karşı nelerin yapılması gerektiği, egemenlikçi sisteme karşı nasıl bir mücadele verileceği yanıtlanması gereken temel bir soru olmaktadır. Kuşkusuz ki egemenlikçi sistemi topluma dolayısıyla demokrasiye karşı duyarlı hale getirmek için zorlamak gerekir. Toplumsal güçler zorlamanın yol ve yöntemlerini mutlak surette bulmak zorundadır. Aksi taktirde egemenlikçi sistemin gasp ettiği toplumsal haklardan feragat etmeyeceği egemenlerin özü gereğidir. Zorlanmayan, zor durumda bırakılmayan bir egemenin kimseye vereceği bir günahı bile yoktur.

Uzun bir süre devrim stratejilerine ilişkin yapılan tanımlamalar ışığında egemenlikçi düzeni zorlamanın, değiştirmenin yolu hep silahlı karşı ayaklanmalar, zor aygıtını kullanma şeklinde ele alındı. Hiç kuşku yok ki, bu tür zorlamaların ortaya çıkardığı önemli sonuçlar olmuştur. Ancak yine anlaşılmıştır ki toplumsal doğaya dönüş anlamına gelen devrim için bu tek başına yetmemiştir. Yukarıda ele almaya çalıştığımız gibi, devrimin olabilmesi için düşmanı kaba anlamda yenmek yetmez, onu bir bütün halinde yaşamda ve örgütlenmede yenmek gerekir. Devrimci çıkışlarda bugüne değin gerçek anlamda gerçekleşmeyen ya da devrimi kalıcılaştırmaya yetecek kadar gerçekleştirilmeyen budur. Bu çerçeveden bakıldığında, gerçek anlamda bir devrimi yapabilmek için insan, toplum ve yaşamın doğasının savunuculuğunu yaparak, bunların özüyle oynayan hiyerarşik devletçi yaşamdan kurtulmak gerekir. Bu yönlü çok güçlü bir öz savunmaya yaşam inşacılığı anlamında kültürel olarak girişmek gerekir. Ancak savaş teknolojilerinin toplum düşmanlarına sunduğu olanaklara takılmaksızın düşmanı yenmeyi amaçlayan bir öz savunma direnişini en zengin yöntemlerle yapmak da gerekir. Egemenlikçi güçleri öz savunma direnişini geliştirip yükseltmek suretiyle zorlamak, yola getirmek devrim için olmazsa olmazdır. Bu yapılmak durumundadır, çünkü egemenlikçi sistem toplum karşıtlığı ve düşmanlığından vazgeçmemektedir.

Sonuç olarak ne devrimi salt askeri zor aygıtıyla gelişen bir şey olarak ele almak doğrudur ne de toplum düşmanlığından vazgeçmeyen ve topluma karşı sürekli savaş ve şiddet hali anlamına gelen egemenlikçi, devletçi sisteme karşı öz savunma direnişine girişmeden bir devrimin gerçekleşebileceğini düşünmek doğrudur. En doğrusu toplumun varoluş olarak egemenlikçi sistemin karşıtı olduğunu bilerek, öz savunma savaşları da dahil yaşamın her alanında toplumun örgütlülüğünü sağlamaktır. Öz savunma alanı da dahil kendisini örgütleyen toplum, egemenlere ait olmaktan çıkmış, kendi olmayı başarmış toplumdur. Devrim de tam olarak bu anlama gelmektedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Devrimci Mücadelede Şiddetin Rolü

Ömer Okul - Murat Demir

"Devrim insanın ahlaki eğiliminin bir göstergesidir. Yasallığa ilan edilmiş haksızlık durumudur."

Immanuel Kant

Devrimin Ne Olduğuna Dair

Devrimsel şiirsel bir tınıya sahip; ezilenlerin, sömürülenlerin ve bilimin ötekileştirilenlerin destansı mücadelelerinin sergilendiği büyük bir sahnedir. Geniş halk kitlelerinin başat rol oynadığı bu kolektif temsilin teması tarih yapıcılıktır. Tarihin hangi anında neşet ederse etsin tüm devrim kategorilerinin üstlendiği misyon; köhne ve aşınmış *"eski"*yi temsil eden zihniyet kalıpları, siyasal ve toplumsal kurumlar, ahlaki değer yargıları ve kültürel yapıların yerine yeni olanı ikame etmektir. Dolayısıyla her devrim yeni ile eskinin acımasız savaşından ibarettir. Yenilik bir özgünlük üretimi olarak aşınmış ve çürümüş olanı imha ederek kendini kurumsallaştırdığı ölçüde tarihsel sürecin öznesi durumuna gelir. Devrim Zeitgeist'in (zamanın ruhu) cevaz verdiği şekilde bugünün inşası değil, onu aşan geleceğe dair tahayyüllerin bugünden inşasıdır. Devrimcilik zamanın ruhuna teslim olmak değil, zamana kendi inanç ve ideallerinin karakteriyle kodlanmış ruh katmaktır.

Tarihin tozlu sayfaları arasında vuku bulmuş birçok devrime denk gelinir. Neolitik devrim, Sanayi Devrimi, Bilim-Teknoloji Devrimi bunlardan en önemlileridirler. Ancak bizim temel tartışma konumuz toplumsal devrimlerdir. Adı geçen devrimlerin toplumsal, sosyal, ekonomik yaşamda yansımaları olduğunu; yaşamın genel gidişatında kırılmalar yarattıklarını belirtmek durumundayız. Ancak ilk sırada zikredilen devrimlerin yol açtığı değişiklikler dolayımsaldır. Diğer bir deyişle dolaysız biçimde toplumsal yaşamı, zihniyet kalıp ile kategorilerini ve müesses nizamı hedeflemez. Ancak kendileriyle beraber ortaya çıkardıkları dinamizm ile toplumun tarihsel seyrinde değişim lehine bir rol oynarlar. Bizim tartışma konumuz, yerleşik düzeni ve maddi-manevi bütün uzantı uzuvlarını devirmeyi önüne temel hedef olarak koymuş devrim mefhumudur. Uzun soluklu ve amansız bir mücadelenin sonucunda nicel olarak birikmiş sorunlar yığınının nitel bir patlamayla başka bir dönüşümün toplumsal tabanda gerçekleşme sürecidir. Bu bağlamda devrim, sadece her şeyin *"an"*da başlayıp bittiği; bir dokunuşla her şeyi ters yüz eden çizgisel gelişim sürecinin sonunda varılan bir zirve ya da sihirli bir moment değil; içinde her an gelgitlerin, zikzakların olduğu helezonik seyir izleyen ideolojik, siyasi, entelektüel ve ahlaki mücadele yüklü bir süreçtir. Art alanında binlerce yıllık kalkışmaların, başarısızlıkların, yenilgilerin olduğu; ama asla vazgeçilmeyen özgürlük kavgasının anda zafere ulaşmasıdır moment. Alain Badiou'nun yerinde deyimiyle *"zafer, bizzat yenilgiyi örgütleyen* aşkın motiftir."

Devrimler, sürece yayılmış bir derinliğe sahip olmanın yanı sıra toplumsal karakter taşıdıkları ölçüde tarihi bir anlam taşırlar. Klasik devrim doktrinlerinde olduğu gibi salt iktidarın ele geçirilmesi yoluyla yönetimin alaşağı edilmesi ve iktidar kaynaklarının kullanılarak toplum mühendisliği yoluyla *"yeni insan ve toplumu"* yaratma tahayyül ve tasarıları toplumsal değil, siyasal devrim kategorisinde yer alırlar. Sosyal ya da toplumsal ön takıların eklenmesi nominalizm evreninde karşılığını görse de hakikat evreninde karşılığını bulmaz.

Aynı şekilde siyasal taşısa da devrim olarak nitelenemez. Evrensel ve bölgesel tarihimiz bunun sayısız örnekleriyle doludur. Kalender İsyanı'ndan Dadaloğlu'na, Robin

Hood'tan William Tell' e, Pugaçev' den *"eşkıya"* kalkışmalarına uzanan zengin bir isyanlar tarihi var. Direnme gücü, baş eğmezlik ruhu, adalet tutkusu, özgürlük aşkı ile örülü isyancı gelenek gelecek kuşaklara önemli bir miras bırakmıştır. Hannah Arendt ezilenlerin ezenlere karşı verdiği mücadelenin altında yatan psikolojik motifi şöyle tespit eder; *"Ancak koşulların değişebileceği yönünde bir şüphe varsa ve buna rağmen koşullar değişmiyorsa, hiddet gelişir. Ancak adalet duygumuz rencide olduğunda hiddet gösteririz"* Tarih bu tür bir hiddetin şiddete dönüştüğü örneklerle doludur. Ancak asiler yalnızca yönetici kadroları (kimileri yöneticileri kimileri de hükümdarı) ya da politikaları değiştirmeyi amaçlamışlardır. Tutarlı ideolojik ve siyasi argümantasyona dayanan yeni bir toplumsal form yaratma iddiasından yoksundurlar. Sistematikleşmiş dünya görüşüne sahip olmadıklarından verili olanı aşma ufkundan uzaktırlar. Ama yönetme ferasetini ve basiretini gösteremeyeni adalet terazisi şaşmış, her türlü toplumsal özgürlüğü ve özgürlükleri hiçe sayan siyasal iktidara direnme hakkının kullanıldığı biçimlerden biri olması anlamında isyanlar ezilen insanlığın kolektif bilincinde önemli bir yer tutar. Hedef ve amaçlar bakımından bir netsizlik taşısa da katlanılmaz haksızlığa karşı duyulan öfkenin insan vicdanında harmanlanarak harekete geçmesi toplumsal benliğin tamlığa kavuşmasının ifadesidir.

Başkaldırı ya da isyancı geleneğin zamana düşen aksi; egemenleri aşırılıklardan kaçınmaya, halka kılıç çekmekten alıkoymaya ve çeşitli düzeylerde özgürlükleri tanımaya zorlaması dolayısıyla tarihte ilerici bir misyona sahiptir.

Özetle, devrim reddedişle başlayan ve kendini bir alternatif olarak ortaya koyan yeninin eskiye galebe çalmasıdır. Sosyal alanda yozlaşma ve parçalanma, ekonomik alanda adaletsizlik ve eşitsizlik, sistematikleşen siyasal baskı, zor, entelektüel ve kültürel -Nietzsche'den mülhem tanımla- dekadans; yani çürüme ve düşüş gibi bir dizi kombinasyonun bir araya gelmesi devrimsel süreç için uygun bir iklim yaratır. Eskatolojik olarak kıyameti çağrıştıran zamanlara karşılık gelmektedir. Sistemsel tıkanmanın yol açtığı ağır toplumsal bunalım ve çelişkiler *"kıyamet alametleri"*ni andırırken kurtuluşcu özlemleri tetikleyerek yeni bir doğum için elverişli zemini yaratır. *"Altın çağlara dönüş"* , ilk günah sonrası konuşulan *"Cennet bahçesi"* imgeleri devrimci eylemin tarihi anlarına kapı aralar.

Klasik Devrim Teorilerinde Devrim ve Şiddet Diyalektiği

Klasik Devrim teorisinde geri ve köhnemiş olanın bağrında doğacak yeniyi inşa etmenin çekirdeğinde zor (devrimci şiddet) yatar. Marx'ın deyimiyle *"zor, yeniye gebe, eski toplumun ebesidir."* İnsan varoluşunun temel nedeni ve amacı olan özgürlüğe gidiş tarihsel zorunluluğun gereği olarak siyasal alanda şiddet kullanımı yoluyla gerçekleşecektir. Daha ileriyi, güzeli ve iyiyi temsil eden ufuklara ulaşmak için önündeki bariyerlerin –ki bu geniş anlamda kurulu düzen, dar anlam ise onun siyasal temsil kurumları olarak iktidardır- imha edilmesiyle mümkün olur. Devrimci idealleri yaşamsallaştırmanın –tek olmasa da- temel seçeneği tamamlanmış yıkımın kendisidir. Bakunin buna *"yaratıcı yıkıcılık"* der. Çözülmeyi hızlandırarak ani, beklenmedik bir tür şok darbe olmadığı takdirde eskinin kendisini reformist ve restoratif takiye ve desteklerle sürdürme imkanı olduğundan devrimci şiddet kati surette sonuç alıcı yöntem olarak benimsenmektedir.

Devrimci mücadelede belli bir dünya görüşü ve tasarımı olarak ideolojik bilinç ve önderlik, bunu pratikleştirecek örgütlenme, kitlelerin mobilize edilmesi ve şiddetin etkin biçimde kullanılması temel parametreler olarak serimlenir. Devrimci bir fonksiyon olarak düşündüğümüzde şiddetin etkin biçimde kullanımı temel değişken olarak ele alınmaktadır. Toplumsal antagonizmaların şiddetli bir mücadeleyi diyalektik olarak zorunlu kıldığı varsayılır. Devrimci zorun kullanımı olumsal ve keyfi bir tutum olarak değil, bir gereklilik olarak da ele alınır. Eskiyi temsil eden hegemon ekonomik klik, siyasal güç odakları, zihinsel form ile yeniyi temsil eden ezilen ve sömürülen kesimler arasındaki çelişkilerin çözümünde zor, kilit konumuna sahiptir. Kurumsallaşmış iktidarı şiddet dışı alışı deviremeyen ezilenler zora yönelir. Jose Marti'nin; *"e*ğer tarih kalemle yazılamıyorsa silahla yazılmalı" sözü bunun yansıması gibidir. Diyalektik öznel bakış açısının ötesinde, şiddet tarihsel bir realite ve toplumsal ve siyasal varoluşunun temel yapı taşıdır. Tarihsel olarak toplumsal tarihin ve belleğin önemli bir parçasıdır. Çelişki ile çatışma doğanın ve toplumun gelişimini sağlayan diyalektiğin,

evrensel yasasıdır. Her şeyin kendi zıddını kendinde taşıdığı evrende devinimin motor gücü ve dinamizmi bu zıtlıktır. Herakleitos'un *"Çelişme savaştır. Her şey her şeyle savaşır. Bu savaşla bir şeyden bir çok şeyler veya her şey oluşur"* ve Hegel'in *"Çelişmeyi kendi içinde taşıyan doğa ve toplumdaki gelişme belli bir anda bir'in hem kendiyle aynı olması hem de sürekli olarak değişerek kendi karşıtına dönüşmesi"* belirlemelerindeki ortak nokta devrimin felsefi nedenlerini çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, çelişmenin olmadığı bir mekan ve uzam devinimin bitmesi anlamına gelir ki bu, varlığın sonu, hiçliğin başlangıç noktasıdır. Hegelyan felsefede toplumsal çatışma doğal bir olgudur. Şiddet ise bunun uçlarda seyreden uzantısıdır. Bir şeyi bir durumdan başka bir duruma doğru değiştirmek (Doğal katalizör görevi görür) ya da bir şeyin doğal akışını engellemek (Karşı devrimci barajlar çekerek geçici de olsa yaşamın akışını durdurmak, yavaşlatmak) amacıyla uygulanan fiziki ve manevi güç ya da baskı olarak kendini gösterir. Tahakkümcü şiddetin antitezi olarak özgürleştirici karşı şiddet ile cevap vermek yeni bir durum yaratır. Toplumsal düzlemde bilinçle yoğrulduğunda devrimci duruma meydan verir.

Şiddet tarih boyunca toplumun hafızasına kodlanmış, kutsal amacı gerçekleştirecek araç olarak meşru kılınmış ve toplumsal sorunların çözümünde vazgeçilmez bir faktör olarak görünmüştür. Deyim yerindeyse Kalu Bela'dan, teolojik anlatıda Habil ve Kabil'den bu yana şiddet yaşamın ayrılmaz bir parçası olagelmiştir. Tarih ve şiddet arasında set çekmeye çalışmak boş bir çabadır. İktidarcı-devletçi uygarlık tarihi şiddet bağlamında çarpıcı bir örnektir. Şiddet, egemen kültürde olmazsa olmaz kabilindedir. Çünkü egemenlerin iktidarı köken olarak şiddete dayanmaktadır. Mevcut durumda ise şiddet iktidarın yasa aracıdır. Dolayısıyla şiddet egemenlerin varlık sebebidir. Klasik devrim teorisinde zor tarihin devindirici gücü olarak görülür. Bu bağlamda zoru olumlama söz konusudur. Marx'ın tarihe bakış açısı şiddet ekseninde şekillenip tarihin "sınıf savaşları"ndan ibaret olduğu tezine dayanır. Bu belirleme klasik devrim teorisinin temel düsturu ve ön kabulü olarak ele alınmıştır. Ancak, Marksizm'in devrimci zoru tek ve mutlak bir mücadele yöntemi olarak saptamadığını da belirtmek durumundayız. Şiddeti; tartışılmaz, önüne geçilmez, doğru ve yanlış tartışmalarının ötesinde bir tarih yasası olarak boyutlamamıştır. Devrimci zorun siyasal ve toplumsal alanda yaşamsal rolünün yanı sıra demokratik–barışçıl yöntemler asla yadsınmamıştır. Zor, devrimci harekete içerimlenmiş ve önemli bir elementi ya da vazgeçilmez bir ritüeli değil; gerekli görüldüğünde başvurular bir araçtır. Konu bağlamında Marx, Gotha Programı'nın Eleştirisi eserinde *"barışçı yollardan iktidara gelmenin mümkün olduğu koşullarda silahlı ayaklanmadan söz etmek aptallıktır. Halkın genel seçimlerle bütün iktidarı elinde bulundurabileceği ve anayasanın ulusun çoğunluğuna sahip olana her şeyi yapma imkanını verdiği ülkelerde eski toplumdan yeni topluma geçişin barışçıl yollardan gerçekleşebileceğini kabul ediyoruz."* der.

Devrimlerin ikonografik resimleri, edebi eserleri, devrim kavramına ilişkin algılama ve kavrayışın çarpıcı örneklerini sunarlar. Örneğin; elinde bayrağıyla kitleye öncülük eden genç bir kadın figürü ile Bastille'i zapta yönelmiş öfkeli, tutkulu ve ellerinde türlü silahlar taşıyan mahşeri kitlenin olduğu sahne Fransız Devrimi'nin sembol resmidir. Tematik açıdan benzer bir sahneye Kışlık Saray'ın merdivenlerinde koşuşturan Bolşevik asker ve işçilerin olduğu Ekim Devrimi'nde rastlıyoruz. Yakın zamanda Küba'da Fidel Castro ve arkadaşlarının silahlar eşliğinde Havana'ya girişlerinin jenerik fotoğrafı hafızalarda en çok yer edinen ve devrim mefhumuna görsellik penceresinden anlam veren tarihi anı simgeler.

Verili iktidarların alaşağı edilerek, eskinin ve onun değerler sistematiğinin temsilcilerinin tasfiye edildiği klasik devrimlerin ortak paydası, şiddeti merkezine alan stratejik ve taktik yöntemi esas almış olmalarıdır. Devrimci jargonda *"cephe", "taktik", "strateji"* vb. bir çok askeri terimin bulunması bu bakış açısının yansımasıdır. İçerik ve pratik olarak adeta şiddetle özdeşleştirilmiş devrim anlayışının olduğu yerde söz konusu araçların kullanılmadığı bir devrim sahici kabul edilmez. Bu temel yargının tarihsel arka planı, teorik-entelektüel nedenleri bulunmaktadır. Devletçi-iktidarcı uygarlığın her türlü toplumsal itiraz ve tepkiye karşı uygulamalarını yansıtan ikonografileri hatırlamak bu konudaki keskin belirlemelerin nedenlerini anlamak bakımından ufuk açıcıdır. En çarpıcı örnek, Spartaküs isyanını bastıran Roma İmparatorluğunun Sirawsa'dan Roma'ya uzanan yüzlerce kilometrelik yola çaktığı haçlarda isyancıları çarmıha germesidir. Ortaçağ Avrupası'nda

sistem muhaliflerinin mesnetsiz suçlamalarla ibretlik ceza adına odun ateşlerinde yakılması, doğu despotizmlerinde insanların derisinin yüzülmesi ve kazığa çakılmaları; yakın tarihte, 19. yüzyıl devrimlerinde kitlelerin top atışlarıyla imha edilmeleri gibi örnekler toplumun kolektif hafızasının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Devrim kelimesine içkin radikalizmin en önemli boyutunu bu tarihsel gelenek ve bunun yol açtığı travmalar oluşturur.

Egemen sistemin sahiplerinin şiddeti tahakkümün asli aracı olarak kullanarak sergilemiş oldukları acımasızlık ve gaddarlık, buna karşı yürütülecek savaşımın yol haritasını şekillendirir. Bir Avrupa atasözünde olduğu gibi mesaj açıktır: *"Kılıçla savaşan kılıçla ölür."* Ya da bu coğrafyadaki vecize ile *"elinde silah tutana gül atılmaz."* Bir anlamda İsevilikte belirginleşen sinizmin gereği olarak tokatlanmak için yüzün diğer tarafı çevrilmez.

Klasik devrimci doktrinin değerler yelpazesi bir çok ara yüzden oluşmasına rağmen şiddetin ara yüz olarak sunulduğu görülür. Bir anlamda gerçekleştirecek stratejik değerlendirmede devrimci zor piramidinin tepe noktasında yer alır. Tarihsel deneyimler, travmatik olayların ortaya çıkardığı psiko-dinamikler başka türlü herhangi bir öncel örnekten yani radikal değişimin şiddet kullanmadan nasıl yapılacağı noktasında kılavuzluk edecek siyasi tecrübe yoksunluğu ve yakın zamana kadar var olan nesnel koşulların devrimin barışçıl yoldan gerçekleşemeyeceğine olan inanç ve bunun bir zorunluluk olarak idrakı devrimci şiddetin neliği ile ilgili teoriye rengini vermiştir.

Olguya tarihsel perspektiften yaklaşıldığında şiddetin kullanımı olumlanır. Devrim düşüncesinin yapı taşlarından kabul edilir. Püriten devrimciliğin önemli göstergelerinden biridir. Bu anlayışın izlerini sosyalist, anarşist, komünist ideolojilerin mimarlarının doktrinlerinde görmek mümkündür.

Marksist öğretinin şiddet karşısındaki tutumunu başlıklar halinde özetlersek: birincisi; yerleşik siyasal kurum geleneklerinin sistematik şiddetine ve şiddetin kurumsallaşmış ifadesi olan iktidar mekanizmasına karşı bireysel ve toplumsal özgürlüğü teminat altına alacak devrimci şiddet ile cevap verilmelidir. Demokratik barışçıl yöntemler dışlanmaz. Ancak sınıfsal bölünmüşlüğe son verecek gerçek özgürlüğü, eşitliği ve adaleti sağlamada ya da egemen baskıyı yumuşama ve kırılmaya uğratarak topluma belli ölçüde özgürlük alanı tanımada şiddetin rolü tarihsel önemdedir. İkincisi; devrimlerin kullanmak durumunda olduğu şiddet her türlü fiziki, ahlaki, manevi edimle izafe edilebilecek egemenlerin şiddetiyle özdeşleştirilemez. Bu yönüyle sömürülenlerin ve her türlü baskı, inkar, imha ve kökünden kazıma gibi türlü şiddet yöntemlerine maruz kalan toplumsal öznenin kendini gerçekleştirme ve özgürce var olma koşullarını yaratma mücadelesinin yapı taşlarından biridir devrimci zor. Şiddetin kaynağı değil, var olan şiddeti ortadan kaldırmayı amaçlayan karşı şiddettir. Varoluşları ontolojik işgale uğramış ya da ontolojik *"köleleşme"* ile karşı karşıya bulunan geniş halk kesimlerinin insani ve özgürlükçü eşit değerleriyle kendi varlık koşullarını yaratması ve kimliğini inşaya yönelmesidir. Üçüncüsü; kuramsal serimlenişi bağlamında olmasa da kavrayışta şiddet halesi ile çevrelenmemiş, diğer bir deyişle şiddetle kasılmamış sistemsel reddiyeciliğin radikal bir değişimin aktörü olamayacağına dair yaygın bir kanaat ve güçlü bir inancın varlığı Marksist literatürün kültürel kodu haline gelmiştir. Şiddetin devrimdeki rolü konusunda bu yönlü bir ortodoksinin oluştuğunu ve anlayışların devrimci çizgiden sapma, revizyonizm, reformizm ve devrim kaçkınlığı gibi türlü yaftalamalarla mahküm edildiğini 20. yüzyılda yaşanan deneyimlerden biliyoruz. Kutsallık payesi verilmiş konu olarak klasik devrimci şiddet proksisine farklı zaviyeden bakmak bir tabuyu parçalamak veya put kırmaya benzer. Bilimsellik iddiasıyla diğer ideolojilerden ayrılan öğretinin kalıplaştırılması, bir kalıba dökülmesi bu konuda kendini göstermiştir.

Vahşi kapitalizmin dizginsiz baskı ve sömürü eşliğinde hüküm sürdüğü bir çağda, 20. yüzyılın bir trend olarak yükselen faşizan atmosferinde şiddetin şiirsel bir anlatıma bürünmesi anlaşılırdır. Bertolt Brecht'in "çünkü yalnızca şiddet değiştirilebilir! Bu *kanlı dünyayı"* dizelerinde ifadesini bulan duyguyu veya George Sand'ın *"ya savaş ya ölüm! Ya kanlı kavga ya da yok oluş"* şiarını bu gerçekliğin ışığı altında okumak gerekir. Devrimin bir yaşam mücadelesinden çok bir ölüm mücadelesi (Ölümüne kavganın kendisi) olarak tanımlandığı ya da tanımlanmak zorunda kalındığı çağların duygu ve düşünce örgüsü bu minvalde şekillenmiştir. Aydınlanması rasyonalizmin matematik kesinlikte, saat gibi mükemmellikle işleyen pozitivist zihniyetinin yanına tekelindeki (ya da kendi mülküne dahil ettiği)

şiddeti alarak toplumu doğa yasalarına eş toplum yasalarıyla dizayna soyunmuş ilk dönem kapitalizmine karşı sadece akla dayalı bir mücadele sonuç alıcı olamayacağı gibi önünde sonunda sisteme teslimiyetle sonuçlanacak kinizme sürüklenmekten kendini kurtaramayacağı açıktır. Bu nedenle 19. ve 20. yüzyılda siyasal alanın ilerici yönünü temsil eden devrimci güçlerin şiddet pratiğini sergilemelerinde olumsuzlanacak ya da anlaşılmayacak bir yön yoktur. Bu yönlü tecelli eden devrimci iradeye tarih vicdanında yönelecek bir suçlama olamaz. Aynı şekilde hümanist ahlakın ilkeleri çerçevesinde de bir ayıplamaya hedef olması doğru olmaz. Çünkü devletçi iktidarcı sistemin çeşitli dönemlerde değişik adlandırmalarla – köleci, feodal, kapitalist gibi- tarihsel versiyonları şiddete yönelmenin başlıca nedenidir. İktidar ve şiddet arasındaki hayati ilişkiyi Arendt şu şekilde ortaya koyar; *"katıksız şiddete dayalı yönetim, iktidarın kaybedildiği süreçte devreye girer."*

İdeolojik ve Politik Açıdan Şiddet ve Devrim

Hegemon düşünce, söylem ve devlet kılığında görünürlük kazanan pratiğin kendisi şiddet yüklüdür. İktidar kurarken; kadını ezmek ve sömürmekle başlayıp devlet formunda iktidarını somutlaştırmakla zirveleşen *"ilk günah"*ta hilenin yanı sıra şiddete başvurulmuştur. Dolayısıyla sistemin mayasında ve üzerinde yükseldiği kök hücrede şiddet vardır. Toplumun sosyal ve ekonomik statüler üzerinde sınıflara bölünmesi, gem vurulmamış kör hırsının doğayı, çevreyi tahrip etmesi, insanlığın kolektivist kökenlerine yabancılaşması, her türlü eşitsizliğin ortaya çıkması gibi durumların tümü şiddetin zehirli meyvelerindendir. J. J. Rousseau *"varoluş koşulları insanca belirlenen manevi ve politik eşitsizliği yaratan kurumları"* şiddetin kaynağı olarak görür. Şiddet, insanın dışında doğal ya da aşkın bir güç değildir. Gerçekte güçlünün zayıfa kendi iradesini kabul ettirmek için uyguladığı fiziki ve psikolojik saldırıların tümü şiddet olarak belirginlik kazanmıştır.

Tarih ve siyaset felsefesi disiplinlerinde siyasal şiddet, birbirini kesen çeşitli eksenler tarafından şekillendirilir. Bu eksenlerden biri Rousseau'nun dikkat çektiği, Marx'ın analitik olarak formülleştirdiği toplumsal eşitsizlik ile ilgilidir. Bunların en önemlisi uygarlığın ortaya çıkışında, kurumsallaşmasında varlığını sürdürmesinde ve kendini yeniden üretmesinde iktidarların uyguladığı şiddet merkezi işlevselliğe sahiptir. Kullanımındaki süreklilik şiddetin nesnel koşullarına göre değişkenlik gösterse de son çözümlemede devletli-iktidarcı uygarlık şiddetin etkin kullanımı ile kendini örgütlemiştir. Şiddet, Arendt'in de belirttiği şekliyle *"iç ilişkilerde tek tek meydan okuyuculara –dış düşman, suçlu yerli- karşı iktidar yapısını ayakta tutmak için son çare olarak ortaya çıkar."* Bu anlamda şiddetin birinci kutbunda iktidar olgusu vardır. Karşı kutupta ise J. J. Rousseau'nun dikkat çektiği, Marx'ın formülleştirdiği toplumsal eşitsizlik yer alır. Özgürlüksüzlüğü de aynı eksende ele almak mümkündür. Siyasal kulvardaki yol haritasını belirleyen temel de bu olgulardır. Özellikle şiddetle yoğrulmuş iktidarcı kültürün eşitsizlik ve özgürlüksüzlük doğurması, çoğulcu ve katılımcı siyasallara yol vermemesi her türlü şiddetin temel kaynağıdır. Devletçi uygarlık, iktidarlaşmış şiddet ya da şiddete dönüşmüş iktidardır. Atomize olmaya direnen devletsiz toplumsallık üzerindeki kıyıcı ve parçalayıcı etkisi dolayımıyla iktidarcı sistemin yaygın şiddet kullanımı, ezilenlerin karşı şiddet kullanımını bir anlamda zorunlu kılmıştır. Bu nedenle klasik devrim teorisinde son kullanımı ilke olarak onaylanır. İktidarcı sistemin kazanılması ve korunmasında kullanılan önemli bir araç olarak görünür. Reel politik durum ve iktidarcı sistemin politik yaklaşımlarına göre şiddete başvurulur. Demokratik bir iklimin varlığı, toplumsal sorunların çözümünde barışçıl kanalların varlığı, radikal dönüşüm için uygun koşulların olması halinde alternatif siyasal yöntemlere başvurması yadsınmaz. Burada belirleyici faktör hegemon sistemin karakteri olmaktadır.

"Engin bir mezbaha, devasa bir mezarlık" olarak devlet iktidarının yozlaştırıcı niteliği, kategorik olarak özgürlüğü baltalaması, karşı şiddet kullanımının temel gerekçesidir. Devletçi-iktidarcı sistemin mütehakkim ve baskıcı karakteri, açık ya da örtük kötülüğü ve insan özgürlüğüne düşmanlığı diyalektik olarak karşı şiddeti doğurur. Devlet, felsefi anlamda *"doğal durumdaki insanın herkesin herkese savaşına son veren; özgürlük, güvenlik ve yaşam hakkını güvenceye alan kurum"*, bilimsel anlamda *"devletsiz toplumun kaos ve anarşiye sürükleneceği"* ön kabulünden hareketle kendini mutlakiyet ile

karakterize ederek şiddet kullanımını meşru zemine oturtur. Devleti sembolize eden Leviathan'ın bir elinde güç ve kudreti sembolize eden asa, diğer elinde ise kılıç vardır. Güç ve kudreti –ki bu yasayla cisimleşir- sekteye uğradığı anda kılıcı kullanmakta bir an bile tereddüt etmez. Devletçi-iktidarcı sistemin yasaları, tanrısal kudret imgesi esas alınarak kurgulanır. Sistem; soyguna, talana, sömürüye, devletçi toplum dışındakileri ezmeye yönelik kodlanmıştır.

Tüm bunlar göz önüne alındığında topyekun özgürlük adına karşı şiddete başvurulması tarihsel serüvenin büyük bölümünde kaçınılmaz hale gelmektedir. Ahlaki ve vicdani bakımdan haksızlığa karşı direnme hakkı, insanların siyasi düzeni değiştirmeyi de kapsayan yönelimleri de meşrudur. Bu yüzden devrimci zoru haklı ve meşru savaşlar kategorisinde ele almak gerekir. Şüphesiz Heredot'un deyimiyle *"hiç kimse savaşı barışa tercih edecek kadar akıldan yoksun değildir."* Ancak eklemek gerekir ki; hiç kimse köleliği özgürlüğe tercih edecek kadar yürekten yoksun da değildir. İnsan ruhu, bedeni, yaşamı üzerinde kurulan egemenlik ve tahakküm ağı buna maruz kalanları şiddete mecbur eder. Bir ruh ve tutum olarak devletçi-iktidarcı sisteme karşı verilen savaş gerekli ve haklıdır. Daha büyük kötülüğe engel olmasından dolayı ve başka yollarla giderilmesi mümkün olmayan haksız durumu gidermeye yönelik doğru amaç bağlamında devrimci şiddet meşrudur. Kentleşme, sınıflaşma ve devletleşme ile zuhur eden uygarlık sisteminde şiddet yapısal karakterdedir. Leviathan canavarı olarak toplumu ve doğayı yutarak beslenir, semirir ve varlığını sürdürür. Bu bakımdan devletçi uygarlığa karşı isyan ve başkaldırı hep haklı nedenlerle var olagelmişlerdir. Her dönemin kudretlilerinin sahip oldukları savaş makinesinin karşısına ezilenlerin örgütlendiği yeni bir savaşı koymak devrimci şiddetin temel gerekçelerindendir. Mao Zedung bunu *"kalıcı barışı elde etmek için yeni bir savaş icat etmek gerek."* şeklinde formüle etmiştir. Hegemon sistemin sebep olduğu savaşı ortadan kaldırmanın tek yolu Mao'ya göre *"savaşa, savaşla karşı* çıkmak"tır. Olguya siyasal zaviyeden yaklaşıldığında ise insan toplumu sınıfların ve devletlerin ortadan kaldırılmasına vardığında savaşlar olmayacak. İnsanlık için kalıcı barış çağı ancak bu mücadele ile inşa edilecektir. Devrimci zor ile ilgili devrimci literatürdeki şiddet kullanımı romantik arzulardan ya da Hobbes'un mimarı olduğu liberal teoriden esinlenmiş insanın doğasına içkin şiddetten değil realist bakış açısından kaynaklanır. Bu meyanda devrimci şiddet kategorik olarak olumsuzlayıcı bir iktidar anlayışı ve radikal bir özgürlük arayışı gerektirir. Klasik devrimci aksiyomlar bu izlek üzerinden yürünerek şekillenmiştir. Denilebilir ki toplumsal ve siyasal ilişkileri inceleyen bir dürtü olarak iktidar arayışı küçük bir *"seçkin"* grubun kendi istek, arzu ve ideallerini geniş halk yığınlarına dayatma ve kendi çıkarları doğrultusunda siyasal bir örüntüye yol açmışsa; bu tahakkümü kırma özgürlüğü kazanmada şiddet fonksiyonel bir yere sahiptir.

Felsefi Açıdan Şiddet ve Devrim

Şiddetle ilişkisi bağlamında özgürlük düzleminde ele alınabilecek bir konu da kendi benliğini, kimliğini şiddetle yaratma; var oluşunu anlamlandıracak zihinsel, duygusal ve ruhsal bir bütünlüğe ulaşmaktır. Tarih dışına itilmiş ve toplumsal yaşamın nesnesi muamelesi gören, egemen dildeki deyimle *"baldırı* çıplaklar"ın tarihi yapabilme yetkisine ulaşmasıdır. Baskı altında tutulan, kişiliği parçalanmış ve kimliği yok sayılmış bireyin ve toplumun kendi özel kökenleri üzerinde kişiliğini yeniden yaratmasıdır. Adeta Hades'e gönderilen ruhun tekrar gün ışığına çıkarılmasıdır.

Arınma, kendini yaratma ve benliğin bilincini oluşturmanın temel dinamiği olarak şiddet ve bağlantılı olarak acı çekme sadece devrimci ontolojide değil, aynı zamanda değişik dinsel, inançsal ve felsefi modellerde de kendine yer bulur. Hegelyan retorikle belirtirsek *"kendinde olanı kendisi için olana dönüştürendir."* Bu yönden şiddete kurucu bir nitelik atfedilir. Özgürleşme savaşını verecek savaşçıyı yaratan dinamiktir. Yozlaşma ve çürümeye yüz tutmuş sosyal, siyasal, kültürel, ahlaki yapıların ve insani değerlerin ortadan kaldırılmasında başat düzenleyici güçtür. İnsani ve toplumsal özü yozlaşmayla mücadele ile ete kemiğe bürünür ki bu da *"kataris"* olarak tanımlanır. Dolayısıyla sadece egemen iktidarcı-devletçi örüntü değil; buna karşı mücadele edecek *"üst insan"*ı yaratma yolunda herkes bu mücadelenin hedefidir. Nietzsche'nin *"Dionysosçu yaratıcı enerji"* olarak adlandırdığı güç, istenci sayesinde hem hareket alanı hem de var oluşu olumlayan değerler yaratır. Psikodinamikler bakımından insanda coşku, tutku, istem, azim ve kararlılık, çekilmiş olduk-

ları karanlıktan kurtularak mücadele kervanına katılır. Bir anlamda devrimci ahlak ve kültürün yaratılmasını sağlar.

Hem Hegelyan diyalektikte hem de Marksist öğretide insanın kendini gerçekleştirmesi, kendine yabancılaşma, şeyleşmeden kurtulma geniş yer tutar. Marx, insanın kendini hümanist çizgide emeğe dayalı olarak yeniden yaratması gerektiğini vurgular. Sartre için *"şiddet bastırılması olanaksız bir olgu olarak kendini yeniden yaratan insandır."* aynı şekilde Frantz Fanon'un egemenlerin kafalarda inşa ettikleri korku duvarlarını yıkan *"ilk kurşun"* teorisiyle *"yeryüzü lanetlilerinin ancak çılgın bir dehşetle insan haline gelebileceği"* yönündeki belirlemesi bu bağlam içerisinde eline alınabilecek radikal söylemlere örnek oluştururlar.

Geleneksel devrim teorileri büyük ölçüde aydınlanmacı rasyonalist felsefeden mülhem düz ilerlemeci tarih anlayışının bir zorunluluk olarak boyutlanmasından ileri gelmektedir. Tarihsel zorunluluk siyasal alanda şiddet kullanımına meşruluk kazandıran temel payanda olarak görülür. Bir anlamda şiddete yönelimde iktidarın ele geçirilmesi amacı kullanılan aracı hem aklar hem de zorunlu kılar. Bu nokta evrensel bir standart olarak kabul edilir. Her koşulda şiddeti onaylama doğrultusunda bir eğilim yoksa da ağırlıklı temayül bu yönde tecelli eder. Her ne kadar yeni bir dünyayı barışçıl yollardan yaratma imkanlarının önündeki engellerin yıkılması için şiddetin kullanımı son çare olarak ya da iktidarın şiddetine *"karşı şiddet"* olarak betimlense de tarihsel uygulamada şiddetin sürekli ve sistematik kullanımı söz konusudur. Geçmiş yüzyıllarda kapitalist modernitenin antidemokratik ve baskıcı karakteri hem yıkıcı hem de kurucu (İktidarın ele geçirildiği Fransız Devrimindeki *"terör diktatörlüğü"*, Sovyet Devrimi'ndeki *"proleterya diktatörlüğü"* gibi) öğe olarak rol oynamıştır.

Devrimci şiddetin metafor örneklemlerinde bir gerçeklik çarpıcı bir şekilde dile getirilir. Lenin devrimi *"buz kırıcı"*, Mao *"t*üm ovayı tutuşturan ateş" olarak kurgularken; devrimci edebiyatta *"dipten gelen dalga"* ya da "çöp pislikleri silip süpüren fırtına *ve boran yüklü bulut"* metaforları kullanılır. Yapılan teşbihler devrimci zihniyetin dışa vurumudur.

Ayrıca dinsel ve felsefi öğretilerin *"Nuh tufanı"*, "kötülükleri ateşle yok etme" gibi arınma tekniklerinden esinlenildiği görülür. Devrimci harekette etkili sonuçların elde edilmesi ancak şiddet yoluyla mümkünmüş gibi yaygın bir kanı mevcuttur. Devrimci sahicilik bu anlamda şiddetin etkin kullanımı ile görünürlük kazanır. 19. ve 20. yüzyılda barışçıl yolla toplumsal dönüşüm iddiasındaki farklı sol ideolojilerin (Reformistler ve sosyal demokratlar gibi) kısa sürede sağa savrulmaları, iktidarcı sisteme teslim olmaları; dahası sistemin destek ayağına dönüşmeleri devrimci şiddete dair inancın daha da sağlamlaşmasına yol açmıştır. Barışçıl bir yolla sosyalist dönüşümü savunan hareketlerin sistemle uzlaşarak yaşadıkları reformist dönüşümler-savrulmalar da bu kompozisyonda önemli yer tutar.

Her şeye rağmen devrimin *"Nasıl"*ına ilişkin evrensel bir yasa olamaz. Newton'un yer çekim yasasının doğanın bütün sırlarının çözümünde anahtar kavram olması gibi şiddete dayalı mücadeleyi saltıklaştıran yaklaşım, modernist felsefenin pozitivist tuzağına düşmek anlamına gelir. Değiştirilemez, tartışılamaz, evrensel, kesin yasa olarak tarihin bütün açmazlarını açan bir sihir değildir şiddet. Şiddetin olmazsa olmaz kabilinde bir kalıp olarak ele alınması, kutsanması ve devrimci hakikatin *"Geist"* olarak görünmesi yanlıştır. Bir diğer yanlış yaklaşım ise barışçıl mücadelenin karşı kutbunda yer alması, onun anatomisi olarak kavranmasıdır. Devrimci yönteme ilişkin yasa koymak kendini şablonlara hapsetmektir. Şayet devrimde bir yasa olacaksa; bu, devrimin değişimci, özgürleştirici, adalet dağıtıcı karakteri olmalıdır. Dolayısıyla şiddet devrimin büyülü tülü olmadığı gibi sahicilik sorgulanmasının yapıldığı mihenk taşı da değildir. Şiddetle karılmamış toplumsal reddiyeciliğin radikal bir temel motifi olma şansının olmadığını iddia etmek büyük bir yanılsamadır. Kabul etmek gerekir ki devrimci tarihte ve gelenekte önemli rol oynamışsa da şiddeti devrimin nosyonunun ağırlık noktası olarak görmek doğru değildir. Şiddete angaje olmuş içsel tutsaklık sadece sisteme yönelmez; içsel tahakküm yaratma potansiyeli zamanla yüksek bir tehlikeye dönüşür. Ayrıca, gücünü sadece şiddetten alan bir devrim daha güçlü karşı şiddetin sert darbeleriyle kolaylıkla yok edilebilir. Oysa devrim denilen olay her şeyden önce özsel bir değişimdir. *"Uygarlıkçı sistemin yaşam alanlarını daralttığı; ahlaki, politik ve demokratik toplumun yeniden ve daha geliştirilmiş olacak bu nite-*

liklerini kazanmasıdır."[1] Devrim, öncesi ve sonrası ile farklı yaşam tarzlarının egemen olduğu bir süreç değildir. Şiddet aracılığıyla iktidarın ele geçirilmesini devrimsel milat kabul etmek, devrim öncesinde devrimci ahlak, figür ve normlarla ilgisi olmayan yaşam tarzlarını normalleştirmektir. Bir anlamda devrimci momente kadarki süreçte kapitalist modernitenin dayatmalarına boyun eğerek yaşamı ilkesiz temelde yapılandırarak devrimci yaşam örgütlemeyi devrim sonrasına ertelemektir. Açık ki devrimcilik, eylem halinde iken oluşu gerçekleştirmeyi; varoluşu gerçekleştirirken de bir sonraki eylemi planlamayı içerir. Hakikat arayışı, ideolojik duruş ve alternatif sistem arayışı bunu zorunlu kılar. Asıl belirleyici olan bilinçlilik, örgütlülük ve özgürlük inisiyatifidir. Şiddeti felsefedeki *"ide"*, müzikteki *"nota"*, resimdeki *"renk"* gibi devrimin olmazsa olmazı olarak ele almak doğru bir telakki değildir.

Özellikle, içinde yaşadığımız çağ zengin ve değişik yöntemlerin kullanıldığı yeni bir devrimci anlayışı elzem kılmaktadır. Geç kapitalist modernitenin geçirdiği başkalaşım ve çağımızdaki görüngüsü, demokratik modernite paradigmasının önümüzü açtığı yeni zihinsel ufuk, bunu olanaklı ve zorunlu kılmaktadır. Demokratik modernite paradigması, klasik devrim teorisinde içine düşülen *"ya hep ya da hiç"* taktik yaklaşımına bir aşkınlık yaptırmakla yeni bir merhaleye geçmektir. *"Sonuna kadar devrim veya savaş ile bunun karşıtında yer alan İsevilik tavrı çok komplike olan iktidar olgusu karşısında başarılı olamaz."* Kapitalist moderniteye karşı direniş ve isyan ne kadar anlamlıysa; bunun inşa ayağının gereklerine göre düşünüp eylemek de o denli anlamlıdır. Bir anlamda ne şiddet barışın alternatifidir ne de barış şiddetin… İç içe geçmiş çok katmanlı bir mücadele stratejisi geliştirilmeden devrimci görevlerin layıkıyla yerine getirilmesi mümkün değildir. Devrimciliği salt şiddet çağrışımı simgesiyle ele almak modernist rasyonalitenin yekpare ve homojen kılan zihniyetine teslimiyetle sonuçlanır. Düşmanın düşünsel malzemesiyle yeniyi yaratmaya çalışmak vücuda gelen reel sosyalist deneyimde görüldüğü üzere düşmanına benzemekten öte bir sonuç vermemiştir. Sosyalist ideoloji, kapalı devre fikir sistematiği ya da katılaşmış dogmalar yığını olarak görülemeyeceğine göre –ki bu yaklaşım en başta bilimsel niteliğin reddidir- bir özgürlük projesi olarak devrime ve farkı düşüncelerin çarpışma sahnesi olan tarihe yeni bir pencereden bakma başarıya ulaşmada kilit önemdedir. Bir su damlasında bütün evreni görmek ve çözümlemek ne kadar yanlışsa, devrimi de bir bileşenden yola çıkarak çözümlemek o denli yanlıştır. Dolayısıyla çeşitli boyutlarıyla geniş analizler sonucunda doğru ve zenginleştirilmiş yöntemlerle devrim olgusuna yaklaşılmalıdır.

Demokratik Modernite Bağlamında Devrim ve Şiddet

Kapitalist modernitenin günümüzdeki durumunun çözümlenmesi kanunun birinci boyutunu oluşturur. Nesnel koşulların zaman ve uzam bağlamındaki görünümü buna karşı başvurulacak mücadele yöntemini de koşullar.

Toplumsal ve siyasal gerçekliğin 20. yüzyılda büyük bir değişim geçirdiği herkesin hem fikir olduğu bir olgudur. En çok iktidarlar boyutunda belirginleşen değişimler söz konusudur. Özsel anlamda geniş halk kitleleri üzerinde hükümranlık kurmada bir sapma yoksa da kullanılan iktidar tekniklerinde köklü bir başkalaşım söz konusudur. Geç kapitalist modernitenin iktidar odakları öncüllerinin aksine polis ya da ordu gibi devletin zor aygıtlarının kaba kuvvetine daha sınırlı oranda başvurarak, deyim yerinde ise daha *"özgürlükçü"* bir baskı mekanizması bina etmeye yönelmişlerdir. Hannah Arendth şiddet kullanımının sistem açısından önemli bir sakıncasını şu şekilde ortaya koyar: *"Şiddete dayalı eylemin bizatihi esası, araç-amaç kategorisine dayalıdır. Bu kategorinin en temel ayırıcı niteliği insani olaylara uygulanırsa şöyle ifade edilebilir: amaç kullanımını haklı kıldığı ve gerçekleşmesi için gereksinilen araçların altında ezilme tehlikesine açıktır."* Bu bağlamda toplumsal birlik ve uyumu sağlamak adına dolaylı entelektüel araçları-Althusser'in deyimiyle *"devletin ideolojik aygıtları"*, Gramsci'nin paradigmasında *"Hegemonya"* silahı- ön plana çıkarmıştır. Erken dönem kapitalizminin teknik-bürokratik denetim mekanizmaları toplumun zihnini ve ruhunu teslim almaya, üzerinde iktidarını kurumsallaştırmaya matuf uygulamalara yerini bırakmıştır. Bu itibarla makro düzeyde tüm korkutuculuğu ve azameti ile hissedilen iktidar; kendini maskeleyerek suret-i halktan bir görünümle mikro düzeyde tüm

1 Ali Fırat , *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Cilt 4

bünyeye nüfuz etme stratejilerini devreye sokuştur. Süreksiz, gösterişli, şiddeti önceleyen ritüeller ve tekniklerin kullanışsız hale gelmesi, şiddet kullanımı yolundan doğan devrim ortamına önlem mahiyetinde inceltilmiş, kamufle edilmiş ve şirinlik sosuyla ambalajlanmış iktidar ilişkilerinin yerleşik kılınmasına yol açmıştır.

Kültür dünyası üzerindeki tekelci kültür emperyalizmi, bilgi yapılarını çarpıtarak ve istenilen amaç doğrultusunda manipüle ederek klasik baskı ve şiddete dayalı uygulamaların çok ötesinde sonuç alıcı işlevselliktedir. Toplumu disipline etme ve düzenleme artık birinci planda yer alır. Panoptikon misali toplumun tümü gözetim, denetim ve kontrol altın alınmaya çalışılmıştır. Foucault'un yaptığı ayrımla, ilk dönem kapitalizmde somutlaşan *"egemen iktidar"* formunun görünür etkilerinin yanında geç dönem kapitalizminin görünmez *"disiplinci iktidar"*ı çok daha sonuç alıcı olmuştur. Çünkü, disiplinli iktidar her bir bireyin başına bir asker veya bir polis dikerek değil; bizzat bireyin kendisinde kendini var etmektedir. Dolayısıyla bireylerden ve aileden başlayarak bireyler arası ilişkilerde iktidar içselleşmiştir. Bu durumda devlet şiddetinin gerekliliği tali plana düşmüştür. Hali hazırda şiddet mikro düzeyde aileden başlayarak toplumsal yaşamın her anına sirayet etmiştir. İktidarcı sistem kendine yönelecek her saldırıyı ya da tehdidi böylece bertaraf etmekle kalmaz; aynı zamanda toplumun direncini kıracak tüm sosyal yapıya aktararak sistemle uyumu sağlamış olur. Sosyalitenin bir öğesi haline gelmiş olan şiddetin kullanımı ancak olağanüstü durumlarda gerekli olur. İktidar, sahip olduğu *"hakikat rejimi"* sayesinde bilgi, gerçeklik ve kendini özne sanan (ki sistemin başarısının bam teli burasıdır) *"nesneleri"* sürekli yeniden üreterek dinamik bir ilişki yumağı oluşturur. Bu durumda iktidarın yeniden üretilmesinde ve yaygınlaşmasında sadece iktidar kurumlarını değil aynı zamanda bireylerin kendileri de süreçte aktif rol oynayarak esas taşıyıcı kolon görevi görürler.

İktidarın sadece zorla sembolize edildiği devirler geride kalırken iktidar, şiddeti perdeleyerek sevecen bir yüzle kendini görünür kılan daha dinamik, ilişkisel, esnek ve değişken bir karaktere bürünmüştür. Şüphe yok ki bu, sanal ve manipülatif bir veçheye sahiptir. Her şeyin kurgulandığı ve gerçeklik olarak sunulduğu zamanda devlet ve iktidar da bu sanallığın bir parçasıdır. Yazılı ve görsel medyaya eklenen sanal alan (Sosyal medya) aracılığıyla birey ve toplumdaki gerçeklik duygusunun yitirilişi ve bunun yarattığı şok ile boşluktan faydalanarak kitle iletişim araçlarının türdeşleştirici, sisteme angaje edici ve yön saptırıcı mantığını içeren total iletiler paket olarak vurularak gösteri, denetim ve gözetleme kültürünün tamamlayıcı uzantısı olarak sistem gizlenmiş olur. Zihniyet ve inanç dünyasına yönelmiş, hatta teslim almış sistemin inceltilmiş şiddetinin ayırdına varamayan birey ve toplum eleştirel duruş, muhalif tavır ve devrimci eylemde bulunma melekelerini yitirir. İktidara özgü şiddet araçlarının gelişiminin kökeninde yer alan kapitalist modernist örgütlenme; kültür değer sistematiği, zihniyet kalıpları, verili güç ilişkileri yoluyla kendini bireyde ve toplumda kurumsallaştırır. Baudrillard'ın *"Simulakrlar ve simülasyon çağı"*; yani gerçeğin yerine benzerinin ikame edildiği, kopya ile orijinal, imaj ile gerçeklik ikiliklerinin yer değiştirdiği günümüz dünyasında klasik siyasal katılımla politika sahnesinde arz-ı endam etmek geçmişte takılıp kalmadır.

Sahne bilinç kılık değiştirmiş olarak ve çeşitli adlandırmalar altında servis edilmekte ve toplumsal ilişkilerin fiktif bir zemin zirvesinde yapılandırıldığı, hakikat ile yalan arasındaki sınıfların ortadan kalktığı günümüzde, her şeyden önce şedit bir hakikat savaşı vermeye ihtiyaç vardır. Devrim, gerçekleşmesi özlemle beklenen platonik bir tutku ya da ütopya değil; gündelik yaşamın baharında an be an somutlaşmak ve yaşamsallaştırılmak durumundadır. Klasik devrim teorilerinin reddi mirasına düşmeden; bilakis o mirası tevarüs ederek ve sosyalist ideolojik yapının üst basamağında olmasından dolayı daha uzakları görmenin gereği olarak geçmişi terennüm etmek yerine ona yeni bir perspektif sunulmalıdır. Şayet devrimin temel uğraklarından biri marifet ise a priori kabullerden hareket etmek ebed müddet değiştirilemez kanun katına çıkarılarak kutsallık atfetmeksizin bugün ve geleceği inşaya yönelmek bunun en anlamlı karşılığıdır. Nirengi noktası olarak çağının toplumsal, siyasal ve kültürel ortamının sağlıklı analizi ile birlikte ve sadece şiddet ekseninde değil; aynı zamanda H. Arendt'in dediği gibi *"şiddete karşı"* da düşünmek durumundayız.

Bu itibarla devrimsel meselenin odağında silahı ateşlemek değil; çok yönlü çok katmanlı ideolojik-politik, entelektüel mücadele ile etkinlik göstermek vardır. Ancak yeni bir siyasal dil, program, taktik ve stratejik dizge çağdaş dünyanın üzeri kapanmış iktidar küplerine ve

çetrefilleşmiş sorunlarına cevap verebilir. Günümüzün devrimci ideolojik-siyasal var oluş tarzı bu türden yeni bağlantıların kurulmasıyla tecessüm edilebilir. Temel amaç devlet iktidarının ele geçirilerek zamanla onun sol bir versiyonu olarak temayüz etmek değildir. Devlet iktidarının hem kendisini yeniden üretmesini engellemek hem de üretilmesine katkı sunarak devlet dışı toplumsallığa yaşam alanı açmaktır. Mikro ve makro düzeyde kurumsallaşmış kapitalist modernist örgütlenme kültür, değerler kataloğu, zihniyet kalıpları ve verili güç ilişkilerine karşı uzam ve zamanın özgünlükleri gözetilerek, iç içe geçen mücadele yöntemlerini üretmemek sistemi taklit etmek olur ki bu da teslimiyeti beraberinde getirir. Artık iktidar ve onun doğal uzantısı olan şiddetin *"hem her yerde hem de hiçbir yerde"* olduğunu bilince çıkaramamış bir devrimci mücadele sisteminin yok edici tehlikelerinden yakasını kurtaramaz. Şiddetin yıktığı iktidarın yerine ilerici retoriğin desteğiyle kurulan Sovyet Devrimi'nde ki *"proleterya diktatörlüğü"*, Fransız Devrimi'nde ki *"terör rejimi"* ya da Çin paradigmasında ki *"halk y*önetimleri" topyekün bir tahakküme dönüşmekten kendini kurtaramamıştır. Bu noktada şiddet araçsallığını yitirerek toplumsal farklılık, çoğulluk ve çeşitliliğine karşı bir tehdide dönüşerek; siyasal anlamda statükoculuk ve konformizme saplanarak toplumsal gelişme ve insan; özgürleşmenin önüne engel oluşturmuşlardır. Şiddet yıkıcı anlamda işlevsel olmuşsa da kuruculuk cihetinde müspet bir rol oynamamıştır.

Özgürlük sosyolojisinin temel yapı taşı, iktidarın ele geçirilmesi demek değildir. Siyasal-kamusal alanın ötesinde ya da aşkın kaynaklarında değil; bizzat siyasalın içinde genel güç olarak çözüm aramaktır. *"İktidar, doğası gereği en kötü senaryoda kesin savaş hali, daha ılımlı bakış açısında şiddet olasılığını barındırır."* (H. Arendt) Şiddetin siyasal alanda hiçbir rolünün olmadığı anlamı çıkarılamaz. Ancak devrimin-devrimci siyasetin kalbi olarak ele alınmamalıdır. Tümüyle irrasyonel, gayri ahlaki, gayri insani eylem düşüncesiyle lanetlenmesi anlamına da gelmez. Siyasal alandaki rolü ve yeri konusunda geleneksel devrim-şiddet ilişkisinin yeni bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğinin altını çizmek istiyoruz. Devrim-şiddet ilişkisi bir tabu değil; koşullara göre değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Ayrıca geç kapitalist modernitede sadece sınıf temelli bir çelişkiden söz edilemez. Ali Fırat'ın *"toplumun temel dinamiğinin çiğnenmesi"* olarak serimlediği toplumsal sorunlar, birbiri üzerine yığılan; cinsiyet, ekolojik, ekonomik, kültürel vb. farklı parçalardan oluşur. Dolayısıyla, bir sınıfın iktidarı ele geçirmesi ile çözülebilecek bir sorun olmadığı, çok çeşitli öznelerin dahil olduğu bir mesele olduğu aşikârdır. Bu yüzden patlak verecek devrimsel dönüşümlerden ziyade değişimi sekans halinde ele almak daha gerçekçi bir yaklaşımdır. Mücadele, devletçi olmayan toplumsal sistemin iyi şansını zorunlu kılmaktadır.

Devrim, gerçekleşmesi özlemle beklenen platonik bir tutku ya da ütopya değil; gündelik yaşamın baharında an be an somutlaşmak ve yaşamsallaştırılmak durumundadır

Demokratik modernite paradigmasının devrim-şiddet diyalektiği ile ilintili ikinci boyutunda, siyaset felsefesine farklı bir bakış vardır. Aydınlanmacı rasyonalitenin düalistik-diadik yönteminin zihinsel tutsaklığı, değişimin karşıtlıkların yıkıcı birliği olarak kalmasıdır. Oysa Ali Fırat'ın belirttiği gibi, *"bu anlayış, kutupları düşmanlaştıran en kaba eğilime götürür ki evreni kuraldan yoksun ve kaos halinde görmekten öteye bir sonuca götürmez."*

Diyalektiği ve onun siyaset felsefesi alanındaki temsilini Hegelyan düalizmden kurtarmak, diadik yapı yerine triadik (üçlü) ya da poliadik (çoklu) düşünceyi koymak, demokratik zihniyetin akışkan formudur. Toplumsal çoğulculuğa, çeşitliliğe, zenginliğe yol vermesi toplumsal kabuldür. Ne *"bir"*'i önceleyerek özümseme, bastırma, benzeştirme yoluyla çokluğu yadsır ne de birbirinden farklı çoklukların sürekli çatışması olarak görür. Toplumsal zıtlıkların karşıtlığı şüphesiz esas olandır. Ancak toplumsal özneler arasında karşıtlık kadar birliği, çatışma kadar uyum ve karşılıklı etkileşim olasılıklarını da bünyesinde taşır. Toplumsal çelişkileri şiddete başvurmadan barışçıl ve demokratik kurallarla çözmeye çalışmak olması gerekendir. Bu, siyaseti savaşla ve düşmanlıkla özdeşleştiren Carl Schmitt yaklaşımının reddidir. Çünkü bu çeşit bir yaklaşım mutlak tekçiliğe götürür. Ki bu hayatın çeşitliliğinin reddidir. Madde ve olgular evrende ancak kendi zıtlıklarıyla var olabilirler.

Yaşam zenginlik ve çeşitlilik alanıdır. Tekilliklerin, farklılıkların, azlıkların bir arada bulunduğu toplumun kendi kimliği ve benliğiyle yeşerebileceği mümbit bir topraktır. Dolayısıyla çelişkilerin kaba şiddete başvurulmadan çalıştırıldığı; iyi, güzel ve adil olanın sonunda kazanacağı siyasal alanın varlığı, farklılıkların bir aradalığıyla mümkün olabilmektedir. Sınıfsal, ulusal, etnik ve siyasal çelişkiler olacaktır. Ama *"Bu düşmanlıkları katliama varmadan toplumun muazzam esnek akıl gücüyle diyalektiğin ruhuna uygun olarak çözmeyi"*[2] Demokratik modernite paradigması mümkün kılmaktadır. Devlet tekelli uygarlıkla devlet dışı toplumun demokratik uygarlığı arasındaki çatışma *"Birbirlerini yok edinceye kadar savaş biçiminde cereyan eder"* yargısı bu anlamda yanlıştır. Zira yok edici diyalektiği esas alır. Oysa *"Evrensel akış diyalektiğinde"* yok edici uçların bulunması bir olgu olmasına rağmen karşılıklı ilişki ve bağlılık esastır. Temel şart, farklı kesimlerin birbirlerinin kimliğini tanıyıp karşılıklı saygı çerçevesinde ilişkilenmeleridir. Kendi istem, talep ve özelliklerini ötekine zorla dayatmak bu uzlaşmayı bozduğu gibi kaçınılmaz şekilde savaşın yolunu açar.

Bu çerçevede Demokratik Modernite'nin paradigması şiddetin her türlü keyfi kullanımına karşı olup zora anca meşru öz savunma kapsamında cevap verir. Doğadaki her canlının doğal eğilimi kendi varlığını korumak ve devam ettirmek yönündedir. Diğer canlılara nazaran insan türü için varlık daha komplikedir. Öyle ki insana yönelen saldırı salt fiziki var oluşuna yönelik olmayıp aynı zamanda kültürel, kimliksel ve toplumsal varlığına da yöneliktir. Heidegger'e göre insan kendi sahih var oluşu tehlikeye girdiği anda kendi kimliği ve varlığının ayırdına varıp kendini savunmaya girişir. Kapitalist Modernite güçlerinin üretim mekanizmalarından fiziki zora kadar geniş bir yelpazeye yayılan komplike saldırılarına karşı Demokratik Modernite güçleri kaçınılmaz olarak kendi fiziki, kültürel, kimliksel ve toplumsal varlıklarını korumak için gerekli mücadeleyi çeşitli düzeylerde vereceklerdir. Bu açıdan, zora ancak mutlak bir diyalogsuzluğun ardına gizlenmiş, yok etmeye yönelik saldırganlığa karşı meşru öz savunma kapsamında başvurulur.

Sonuç yerine;

Devrimler geçmişte olduğu gibi bugün de güncelliğini korumaktadır. Toplumsal, sosyal, ekolojik vb. sorunların varlığını sürdürmesi, Kapitalist Modernite'nin yapısal sorunlarından kaynaklanır. Sistemin krizleri devrevi değil sürekli olduğundan devrimler de sürekli gündemde kalacaktır. Bu anlamda Kapitalist Uygarlığa isyan hep var olagelmiştir. Her zaman Prometeci hareketin devamı niteliğindeki geleneğin takipçisi olarak devrimler, zincirleri kırıp toplumların özgürleşmesi için var olacaktır.

Devrimi, yalnızca şiddetle gerçekleştirilen ve iktidarın ele geçirilmesi ile sonuçlanan bir süreç olarak ele almak bir yanılgıdır. Aktif başkaldırının yanı sıra insanların zihin haritasında, vicdanında, ahlaki değer yargılarında değişim yaratmak; devletçi-iktidarcı sisteme karşı mücadele edenlerin kendi alternatif kurumsallaşmasını yaratmak doğru olandır. Kapitalist sistemden olumsuz etkilenen toplumun tüm paydaşlarının özerkliğini geliştirecek şekilde örgütlemek ve yönlendirmek temel amaçtır. Bu yönde atılacak adımlar sonucunda radikal dönüşümü yaratmak, heteronom dünyanın karşısında otonomi hedefi ile hareket etmek devrimin esas praksisidir.

Devrime sadece fiili durumu değiştirmenin ötesinde *"dirimsel bir kıvılcım"* olarak değer biçmek gerekir. Aksi halde *"zaferle"* taçlanan ama iktidarın ayartıcı karanlığında kaybolan reel sosyalist devriminin kaderine mahkûm olunur.

Siyasal, toplumsal ve ahlaki açıdan iktidar ilişkileri ifşa edilmedikçe, devrim trenini raydan çıkaracak koşulların sorgulaması yapılmadıkça devrimin büyük bir hikâyeden çıkıp trajediye dönüşmesi kaçınılmazdır.

Kapitalist modernitenin süreğen krizlerinin zirve yaptığı bir aşamadan geçiyoruz. Modern devlet kurumu teorik olarak var oluş sebebi olarak lanse ettiği özgürlük, güvenlik ve yaşam hakkını güvenceye almasına rağmen evrensel anlamda keyfiliğin, şiddetin ve çatışmanın hüküm sürdüğü bir iklim mevcuttur. Düzen ve barış dünyasından çok mevcut parçalanma, çatışma ve geçiş sürecinde acil olan devrimlerin kendisidir. Şairin dediği gibi *"kağıt bir gemidir devrim-bütün gemiler-hurdaya çıksa da sonunda-taşıdığı özgürlük şiiriyle batmadan yüzer nicedir."* En hoyrat ve dalgalı denizler de o gemi ki sevdalıları ile yüzmeye devam ediyor.

İçindekiler İçin Tıklayınız

2 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Cilt 2

1968 Gençlik Kültür Devrimi Ruhuyla Ahlaki ve Politik Topluma Doğru

Süleyman Aslan

1968 devrimci gençlik kültür devriminin 50. yıl dönümünde bu devrimci dönüşüme ruh veren başta Che Guevara olmak üzere Vietnam devrimcileri, Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, İbrahim Kaypakkaya şahsında Türkiye devrimci gençlik hareketi önderlerini, tüm demokratik modernite yolcularını bir kez daha saygıyla anmak gerekir.

Devrim ve devrimcilik üzerine son iki yüzyıl içinde çok şeyler söylendi, ideolojik-politik değerlendirmeler yapıldı. Onun uğruna kendisini feda edebilecek insan çözümlemeleri gündeme getirildi, kutsandı… Bu kutsallığa atfen toplumsal kategoriler tanımlanarak ona denk düşen öncülük misyonları sunuldu. Bu misyona uygun olarak kapitalist modernitenin egemenliği altındaki dünyada devrimler, özgürlük arayışının yeni bir başlangıcı olacak tarihsel bir anlama kavuşturuldu. Bu konuda ütopik sosyalistlerden Marksistlere, anarşistlerden feministlere, Frankfurt Okulu'ndan ekolojistlere kadar birçok çevre-akım insanlığın gelişimine paha biçilmez katkılarda bulundu.

İşte böylesine güçlü katılımlar yoluyla anlam yüklenen ve insanlığın özgürlük umudunu karşılama misyonuyla donatılan devrimler gerçekleştikçe gerek teorik perspektif, gerek örgütlenme, eylem ve uygulama aşamasında ciddi sorunlarının olduğu da ortaya çıktı. Bu nedenle Avrupa'dan başlamak üzere dünyanın her tarafında devrim yoldaşlığında yan yana duranlar arasında hem de düşmanlık derecesine varan ciddi ayrışmalar yaşandı. En çok başarılı gibi görünen ve en güçlü durduğu sanılan devrimsel dayanaklar kâğıttan şatolar gibi birer birer yıkıldıkça artık ezberlerin bozulması gerektiği ortaya çıktı. Belki başlangıçta çok cılız olan ezber bozmalar, şatoların yıkımına bağlı olarak daha sistematik ve örgütlü hale gelme ihtiyacını hissetti. Çünkü "*Sosyalizmde ısrar insan olmakta ısrar*"[1] etme anlamına geliyordu. O nedenle, ya yıkılan şatoların enkazı altında kalınarak bir moloz yığınına dönüşülecek ya da *"Umut zaferden daha değerlidir"*[2] denilerek özgürlük yürüyüşü inatla sürdürülecekti. İşte bu nedenle ülkeden başlayarak umudun sesi olma anlamında özgürlükteki ısrarın iddiasını ortaya koyan devrimcilik yeni boyutları ile insanlığın hizmetine girdi.

Adına ne denilirse denilsin sistem haline gelmiş toplumsal, siyasal ya da ekonomik - askeri kurumlaşmalar söz konusu olunca, insan faktörü temel sorun olarak karşımıza çıkar. Yani birey. Ve bireyler arasında var olan ilişkinin düzeyi… Neden birey? Çünkü toplum bireylerden oluşur. Neden ilişki? Çünkü toplum, bireylerin matematiksel toplamı değildir. Yine bireylerin bir araya gelmesiyle oluşur ama toplumu toplum yapan esas olarak bireyler arasında olduğu kadar birbirine yakın bireylerin içinde yer aldığı birimler ya da karşıt birimler arasındaki ilişkiler yumağıdır. Bu ilişkilere yön veren değerler toplamıdır. O nedenle de konumuzun çerçevesi bu birey ya da birimler arası ilişki kombinezonunun temel dayanakları olmaktadır.

İlkel topluluklardan günümüze kadar bireye ve ilişkilere yön veren ya da temel dayanak oluşturan faktörler ve bu faktörlerin geçirdiği değişimin ne ya da neler olduğunu doğru bir şekilde ortaya koymak bu anlamda çok önemlidir. Bunun için de insanlık tarihine yön veren zihniyet dünyasından işe başlamak gerekir. O

1 Ali Fırat, *Sosyalizmde Israr İnsan Olmakta Isrardır*

2 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Çözümü*, Cilt-1,2,3,4,5,

nedenle insana, topluma ve tarihe bakış açısında zihni yapılanmanın önemini mutlaka görmek gerekir.

Belki de birey olarak insanın çok güçsüz olması ve doğal tehditler karşısında her an yok olma tehlikesini yaşaması onu bu zayıflıktan kurtulma arayışına itmiştir. Ve belki de insan bu nedenle düşünce edimine dayalı olarak gelişen bilime-bilimsel gelişmeye özel bir önem vermiştir. Düşünce ve bilim, kurgu-hayal dünyasının da gelişimine öncülük etmiştir. İnsanlaşma da zaten bu kurgu ve hayal dünyası içinde hızlı bir gelişim kaydetmiştir. Yani insan önce hayal edip-tasarlayıp eyleme geçerek gelecek dünyayı adım adım inşa edebilme becerisini gösterirken aynı zamanda toplumsallaşmıştır. Birey olarak doğa karşısında zayıf olan insan toplumsallaşarak bu zayıflığından güç üretmeyi başarmıştır. O nedenle de bilim ve toplumsallık insan yaşamının ayrılmaz parçaları olmuştur. Daha özgür ve mutlu bir gelecek için tasarla-hayal kur ve bunu gerçekleştirmek için de toplumsallaş yani örgütlü ol!. Elbette insanlık böylesi bir çıkarsamaya bilinçli bir şekilde varmamıştır. Adına tecrübe dediğimiz yaşamsal deneyimlerden süzülerek yararlı olduğuna inanılan kuramlar haline gelen ahlaki değer yargıları ile böylesi bir sonuca varmıştır. Yani zihinsel gelişim üzerinden kendini ifade eden entelektüel düzey, ahlaki kurumlaşma ile toplumsal yararlılık üzerine bir anlama kavuşmuştur. Zihniyet ve maneviyat dünyasında toplumsallaşma üzerinden böylesi bir gelişim seyri izleyen insan toplulukları, tüm üyeleri ile birlikte anlık yaşamın sürdürülmesi yani beslenme, güvenlik ve neslin devamı anlamında kararlar alarak adım atma zorunluluğunu hissetmiştir. İşte adına politika denilen düşünce ve ahlaki değerler üzerinden kendisini var eden bu anlık örgütlenme ve eylemsel süreçle birlikte bugün kendisine doğrudan demokrasi dediğimiz yaşam biçimi ortaya çıkmıştır. Uygarlık öncesi insan topluluklarına da damgasını vuran bu olmuştur.

Kısaca ahlaki-politik denilen bu topluluklar bugünün insanının da özgürlük arayışında yol gösterici bir geçmiş deneyimi ve gelecek perspektifini oluşturmaktadır. O nedenle insanlık tarihinin son beş bin yıl öncesinin esas kimliği olan bu yaşam biçimi, uygarlık süreci içinde de şu ya da bu şekilde ama giderek zayıflayarak da olsa varlığını korumuş ve özgürlük arayışına temel oluşturmuştur. İşte bugünün özgür bireyinin temel alması gereken kıstas da bu olmaktadır. Yani tarihe ve o tarihin açığa çıkardığı insani değerlere sürekli başvurmak...

Bu başvuru esas olarak entelektüel bir çabayı gerektirir. Toplumu parçalara ayırmadan ama bireylerden ve gruplardan oluştuğunu da göz ardı etmeden bilgi ve bilim üzerindeki her türden egemenlikçi-tekelci yaklaşıma karşı çıkan entelektüel bir çalışma zorunludur.

Burada uygarlık öncesi toplulukların temel özelliklerini ele alırken demokrasi çatısı altında toplayabileceğimiz bir üçayaktan bahsetmekteyiz. Hem birbirine bağlı ve hem de biri diğerinden bağımsız bu üçayak olmaksızın toplum-toplumsallık olmaz. Bu da bizi toplumsallık ve demokrasi ortaklığına ya da bir diğer anlamda aynılığına götürür. O nedenle klan-kabile-aşiret toplulukları esas olarak demokratik teamüller üzerinden ahlaklı-bilgili ve ortak karar alıp uygulayan, tartışan eylemli topluluklardır. Bu topluluklar maddi-manevi yaşamsal ihtiyaçlarını, güvenlik sorunlarını ve neslini sürdürmeyi iyi düşünüp, verimli tartışıp, doğru yaparak gerçekleştirmektedirler.

Bu şekilde ilk büyük entelektüel devrimini gerçekleştiren insanlık, MÖ 6000-4000 yıllarında Mezopotamya'da önemli bir bilimsel düzey açığa çıkarmıştır. Bu entelektüel devrimler Sümer-Mısır uygarlıklarından Greko-Romen'e oradan da aydınlanmacılara doğru bir seyir izleyerek bugüne ulaşmıştır. Yani toplumsallığın temelinde güçlü bir entelektüel bilginin olduğunu mutlaka görmek gerekir. Bu birikimin toplumsallığa hizmet edebilmesi ancak toplum için iyi şeylere hizmet etmesi gerektiği bilincinin yani ahlakın da oluşmasına bağlıdır. Çünkü bilim-düşünce belki yetenekli bireyler üzerinden daha yoğunluklu olarak kendisini ifade edebilir ama kesinlikle bir kişinin, kastın, zümrenin elinde ona hizmet eden bir egemenlik aracına dönüşmemelidir. Diğer yandan entelektüel birikim üzerinden gelişen bilim, küçük bir azınlığın ya da hanedanlığın gücüne güç katan, bu gücün emrinde sürekli iktidar üreten bir araç haline gelmemelidir. Bu tehlikeli duruma dönüşmeyi de ancak ahlaki-politik toplum engelleyebilir. O nedenle çağımızın özgür bireyi, demokratik modernitenin temel toplumsal formu olan ahlaki-politik toplumu inşa çalışmalarını

devrimci dönüşümün esası olarak görmelidir. Çünkü;

"…yöntemin mutlaka toplumsal doğaya, özellikle bu doğanın temel varoluş hali olan, … ahlaki ve politik topluma dayanması"[3] *gerekir…. ahlaki ve politik toplumla bağlantısı olmayan tüm düşünce ekolleri ile bilim, felsefe ve sanat akımlarının sakat doğdukları ve er ya da geç sakıncalara yol açacakları"*[4] peşinen bilinmelidir…. O nedenle de *"*[5]*Bağlı kalınması gereken tüm yöntemlerin ve bilgi, etik ve estetik ürünlerinin mutlaka ahlaki ve politik toplumu esas almaları ilk koşul"*[6] olmalıdır. *"Bu ilk koşul dışında oluşan tüm yöntem, bilgi, etik ve estetiğin güvenilmez ve sakat olduğuna, yanlışlıklarla yüklü, çirkin ve kötülüklerle dolu olacağına"*[7] inanmalıyız.

Bununla bağlantılı olarak da *"Uygarlık sisteminin toplumsal doğanın verili hali olan ahlaki ve politik nitelikteki toplumu sürekli aşındırarak, istismar ederek, üzerinde sömürü ve iktidar tekelleri inşa ederek geliştiğine…"*[8] *dikkat edilmelidir.* Çünkü; *"Uygarlıklar günlük olarak tekelci sömürü ve iktidar aygıtlarını çalıştırmak zorunda kaldıklarından hem ideolojik olarak son derece mücehhez ve örgütlüdür, hem de maddi yapılanma olarak birlik ve eylem halinde olmak zorundadır."*[9] Bu nedenle de;

"*Yeniden inşa her şeyden önce niceliksel çoklukları niteliksel bir güce kavuşturmayı hedeflemelidir. Küresel çaptaki ticari, sınai, finansal, ideolojik, iktidarsal ve ulus-devletsel tekel şebekelerinin ne kadar kapsamlı ve iç içe olduklarını, hedeflerine karşı da nasıl şaşırtıcı ve yok edici davrandıklarını bir an için unutmazsak, en azından aralarındaki muazzam dengesizliği gidermek açısından, demokratik modernite birimlerinin yeniden inşa edilerek çokluklarıyla orantılı bir güce kavuşmalarının çok açık ve ertelenemez görev olduğunu görürüz."*[10]

Bu gerçeklik üzerinden entelektüel çalışmalara özgürlük arayışı ve demokratik toplum inşa çalışmasının temel harcı olarak bakılması en devrimci tutum olmaktadır.

Özellikle uygarlık tarihi ile birlikte entelektüel çalışmaların, iktidarların güç aygıtlarını daha da sağlamlaştırmak ve kalıcı kılmak için kullanıldığı bilinmektedir. Yani insanlığın gelişiminin temelinde iyi şeylerin oluşmasında yer alan zihinsel çalışmalar, uygarlıkla birlikte kötülükle birlikte anılır hale gelmiştir. Bilimsel gelişmeler uygarlıkla birlikte iktidarların en gizemli silahına dönüştürülmüştür. Teknik gelişmelerle birlikte bu gizem en öldürücü-kıyıcı silahlara dönüşmüştür. Ve bilim-teknik kendi gücüyle güçlenen bu silahların kölesi haline getirilmiştir. Bu da gösteriyor ki ahlaktan ve politikadan yoksun kılınan zihniyet çalışmaları insanlık için en tehlikeli bela haline gelmektedir. Bugün gelinen aşamada devasa bir enerji açığa çıkaran nükleer reaktörler ve atomun sadece dünyayı aydınlatan, ısıtan bir güç olarak değil de aynı zamanda çok tehlikeli bir silah olarak kullanılması bunun bir sonucudur. O nedenle ahlakı salt gelenekle ilintilendirip etik çalışmalar derecesine indirgemek, büyük bir sapma ve insanlığı kandırmanın kocaman bir yalanı olmak kadar bilimcilik saplantısına da kapıyı aralamaktır. Zaten pozitivizmle beslenerek her türden ahlaki değer yargısından uzaklaşan bilimcilik, günümüz savaşlarının da acımasızlığının temel nedenidir. Çünkü bilim ahlaktan uzaklaştıkça insanlığın kıyım makinesi olmaktan kendisini kurtaramamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın kıyıcılığı ve yıkıcılığının düzeyi bunun en açık örneği olmaktadır. Şimdinin savaşlarının kıyıcılığı ve yıkıcılığı da pozitivist bilimcilik nedeniyle tüm savaş tarihlerinin hepsini aşmıştır. O nedenle ahlaksız bilim adeta bir savaş makinesi rolü oynamaktadır. Bugün Ortadoğu da yaşananlar da bunun bir sonucudur. O nedenle de yapılması gereken birincil entelektüel görev, bilimi ahlaksız olmaktan kurtarmak ve toplumla buluşturmak olmalıdır.

"*Tarihi gelişim içerisinde mitoloji karışımlı dinlerden felsefi devrime geçiş şüphesiz büyük bir entelektüel devrim… Tek tanrılı dinsel çıkışları önemli zihniyet devrimleri olarak yorumlamak mümkündür. Ayrıca Zerdüşti ahlaki devrim büyük bir entelektüel devrimdir. Çin'de Konfüçyüs, Hint'te Buda önemli entelektüel değerlerdir…"*[11]

---

3 Ali Fırat, *Demokratik Uygarlık Manifestosu*

4 *Age.*

5 *Age.*

6 *Age.*

7 *Age.*

8 *Age.*

9 *Age.*

10 *Age.*

11 *Age.*

"19. ve 20. yüzyıllarda, toplumun her alanında ve birimlerinde olduğu gibi entelektüel alan ve birimlerde de tekelci sermaye ve ulus-devletin hegemonyası güçlü yansımasını buldu… Avrupalı entelektüeller anlamlı açıklamalar (manifestolar), bilimsel disiplinler, felsefi ekoller, sanatsal eğilimler ve etik öğretiler geliştirdiler. Fakat toplumun ahlaki ve politik karakterini koruyacak kadar başarılı olamadılar."[12] Aksine toplumun ahlaki-politik karakterinin aşındırılmasında bilimciliğe dayalı entelektüel gelişmeler neredeyse belirleyici bir rol oynadı.

Yani zihinsel gelişim üzerinden kendini ifade eden entelektüel düzey, ahlaki kurumlaşma ile toplumsal yararlılık üzerine bir anlama kavuşmuştur

Bu nedenle de ahlaki politik toplumun biliminin yok edilmesine karşı bir direniş içinde olmak özgür insan için temel bir entelektüel görev olmaktadır.

Bu temelde bilimcilik anlayışı ile gelişen tüm disiplinler ve onların tekelleştirilerek kurumsallaştırılması karşısında bilimin özerk konumunu sağlamak ve buna uygun bir kurumsallaştırmaya kavuşturmak entelektüel çalışmaların olmazsa olmazları içinde yer almak zorundadır.

Direniş ve özerklik üzerinden *"Geliştirilecek bilim öncelikle 'sosyal bilim' olarak düzenlenmek zorundadır. Sosyal bilim tüm bilimlerin ana tanrıçası olarak kabul edilmek durumundadır"*[13]

"Özel veya genelevlere kapatılan kadın kendi özgür gerçekliğini, hâkikatini nasıl kaybediyorsa, resmi kurumlara kapatılan entelektüeller ve bilim de o kadar özgürlüğünü, gerçek kimliğini yitirir…"[14] Bunun için de *"Sosyal bilim için kurumsal devrim, diğer deyişle yeniden yapılanma şarttır…"*[15]

Bu temelde modernitenin kurumlarını taklit etmeden *"Öğrencinin öğretmen, öğretmenin öğrenci pozisyonuna sık sık geçebileceği"*[16], *belirli süreler içine hapsedilmeyen* örneğin *"Dünya Kültür ve Akademiler Konfederasyonu inşa edilebilir"*[17] ve *"Demokratik siyaset ve kültür akademileri bu görevi üstlenecek uygun kurumlaşmalar olabilir…"*[18]

İçinde yaşadığımız siyasal- sosyal, entelektüel-kültürel, ekonomik kaos ortamı düşünüldüğünde ve bu kaostan ancak demokratik modernitenin inşası temelinde çıkılabileceği öngörüldüğünde bilimsel ve entelektüel katkının olmazsa olmaz bir nitelikte olduğunu mutlaka görmek gerekir. Çünkü ulus devlet çatısı altında liberalizmin her türden rengi ile çeşitlendirilmiş bu 5000 yıllık uygarlık krizinin aşılmasında entelektüel-bilimsel çıkışlar esas rolü oynayacaktır. Aksi durumda tarihte ve son 200 yıl içinde yaşanan başarısızlıkların bir tekrarının yeniden yaşanması kaçınılmaz olacaktır.

Uygarlığı en iyi tarif eden ve uygarlığın insanlığa dayattığı temel kötülükleri en iyi özetleyen inanç-felsefe ve ahlaki liderlerden birisi de Buda olmaktadır. Buda uygarlığı kastederek insanlığa *"Açgözlülük, cehalet ve öfke"*[19] getirdi demektedir. Onun yerine de çözümü ortaya koyarken *"Cömertlik, merhamet ve bilgeliği"*[20] işaret etmektedir. Aslında bu durum uygarlık ile ahlaki-politik toplum arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Büyük insanlık savaşının ve özgürlük arayışının hangi temel özellikler üzerinden gelişmesi gerektiğini göstermektedir. Buda'nın kastettiği çözüm, uygarlık öncesi tanrılara yüklenen sıfatlar oluyor aynı zamanda. Demek ki ahlaki-politik toplumun inancı ve tanrısı korkutucu, cezalandırıcı değil. O nedenle de Budizm ahlaki olma özelliğini taşımaya devam ediyor. Felsefe ve mitoloji karışımı bu ahlaki duruş Zerdeşt ve Tao'da da bulunuyor. İnsanlara 'iyi yap, doğru konuş, güzel ol' tavsiyesinde bulunan bu öğretiler, günümüzün birçok inanç ve tarikat grubunda ve hatta kırsal Hristiyanlığının simgesi olan manastırlarda da halen yaşatılmaya devam ediyor. İlk insan topluluklarında uygarlığa kadar hâkim olan ya da damgasına vuran

12 *Age.*

13 *Age.*

14 *Age.*

15 *Age.*

16 *Age.*

17 *Age.*

18 *Age.*

19 *Age.*

20 *Age.*

ahlaki duruş, aslında iş yapmanın, ihtiyaç belirleme ve karşılamanın, ürün elde etme yol ve yönteminin belirlenmesi oluyor. Yani toplumun ekonomik ya da kültürel-inançsal ilişki ağını ortaya koyuyor. Araç yapma, kullanma, ürün elde etme, paylaştırma ya da takas koşullarının hepsi ahlaki değer yargıları kapsamı içine giriyor. Ve 'Her şey topluluk içindir' düsturu ile yola çıkılıyor. O nedenle pozitivist bakış açısından yola çıkarak ahlakı bir üst yapı kurumu ya da metafiziğe göre manevi dünya ile sınırlı tutamayız. Ahlak bu anlamda toplumsal maddi ve manevi ihtiyaçların karşılanmasını yol ve yöntemlerini gösteren bir değerler sistemi oluyor. Yani toplumu birbirine bağlayarak ayakta tutan harç oluyor. Toplumsal olan her şey iyi-doğru ve güzel sıfatları ile ele alındığı için de ahlak bunları temsil ediyor. İnanmayı, rıza göstermeyi içeriyor. Baskı, buyruk, cezalandırma ahlakın temel kriterleri olmuyor.

Politika gerçek anlamının dışında bir yüzle karşımızda durmaktadır. Bu yüz ise insan-toplum düşmanlığını ifade etmektedir

Bu özellikleri ile toplumsallığı bugüne taşıyan ahlak, halen toplumların varlığını korumasında temel belirleyici güç olmaya devam ediyor. Her ne kadar hukuk ahlaka karşı bir savaş içinde olsa da hukuku bile ayakta tutan ahlakın ta kendisi oluyor. Dinler de öyle. Bu iki kurum da önceleri ahlakın birer uzantısı ya da küçük bir bölümü iken, giderek onu tasfiye eden bir şekle bürünmüşler fakat buna rağmen yine de varlıklarını korumaları mümkün olmuyor. O nedenle ahlakın varlığını koruması aynı zamanda bir direniş kültürü anlamına da geliyor.

İşte bu ve benzeri özellikler temelinde demokratik uygarlık savunucularının ahlaki görevlerini yerine getirmesi demokratik modernitenin yapılandırılması çalışmalarında belirleyici bir rol oynuyor. Çünkü aynı Sodom ve Gomore'de olduğu gibi ahlaki çözülme toplumsal yok oluşun da gerçekleşmesi anlamına geliyor. O nedenle Lut peygamberin o tarihsel çıkışı bugüne de ışık tutarken, bugün yaşanan krizlerin temelinde ahlaki çöküşün olduğunu da gösteriyor. Belki efsane, ahlakı çok dar alan içine hapsederek tarif ediyor. Ama bugün yaşananlardan da görüyoruz ki başta kadın olmak üzere, doğanın ve tüm toplumsal alanların çökertilmesinin temelinde kapitalist modernitenin ahlaksızlığı yatmaktadır. Tüm soykırımların, çevre felaketlerinin, canlı cansız her şeyin metalaştırılmasının temelinde bu ahlaksızlık bulunmaktadır. Ekonomik, siyasi, kültürel kaosun sürekliliğinin altında bu ahlaki yozlaşma yer almaktadır. Bilimi de, politikayı da topluma değil piyasaya göre şekillendiren temel olgu kapitalizmin azami kar hırsından kaynaklanan ahlaki düşkünlüğü olmaktadır. Baskı, zor, yalan, istismar, cinayet ve komplo kapitalist modernitenin yaşamasının ve toplumsallığın çözülmesinin temel araçları olmaktadır. Dikkat edilirse kapitalist modernitenin temel ayaklarını oluşturan tüm kurumlar bugün ciddi bir krizi yaşamaktadır. Dünyanın her tarafında sistem çorap söküğü gibi sökülürken kendisini yeniden yapılandırmanın arayışı içine girmektedir. Tüm çirkinlikler anlık olarak internet üzerinden neredeyse tüm insanlığa izlettirilmektedir. O nedenle demokratik modernite öncüleri toplumun bu temel yapı taşını sadece bilmek değil bu taşlardan demokratik ulus örgüsünü örmek gibi bir görevle karşı karşıyadır. Çünkü; "*Toplumsal olan her şey ahlakidir, ahlaki olan her şey de toplumsaldır. Örneğin ekonomi ahlaksal olduğu gibi din de ahlaksaldır. Doğrudan demokrasi olarak siyaset ahlakın kendisidir.*"[21]

"Hem düşünüp tartışmanın, karar vermenin, hem de kararı yönetip işin başarısına dönüştürmenin demokrasinin en dolaysız biçimi olan katılımcı, doğrudan demokrasi olduğu açıktır. Bu ise aynı zamanda toplumun ahlaki yönetilişi, ahlaki yaşamı demektir. "[22]

"Belki ahlakın yetmediğinden, hukukun gerekli hale geldiğinden bahsedilecektir, ama böylesi bir yaklaşım yanlıştır. Sorun ahlakın yetmezliğe düşmesi değil, ahlaki toplumun aşındırılmasıdır… Bir yerde, kurumda ne kadar çok hukuk kuralı varsa, orada o kadar etkili bir baskı ve sömürü tekeli var demektir… "[23] Çünkü "hukuk, devlet zoruyla kanunların yürütülmesi biçiminde tarif edilir…"[24]

21 *Age.*

22 *Age.*

23 *Age.*

24 *Age.*

Hukuk için yapılan tespitlerin (uygarlık öncesi tarih hariç) yaklaşık bir benzerinin de din için yapıldığını görmekteyiz. Kısaca bu konudaki tespitleri de aktaralım;

"*Dinin henüz uygarlık damgasını yemediği koşullarda ahlak, din ve doğrudan demokrasi iç içe yaşanır… Ahlakın daha çok yasaklayıcı, sakınılması gereken hususlarını, merhamet ve bağışlayıcılık unsurlarını kapsamına alan dinin, uygarlık öncesi bir kurum olduğu tartışmasızdır. Süreç içinde çok daha katı bir gelenek haline geliyor. Bu anlamda ahlakın en katı kutsal emir ve kural düzenleyiciliği olan din, ahlakın içinden doğmasına ve başlangıçta bir parçasını teşkil etmesine rağmen bağımsızlığını ve başatlığını ilan ediyor…"*[25]

İşte bu şekilde ahlaki-politik toplumla arasına mesafe koyan dinlerden İbrahimi dinleri *"… modernitenin sosyal demokratları…"*[26] olarak değerlendirmek mümkünken "*Zerdüşt'ü ve bağlı olduğu öğretiyi büyük bir ahlaki devrim olarak*"[27] ele alabiliriz. "*Konfüçyüs, Sokrates ve Buda da kendi öğretilerini temelde ahlaki topluma dayandırmışlar, uygarlığın ahlakı tehdit etmesine karşı çok güçlü bir ahlaki savunuyu temsil etmişlerdir."*[28]

İşte bu özellikleriyle hukuk ve dinin uygarlık içindeki rolünü doğru değerlendirmek ahlaki-politik topluma karşı görevleri yerine getirmede bir ön koşul olmaktadır. Bugün yaşanan kaos ortamında ortaya çıkan pratiğin de gösterdiği gibi toplumdan değil de devletten aldığı zor gücü ile varlığını sürdüren hukuk kesinlikle bir çözüm gücü olacak durumda değildir. Aksine sorunların daha da derinleşmesinin temel nedenlerinden biri olmaktadır. Özellikle medeniyetler savaşı kuramını gerçekleştirmenin temel aracı haline getirilen dincilikle mücadele içinde, dini argümanlar üzerinden yaşanan krizi aşmak da artık mümkün görünmemektedir. O nedenle modernitenin soysuzlaştırma çabalarına karşı direniş içinde toplumsal doğanın ahlaki dokusunu eskisinden daha güçlü bir şekilde işleve kavuşturmak temel bir görev olmaktadır. 5000 yıldır yaşanan ve bugün artık sürdürülemez hale gelen devletçi uygarlığın krizinin aşılması ancak tüm toplum karşıtı güçlere karşı demokratik modernite bayrağını yükseltmekle mümkün olacaktır.

25 *Age.*

26 *Age.*

27 *Age.*

28 *Age.*

O nedenle de ahlaki çalışmalar ile entelektüel ve politik çalışmalar arasındaki kopmaz bağı akıldan çıkarmamak gerekir. Çünkü entelektüel ve politik çalışmalar ahlaki toplumla buluşturulmadıkça ciddi bir anlam ifade etmezler. Yani "*Ahlak her iki alan görevlerinin pratikleştiği toplum gerçeğini ifade eder.*"[29] Bu temelde ahlaki görevlerin yerine getirilmesinde dikkat edilmesi gereken bir-iki noktaya işaret etmek önemli olmaktadır.

" Demokratik toplum kapsamı içinde din ve ahlak arasında özdeşlik vardır. Dolayısıyla ibadet yerleri en çok toplumsal ahlakın işlendiği kurumlar olmak durumundadır... camiler esas olarak ahlaki ve politik toplumun yeniden inşa edildiği merkezlerdi..."[30] ve bu rolün oynatılmaya devam etmesi önemlidir. Aynı durum cem evleri ya da cemaatlerin toplanma ve ibadet yerleri için de geçerlidir.

Diğer yandan "*Tüm kutsallıkları ve ahlaki öğretileri yutmaya çalışan uygarlık ve modernite canavarlıklarına karşı Küresel Kutsallıklar ve Ahlaki Öğrenim Konfederasyonu…."*[31] gibi oluşumlar "m*edeniyetler çatışması*" kuramına alternatif bir şekilde inançlar arası birlik platformlarına dönüştürülerek dünya barışı için kalıcı bir zemin yaratılabilir. Yaşanan Yahudi düşmanlığına ek olarak son dönemlerde ortaya çıkan İslamofobi ve buna karşı sık sık dile getirilen "*Haçlı Seferleri*" düşünüldüğünde inançlar arası buluşma-tartışma, ortaklaşma alanları yaratmak daha önemli ve kaçınılmaz olmaktadır. İnsanlığı ve doğayı büyük felaketlerden kurtarmanın yollarından biri de bu olmaktadır. Unutulmamalı ki *"Toplumunu savunamayanın onurlu yaşam hakkı olamaz. Ama ahlak olmadan da toplumun savunması yapılamaz."*[32]

Bütün bu anlatılanlar ve yerine getirilmesi gereken görevlerin semeresini verdiği nokta politika alanı olmaktadır. Çünkü *"kent yönetme sanatı*" olarak toplum yaşamına giren "*politikanın öz anlamı özgürlük sanatı"*[33] olmasıdır. *"Özgürlüğün kendisi ise hâkikate yakınlığı çağrıştırır…"*[34] Özgürlük ve hakikat de örgüt ve eylemle kendisini ifade eder. Yani insanlaşma

29 *Age.*

30 *Age.*

31 *Age.*

32 *Age.*

33 *Age.*

34 *Age.*

ve toplumsallaşma, varlığını koruma ve geleceğini kurmanın sırrı da örgütlü ve eylemli olmakta yatmaktadır. Ki insanlaşma yani toplumsallaşma ve demokratikleşme ancak böyle gerçekleşir. Yani politika öyle "*adıyla neredeyse özdeşleşmiş savaş, çatışma ve sömürü…*"[35] değildir. Ona bu anlamları devletçi uygarlık yüklemiştir. Diğer yandan Latinceden geldiği gibi "*politika ile polis'in (devletin) de özdeş*"[36] gösterilmesi de bir uygarlık çarpıtmasıdır. Çünkü;

"Devlete dayanarak politika yapılmaz, idare edilir."[37] *"Devlet ne kadar genişler ve yoğunlaşırsa, politika da o kadar daralır ve gevşer. Devlet kural demektir, politika ise yaratıcılıktır. Devlet hazırı yönetir, politika ise oluşturarak yönetir. Devlet zanaattır, politika sanattır."*[38]

"*Toplumun hayati çıkarlarını ilgilendirmeyen işler esas politikayı oluşturmaz." "Toplumun hayati çıkarları kendi yaşamsallığı, güvenliği, beslenmesi, iktidar ve devletin engellediği özgürlükler, eşitlikler ve demokrasidir."*[39] Bu nedenle de " Özgürlük, eşitlik ve demokratiklikle bağlantılı olmayan işler politikayı esas olarak ilgilendirmez."[40]

Bu kısa belirlemelerden de anlaşılacağı gibi bugün insanlığa, topluluklara politika gibi gösterilen hiçbir şey politikayla ilgili değildir. Onlar bugün erkek egemenlikli sistemin neredeyse simgesi olan azami karla, iktidarla, istismar ve her türden tecavüz kültürü ile bağlantılıdır. O nedenle de genel insanlık bu politikadan nefret ettiğini, uzak durduğunu bir biçimde ifade etmektedir. Dikkat edilirse toplumlar için politikaya en aktif katılım sahası olarak gösterilen seçimler bile insanların hiç ilgisini çekmemektedir. O nedenle sivil toplum örgütleri, sendikalar, dernekler, kooperatif gibi yerel toplulukların kendisini ifade etmesi gereken alanlar bile gereken ilgiyi toplamamaktadır. Bu alanlar da aynı devlet çalışmaları gibi ele alınmakta kandırma, yolsuzluk, çıkar, komplo, adamcılık vb. gibi namussuzluk kavramı içine konulacak en kötü tanımlamalarla eş değerde tutulmaktadır. Demokrasinin olması gereken en işlevsel hali olan politika o nedenle adeta insanlık tarafından lanetli bir uğraşı gibi görünmektedir. Bu da devletçi uygarlığın bireye kadar sinmiş bulunan iktidarcı yaklaşımı ile ilgilidir. Yani politika gerçek anlamının dışında bir yüzle karşımızda durmaktadır. Bu yüz ise insan-toplum düşmanlığını ifade etmektedir. O nedenle demokratik modernite öncülerinin temel görevlerinden birisi de politikayı gerçek anlamına uygun olarak toplumsal bir işleve kavuşturmaktır. Yani politikadan nefret eden toplulukları gerçek politikanın temsilcileri haline getirmektir. Bunun için de kapitalist modernitenin devletçiliğine olduğundan daha fazla iktidarcılığını açığa çıkarıp mahkûm etmek önemli olmaktadır. Çünkü;

"İktidar devletten daha çok politikanın inkârıdır. İktidar her zaman devletten çok daha fazla toplumda yerleşiktir. Bu ise toplumda politika yapmanın ne kadar zor olduğunu ve politikanın ne kadar kısıtlandığını ifade eder. Sonuçta politika ile iktidar ilişkisi hep gergin ve eylemli geçer."[41]

Bu tespitten de anlaşıldığı üzere, anlık olarak yaşamın her alanında sadece pratik olarak değil zihniyet olarak da karşımızda duran en tehlikeli unsur iktidar olmaktadır. Bu iktidar hastalığı toplumsallığı kemiren bir kanser gibi sadece sıradan toplulukların değil toplumsal oluşumların da baş düşmanıdır. Liberalizmin sahte özgürlükçülüğü, en çok iktidar limanına demir atar. Ve orada pusuya yatarak bireyle bireyciliği, oradan da iktidar ile özgürlüğü buluşturmanın yollarını arar ve bulur. Onun için iktidar hükümet binaları ya da benzeri kurumlardan çok her insanın hemen yanı başında durur. Bazen gözü olur, bazen beynini kemiren bir hastalık, bazen en kutsal anlamlar yüklenen değerler haline gelebilir. Reel sosyalizmin pratiğinde ortaya çıkan sorunların başında da bu gelmektedir. O nedenle iktidar hastalığının önüne geçilmezse ve onunla anlık mücadele içinde olunmazsa ve onun bireysel cazibe kaynaklarına karşı sürekli bir direniş içinde bulunulmazsa politika sadece toplumda değil en özgürlükçü olduğunu iddia eden ortamlarda ya da kişilerde sadece devletin idareciliğini üstlenir. Yani ahlak ve toplumsal entelektüellikle bağlarını koparır.

35 *Age.*

36 *Age.*

37 *Age.*

38 *Age.*

39 *Age.*

40 *Age.*

41 *Age.*

Ortada sadece bir münafık ve onlardan oluşan münafıklar topluluğu kalır. Bu nedenle de "*Politika demokratik uygarlık birimlerinin direnişi olarak anlam bulacaktır. Çünkü direnme olmadan hiçbir özgürlük, eşitlik ve demokratikleşme adımı başarılamayacağı gibi, var olan ahlaki ve politik düzeyin daha da aşındırılması, parçalanması, çürütülmesi ve sömürgeleştirilmesi önlenemez, tekellerin sömürüsünün önüne geçilemez. Politikanın özgürlük sanatı olarak tanımlanması tarihte oynadığı bu rolden ötürüdür. Politika yapamayan, yapmaktan alıkonulan her sınıf, kent, halk, kabile, dinî cemaat ve kavim-ulusun söz ve irade gücü en büyük darbeyi yemiş demektir."*[42] *Ve dünyayı bir ağ gibi saran iktidar hastalığına karşı politika da* iktidar savar gibi bir tedavi gücü olmalıdır. *"İktidar her toplumsal birime ve bireye dayandığına göre, politika da her birim ve bireye dayanmak durumundadır."*[43]

Bütün bu anlatımlardan da anlaşılacağı gibi politika, *"Devlet, imparatorluk, hanedanlık, ulus, şirket, sınıf vb. büyük hacimli kavramlarla iç içe"*[44] değildir. Öyle düşünmek politikayı anlamsızlaştırır. Çünkü politika *"Esas olarak ahlaki ve politik toplumun bu niteliğini veya varoluşunu her koşul altında sürdürebilmesi için yapılan özgürlük, eşitlik ve demokratikleşme eylemliliği demektir."*[45]

Bu belirlemelerden yola çıkıldığında devrimin ve devrimciliğin bir yaşam biçimi olduğu daha iyi anlaşılır. Yani günlük-anlık yaşam içinde kapitalist uygarlığın zihniyet başta olmak üzere bireye ve topluma yönelik geliştirdiği tüm işgal biçimlerine karşı anlık direniş içinde olmak ve anlık inşa çalışması yürütmek anlamına gelir. Ve tabi kapitalist modernitenin hedeflediği tüm toplumsal değerler, birimler ve katmanları da demokratik modernitenin inşa çalışmalarına ortak etmek gerekir. Aksi durumda reel sosyalist pratiğin ortaya çıkardığı bireyden birimlere oradan da kurumlara kadar yaşamın her alanında yeni iktidar adacıkları oluşarak toplumu tüketme görevini üstlenir. Dikkat edilirse politikayı iktidar olmanın aracı haline getiren anlayışlar nedeniyle reel sosyalist pratik ortaya çıktı. Diğer yandan politikayı egemenlerin işiymiş gibi gören anarşist anlayışlar da zihniyet yapısındaki devrimciliğe ve ahlakın rızasını esas alan yaşamsal duruşa rağmen politikleşememenin yani yaşamı direk yöneten toplumsal kurumları yaratamamanın sıkıntısını yaşadı. Yine feminist ve ekolojist hareketler de sorunların ne kadar önemli olursa olsun sadece bir yanını görerek toplumsal bütünlüğü yakalayamamanın sıkıntısını yaşadı. Hâlbuki toplumsal yaşam her birim ve sorunlar yumağı için federaldir. Tüm toplum için ise konfederal olmak zorundadır. Yani çokluk federal ve konfederal bütünlükler içinde bir anlam bulur. Dikkat edilirse demokratik uygarlığın inşa çalışmaları için temel üçayağı oluşturan entelektüel, ahlaki ve politik alanlar için de aynı durum geçerlidir. Her biri bir birim ama hepsi birbiriyle bağlantılı konfederal bir sarmal içinde gerçek işlevlerine kavuşmaktadır. Yoksa tek başına entelektüelden bir akademisyen, iyi-doğru güzel vaazları ile bir din görevlisi ya da etkin propaganda-ajitasyon çalışması içinde olan bir lafazan ortaya çıkar. Ama her üç görevin yerine getirilmesinden ise Demokratik Moderniteye anlam kazandıran demokratik toplum, eko-endüstri ve demokratik konfederalizm inşası gerçekleşir. Buradan da anlaşıldığı gibi *"Ahlaki ve politik toplum derken tarih öncesinden bahsetmiyoruz. Toplumsal doğanın sürekli yaşanan ve varoluşu sona ermedikçe hep varlığını sürdürecek olan doğal halinden bahsediyoruz. Ne kadar aşındırılsa, çürütülse ve parçalansa da, ahlaki ve politik toplum hep var olacaktır. Toplumsal doğa var oldukça o da var olacaktır. Politikanın rolü ise bu varoluşu aşındırtmadan, çürütme ve parçalanmaya uğratmadan daha da geliştirmek için özgür, eşit ve demokratik kılmaktır"*[46] *. Bu anlamda da demokratik modernite savunucuları politikadan uzaklaşan değil ona gerçek anlamını kazandırma mücadelesini yürüten öncüler olma görevini mutlaka üslenmek zorundadır.*

Unutmayalım ki "Özgürlük, eşitlik ve demokrasi ancak toplumun kendi öz vicdan ve zihniyet gücüyle yaptığı tartışma, karar ve eylem gücüyle mümkündür."[47]

İçindekiler İçin Tıklayınız

42 *Age.*

43 *Age.*

44 *Age.*

45 *Age.*

46 *Age.*

47 *Age.*

Devrim ve Gençlik

Ferhat Önder

*"Genç başladık, genç başaracağız."(*Ali Fırat)

On binlerce yıl önce işaret dilinin yerini simgesel dil almaya başlayınca tür olarak yepyeni bir dünyaya gözümüzü açmış olduk. Çığır açan bu önemli gelişmeyi ya da değişimi onure etmek için adına *"dil devrimi"* dedik. Düşünme yeteneğimiz nitelikli bir sıçrama yaşadı. Her varlığa bir isim vererek kutsama dil devriminin önemli kazanımlarından oldu. Devrimden çıkarı olanlar bağlamında, tüm insanlık ailesi olarak aynı safta yer aldığımız nadide bir devrim oldu. Aradan geçen bunca zaman içinde devrim sözcüğü dillerden hiç düşmedi. Ancak bir yerde durup *"Devrim nedir?"* diye sorulacak olsa, en fazla dil bu yükü kaldırmakta zorlanır.

Konuya devrimin ne olmadığı üzerinden yaklaşılacak olursa en başta söylenmesi gereken husus, devrimin bir iktidar değişiminden ibaret olmadığıdır. Devrime ilişkin en büyük talihsizlik meselenin bu şekilde anlaşılmasından doğmuştur. Topluma iktidar ve devlet penceresinden bakmanın bir sonucu olarak doğan bir bakış açısı, toplumdaki her oluşumun iktidar eliyle şekillendirildiğini düşünür. Dolayısıyla yapılmak istenen tüm köklü değişimlerin iktidar olma yoluyla gerçekleştirilebileceği ön görülür. Üstelik bu öngörü sınıfsız, devletsiz bir toplumu hedeflese bile paradoksal olarak yine devrim anlayışı iktidarı ele geçirme temelindedir.

Özellikle son iki yüz yılda bu tür devrim denemelerine sıkça rastlamak mümkün.

Konu iktidarı devirme ve ele geçirme gibi bir olaya indirgenince bunu ifade edebilecek bir zaman algısının geliştirilmesi kaçınılmazdır. Bu durumda zaman pek ala bölünebilir, daraltılabilir hatta bir güne de sıkıştırılabilir. Örneğin *"Devrim günü"* böylesi bir yaratımın ürünüdür. O günün diğer tüm günler üzerinde mutlak bir hegemonyası mevcuttur. O günden önce yapılan fedakârlıklar, verilen emekler ve o günden sonrası için kurulan hayaller ile açığa çıkan karşılaştırıldığında, sonuç köklü bir değişimden ziyade hayal kırıklıkları ve ciddi çelişkiler barındırır. O günün tasavvuru kutsal kitaplardaki mahşer günü anımsatmaktadır. Zihinlerdeki mahşer görüntüsünün yaptığı yanlış kodlama devrimin isyan, başkaldırı ya da ayaklanmayla karıştırılmasına neden olmaktadır. Devrimi iktidara endeksleme yanılgısı başka çarpıtmalara da kapıyı aralar. Artık halkın katılımını beklemeden, tepeden inme yapılan işlere de devrim denilmesinin yolu açılmış olur. Bunların başında hükümet darbeleri gelir. Genelde askerler tarafından siyasal iktidarın ele geçirilmesi tamamlanmışsa bu darbeyi topluma kabul ettirmenin bir yöntemi olarak devrim yapıldığı söylenir. Bunun yanında yapılan herhangi bir reform, revizyon ya da yazılan yeni bir anayasa hemen devrim sözcüğüyle süslenerek servis edilir. Kapitalist modernitenin her şeyi bir tüketim nesnesi haline getirme alışkanlığı buradan da nasiplenir. Devrim kavramının içinin boşaltılması yetmiyormuş gibi bir de reklam ambalajına dönüştürülmesine gidilir. Olur olmaz her yenilik ya da en ufak bir değişiklik hemen devrim olarak adlandırılır. Teknolojide tıp da, iletişimde derken, giyime hatta ve hatta yemek tarifine varıncaya kadar her tarafta devrimler(!) patlıyordur.

Şüphesiz tüm bu kullanım biçimleri devrimi bir yerlere çekme uğraşının sonuçlarıdır. Sistemin devrimi canavarlaştırma, daraltma, aşındırma, içini boşaltma ya da hiçbiri olmuyorsa çalma istemi kendi mantığı içinde

anlaşılabilir. Ancak tüm bu girişimlere rağmen devrim kavramı hala ilk günkü tazeliğiyle insanlıkta heyecan uyandırma gücünü koruyor. Tabi iktidar sahiplerinde yarattığı hatırı sayılır derecede tedirginliği de unutmamak gerekiyor. Hal böyle olunca, verili yaşamdan rahatsız olanların devrimden ne anladıklarını açıklama uygulama sorumluluğu doğuyor.

Kapitalist modernite ve dayandığı devletli uygarlık, insan yaşamının en can alıcı yeri olan toplumsallığından vurarak kendini var ediyor. Topluma karşı yürütülen bu kesintisiz saldırı ve savaş rejimi içerisinde toplumu oluşturan temel öğeleri tek tek yokladığımızda elimizde kadının hazin düşürülüş öyküsü, gençliğin bağımlılaştırılması, çeşitli etnik, dini ve kültürel toplulukların soykırımından geçirilmiş kalıntıları kalır. Aşırı sermaye ve iktidar yükü altında kalan toplum ahlaki ve politik niteliğini yitirmektedir. Bu gidişatı durdurup karşı bir hareketlenme başlatmak toplumsal örgütlenmeyle mümkündür. Toplumu toplum yapan temel özelliklerin yeniden canlandırılması, en bilinen devrim tanımı olan *"toplum yaşam*ında nitelikli değişim" için şarttır. Ahlaki ve politik toplumun yeniden işlenmesi niteliksel bir sıçramayı gerektirir ki devrim tam da bunu ifade etmektedir. Bu anlamıyla alt-üst edilmesi gereken iktidardakilerden öte bizzat yaşamın her tarafına bir hastalık gibi bulaşmış, iktidarın kendisi oluyor. Böyle bir devrimin sürekli bir yapı ve yaratım için de olması kaçınılmazdır.

Yaşamın yeniden kazanılmasında en temel toplumsal dinamiklerin başında kadın ve gençlik gelmektedir. Konumuz özgünlüğünde gençliğin rolünü anlamaya tanımlamaya çalışmak acil bir ihtiyaç olarak görülebilir. Gençliği belli bir yaş aralığı ile tanımlamaya çalışmak, fiziki ya da biyolojik özellikleriyle görmek konunun toplumsal bir olgu olduğunu gözden kaçırmamıza neden olabilir. Gençliğin toplumsal rolünü açığa çıkarmak, sistemle olan ilişki ve çelişkisini görmekle mümkün olabilir. Yaşlı erkeğin egemenliğini ifade eden gerontokrasi (jerontokrasi) kavramı, sonrasında devletli uygarlığın kimliği haline gelmiştir. Yaşlı erkeğin yaşam deneyimi ve bilgiyi merkezileştirerek mülkleştirme onu tecrübe ve ideolojide gittikçe yetkinleştirir. Bununla orantılı olarak yapabilme gücünü sürekli kaybetmektedir. Hiyerarşik piramidin tepesinde kalmanın formülü gençliği bağımlılaştırmakla kurulur. İnsanın ataerkil düzene alıştırılması ailede terbiye adı altında başlatılır. Bu eğitme durumu mümkün olabilecek en küçük yaşta devlet tarafından devir alınarak sürdürülür. Çocuğun dünyasındaki tüm hayaller çalınarak yerine adeta yaşamdaki en kaba çelişkileri sindirebilecek bir öğütme makinası yerleştirilir. Kralın çıplak olmadığını ezberleye ezberleye büyüyen çocuk, sistemi taşıyan kalifiye bir eleman oluncaya kadar *"eğitimine"* devam eder. Bu şekilde işletilen kontrol mekanizması sistemin devamlılığını garanti altına alır. Var olan hiyerarşik devletçi düzenin muhafaza edilmesi olası değişim ya da devrimlerin önünün alınması için, gençliğin hiçbir boşluk bırakılmayacak şekilde bağımlılaştırıp denetlenmesi hayatidir. Ancak işler her zaman istendiği gibi yolunda gitmez. Gençliği zapturapt altına alıp hiçbir şeyi değiştirmeden yürütmeye çalışmak oldukça zordur. Diğer taraftan gerontokrasinin gençlik üzerinde kurduğu tecrübe ve ideolojik üstünlük sürekli bir çatışma zeminidir. Gençliğin özgürlük isteği buradan beslenmektedir. Ali Fırat *"Özgürlüğe yürüyen bir gençliği tutmak zordur. Gençlik sistemin başına en başta bela olan kesimdir."* biçiminde ifade eder. Zira gençlik ezber bozucudur. Mülkiyet ilişkilerinde mülksüzler safındadır. Henüz bir kaba ya da kalıba sığdırılamayandır. *"Toy"*, *"delikanlı"* gibi nitelemeye, tanımlamaya çalışılması bilinçli bir itibarsızlaştırma arayışının ürünüdür. Esasta gösterdiği, vicdani, ahlaki özellikler, insanlığın sürekli özlem duyduğu ve aradığı doğal toplumu hatırlatmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında yaşlı erkek ile gençlik arasında süre giden kavga bir yönüyle ataerkil devletli uygarlık ile toplum arasındaki kavgadır. Burada saflar devrim ve karşı-devrim olarak keskinleştirilecek olursa, devrim kendisini gençlikte, gençlik de kendisini devrimde ifade edecektir.

Devrim de Gençlik Gibi Ertelenemez

Ahlaki-politik doku ve organlarının kurutulması, kendisi için düşünemez, karar veremez ve uygulanamaz bir toplum ortaya çıkarır. Bu duruma toplumun parçalanması, dağıtılması ve nihayetinde ölüm uykusuna yatırılması eşlik eder. Buradan çıkmak gösterilecek devrimci yaklaşım (68 gençlik hareketinin sloganlaştırdığı gibi) *"Bizzat, hemen, şimdi"* tarzında olmalıdır. Değiştirilmek istenen her ne varsa, kimseden beklemeden ve hiç ertelemeden hayata geçirilmelidir. Özellikle

toplumu örgütleme bağlamında aydınlatma, bilinçlenme yollarını açma, kendisiyle ilgili karar alma ve uygulama mekanizmalarını oluşturma temel hayati fonksiyonlardır. İktidara bulaşmadan ve yeni iktidar odakları oluşturmadan kendini yönetme ve yaşatma toplumun yeniden canlanması demektir. Yaşayan toplum gelişen toplumdur. Aynı zamanda gençliğin bir tanımı da *"gelişmekte olan"* demektir. *"Genç toplumlar", "genç uluslar"* denildiğinde o toplumun ya da ulusun gelişmekte olduğuna vurgu yapılır. Bu toplumun gelişimi onun özgürlük kanallarının açılmasıyla mümkün olabilir. Kendisi için iyi olanı bulma ve hayata geçirme iradesine kavuşma ahlak ve politikayı güncellemekle mümkündür. Bu şekilde işleyen bir toplum gelişme, canlanma ve yenilenme süreçlerini kendisinde başlatmış olur ki bu durum her gün eskiyi aşıp yeniyi inşa etme demektir. Devrimi tüm ertelemelerden kurtarılarak yaşanması ve yaşamın tamamının devrimcileştirilmesi budur. Bu nedenle, özetle ahlaki-politik özellikleri canlanan toplum özgürleşen toplumdur. Özgürleşen, yenilenen toplum devrimi yaşayan toplumdur. En nihayetinde *"Gelişmekte olan genç toplum devrimi yaşayan toplumdur."* denilebilir. Devrimin yaşanmadığı her en telafisi mümkün olmayan bir kaybetme durumudur. Ertelenmesi ya da sonra yaşanması mümkün olmayan gençlik gibidir. Burada gençlik ve devrim ertelememe özellikleriyle bir kez daha ortaklaşırlar.

Devrimin Ertelenmesi Gencin Yaşlanması Gibidir

Gençliğin fiziki değil sosyal bir olgu olduğu gerçeğinden hareket ettiğimizde konuyla ilgili büyük fotoğrafın yeniden yorumlanma ihtiyacı doğar. Günümüz bilim-iktidar elitinin toplumu esir almasının kökleri, yaşlı kurnazın toplumu kendi tecrübesine mahkûm etmesine kadar uzar. Mevcut bilim ve teknoloji insanlığın tüm temel maddi ihtiyaçlarını karşılayabilecek kapasiteye sahipken, bunun aksine açlığı ve savaşları büyütmektedir. Yapay zekâ ile dördüncü sanayi devrimini yaptıklarını iddia eden bilim-iktidar çevrelerinin esasta zigurrattaki rahiplerden ciddi bir farkları yoktur. Toplumdan kopuk, topluma karşı iktidarı güçlendirme esas alınır. Stratejik sayılabilecek bilgi ve uygulama araçları gençlikten uzak tutulduğu müddetçe bu mümkündür. Gençlik enerjisini bünyesine alan tüm sistemler kendilerini güvende hissederler. Bununla birlikte toplumun özgürlük ve eşitlik özlemi tarihin bütününde çeşitli patlamalar biçiminde de olsa kendini gösterir. Ali Fırat "*Tüm devrimler halkların eseridir.*" der ve devamla devrimlerin nasıl halkların özlemlerine yabancılaştırdığının hazin öyküsünü gözler önüne serer. Bu patlama anları toplumun vicdanı olan gençliğin adaletsizliklere karşı, tüm baskılara ve bağımlılaştırmalara rağmen, kendi kimliğiyle buluştuğu anlardır. Toplumsallaştığı oranda gençlik kimliği toplumun bütününe yayılır. Yukarıda değindiğimiz devrimi yaşayan toplum gerçekleşmektedir. Toplumun kendisini yönetme bağlamında demokrasinin en rafine yaşandığı bu kısa zaman kesiti aynı zamanda eski iktidarın yıkıldığı, yeninin henüz oluşmadığı süreçlerdir. Sonrası çokça tekrarlandığı gibi devrim ateşinin yerini devletin donukluğuna bırakması halidir. Toplum canlılığının dondurulması esasta genç-yaşlı kutuplarının yer değiştirmesidir. Devletli hiyerarşik sınıflı toplum yaşlı olduğu gibi soğuk, donuk ve statik bir sistemdir.

"Devrimci olma iddiası genç kalma iddiasıdır." denilirse yerinde bir tespit yapılmış olur

Devlet ve onu temsil eden bürokrasi çok kurnazca sürekli kendisini farklı göstermekten de geri durmaz. Bir taraftan tüm bilgi tekelini bünyesine alıp kendisi dışında bunun bir benzerinin oluşmasını engellerken, diğer taraftan devlet adına yapılan işlerin çok karmaşık ve zor olduğuna da yoğun bir gizem bulutu sunmaktadır. Kimse bu soğuk ve donuk yüzün altında tam olarak ne olduğunu göremez. Gizem partisinin örttüğü şey hileyle toplumdan çalınan yaşam değerleridir. Canlılık, hareketlilik, enerjik ve dinamik olma gençliğin temel karakteristik özellikleridir. Sürekli değişim istemiyle var olanı ret etme gençliğin sistemle olan sorunlarının başında gelir. Bu yönüyle toplum gençlik özellikleri gösterme hali sistem açısından en sakıncalı ve tehlikeli olma durumudur. Genç olanı sürekli yaşlı olmaya zorlamak ya da hazırlamak gibi toplumu da durağan, statik bir *"düzene çekmek"* sistem açısından hayatidir. Buradan bakıldığında gençliğin sadece belli bir yaş aralığında bulunan insanlar olmaktan öte sosyal bir olay olduğunu görmek mümkün. Dolayısıyla, *"Devrimci*

olma iddiası genç kalma iddiasıdır." denilirse yerinde bir tespit yapılmış olur.

Devrim ve gençlik üzerine düşünürken göze çarpan önemli husus da öncülük üzerinedir. Tarih boyunca tüm devrim çağrılarına ve bu yönlü değişim hareketlerine en başta kadın ve gençliğin cevap verdiği, hızlı bir ivme kazandırdığı ve üstlenmesi gereken fedakârlıkları gösterdikleri bilinmektedir. Üstlendikleri bu rol sistemle yaşadıkları çelişkilerin tarihi- toplumsal kökleriyle bağlantılıdır. Ancak gerçeklik böyle olmasına rağmen özellikle son iki yüzyılda bu gerçekliği teğet geçen bir öncülük tartışması sürüp gitmektedir. *"İşçi mi öncülük edecek köylü mü? Yoksa işçi ile köylü birlikte mi öncülük edecek?"* tartışması devrim yapmak isteyenler arasında çelişkilere, karşıtlıklara ve hatta yer yer çatışmalara, en nihayetinde sonu gelmeyen bölünmelere neden olmuştur. Bu konuda en başta bir uygarlık hastalığı olan özne-nesne yaklaşımını görmek ve ret etmek gerekir. *"Halkı özgürleştirme", "ezilenleri kurtarma", "kadına haklarını verme"* gibi ifadelerle sürekli bir kurtarıcı-kurtarılan ikilemi yaratır. Bütün bu işleri yapacak olan özne özellikle işçidir. Kapitalizmin mezarını kazma rolünü yüklenen işçinin esasta burjuvazi tarafından yedeklenerek sistemin ömrünü uzattığı gerçeği, geçen yüzyıldan alınan derslerin en acısı oldu. Bununla birlikte halkın, kadınların veya ezilenlerin kendileri dışında bir kurtarıcı eliyle özgürlük-eşitlik ideallerine ulaşamayacakları açıktır. Bu yükün işçiye yüklenmiş olması ayrıca bir hataydı. Toplum üzerinde tüm bu mühendislik faaliyetleri yürütülürken, toplumun esas dinamikleri olan kadın ve gençliğin nasıl konumlandırılmış oldukları da dikkate değerdir. Devrim için yapılan örgütlenmeler de kadın ve gençlik, seksiyon yapılanmaları biçiminde ya da devrimci partilerde kadın ve gençlik kolları olarak örgütlendirilir. Burada anlaşılan ya da anlatılmak istenen, ana gövdenin bir uzantısı olan gençlik ve kadının konumlandırıldığıdır. Bu, açıkça bir alt örgütlemedir. Tartışma ve karar süreçlerine katılmasına gerek duyulmasa da pratikte bütün işlere koşturulacak olan el altındaki hazır güçtür. Bu yanlış devrim kurgusunu doğru anlamaya çalışırken, sorun için önerilen çözüm önerileri *"işçi"* yerine *"kadın ve gençliği"* koymak gibi bir kolaycılık olmamalıdır. Değişim-dönüşümde toplumun öncülük sorununa cevap yetiştirmeye çalışırken doğru bir tarih ve toplum okuması yapmak önemlidir. Esas çelişkinin işçi sınıfı ile burjuva sınıfı karşıtlığı biçiminde olmayıp, bunu aşan bir toplumun iktidar sorunu olduğu bilinmektedir. Sorunun en yoğun yaşandığı ve düğümlendiği kadın ve gençlikte çıkış aramak ve alışılagelmiş biçimlerin dışında bir öncülük geliştirmek başarı şansı en yüksek model olacaktır.

Sonuç olarak; yaşamın gençlikle olan bağını vurgulamak için yaygın bir halk deyişi olan *"yaşamın baharı"* benzetmesi yapılır. Bahara yenilenme, uyanış, doğuş, başlangıç gibi özelliklerine atfen bu benzetme yapılır. Gençlik toplum yaşamına katılım açısından bir başlangıçtır. Çocukluğun korunmaya muhtaç olan özellikleri yavaş yavaş yerini kendi ayakları üzerinde duran ve kendi kararlarını alabilen bireylere bırakmaktadır. Her yeni karşılaşacak olana duyulan merak gibi gençlik de toplum yaşamına karşı bir merak içindedir. Ancak daha öncede değindiğimiz gençliğin hiyerarşik toplum tarafından baskılanma ve buna karşı süre giden özgürlük istemi tam bir sorgulama zemini yaratır. Var olanla yaşanan çelişki ve çatışma durumu genç bireyde gördükleri gibi olmama, onlara benzememe ve farklı olma refleksini oluşturur. Çocuklukta ebeveynlere benzeme, onları taklit etme istemi gençlikte tam tersi refleksle kesinlikle benzememe noktasındadır. Bu durum toplum yaşamına gençliğin değişim isteği olarak yansır. Bu yönlü olası tepkileri dindirmek veya oyalamak için reform ve değişim propagandaları sürekli yapılır. Buna rağmen gençliğin devrime olan ilgisi bitirilememektedir. *"Biz de gençken devrimciydik."* söylemi bu doğrultuda konuyu geçici bir heves noktasına indirgemek çok yapılmaktadır. Esasta gençliğini yitirmiş olmanın ve var olan statik, yenilenemeyen yaşlı sistemle bütünleşmiş olmanın itirafıdır. Bunun aksine gençlik yeni başlayacağı yaşam nasıl yaşayacağının içindedir. Ali Fırat "*Devrim 'Nasıl yaşamalı?' sorusuna verilecek cevaptır.*" derken; canlı, dinamik ve sorgulanan bir yaşamı süreklileştirmenin devrim olduğuna işaret etmektedir. Gençlik ve devrimin buluşacağı cevap yaşamda aranmalı ve süreklileştirilmedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça:

Marshall, Gordon. Sosyoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları.

Fırat, Ali. Demokratik Uygarlık Manifestosu.

Fırat, Ali. Bir Halkı Savunmak, Mezopotamya Yayınları.

Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Devrim Mücadelesi

Etienne Balibar

Filozoflar, sosyologlar ve bazı fikir tarihçileri, *"modernite"* diye bir kavramı ortaya çıkardığından beri -ki bu kavram çıkalı epey zaman oluyor- tarih kavramı (veya süreçler, olaylar, devamlı veya kesintili değişimler, kasıtlı veya istemsiz eylemler sırasında belirli bir tezahür anlamına gelen tarihsellik kavramı) ile politika kavramının (veya halklar, uluslar, sınıflar, önderler ve kitleler gibi politik eylem konularının ontolojisini içeren siyasi kavram) birbirlerine eklemlenmesi ile ilgili soruların; devrim fikrinin değerlendirilmesi ve yorumlanmasıyla da ilgili olduğu görünüyor. Bu demek değildir ki politikada ve tarihte yalnızca -ister başarılı ister başarısız olsun; ister *"amaçları"*na ulaşmış, ister *"bastırılmış"* olsun; ister desteklenmiş, ister engellenmiş olsun- devrimci dönemler ve hareketler vardı. Asıl anlatılmak istenilen şey; devrim fikrinin (kökeni, anlamı ve uygulanma koşulları ile ilgili daimi tartışmalarla beraber), bu eklemlenmenin çıkmazları ve olasılıklarıyla ilişkili olarak kutuplaşmanın ve kuvvetlendirmenin benzersiz bir işlevini elde ettiğidir. Bunun yanı sıra ("modern" zamanda), politika ve tarih bir yandan birbirlerine indirgenemezlerse de bir yandan da birbirlerinden soyutlanamazlar. Çünkü tarihte, politikanın gözünden kaçan; politikada ise, tarihi kesintiye uğratan bir şeyler olmalı. Ayrıca devrim fikrinin bu benzersiz işlevi, modernitenin en az üç özelliği ile ilişkilendirilebilir: ilerleme fikri, Avrupa merkezciliği ve tekerrür eden çelişkiler açısından tarih ve politikanın sorunsallaştırılması konularındaki kendine has anlayışı. İlk önce bu üç konuya kısaca değineyim.

1) Düşünce tarihçilerinin de çok iyi bildiği gibi, "devrim" kavramı moderniteden önce ortaya çıkmıştır ve geleneksel olarak, "döngüsel" bir sürece atıfta bulunur. Modernite; siyasi rejimlerin yapılarındaki periyodik değişimler ile astronomik hareketler arasında kıyaslama yapılmasını mümkün kılar (Bu konuda farklı dillerdeki uygun karşılıkları göz ardı ediyorum). Rousseau'nun 1762 yılında yayımlanan Emile isimli kitabındaki ünlü bir paragrafta yer alan, *"eski"* anlamsal değer, hâlâ etkisini yitirmemiştir. Bir yandan kulağa kehanet gibi gelen bu paragraf şöyle der: *"Bunalım durumuna ve devrimler yüzyılına yaklaşıyoruz."* Fakat, Fransız Devrimi'nden sonra ortaya *"yeni"* bir değer çıktı ve bu yeni değerin yansımaları dünya çapında etkili oldu; hatta on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında tarihi bir *"benzetme"* yoluyla *"sanayi devrimi"* ifadesinin uydurulmasına bile yol açtı. Immanuel Wallerstein'a göre, bu ikiz olaylar, toplumsal ilerleyiş fikrini *"normalleştiren"* yeni bir tarih anlayışı yarattı. Bunun sonucunda modernitenin ("devrimci" kırılmadan sonra ikinci modernite demeyi tercih ederim.) üç tipik *"ideoloji"*si, kendilerini, *"normal"* ilerlemenin bir şekliyle ortaya çıkan biçimsel olasılıklara göre tanımlayacaktır: ya ilerlemeyi organize etmek (liberalizm); ya ilerlemeye karşı direnmek veya ilerlemeyi yavaşlatmak (muhafazakârlık); ya da ilerlemeyi hızlandırmak ve radikalleştirmek (sosyalizm). Bu açıklama, tanım gereği yenilikçi olan ancak devrimci olmayan *"ortayolcu"* liberal görüşe bir ayrıcalık tanımak gibi görünüyor. Bu, Wallerstein'ın kendi görüşü, fakat *"devrim"*e bakış açısını neyin belirlediğini açıklayarak bu görüşün değiştirebileceğine inanıyorum. Ki bu, anlamsal değişimin başlangıç noktası dikkate alındığında sürpriz olmamalıdır. Yazının devamında da göreceğimiz gibi, bu üç modern ideoloji; ya devrimi *"kalıcı"* kılmayı, yani bir bakıma devrim fikrini açıklığa kavuşturmayı ya da devrimi bir *"karşı devrim"*e dönüştürmeyi amaçlar. Bu yüzden devrimler, ilerlemenin etki ve yöntemleri değer gördükten sonra klasik hâline geldi.

2) Tarihselliğin bu şemasına, büyük bir dönemi kapsayan, Avrupa merkezci eğilimin de eklenmesi gerekir. Sömürgecilik döneminde, batılı (veya yarı-batılı) ve özellikle Avrupalı güçler arasında *"dünyanın paylaştırılması"* ile veya Schmitçilerin söylemiyle; *"merkez"*in *"çevre"*ye hükmettiği bir *"yeryüzünün yasası ve dağıtılması"* (Nomos der Erde) ile sonuçlanan devrimlerin, merkeze özgü politik süreçler olduğu düşünülüyordu. Çünkü bu devrimler, sadece ulus devletlerde var olan *"vatandaşlar"*ın katılımını kapsıyor ve devletin demokratikleşmesi konusunu gündeme getiriyordu (Özellikle de Marx'ın 1843'te yazdığı "Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi" isimli kitabında, "Yasama gücü, büyük devrimler yapıyor" sözüne ithafen). Sömürge altındaki ülkelerde *"direnişler"*, *"gerillalar"*, *"ayaklanmalar"* ve *"isyanlar"* vardı fakat *"devrimler"* yoktu. Ancak bu asimetri, dekolonizasyon (sömürgeciliğin sonlandırılması) süreci ile tersine döndü (aslında, Kuzey ve Güney Amerika'daki isyanlar, ilk dekolonizasyon vakaları olarak ele alınırsa, bu süreçlerin ikinci modernite ile başladığı söylenebilir ancak bu süreçler yerli halklar tarafından başlatılmadığı için kesin birşey söylenemez.) Bu dönemin sonunda, anti-emperyalist bağımsızlık savaşları, devrim süreçlerinin tipik birer örneği olarak ortaya çıktı; böylece Avrupa, *"tekel"*inden yoksun bırakıldı. Hatta Avrupa, devrimci politikaların nesnesi hâline geldi, öznesi değil. Yine de bu, bir tür *"inkarın inkarı"* ile sona eren bir sürecin, yani dünyanın tam olarak *"Avrupalılaşmasının"* başarıldığı (politik sınıfların evrenselleştirilmesi dâhil) düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.

3) Son olarak (bu söylemsel yapıya belli açılardan bakmadan önce), devrim fikrinin aynı zamanda anatomiye veya zıtların birliğine doğru giden doğaüstü bir yolla [tarih ve siyaseti (veya eski zamanlardan beri hüküm süren etik ve natüralist görüşlere karşı, tarihi politikleştirmeyi veya politikayı tarihselleştirmeyi) tanımlamaya yönelik modern girişimin doğasında var olan tüm gerilimleri zorlayan tartışmaların ışığında] tasvir edildiğini belirtmek isterim. İnsan ilişkileri alanında, uygulamanın önemli olan konusu hakkındaki yorumbilimsel tartışmalarda sürekli vurgulandığı gibi; devrim fikri, bir yoğunlaştırma aracıdır. Bu, politikanın *"özerkliği"* ve *"bağlılığı"* hakkındaki tartışmalar açısından doğrudur çünkü tanım olarak devrimler, özgürlük temsilcilerinin (yurttaşlar, isyancılar, devrimciler) aynı zamanda politikanın itici gücünü ve nihai hedefini de şekillendirdiği kurtuluş anlarıdır. Ancak devrimler aynı zamanda (bazen jeolojik değişimlerle kıyaslanması yoluyla), tarih hukukunun (ister ruhsal, manevi olsun, isterse maddi, toplumsal, teknolojik olsun; tarih hukukunun derin eğilimlerinin) devrimci *"özneler"* tarafından yürürlüğe konulduğu anlardır. Bu, kurumların ve şiddet (veya iç savaş, başkaldırılar, yasadışı şiddet, yasal düzenin sürekliliğinin yasadışı bir şekilde sekteye uğraması) kavramının fonksiyonları (ve değerleri) hakkındaki tartışmalar açısından da doğrudur. Çünkü devrimler, varlığı *"olağanüstü hâl"* (Benjamin bu kavrama "ilahi şiddet" anı der.) yoluyla sürdürülen devletin veya toplumsal rejimin temel yapısıyla bağlantılıdır. Kriz ânı, birbirini takip eden organik devletler arasındaki bir aracı olarak görüldüğü anda; bu olağanüstülüğün, teleolojik olarak normalliğe veya istikrara doğru yönlendirilmesi gerekir. Son olarak da; bireysellik ve kitle siyaseti hakkındaki tartışmalar açısından da doğrudur. Çünkü aynı zamanda asıl devrim (Rousseau'nun genel irade doktrininden yine epey etkilenmiştir), bireysel öznelliğin de harekete geçirildiği (özneler etkin birer yurttaş hâline gelirler); aynı *"meydan"*da toplanan veya aynı *"barikat"*ın arkasında aynı dili konuşan kitlelerin *"birleştiği"* bir andır. Her üç durumda da politikalar arasındaki zıtlıkların insan edimi olduğunu görüyoruz; ki bu da, asla kesin bir sonuca varılamayacağını gösteriyor. Ancak devrimci çalışmaların; çelişkinin diyalektik çözümü işlevini veya tarihin gidişatını değiştiren zıtların birliği işlevini gördüğünü de gözlemliyoruz. Bu, modern zamanın devrimci olgusu ile diyalektik kavramı arasındaki ayrıcalıklı ilişkiyi açıklar: diyalektik kavramı; (Hegel'de) çağdaş *"devrim sürecinin"* anlamını (ve bu sürecin yarattığı kargaşayı rasyonelleştirme ve ölçüsüzlüğünü normalleştirme girişimini de) yansıtır veya (Marx'ta) yeni bir devrimci hareketi öngörmek için kullanılır. İkinci kullanım, birinciyi ("burjuva" devrimi) *"aşacak"*tır veya kendi sınırlarının ötesine itecektir.

İlerleme (farklı şekillerde), Avrupa merkezcilik (ve tersine dönüşü), siyasetin ve tarihin doğaüstü çelişkilerinin üstesinden gelme yöntemi olarak Praksisin diyalektiği ve bunlar gibi olgular; devrim fikrinin ilk kavramsal (felsefi) *"bağ"*larıdır. Devrim fikrinin neredeyse sonsuz sayıda farklı uygulanma yöntemi vardır ancak Modern Devletin yayılması ve yeni sanayi toplumunun ortaya çıkması nedeniyle temel olarak tek bir biçimde sabit kalmıştır. Veya kalmıştı… Çünkü (yalnızca, sınırlarını tartışmasız bir şekilde oturtmanın imkansız olduğu Avrupa'da değil) şu anda Rousseau'nun kehanetinin tam

tersini yaşadığımız bir "yüzyıl"dayız: devrimlerin geri dönüşü an meselesi olmasa da devrim fikri yok olmanın arifesinde. Tam olarak aynı şey değil ama şöyle de diyebiliriz: Devrimleri başarısızlığa sürükleyen faktörlerin birikimi dolayısıyla devrimler, tarihi anlamlarından ve politik etkilerinden yoksun kalıyor. Devrimler, ortak etki ve temsiller alanında, bir çeşit melankolik işlev olarak kalmakta. Bu, kesinlikle önemsiz değildir. Devrimler, *"tarihin sonu"* ile *"politikanın sonu"*ndan oluşan ikiz fikirlerinde ısrarcı olan güçlü söylemlere (bu söylemlere daha sonra değineceğim) karşı paradoksal bir direniş gücü olarak işlev görür. Ayrıca devrimler, Avrupa'da olsun yada olmasın modern zamanlardan ziyade premodern tarihte yaşanan diğer "devrimci" örnekleri arayan daimi bir teşvik işlevi görürler. Diğer yandan, İsa'nın gelişine dair eskatolojik örnekler de vardır ("insan" biçiminde; kolektif bir Mesih; özgürlük teolojileriyle aynı düşünen; mülkiyetin değil de yoksulluğun dini ideallerinin laikleştirilmiş biçimlerini savunan; özel mülkiyet yerine ortak kullanımdan yana). Ayrıca, hükümdarların ve hükmedilenlerin kurumsallaştırılmış hiyerarşisine "politik iktidara" karşı olarak,Antik Yunan'ın kent devletleri örneğinden geri kazanılabilecek doğrudan demokrasinin politik modelleri de vardır.

Ünlü tarihçi Reinhart Koselleck, bu çağdaş pratiğin sofistike bir versiyonunu, "Futures Past: On the Semantics of Historical Time" isimli kitabındaki *"modern devrim kavramının tarihi ölçütleri"* isimli ufuk açıcı makalesinde sunmuştu. Kitap, 1968'de basılmış; bu yüzden, yeni *"toplumsal hareketler"*in ve ayaklanmaların gizemini dolaylı olarak ele alıyor ancak daha çok *"devrim"* ve *"iç savaş"* kavramlarının tartışmalı açıklamalarına odaklanıyor. Aslında kitabın bütünlüklü bir okunması gösteriyor ki; Koselleck'e göre, iki farklı tarihi *"dönem"* veya çağ arasındaki geçişi belirten şey, devrim fikrinin anlamındaki değişimdir; ve umutları, korkuları ve atalarımız için eylem ihtimallerini tanımlayan bazı *"beklenti çerçeveleri"* (Erwartungshorizont), artık bizim için anlamsızdır veya aynı anlama gelmiyordur. *"Biz"*; devrimin,krizlerimizin (Marx'ın tanımladığı "gizli iç savaş" gerçekleştiği zaman) bir sonucu olduğunu düşünüyorduk, devrimi bekliyor veya devrimden korkuyorduk ancak bu artık böyle değil. Bir bakıma bir çemberin içinde dönüyoruz. Yeni bir "kültürel" veya "sembolik" değişimin; devrim fikrinin geçerliliğine son verdiğine veya devrim fikrini hayale, ize veya bir hayalete dönüştürdüğüne dair bir düşünce var. Avrupa'da ve diğer yerlerde nesiller, devrim fikrini kendi mevcudiyetlerini (veya mevcudiyetlerindeki potensiyelleri) tasavvur etmek için kullanırdı. Ancak Koselleck'i pozitivist bir tutumla okursak, işler ilk başta hayal ettiğimiz kadar kolay olmayacaktır. Mesela dün, devrimci beklentiler için gerçek bir temel vardı ancak bugün yok. *"Gelecek"* geçmişte kaldı, zaman doldu… Ancak bu, aslında Koselleck'in metodolojisinden çok uzak. Çünkü daha önce de belirttiğim gibi; gelecek temsilinin geçmiş hâline gelmesi, geleceği yenilenmiş bir şekilde hayal etmek için geçmişi veya geçmişin çeşitli anlarını ve unsurlarını kullanma ihtimallerinin kapılarını açar. Bu, politikayla olduğu kadar zamanla da ilgili bir sorudur. Tarihin kendi evrimci temsili yok oluyor ve gelecekte hangi geçmişin tekrar yaşanacağını sorguluyor; bir diğer deyişle, —politik imgelemin tipik *"beklenti"*sine göre— *"gelecek geçmiş"*in ötesinde hangi geçmişin yeni bir gelecek "üreteceğini" sorguluyor. Bu; düşünmenin, hayal etmenin, devrim *"yapmanın"*, aynı kavrama başka deneyimlerle ilişkili bir anlamı aşılamanın veya politik anlamlarını kaybetmemiş bazı içerikleri yeniden düşünmek için yeni kavramlar eklemenin başka bir yoludur.

Bugün *"karşı devrimci"* söylem, önleyici ideolojik savaşın başlatılmasına karşı *"devrimci yanılsamalar"* toplum, ekonomi, *"demokratik kurumlar"* ve dahası için ölümcül bir tehdit olarak geri dönüşüne de işaret eder. Bu aynı zamanda bir önceki paragrafta bahsedilen ikilemi de tanımlamaktadır. Bütün bu sebeplerden ötürü ihtiyacımız olan şey, *"devrim"* fikrinin kökenine ve modernitedeki kullanımlarına (özellikle "burjuva" kullanımı ve "proleterya" kullanımı) dair bu fikrin nasıl *"oluşturulduğunu"* ve farklı bir amaç için nasıl *"parçalanabileceğini"* gösteren eleştirel bir incelemedir. Yazının ikinci ve daha uzun olan bölümünde üç ayrı açıdan yaklaşarak devrim fikrinin kökenini açıklamak istiyorum: devrimin dramaturjisi (devrimi, politik bir biçimde tanımlayan "hikâye" veya "senaryo" kavramlarıyla da isimlendirebiliriz), devrim fikrinin "burjuva" yapısı ("sosyalist" devrimler veya "proleterya" devrimleri de dâhil her devrim fikrinin temelde "burjuva" kategorisinde olup olmadığı) ve son olarak devrimci öznenin farklı aktivizm yöntemleriyle veya politik eylemin *"kollektifleştirilmesi"* ile eklemlenmesi sorunsalı. Şunu söylemeliyim: Bu; aylara, hatta yıllara ihtiyaç duyacağım bir çalışmadır. Bu nedenle, bu çalışmayı teoriden ziyade taslak olarak sunuyorum.

*

Tarihteki devrimci hareketlerin politik senaryosu, üç olguyu birleştirir: toplum içindeki iktidar dağılımının değişimi, yani iktidarın iktidarı "normalde" tekelinde tutan yukarıdakilerden (varlık, statü veya her ikisiyle tanımlanan aristokrasi veya oligarşi) "normalde" dışlanılan veya ötekileştirilen aşağıdakilere (kitleler, yoksullar, sıradan yurttaşlar) geçişi; bir hükümetten veya toplumsal rejimden diğerine geçiş [ki bu bütün toplumu (veya toplumun temel kurumlarını) etkiler ve dolayısıyla tarihin uzun dönemlerini veya tarih felsefesinin "epoklar" (Zeitalter) diye isimlendirdiği çağları ayırır); ve son olarak karar verme kurallarının ve temsil biçimlerinin, zıtların tipik (veya problematik) birliği içinde ister demokrasi, ister diktatörlük, isterse de ikisi tarafından askıya alındığı yasal ve kurumsal *"yönetimselliğe"* (Foucault'un terminolojisinden ödünç almak adına) dair istisna ânı. Daha önce de belirttiğim gibi aslında bu üç olgu, temel olarak çelişkilidir veya zıtların birliğine (mesela; devrimci değişimlerin tersine çevrilebilirliği veya çevrilemezliği, güçlerin yeniden dağıtılmasının iç veya dış boyutları, demokrasinin üstünlüğü veya diktatörlük) benzer şekilde yapılandırılmıştır. Yine de bu çelişkiler, devrim fikrinin kendi iç kutupları arasındaki salt kavramsal salınımına göre rastgele ortaya çıkmaz. Bu çelişkiler temel olarak; kökleri 1789 ve 1799 (veya 1815, veya 1830) yılları arasında Fransız Devrimi sırasında yaşanan olayların gidişatının bir *"stilizasyon"*una dayanan belli bir *"dramaturji"*deki tarihsel tespitler olarak üretilir ve düzenlenir. Bu dramaturjinin, tarihselliğin zamansal şeması ile mücadelenin *"agonistik"* şemasını birbirine bağladığını söyleyebiliriz. Ki bu; Koselleck'in, *"devrim"*in başlarda *"iç savaş"* anlamına geldiğini ileri süren varsayımı yoluyla anlattığı *"devrim meselesi ile savaş meselesinin neden sürekli iç içe geçtiğini"* de açıklar: ancak mücadelenin *"civil"* ve *"civic"* kavrayışının veya ("savaş"la aynı şey olmayan hatta tarihin önemli olaylarında savaşa bir alternatif oluşturan) *"politik savaş"*ın kavramının sürekli en ince ayrıntısına kadar incelenmeye çalışıldığını gözlemleyebiliriz. Buradaki *"iç savaş"*, kavramsal bir değişimdir.

Dramaturjinin zamansal yönünde, devrimin bir *"rejim"*den diğerine geçiş olduğu fikri ilk sırada yer alıyor. Bu; farklı bir *"üretim şekli"*ne dayanan (Hegelyen dilde) *"ruhun evrimindeki epoklar"*ı veya (Marxist dilde) belli bir *"toplumsal oluşum"*un yıkımını ve yerine yenisinin oluşturulmasını da kapsar. Her halükarda bu rejimler, en belirleyici toplumsal ilişkileri veya kurum sistemlerini kapsayan, organik bütünlükler olmalıdır. Böylesine bir dönüşümün geri dönüşü olup olmadığı önemli bir meseledir: Devrim fikri; ilerleme fikrinin *"aşırı"* bir biçimi olduğundan, en azından uzun vadede eskisinin yerini alacak olan yeni rejime ihtiyacın olduğu bir gelişim çizgisinin temsilini kapsamak zorundadır. Ancak bu, olayların gidişatı sırasında *"gerilemeler"*in veya *"yenilemeler"*in (süresiz olsa bile) meydana geldiği fikriyle mükemmel bir uyum içerisindedir. Bu, bizi direkt olarak dramaturjinin diğer yönüne götürür: çatışmanın veya mücadelenin *"stratejik"* unsuru, ki bu unsur olmadan bir devrimin, amaçlarına ulaşması düşünülemez. Aynı zamanda bu, neden sürekli yaygın bir *"iç savaş"* örneğinin esas alındığını da açıklar: Çünkü devrimler, zıt çıkarları olan *"taraflar"* arasındaki çatışmalardan doğar. Marx da dâhil 19. yüzyılın deneme yazarları; tahakkümü ve kendi menfaatini savunanları *"Düzen Partisi"*, tahakküm ve ötekileştirme sisteminden kendilerini *"azat etmek"* isteyenleri ise *"Hareket Partisi"* olarak isimlendirirler. Bununla birlikte, belli bir *"güç ilişkisi"* içinde olan zıt güçler, farklı şekillerde imgelenebilir. Bu zıt güçlerin ille de birbirinden farklı ekonomik çıkarları olan *"sınıflar"* olarak tanımlanması gerekmez. Ancak *"eski rejim"* ile *"yeni rejim"*i tamamen heterojen epoklar olarak ayıran zamansal süreksizlik ile sosyal düzenin üstündekiler ve altındakiler arasındaki *"temel çatışma"* ve çelişki anlamına gelen toplumsal süreksizlik arasındaki uyuşmaya ihtiyaç vardır. Geriye dönük veya öngörülen ihtiyacın etkisini yaratan şey, bu uyuşmadır: Devrimci gücün, çelişkinin bizzat kendiliğinden gelişmesi aracılığıyla toplumsal çatışmayı çözmesi gerekecektir. Marksizm, sınıf çatışmalarını tamamen ortadan kaldıran *"son devrim"*in (antikapitalist devrim veya proleterya devrimi) eskatolojik görüşüne yol açarak bu fikri aşırı bir noktaya çekti. Çünkü bu fikir, gerçek evrensel amaçları olan bir *"parti"* veya özel hiçbir çıkarı (en azından ödenek veya iktidar açısından) olmayan bir *"sınıf"* tarafından sürdürülür.

Bu noktada, zamansal kırılmanın agonistik toplumsal mücadele ve geçmiş ile birleşimi, ideal olarak vazgeçilmesi muhtemel ek bir faktör yüzünden karmaşıklaşır ancak pratikte asla yok olmaz. Bu yüzden bu birleşimin, devrim fikrinin bir bileşeni olması gerekmektedir. Bu ek faktör, karşı devrimdir; devrim yoluna engel olmaya çalışan *"rakipler"* ile devrimin kendisi arasındaki ikinci dereceden bir mücadele olmadan, yani karşı devrim olmadan

devrimin olması mümkün değildir. "Karşı devrim", rejim değişikliğine karşı örgütlü bir direniş veya mücadeleden başka bir şey değildir ancak daha karmaşık bir diyalektik durumun oluşmasına yol açar: Karşı devrimci güçlere (ideolojiler, örgütler, topluluklar) karşı koymak için; bir takım araçları, stratejileri ve taktikleri bir araya getirmeye ve hedefi karşı devrimcileri (terör yoluyla veya terör olmadan) etkisiz hâle getirmek olan bir mücadele başlatmaya ihtiyaç vardır. Bu hareketi, ultra-devrim diye isimlendirebiliriz. Bu hareketin ortaya çıkmasıyla birlikte devrim, sadece bir *"geçiş"* veya *"değişim"* değil, sonucu ne olacağı belirsiz bir tiyatroya dönüşür. Tarihi örneklerde de (Özellikle Fransız ve Bolşevik devrimlerinde) bolca tasvir edildiği gibi, böyle bir çatışmanın içinde rol oynamanın birçok farklı yolu vardır. İdeolojik kutuplaşma, devrim sürecinde yeniden ortaya çıkar. *"Liberal"* olarak da tanımlanan *"reformist"* tarafta, devrimin başarısı için temel tehdit olarak görünen şey, karşı devrimden ziyade ultra-devrimdir. Çünkü ultra devrim, halkın büyük bir kısmını yabancılaştırabilir veya (iç savaşı başlatan, karşı devrimci güçlerin kendileri değilse) çatışmayı bir iç savaşa dönüştürebilir. Temel amaç, devrimci hedeflerin sınırlandırılması yoluyla ultra-devrimi bastırmak veya geçersiz kılmak hâline gelir, böylece devrimci hedefler *"makbul"* ve *"makul"* kılınırlar. Buna karşılık *"radikal"* tarafa göre ise, reformizm karşı devrimin kılık değiştirmiş hâlidir. Çünkü reformizm, devrimci partinin kendi içindeki etkisiz hâle getirilmesi veya ortadan kaldırılması gereken *"düşmanları"* belirlemeye sebebiyet verir. Robespierre'nin de dediği gibi hedeflediklerinin yarısında kalan bir devrim, devrim değildir veya *"devrimsiz bir devrim"*dir. Böyle bir durumda, devrimci radikalizmin en önemli formülasyonlarından biri ortaya çıkar: sürekli devrim. Yine de bu, son derece değişken bir fikirdir çünkü, stratejik realizm ile politik uzlaşma arasındaki çizgi hiçbir zaman önceden çizilmemiştir veya tarafsız olarak tanımlanmamıştır. Bu nedenle kaçınılmaz olarak kendini yok etmeye yol açar. Dahası, 20. yüzyılın Avrupası göstermiştir ki; *"ultra-devrimci"* stratejileri benimseyen ve (faşizmde olduğu gibi) aynı *"kitleleri"* harekete geçirmeye çalışan karşı devrim ile (Stalinizmde olduğu gibi) kendi içinde karşı devrime dönüşen devrim arasında, politik formların ve araçların bir *"sirkülasyon"*u vardır. Çoğu zaman marjinal olarak görünen bu bölümlerde örtük olan soru: devrimin kendi hedefleri doğrultusunda yeniden (eğer bir mit değilse) *"salt"* bir devrim kavramı yaratmak adına devrim sürecinin aşırılıklarının ve tersine dönüşlerinin bir kenara bırakılmasının veya tarih ve politikanın birbirine eklemlenmesine içkin bir problem olarak devrim olgusuna dâhil edilmesinin gerekip gerekmediğidir. Ben, daha iyi bir anlaşılabilirlik sağlayan ve (21. yüzyılın başlarında) devrim fikrinin, bir vaat mi yoksa bir tehdit mi olduğuna dair hayali bir belirsizlik içinde askıda kalmasının nedenlerini ele alan ikinci tutumu destekliyorum.

Devrimci dramaturjiyi tanımlarken tarihteki farklı olaylardan, özellikle garip bir benzerlik taşıyan Fransız ve Rus devrimlerinden (Rita Di Leo'nun, Rus Devrimi'nin ve devrim sonrasının "kirli deneyimi" olarak adlandırdığı dönem; küreselleşen ekonomi ve siyasetle tamamen bütünleşen bir kapitalizm biçimini "yaratmıştır".) ilham aldığımı farketmişsinizdir. Bu konunun daha da derinine indikçe, burjuva devrimi ile sosyalist (proleterya) devrimin *"benzerlik ve farklılıkları"* meselesinin, hedeflediğim eleştirel inceleme için çok önemli olduğuna inanıyorum. Aslında bu; Marx'ın çoktan ele aldığı gibi Rus devrimcilerin bireysel farkındalığını geliştiren ve onların eleştirmenlerine yol gösteren, ve ayrıca, devrimin çifte anlamda bir *"gelecek geçmiş"* olduğunu iddia eden Kosseleck'in anlamsal araştırmasının temelini oluşturan açıklayıcı bir örnektir: Ne *"burjuvazi"* (özellikle Fransız) ne de *"proleterya"* (özellikle Rus), *"mevcut ihtimaller"* olarak anlamlandırılabilir; ikisin de imkansızlığı ("şu an"ımızı, Modernite çağının bitişi olarak tanımlar) aynıdır. Şu soruyu sorarak bu meseleyi kısmen (çünkü çok karmaşık bir soru) ama radikal bir biçimde ele almak istiyorum: Devrim, tersine dönse veya başka biçimlere (sosyalist, antiemperyalist veya antisömürgeci) dönüşse bile temelde bir *"burjuva"* fikri midir? Bu durumda, melankoli diye isimlendirdiğim şeye; veya umut ve korku ile tarihselleşme ve geçekleşme arasındaki ikirciklenmeye; veya *"tarih yazmak"* adına politik olarak hareket etmenin alternatif olasılıkları için sürekli bir arayışa yol açan *"zorluk"* burjuva modelin kendisiyle (Fransız Devrimi tarafından sembolik olarak tasvir edilmiştir), ve devrim fikrini ortadan kaldırmadan onu *"savuşturma"*nın imkansızlığıyla ilgili bir zorluktur. Gelecek yoktur, çünkü bu geçmiş dışında gerçek bir geçmiş de yoktur. Tabii ki bu, apolitik tarafı da kapsar: terör, bonapartist sonuç, vb. Ancak her şeyin ötesinde; Hegel'in de söylediği gibi kendi yurttaşlarının *"ortak şey"*i (veya "iş"i) olan bir devlet kurmanın *"özgürlükçü"* projesini kapsar. Böyle bir devlet

yapısında yurttaşlık kavramı; basit bir seçmenlikten çıkıp müştereken uygulanan bir kurucu iktidar fikrine dönüşür.

Bu zor soruyu kısa kesmek zorundayım. Bir taraftan, demin kabaca açıkladığım tipik dramaturjinin bir *"burjuva draması"*nı anlattığı kabul edilmelidir. Burjuva devrimi; daha sonraki devrim süreçlerinde yeniden ortaya çıkan (hatta bilinçli olarak taklit edilen) Fransız ve özellikle Paris temelii olaylar zincirini örnek alır. Bu, *"proleterya diktatörlüğü"* için bile geçerlidir (Lenin ve Troçki'nin yanı sıra onların *"reformist"* düşmanları da bunun farkındaydı ve yakın geçmişte François Furet gibi bazı komünizm karşıtı tarihçiler bunu kuramsallaştırdı). Zor olan; Arendt'in kuramlamasında *"eşitlik devrimleri"* ile *"özgürlük devrimleri"* arasındaki karşıtlığın konusu olan Amerikan Devrimi ile kıyaslama yapmaktır. Fakat, kendi artçı etkilerini (Özellikle Amerikan örneğinde, "eşitlikçi" ve "diktatörce" boyutları olan "iç savaş") de hesaba katarak uzun süren devrimci olaylar (veya süreçler) dikkate alındığında mesafe muhtemelen azalır. Diğer taraftan, 19. ve 20. yüzyıllardaki sosyalist veya *"antikapitalist"* devrimlerin; devrimci politikaların kapsamadığı *"toplumsal"* içeriği de içine katarak ve *"insan ve yurttaş hakları"* kavramına aykırı bir biçimde sivil-burjuva evrenselciliğinden uzaklaşarak kendilerini sistematik olarak "burjuva" modelden ayırmaya çalıştığı gerçeğini de ciddiye almamız gerekir. Komünist Manifesto'daki Marx ve Engels ve onların halefleri gibi radikal sosyalist düşünürlerin amacı, demokratik bir devlet kurmak değildir çünkü onlar, devletin varlığını sınıflı bir toplum yapısına bağlamaktadırlar. Sosyalist devrimlerin (ve bunlardan doğan rejimlerin) gerçek tarihi, devleti ortadan kaldırmaktan (ve pratikte sınıf ayrımlarını da yeniden yaratmaktan) başka bir şey yapmasa da bu, teoride önemli bir farklılık olarak kalır. Burada, Marksist geleneğin *"iki devrim"* arasındaki benzerlik ve süreksizlik meselesini ele almak için kullandığı ayrıcalıklı aracın, bu sefer yine farklı bir yönde gelişen kalıcı bir devrim kavramı olduğunu gözlemliyoruz. İddiaya göre bizzat burjuva devrimleri, sömürünün korunmasıyla uyumlu olan tamamen resmi ve yasal eşitlikten ziyade, gerçek eşitlikle (veya nihayetinde sınıfsız bir toplumla) ilgili *"toplumsal"* talepleri kapsayan (ifade eden veya bastıran) demokratik veya tamamen politik sloganlar yoluyla *"double bottom"* gibi bir şeyi kapsıyordu. Bu nedenle, ilkinde konumlanan ikinci bir çatışma veya mücadele olacaktır. Bu da şu anlama gelir; devrim, belli bir egemenlik biçiminin (monarşik, aristokratik) maskesini düşürüp bu egemenlik biçimini dağıttığında, bir anlamda daha temel olan bir şeyi de açığa çıkarır: özel mülkiyet ve kapitalist birikimin egemenliği. Sonuç olarak, *"eski"* düzenin restorasyonuna dönüşmemesi adına devrim sürecini devam ettirme zorunluluğu; devrimi *"burjuva sınırları"*nın ötesine itme veya ilkinin *"rahminden"* ikinci bir devrim başlatma zorunluluğu hâline gelir. Abbé Sieyès'in *"Üçüncü Tabaka Nedir?" (*1789) başlıklı broşüründe de açıkladığı gibi; bu ikinci devrimin temsilcisi veya öznesi, *"gereksiz"* zalimlerin oligarşine karşı olan halkın çoğunluğu değil; bir çeşit *"halkın içindeki halk"* veya *"halkın halkı"* olacaktır (Marx; sanayi devrimi ve kapitalizmin gelişmesiyle tamamen sömürülen bu sınıfın, toplumun "% 99'unu" değilse bile çoğunluğunu oluşturacağını açıklamıştı.). 19. yüzyılda bu kavram için Roma dilinde ki *"proleterya"* ismi benimsenmişti. Sürekli devrim fikri; kendi radikalleşmesinin ve karşı devrimle olan çatışmasının bilinciyle, bir devrimin başka bir devrime dönüştüğü bir fikir hâline geldi. Bu; popüler *"burjuva"* egemenliğinin *"ulusal bağımsızlık"* olarak yeniden şekillendirildiği, ve proleteryanın sınıf çıkarlarının, *"gelişme"* hedefiyle birleştirildiği 20. yüzyıldaki anti-emperyalist mücadelelerin iç tartışmalarında sık sık harekete geçirilen dönüşümün önemli bir diyalektik şemasıdır. Bu içsel dönüşüm (başarılmış veya bastırılmış olsun) diyalektiğinde burjuva modelinin, kendi sınırlarını aşmaya mahkum olan olağanüstü hâl fikrini içermesinden ötürü desteklenip desteklenmediğini merak ediyor olabiliriz. Bu fikir, burjuva modeli üzerinde yıkıcı bir etki yaratabilir çünkü burjuva devriminin mümkün (veya düşünsel geleneğimizde düşünülebilir) olan tek devrim biçimi olduğunu iddia eden varsayımı destekler. Ancak tam aksine, *"salt"* bir burjuva devrimi (sonuna kadar burjuva kalan bir devrim) tarihsel olarak imkânsızdır: ya başarısız olur ya da başka bir devrim sürecinin başlamasına yol açar. Burjuva devrimi oldukça çelişkili bir biçimdir çünkü içsel olarak istikrarsızdır ve sürdürülebilmesi için *"iç yapısının değiştirilmesi"* gerekir.

Marksist felsefe geleneğinde; insanların *"kendi tarihlerini kendileri yazdığı"* (Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i) veya *"tarihsel çatışmanın bilincinde olup onunla savaştığı"* (Politik Ekonominin Yeni Bir Eleştirisi İçin Önsöz) tartışmalarıyla ilgili, bu çelişkiye dair farklı bir bakış açısı vardır. Bu noktada yine bir dengesizlik vardır çünkü Markist formüller bize bir ikilem sunuyor: Bir yandan;

bireysel veya müşterek bir şekilde ve her şeyin ötesinde ortak bir amaç uğruna bir araya gelip örgütlenen ve *"kollektif bir öznellik"* yaratan *"devrimciler"*in, daha çok veya daha az efsanevi (Romalı "cumhuriyetçi"ler veya "spartakist"ler gibi) bir hâle gelmiş olan geçmiş özgürlük hareketlerin sağladığı *"kostüm"*de kendi eylemlerini imgelemeye bağlı kaldıklarını ifade ederler. Bu yüzden devrimciler, kendi eylemleriyle ve kendi *"yazdıkları"* tarihle çağdaş değillerdir ve bilinçli bir şekilde tarihin *"şimdi"*sinin içinde (die Jetzt-Zeit) asla yaşamazlar. Benjamin'in Paul Klee'den aldığı resimde imgelenen *"tarih meleği"*nde olduğu gibi; devrimciler, geleceğe doğru girmeye çalıştıkları zaman geçmişe doğru bakmaktadırlar. Althusser bir yerde, bu ideolojik bağlılığa dair *"kötümser"* bir yorum getirmişti. Althusser'e göre ideolojisi olmayan bir politik uygulamadan bahsetmek mümkün değildir. Ama aynı zamanda, Althusser *"örgütlü"* toplumsal güçlerin kendilerini kendi ideolojilerinden eleştirel bir biçimde uzaklaştırma olasılığını da araştırmak istemiştir: Onun *"burjuva"* devriminin ya da devrimin burjuva *"tahayyülün"*ün sınırlarını aşma konusunda aynı Marksist düşünceyle bağlantı kurduğu özgürleşmenin başka bir boyutu.Bununla birlikte, Marx'ın da sunduğu diğer tezin; yani kapitalizmin kuramsal bir eleştirisi yardımıyla, tamamen sömürülen üreticiler için sınıfsız bir toplum beklentisi olabileceği fikrinin getirilerini ortaya çıkarmak istiyorsak, Marksizmin çok farklı bir geleneğine yönelmemiz gerekir: Lukacs, Manngeim ve özellikle Ernst Bloch'un savunduğu *"ütopyacı Marksizm"*. Onlara göre kollektif tahayyül yalnızca geçmişin bir tekrarını değil; aynı zamanda olası bir beklentiyi, veya *"yeniliği"* düşünmemize engel olan tarihsel sınırların aşılmasını da kapsar. Birazdan benim de yapacağım gibi diyalektik bir çözüm de muhtemelen, *"anayasal"* içerikten çok *"isyancı"* biçime odaklanan *"burjuva"* devrimi ile *"sosyalist"* devrim arasındaki süreklilik ve süreksizlik unsurlarının farklı bir dağılımını kapsayacaktır. Devrimler; tarihteki yeni başlangıçlardır, mevcut siyasi düzenin geçerliliğini ortadan kaldırırlar, ve iktidarın dağılımını ve şeklini de kapsarlar. Bu yüzden devrim dramaturjisi, yeni bir rejim kurulmadan önce bile devrimci güçlerin *"kamusal alan"*a yıkıcı bir şekilde katılmasıyla başlar. Bu katılım, 18. ve 19. yüzyıldaki *"yurttaşçıl burjuva"* evrenselciliğin dilinde *"isyan"* veya *"aktif yurttaşlık"* olarak isimlendirilmişti.Kant, Hegel ve Tocqueville gibi liberal düşünürler, muhafazakar ve karşı devrimci ideologlardan bahsetmemek amacıyla, Rousseau ve Marx arasındaki *"geleneği"* şekillendiren, devrimci güçlerin kamusal alandaki bu varlığını; kurumların düzeni için bir tehdit olarak algılamıştır. Modern devrim fikrinin *"burjuva"* kökenlerine dönmek; tahakkümün türüne bağlı isyan biçimlerinin esnekliğine, iktidarda ve oligarşik kurumlarda kazanılmış haklara, ve demokratik imgeyi yenileyen *"yurttaşlık eylemleri"*ndeki deneyimlere dair bir sorgulama anlamına da gelir. Devrim; geçmişe gömülmüş bir gelecekten ziyade, geçmişin hayal edilmemiş bir geleceğe dönüşmesidir.

Aktif yurttaşlığı yaratan veya yeniden canlandıran bir isyan hareketinden bahsetmek, kaçınılmaz olarak Machiavelli bir anlamda *"sıradan bir insanken hükümdarlığa yükselinilen"* (Hükümdar 6. Bölüm) *"kolektif özneleştirme"* (Ranciere) biçimlerinin tartışılmasına yol açar. Bir bakıma bu, devrimci dönemin *"bitişi"* ilan edildikten *"sonra"*, devrim kavramının kullanım alanlarına ve anlamlarına dair yapılan eleştiriler için en önemli andır. Çünkü devrimci durumları tanımlamadaki zorluk, (özellikle akut toplumsal "bunalımlara" indirgenmişlerse) çok da fazla değildir. Asıl zorluk, bu gibi durumlarda aktif hâle gelebilen ve çelişkiyi *"çözebilen"* mevcut kollektif temsilcileri tanımlamaktır. Temsilcilerinin (burjuva, ulusal, yerel, proleterya) ismiyle nitelendirilenler yalnızca devrimler değildir; esas olarak tarihteki devrimlerin olgusu da, fiilen devrimci olan veya *"dünyayı değiştirmeye"* dair devrimci fikirleri olan grupların veya *"güçlerin"* özneleşmesinin bir tanımıdır. Marx'ın Komünist Manifestosu'nda da durum tam olarak böyledir: proleteryayı *"zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayan"* komünist özneler olarak tanımlayan *"sınıf mücadelesi"*, *"örtük"* bir çatışmadan *"açık"* bir çatışmaya geçişin ilkesi olarak sunulur. Burjuva devriminin bir proleter devrime dönüşmesinin, proleteryanın (veya çalışan sınıfın) "halkın halkı" olarak yeniden ele alınmasını da kapsadığı gerçeğine değindiğimde; Marx'ın, sosyolojik ve eskatolojik kategorileri birleştiren "kollektif özneleştirme" sürecini yorumlama biçimini kastediyordum. *"Devrimci özne"*yi, *"devrimci güçler"* veya *"devrimci hedefler"*'le ilişkilendiren radikal soldaki birçok çağdaş söylemin belitsel kullanımına rağmen "devrimci özne" kavramının salt bir totoloji olmamasının sebebi; ne bireysel ve kollektif temsilcilerin birbirine eklemlenmesi, ne de sanallıktan gerçekliğe geçiştir. Bu çağdaş söylemler, tarihte devrim süreci biçimlendikçe var olacaklardır ancak devrimi *"hazırlamak"* adına onları önceden örgütlemeyi amaçlayan sürekli girişimlere rağmen öngörülebilir değillerdir.

Bu; *"devrimci özne"*nin esnek bir figür olmasının yanı sıra, kendi *"varlığı"* içindeki tarihsel müdahalelerinin (kamusal alanda ortaya çıkışı, karşı devrim ile çatışmasının içselleştirilmesi, reformizm ve radikalizm arasındaki bölünme, vb.) yöntemleri ve artçı etkileri tarafından etkilenen bir çeşit geçiş figürü olmasından kaynaklanır. Yani, belirli bir *"öznellik"*ten ziyade, bir özneleştirme sürecidir. Ayrıca devrimci özne, bir geçiş figürü olmasının yanı sıra birbiriyle tamamen uyumsuz olan farklı kollektif biçimler arasındaki rekabete sürekli maruz kalan bir çatışma figürüdür. Son sözlerimde; genelde Marksist gelenekte gözlenen, ancak çok daha geniş bir uygulama alanında var olan böylesine bir ikilemin tipik bir formülasyonuna odaklanmak istiyorum. Bu, *"sınıf"* ile *"kitle"* arasındaki ayrımdır. Daha doğrusu; devrimci öznelliğinin, bir *"sınıf bilinci"*nde, bir *"sınıf birliği"* veya *"sınıf partisi"*nde (terimin asıl ve politik anlamında *"sınıf"* diye bir şeyin olmadığını savunanlar hariç), veya tek bir *"kitle"*nin dışına çıkan bireylerin bir birleşmesi veya *"ayrışması"*nda açığa çıkmasının bir antitezidir. Bu, sadece analitik bir ikilem değildir, etik çıkarımları da vardır. Çünkü bir taraftan öznelerin ayrışması ve (Foucault'un söylediği gibi; görevi, özneleri "kontrol altına almak" adına onları "bireyselleştirmek" olan) *"özelleşmiş"* devlet kurumlarını alt üst eden tek bir kitleye dönüşmesi, büyük ölçüde bilinçdışı güdülere ve ruhsal mekanizmalara bağlı kalmaya mahkûmken; diğer taraftan bir sınıf-parti kimliğine dâhil edilen kollektif özneleştirmeler, kollektif düzeydeki bir bilinç varlığı (veya bir dizi eylemlerde, kurulu yönetim düzenini ortadan kaldırıp yoksulların çıkarlarını dile getiren yeni kurumlar oluşturacak bir strateji yaratan bilinçli bir ortaklık) yönünden algılanmaktadır. Bu; en azından batı'nın politikayı sınıflandırma geleneğinde, bir hareket veya parti bünyesinde açığa çıkmasa bile, *"sınıf bakış açısı"*nın, politikanın ilerleyici bir temsiliyle özel bir ilişkisi olmasını da açıklar. Halbuki; kitle fikrinin ve (ekonomik krizler veya savaşlar gibi) kritik durumlarda harekete geçen *"kitleler"*in müdahalesinin değişken bir dağılımı vardır. Bu, (beklenti yoluyla bile) devrimci hareketleri olumsuz yönde etkilemeyi amaçlayan veya (faşist gelenekte olduğu gibi) iktidar ilişkilerini istikrarsızlaştırmak adına, oligarşik iktidara veya yapısal şiddete karşı olan devrimci kitlenin seferberliğini taklit etmek isteyen karşı devrimci söylemler tarafından tercih edilir. Fakat sınıf ve kitle (ikisi de organik bir bütünlük olan halk figüründen ayrı olarak) arasındaki karşıtlık, bu tarz kutuplaşmalara indirgenmekten oldukça uzaktır. Çünkü kendi başına (20. yüzyılda, devletçi formda "halkın temsiliyeti"nin sınırlarının bir ihlali olarak politikanın kalıcı bir anlayışı hâline gelen) *"kitle hareketi"* kavramının değişken ve esnek bir yapısı vardır. Elbette, *"kitlelerin ayaklanması"*nın (Ortega y Gasset 1929: Kitlelerin Ayaklanması) potansiyel bir uygarlık tahribatı olduğunu ifade etmek, tipik bir gerici ve karşı devrimci söylemdir. Ancak kitle hareketlerinin kollektif özneleştirmeyi şekillendiren, sonuçları ve son durağı belirsiz olan beşikler olduğunu ifade etmek, eleştirel bir devrimci bakış açısının ürünüdür. Bu; komünist geleneğin *"kitle demokrasisi"* biçimlerini yaratma amacındaki devrimci potansiyelini, temsiliyet ve teknokratik uzmanlığın ötesinde, hiç çarpıtılmamış ve asla tükenmemiş gibi görünen *"sınıf esas"*ına yoğunlaştırdığını gösterir. Kitle hareketlerine dayandırılan politik stratejiye dair ortaya çıkan sorun; kitle hareketlerinin kısa ömürlü, kolayca yok edilebilir veya içsel olarak bölünmüş olmalarından kaynaklanır. Kitle hareketleri, bir yandan bizi, tarihteki kurulu devlet düzenine uyum sağlamak adına güç dengeleri yaratan şeyin köklerine götürürken; diğer taraftan, devrimin zamansal biçimleri arasındaki çelişkilerinin en görünür şeklini de ortaya çıkarırlar: yıkıcı olay veya uzun vadeli dönüşüm süreci. Devrimci özneleşmenin en olağanüstü yönünü oluşturan kitle hareketleri, ontolojik ve politik olarak da oldukça gizemlidir. Sınıf ve özellikle parti, devlet karşıtıysa (veya devlet karşıtı olma eğilimindeyse); kitle daha çok, devletin bizzat kötüye kullanabileceği bir *"anti-devlet"* yapı olarak görünür. *"Parti"* ve *"kitle"* olarak adlandırılan iki kollektif özneleştirme biçimi de, ulusal burjuva devletinin, devrimi *"sonlandırma"* veya kurumsallaştırma (Çoğu zaman devletin kendi söylemlerinde kendi resmi üslubunu yaratan genel irade veya "Biz Halkız" sözünün birliği) yöntemine dayandırdığı *"organik"* kollektifleştirme idealine karşıdır; ancak bu ideale ikisi de farklı açılardan karşı çıkar. *"Devrim"* sürekli olarak konjonktürle uygunluk arayışındadır.

Bu son söylediğimle; yine başa döndük ve arkaizm ile gerçekliğin, melankoli ile direnişin çelişkili bir örneği olacak şekilde, devrim fikrinin mevcut *"kriz"*ine dair çeşitli boyutları sınıflandırmaya çalıştığımız yere tekrar geldik. Öncelikle, önceki çalışmaları baz alarak, hatta aynı kelimeleri bile kullanarak (ki bir bilim insanı

olarak görevimin bu olduğunu düşünüyorum), filoloji ve politika arasındaki uçurumu kapatacak bir köprü kurmak istiyorum.

İlk soruyu sormak istiyorum: Ana hatlarıyla belirttiğim senaryonun dramaturjisinin tersine döndürüldüğü durum bu değil midir? Etkisiz hâle getirilmesi veya ortadan kaldırılması gereken karşı devrimci bir muhalefetle kaçınılmaz olarak karşı karşıya gelen bir devrimden ziyade; devrimi imkansız kılmak için devrimden önce harekete geçen bir karşı devrimle sürekli olarak karşı karşıya gelmek zorunda kalırdık. Bir başka deyişle; devlet ve ekonomi içinde, karşı devrimi önleyici organik bir mekanizma geliştirilirdi. Elbette devlet aygıtlarının, isyanları etkisiz hâle getirmeyi amaçlayan karşı-şiddeti önleyici dispositifler olduğu düşüncesi; yeni değildir ve Marx'ın *"ilkel birikim"* diye isimlendirdiği evreler sırasında sözde *"yasal şiddet tekeli"*nin kurulmasından dolayı ileri sürülebilir. Fakat bizler, Nicos Poulantzas'ın da dediği gibi; devletin toplumsal süreçler ve karşıtlıklara ilişkin bu baskıcı dışsallığının, (en azından dünyanın belli yerlerinde) devletin kendi içindeki güç ilişkileri ve sınıf çatışmalarından kaynaklandığını biliyoruz. Bu; işçi hareketinin güçlendiği, sonrasında zayıfladığı ve şimdi ise geçmişe bağlı kalma eğiliminde olduğu uzun bir dönemi kapsar.

Neoliberalizm, istifade edilmeye açık olan ancak bazı temel politik ve toplumsal riskler barındıran kalıcı bir paradokstan beslenir: bir taraftan, *"Alternatif Yok"* formülüne karşı çıkan bir söylem üretirken; diğer taraftan, mevcut toplumsal ilişkilerin *"bir sürekli devrim"* (bu çelişkili dizimle üçüncü kez karşılaşıyoruz) ve özellikle toplumsal çatışmanın kurumsal formlarını etkin hâle getiren kapitalist sistemle birlikte ifade edilir. Ustam Althusser'in de dediği gibi, *"Karşı devrim de bir devrimdir"*- yukarıdan bir devrim.

Bu konuyu, özellikle, sosyalizmi *"sınıfsız bir topluma geçiş"*ten *"modern ve küresel bir kapitalizme geçiş"*e dönüştüren 20. yüzyılın önemli dönüm noktasının üzerinde durarak daha detaylı tartışmak gerek. Ancak oldukça tuhaf olan ideolojik karşıtlığının da üzerinde durmamız gerekir: Kapitalist sınıf, *"sınıfsız toplum"* fikrinin yıkıcı gücünün tükendiğine inanmaz; bu yüzden sosyalizm, bütün saplantılı olumsuzluk biçimlerinin içinde varlığını sürdürmeye devam eder. Bu olumsuzluk biçimleri arasında; saldırgan tüketicilik ile aşırı istikrarsızlığı da kapsayan ve bu yüzden *"sürdürülemez"* olduğunu düşündüğüm ultra-bireyselcilik de yer alır.

Çağdaş savaşın belli boyutlarını; ve hepsinden öte, karşıt toplumsal güçleri karşı karşıya getirmeyi amaçlayan iktidar alanlarının yerini değiştiren küreselleşmenin belli yönlerini de önleyici karşı devrim sistemine dâhil etmemiz gerekir. Bu yüzden her zaman ekonomik veya politik (veya ikisi birden) kararlar; işçilerin ve sıradan vatandaşların hiçbir yeri ve alanı olmadığı, dolayısıyla protesto ve örgütlenmenin fayda etmediği başka bir yerde verilir. Bu, (Negri ve Hardt gibi) çağdaş postmarksistlerin *"göçebelik"* ve *"hicret"* üzerine kurulu yeni bir çatışma imgesi yaratmak adına ortaya çıkardığı bir şeydir. Bunu somutlaştırmak zor görünüyor ancak gerçek şu ki, göçebelik kitleselleştikçe devlet iktidarının yeniden yerelleştirilmesine dair bir ihtiyaç doğuyor.

Özetlemek adına son (ve geçici) sözlerimi de eklemek istiyorum. Kosseleck'i okuduktan sonra diyebiliriz ki: hiçbir devlet beklentisiz değildir, ancak aynı zamanda hiçbir toplum da resmi olarak planlanmış ve normalleştirilmiş görüşlerin yetersizliği ve kabul edilemezliği konusunda deneyimsiz değildir. Bu yüzden her *"gelecek hayali"*nde sınırı aşmak için bir çağrı vardır. Ancak, nihai hedef hayalinin geleneksel bir biçimde açığa çıkarılmasının ve mevcut sınırlamaların pragmatik deneyiminin aksine ihtiyacımız olan şey, politikanın olasılıklarını ve gücünü sürdüren ve savunan her eylemden yeni bir hayal üretmektir. Bu, yüz yıl önceki *"revizyonist tartışma"*da Eduard Bernstein'in söylediği söze çok benziyor: *"Hareket her şeydir ve nihai hedef hiçbir şeydir."* Bu söz, içinde yaşıyor olduğumuz reformizm ve devrim eklemlenmesinin derin bir dönüşümünü ima eder. Kapitalizm, kendi istikrarının da ötesinde bir bakıma *"ultra-devrimci"* olsaydı; günlük hayatta, işgücünde ve kültürde kök salmış her direniş *"devrimci"* olurdu. Çünkü o zaman; *"Alternatif Yoktur"* sözüne meydan okur, yanlış seçim ihtimâlini artırır veya *"ilerleme"*nin hızlandırılması inancına tek taraflı olarak karşı çıkardı. Bana göre *"belirleyici"* olan, ister jeopolitik isterse ideolojik olsun, maddi koşullardır. Ancak, ultra-bireyselciliğe karşı olan merkezi bir komünist bileşenin yanı sıra (Gramsci'nin de açıkladığı gibi) sağduyunun kendi *"fikirsel ve ahlaksal reformu"*nu da içeren sivil ve demokratik ayaklanmaların yok edilmesi muhtemel mümkün değildir. Benim önerim şöyle: Devrime *"yıkılmaz"* diyelim mi?

İçindekiler İçin Tıklayınız